Interviuri cu:

Răzvan Exarhu
Radu Andriescu
Un Cristian (Cristian Cosma)
Rareş Moldovan
Lucian Dan Teodorovici
Florin Lăzărescu
Ştefan Manasia
Luna Amară
Marius Ianuş
Dan Perjovschi
Ovidiu Pecican
Mihai Ignat
Dan Lungu
Răzvan Ţupa
Ada Milea
Doina Ioanid
Mihnea Blidariu
Radu Pavel Gheo
Denisa Mirena Pişcu
Elena Vlădăreanu
Gabriel H. Decuble
Ruxandra Novac
Dan Sociu
Ştefan Caraman
Bogdan Suceavă

ISBN 978-606-93522-4-0

MIHAIL VAKULOVSKI TINERII DINTRE MILENII

B

Biblioteca R & R

MIHAIL VAKULOVSKI

TINERII DINTRE MILENII

Anul 2000 era considerat unul apocaliptic, de aceea s-a vorbit şi s-a scris atît de mult despre misticismul şi simbolismul anului în care omenirea a trecut nu numai dintr-un secol în altul, ci şi dintr-un mileniu în altul.

Ajungînd în acest an magic, m-am gîndit că ar trebui să-l marcăm cumva şi că e interesant să stau de vorbă cu tinerii care au trecut dintr-un mileniu în altul, să vedem ce şi cum gîndesc ei, dacă au planuri de viitor ş.a.m.d. Rezultatul e această carte, care sper să vă intereseze şi pe voi, aşa cum sigur îi va interesa pe cititorii care vor trece din secolul 21 în secolul 22 şi mai ales pe cei care vor trece din mileniul III în mileniul IV.

Lectură plăcută şi utilă!

Ratio et Revelatio

Mihail VAKULOVSKI a absolvit Facultatea de Filologie a Universi-

tăţii de Stat din Moldova, în 2002 susţine doctoratul la Universitatea

Bucureşti (cond. şt. – Nicolae Manolescu). Autor al cărţilor: *„Nemuri-*

tor în păpuşoi” (poezie, Ed. *Arc*, Chişinău, 1997, grafica – Mihai Bacin-schi;

ediţia a II-a – la editura Vinea, Bucureşti, 2006. Grafica – Al.

Pecican), „ *Nicolae Manolescu”* (monografie, Ed. *Aula*, Braşov, 2000),

„ *Caiet cu zmei de care n-am mai ridicat niciodată nici măcar în copilărie*”

(poezie, cu un comentariu grafic de Dan Perjovschi, *Biblioteca de*

Poezie, Bucureşti, 2002), „ *TU*”, cu Alexandru Vakulovski (ilustraţia

copertei – Dan Perjovschi, *Biblioteca de Poezie*, Bucureşti, 2002), „ *Tat-*

uaje” (poezie, Ed. Vinea, Bucureşti, 2003, coperte – Dan Perjovschi),

„ *odada*” (poezie, Ed. Vinea, Bucureşti, 2004, coperte – Ştefan Başto-

voi. Ediţia a II-a – 2009, coperte – Al. Pecican), „ *Holocaustul evreilor*

români (Din mărturiile supravieţuitorilor)” (istorie recentă, Ed. Polirom,

Iaşi, 2004), „ *Piatra lui Sisif sub limba lui Demostene*” (poezie, Ed. Pon-

tica, Bucureşti, 2005), „ ***ИЛЬ ПЛЁ***” (poezie, Biblioteca Argeş, Piteşti,

2006), „ *Autobiografie*” (poezie, Biblioteca Stare de Urgenţă, Chişinău,

2009), „ *nEUROCHIRURGIE*” (teatru, Ed. Vinea, Bucureşti, 2010, co-

perte – Al. Pecican), „ *Portret de grup cu generaţia „optzeci” (Poezia)*”

(critică literară, Ed. Tracus Arte, Bucureşti, 2010, coperte – Mugur

Grosu, prezentare: Nicolae Manolescu), „ *Tiuk! (antologie de proză*

Klu)” (Biblioteca Revistei la Plic, Bucureşti-Chişinău, 2010), *„Tovarăşi*

de cameră. Student la Chişinău” (Ed. Cartea Românească, Bucureşti,

2011, rockman), „ *Zece basarabeni pentru cultura română (Interviuri cu*

tinerii dintre milenii)” , (Ed. Casa de Pariuri Literare, Bucureşti, 2011),

„ *Portret de grup cu generaţia „optzeci” (Interviuri)*” (Ed. Tracus Arte,

Bucureşti, 2011, coperte – Mugur Grosu), „ *Biblidioteca*” (roman, Ed.

Casa de Pariuri Literare, Bucureşti, 2012). Prezent în mai multe an-

tologii din ţară şi din străinătate. Premiul US din Moldova & Pre-

miul SOROS pentru „Nemuritor în păpuşoi” (1997), Marele Premiu

Underground Literar pentru Management Cultural Performant

(2001), Premiul Underground „Zona alternativă” pentru „Biblioteca

Tiuk! ” (2002), Premiul Tomis pentru cel mai bun traducător (Con-

stanţa, 2008), premiul Timpul pentru cea mai bună carte de critică

literară (2010), Premiul Interviuri culturale la Salonului Internaţion-

al de Carte din Chişinău 2012 pentru „ *Zece basarabeni pentru cultura*

română (Interviuri cu tinerii dintre milenii)” , Premiul Proză – Noii Bar-

bari pentru *„Biblidioteca”* (2012). A făcut parte din echipa naţională

a României la Cupa Naţiunilor de la Baku (2007) a jocului intelec-

tual „Ce? Unde? Cînd?”. Fondator al revistei web *Tiuk!* , împreună

cu Alexandru Vakulovski, Carmina Vakulovski şi Dan Perjovschi.

Blog: http://vakulovski.livejournal.com/. Fondatorul şi realizatorul

revistei web *Tiuk!* (www. *Tiuk*!.reea.net) şi a CenaKLUbului *TIUK*!!.

Membru ASPRO şi al Uniunii Scriitorilor din Mioldova. Doctor în

filologie, traducător din literatura rusă.

Mihail Vakulovski

Tinerii dintre milenii

Interviuri

EDITURA RATIO ET REVELATIO

ORADEA

2013

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României

VAKULOVSKI, MIHAI

Tinerii dintre milenii : interviuri / Mihail Vakulovski. -

Oradea : Ratio et Revelatio, 2013

Bibliogr.

ISBN 978606-93522-4-3

821.135.1(479).09(047.53)

Coperta I: ilustraţie de Victor Cilincă

Editor: Monika Moricz

Copyright © 2013

Această carte este protejată prin copyright. Reproducerea inte-

grală sau parţială, multiplicarea prin orice mijloace şi sub orice

formă, punerea la dispoziţia publică inclusiv prin internet sau

reţele de calculatoare cu scop comercial sau gratuit, precum şi

alte fapte similare săvîrşite fără permisiunea scrisă a deţinătoru-

lui sau deţinătorilor drepturilor de autor reprezintă o încălcare

a legislaţiei cu privire la protecţia proprietăţii intelectuale şi se

pedepsesc penal sau civil, în conformitate cu legile în vigoare.

www.editura.ratioetrevelatio.com

Cuprins

Răzvan Exarhu

Radu Andriescu

Un Cristian (Cristian Cosma)

Rareş Moldovan

Lucian Dan Teodorovici

Florin Lăzărescu

Ştefan Manasia

Luna Amară

Marius Ianuş

Dan Perjovschi

Ovidiu Pecican

Mihai Ignat

Dan Lungu

Răzvan Ţupa

Ada Milea

Doina Ioanid

Mihnea Blidariu

Radu Pavel Gheo

Denisa Mirena Pişcu

Elena Vlădăreanu

Gabriel H. Decuble

Ruxandra Novac

Dan Sociu

Ştefan Caraman

Bogdan Suceavă

Anul 2000 era considerat unul apocaliptic, de aceea s-a

vorbit şi s-a scris atît de mult despre misticismul şi simbo-

lismul anului în care omenirea a trecut nu numai dintr-un

secol în altul, ci şi dintr-un mileniu în altul. Îmi amin-

tesc cum odată l-am întrebat pe tata, copil fiind, dacă voi

ajunge în anul 2000, anul 2000 părîndu-mi-se în viitorul

foaaaarte îndepărtat, ceva SF. Şi mai fantastic mi s-a pă-

rut răspunsul tatălui, atunci, sub nucul din grădină, cînd

mi-a spus că şi el speră să trăiască în 2000, nu numai eu.

Ajungînd în acest an magic, m-am gîndit că ar trebui să-l

marcăm cumva şi că e interesant să stau de vorbă cu tinerii

care au trecut dintr-un mileniu în altul, să vedem ce şi cum

gîndesc ei, dacă au planuri de viitor ş.a.m.d. Rezultatul e

această carte, care sper să vă intereseze şi pe voi, aşa cum

sigur îi va interesa pe cititorii care vor trece din secolul 21

în secolul 22 şi mai ales pe cei care vor trece din mileniul

III în mileniul IV. Lectură plăcută şi utilă!

Răzvan Exarhu

„Despre portretul viu al românului de astăzi”

Realizator de emisiuni radio şi TV, filolog. Site: http://www.

exarhu.ro/

Domnule Răzvan Exarhu, băi domnule, cum ţi-a venit ideea

acestei expoziţii care se numeşte, atît de frumos, „Kitsch ce-i mai

frumos?”, căci, în primul rînd (şi înaintea expoziţiei), merită

apreciată această idee, atît de (iar) frumoasă.

Ideea nu e extrem de originală, pentru că ea se poate ve-

dea la tot pasul, ideea îţi poate veni oricînd, dacă ai un pic

de bun-simţ sau de, cum să-i spunem, inspiraţie, pentru că

multe obiecte de aici sînt pînă la urmă nişte acte artistice,

oricît ar fi ele de blamabile, există un act artistic în spatele

oricărui obiect din expoziţie. Oamenii au început să vadă

că frumosul trebuie înfrumuseţat, că nu e suficient, că tre-

buie mai mult, şi atunci am ajuns la concluzia că întrucît

viaţa devine un prilej de aglomerare a obiectelor şi nu un

proces de purificare interioară, lucrurile ar trebui adunate

cît se poate de multe laolaltă ca să concepem cu ele un por-

tret al românului contemporan. Cam aici cred că se opresc

intenţiile mele pînă una-alta.

Ai amenajat expoziţia în formă de apartament: hol, sufragerie,

dormitor, bucătărie... un ascultător al emisiunii tale zicea că, aşa

cum este acum, Atelier 35 îi trezeşte nostalgie. Ce-ai simţit tu

cînd ţi-a venit primul obiect şi cum ai adunat exponatele?

Am început să adun întîmplător exponatele. Iniţial, cole-

ga mea, Ada Rosetti, avea nevoie nu ştiu în ce scop de un

peşte de ăsta de televizor, un peşte de sticlă, şi m-a rugat

pe mine, pentru că aveam un contact mai verificat cu pu-

blicul, să rog pe cineva să-mi trimită un peşte, măcar ca

împrumut dacă nu de tot, şi după aia m-am gîndit că de ce

să nu iasă şi o expoziţie din toată povestea asta, că merită.

Pe urmă m-am gîndit că e prea mult să zugrăveşti starea

naţională de *kitsch*. Nu ai spaţiu, nu ai timp şi nu ai toate

obiectele la un loc, nu e niciodată îndeajuns, pe cuvînt. Nu

e o idee cu capăt toată povestea asta. La început am avut

intenţia să organizez chiar un muzeu al terorii şi al ororii,

astfel încît, odată intrat în el, să ţi se facă pielea de găi-

nă, să simţi cum apartamentul urlă cu toate culorile astea

spre tine, cum te striveşte şi te obligă să iei forma lui, să

te adaptezi lipsei de spaţiu, lipsei de viaţă în primul rînd,

pentru că un apartament astfel amenajat îngroapă viaţa,

ucide bucuria de a trăi, zic eu.

Ziceai că omul ia forma apartamentului în care trăieşte. Nu ţi se

pare că, invers, apartamentul seamănă cu cel care trăieşte în el,

asemeni cîinelui care se zice că seamănă cu stăpînul său?

Nu, nu, nu. Relaţia este din păcate contrară, pentru că

apartamentul este o formă în care omul trebuie să se

adapteze, în care el începe să trăiască, apartamentul este

un spaţiu deja ostracizant, deja corupător. Este mic, este

înghesuit, are tavanul jos, are o perspectivă către alte apar-

tamente, da, dacă ne gîndim la un cartier, totul este foarte

restrîns, nu e spaţiu, iar cei care intră acolo nicidecum nu

vor să-l lărgească, ci vor să-l cumpere, nu vor să profite de

puţinul spaţiu care rămîne pentru trăit, ci vor să-l acopere,

să-l îngroape, ca să devină al lor, şi pentru că nu poate să

fie numai al lor ceea ce ţine de mentalitatea românească în

privinţa frumosului, atunci el capătă forma personalităţii

cetăţeanului român, aşa cum este el astăzi.

E mai degrabă viziunea copilului, pentru că omul matur îşi ale-

ge apartamentul şi-l amenajează aşa cum vrea el, nu crezi?

Nu, omul matur nu îşi alege apartamentul şi nu şi-l aran-

jează cum vrea el, ci imită gusturile altora, pentru că lu-

crurile astea nu s-au întîmplat într-un singur loc. Ele sînt

un fenomen de masă, o stare naţională. De aceea, nimeni

nu-şi poate permite – dacă se gîndeşte cît de cît la prestaţia

lui socială – să evite anumite jaloane ale amenajării interi-

oare. Or, un hol fără „Tigru”, o sufragerie fără „Răpire” nu

înseamnă nimic în ziua de astăzi, atunci cînd vrei să ai un

apartament frumos. O servantă e o servantă, nişte bibelo-

uri trebuie să fie acolo: cu cît mai multe cu atît mai bine.

E vorba de a ponta, de a ponta nişte date ale frumosului

aşa cum este el înţeles la nivelul poporului român... etc.

(rîde). Aşa...

De ce ai ales să faci expoziţia în Atelier 35?

A fost o întîmplare, în primul rînd, pentru că aş fi vrut

altceva, aş fi vrut să am chiar un apartament. Iniţial aşa

am intenţionat, să închiriez un apartament vreme de o

lună sau mai mult şi să-l fac vizitabil. Acolo cu siguranţă

s-ar fi simţit mult mai bine ideea pe care am avut-o aici,

aceea mai puţin sacră în faţa oribilului, dar e complicat. E

complicat cu publicul... Aş fi vrut ca expoziţia să fie chiar

într-un cartier undeva la marginea oraşului şi, din lipsă de

alte spaţii, am ajuns aici, pentru că este un loc consacrat

pentru experiment, pentru lucruri mai puţin „normaliza-

te”. Şi toată lumea a fost de acord că e foarte bună alege-

rea şi cei de la Atelier 35 m-au ajutat foarte mult şi m-au

înţeles.

Despre partea teoretică pe care ai pus accent, la un moment dat

chiar ai invitat un, hai să-i zicem, specialist. Fireşte că ai fost

întrebat cum deosebeşti kitsch-ul de artă şi, nu în ultimul rînd,

de ne-kitsch, de obiectele simple.

În proiectul meu, pe care l-am ataşat cererii de a mi se oferi

acest spaţiu, m-am gîndit că ceea ce vedem noi aici şi ceea

ce vedem în casele oamenilor – ăsta e kitsch-ul ultimilor

cincizeci de ani din România, de comunism, în mare parte.

În afară de ultimul deceniu.

Da, kitsch-ul în ultima vreme începe să se refugieze în

apartamentele pe care le locuiesc pensionarii şi pe care

le vînează moştenitorii. Dar „ele rămîne” şi nu ştiu cine

aruncă lucrurile astea, sînt puţini care le aruncă, cel mult

le înlocuiesc cu obiecte mai lucioase, mai noi. Am pornit

de la ideea că ceea ce este frumos în opinia poporului ne-

dus la biserică înseamnă mult, înseamnă agresiv, înseam-

nă foarte colorat, ţipător, înseamnă înghesuit, înseamnă

drăguţ, dulcel, cum sînt pisicuţele şi toate obiectele care se

aşază în servantă şi peste tot unde există un spaţiu liber.

Ceea ce în mod normal se admite a fi frumos devine prea

puţin, nu e gustat, nu sare în ochi, nu poate fi aranjat ori-

cum, e nevoie de o altă dispoziţie a obiectelor, a mobilei, e

nevoie de puţină gîndire şi de puţin gust. Atunci astea sînt

nişte obiecte readunate, gata făcute, sînt ca o casă din aia

care se îmbină cu nişte şuruburi şi stă la dispoziţia ta să-i

montezi robinetele. Aşa e şi cu apartamentul ăsta, e foarte

simplu: ai obiectele de hol pe care le-am inventariat aici, ai

obiectele de sufragerie, ai tot ce-ţi trebuie ca să-ţi amena-

jezi o casă repede de tot. Totul e să nu-ţi lipsească banii şi

rapiditatea în mişcări. Asta e esenţial deocamdată.

La „Rondul de Noapte" din 8 iunie, emisiunea de după deschi-

derea expoziţiei, ai răspuns la întrebarea de mai sus (prin ce se

deosebeşte kitsch-ul de ne-kitsch): prin sinceritate, spunînd că

un fabricant face nişte peştişori ca pe nişte şuruburi.

Da, cam aşa ceva. De fapt, am pornit de la o altă observa-

ţie, care ţine de confuzia asta... ce se vede aici este o mix-

tură între sat şi oraş. Multe dintre aceste obiecte sînt pro-

venite din import. Au venit din Siria, din ţările arabe, din

Orient. Sînt nişte adopţii dubioase, neconforme cu spiritul

românesc, care s-a pierdut evident sub presiunea comu-

nismului, or atunci ceea ce era util – era frumos pentru

că era util şi avea o capacitate estetică prin faptul că era

gîndit să fie şi folosit, dar să aibă şi o formă acceptabilă. La

sat, obiectele pe care astăzi le vedem în muzee, şi care ni se

par frumoase, erau născute din dorinţa de a putea fi folosi-

te. Erau nişte obiecte foarte utile. Noi acum le expunem în

muzee, ţăranii nu le mai folosesc pentru că le-au înlocuit

cu ceea ce luceşte şi vine de la oraş şi, în debandada asta

stilistică, a învins carpeta, au învins presiunile urbei, iar

ţăranul a devenit un fel de mijlocaş, un fel de du-te – vino

între sat şi oraş, între gusturile mitocanilor de la oraş şi

lipsa de discernămînt a săteanului părăsit de tradiţie.

Am întrebat de sinceritate fiindcă chiar mi se pare interesant.

O carpetă nu poate fi sinceră, un tablou naiv este sincer,

un tablou ţărănesc n-are ce căuta într-o expoziţie de kit-

sch, el probabil că este născut din dorinţa simplă a omului

de a face ceva, e ca şi cum ai sculpta un căuş de băut apă,

e cam acelaşi lucru, dar în momentul în care apare seria,

industria, obiectul îşi pierde sinceritatea, este destinat con-

sumului, devine o marfă ca oricare alta. Frumosul nu este

o marfă. Iniţial el poate fi o marfă, dar la licitaţii, într-o

societate civilizată, acolo unde valorile sînt apreciate. Aici

valorile nu sînt pur şi simplu cumpărate. Sînt folosite ca

nişte conserve.

Într-un fel, obiectele „sincere” au menirea să umple un gol. Spu-

nea şi Blaga că negrul din covoarele ţăranilor moldoveni e pen-

tru a umple golul.

Da, e adevărat, dar acolo există o armonie, există o pro-

porţie. Ce vedem noi aici nu exclamă în nici un fel vreo

dorinţă de armonie, ci pur şi simplu o spaimă îngrozitoare

de vid.

Cînd cineva ţi-a propus un ceas al unui neamţ care a venit în

România şi care a făcut cunoştinţă cu viaţa „la români” chiar

începînd cu Gara de Nord, unde a fost bătut şi furat, şi ceasul

a rămas unicul lucru asupra lui, ai spus că kitsch-ul trebuie să

fie vesel, kitsch-ul are umor. Crezi că fabricantul de peştişori e

un tip foarte isteţ şi tot foarte isteţi şi şmecheri erau şi autorii de

cîntece patriotarde?

Nu, nu. Acela era un ceas obişnuit, un ceas electronic ca

oricare altul. Nu tot ce este consumabil este kitsch. Există

obiecte care nu intră în nici o categorie, sînt pur şi simplu

utile. Dacă ţie îţi place sau nu-ţi place un obiect sau altul

nu înseamnă că ele trebuie sau nu să fie încadrate într-o

categorie estetică, nicidecum. Categoriile sînt foarte laxe

în această privinţă, pe cînd fabricanţii de peştişori, despre

care am auzit tot felul de poveşti, au în spatele lor o tradi-

ţie, există un punct de plecare, pe care mulţi îl ignoră. Ca

şi pentru multe obiecte de aici, pentru toate există un re-

per stilistic, un reper artistic, foarte adînc pierdut, pentru

că nu s-a apucat nimeni să picteze din întîmplare aceşti

păuni, ei vin probabil de undeva, ei vin dintr-un act foar-

te artistic şi greu de încadrat în kitsch, ei ţin de o tradiţie

respirată şi măcinată adînc de lipsa de gust a oamenilor. Şi

atunci totul se deformează, intenţia dispare şi obiectul îşi

pierde sensul, este un obiect absurd.

Insist pe ideea ta că kitsch-ul este vesel, are umor.

Ce vezi aici ar trebui să fie vesel, felul în care noi trebuie

să privim toate obiectele astea nu poate să ţină decît de o

percepţie ironică pînă una-alta, fiindcă n-are rost să lune-

căm în patetism, n-are rost să ne amărîm, gîndindu-ne că

ţara e toată aşa – e un adevăr trist şi lumea este construită

aşa şi kitsch-ul se reîmprospătează de la an la an, de la

epocă la epocă. Lucrurile sînt acoperite de nostalgie, de

licitaţii, de colecţii. Există în lume şi colecţionari de kitsch,

care plătesc preţuri grele pentru toate obiectele astea. E

greu să faci o expoziţie în care să intre toate obiectele urîte,

„kitsch-oase”, sau cum s-or mai fi numind ele, absurde,

dar ce este aici este contemporan, reprezintă portretul viu

al românului de astăzi, şi aşa cum arată expoziţia mea, aşa

arată şi cetăţenii; din păcate, aşa gîndesc şi ei, la fel de în-

ghesuit şi ţipător, strident şi fără armonie, fără relaxare.

De aceea trebuie introdus umorul în ecuaţie, ca să nu ne

îmbolnăvim de nervi.

Despre rolul benefic al kitsch-ului, căci nu-i aşa, totul este relativ...

Da, totul este relativ. Există aici nişte obiecte greu asimi-

labile kitsch-ului. Sînt lucruri discutabile. Sînt destul de

naive, nu sînt kitsch, sau nu pot fi judecate atît de aspru

precum o carpetă, dar, dacă sîntem sinceri şi trecem peste

nostalgia firească şi peste admiraţia pe care i-o păstrăm

de-a lungul timpului unui obiect care ni se pare acum sim-

patic, putem gîndi că, în funcţie de treptele de evoluţie ale

civilizaţiei, ele s-au adaptat, şi kitsch-ul la fel, şi a început

să fie altfel, pur şi simplu. Nu e nimic grav în asta.

Răzvan, cum ai ajuns la radio şi ce emisiuni ai avut / făcut pînă

la Rondul de Noapte, unde ai devenit celebru (nu fi modest).

Am devenit celebru mai înainte, pe cînd făceam Rondul

de dimineaţă, la o emisiune matinală. Mi-am descoperit

mijloacele, mi-am descoperit elocinţa, am mai făcut şi o

emisiune de jazz care se numea „Curcubeul de la miezul

nopţii", pe care o realizam împreună cu scriitorul Bedros

Horasangian, într-o vreme, am avut şi o scurtă descindere

la TV, colaborînd la o emisiune cu Octavian Paler, şi cam

asta am făcut eu în viaţă, pînă acum.

Ai mai făcut „Noutăţi"-le la care mai izbucneai în rîs de la şti-

rile pe care le mai inventai. Şi o emisiune informativă poate fi

veselă, nu-i aşa?

Da, bineînţeles că informaţia poate deveni o parabolă la

urma urmei şi de fapt ăsta cred că e şi rostul celui care vor-

beşte la radio. Este un om care ar trebui să vadă mai mult

decît simpla mişcare a informaţiei. Totul înseamnă mai

mult decît de obicei. E ca şi atunci cînd scrii o carte: ea nu

poate fi citită la un singur nivel. Şi atunci rolul tău este să

legi mai multe informaţii între ele şi să vezi ce se întîmplă

atunci cînd încep să funcţioneze într-un sistem. Concluzia

poate fi surprinzătoare, poate fi cu totul alta, poate fi o glu-

mă. Poţi să creezi parabola, asta mi se pare mie că trebuie

făcut la radio, trebuie să-i împingi pe oameni să vadă mai

mult decît divertisment, decît cine ştie ce veşti, veşti, pur

şi simplu veşti.

Poate povesteşti cazul cu mistreţul „cu colţi de argint”.

A, mistreţul a fost o invenţie cu care eu m-am simţit foarte

bine. A fost prima mea încercare de manipulare, cred, a

opiniei publice, şi a fost un experiment extrem de reuşit.

Am creat un personaj, pur şi simplu, „a fost” un mistreţ

despre care povesteam în fiecare dimineaţă la radio, pe

care-l urmăream, pe care oamenii au început să-l vadă

după ce am povestit eu la radio, pe care oamenii voiau să-l

omoare, pe care oamenii îl adorau, pe care oamenii îl ve-

deau drept un animal sfînt, e ca atunci cînd cineva vede o

cruce într-un cartof şi mulţi se reped să sărute cartoful. E o

altă formă de manipulare, care dă seama despre starea de

nebunie, de disponibilitate la demenţă şi credulitate, des-

pre speranţa oamenilor şi tot ce poate crea forţa radioului.

E foarte puternic radioul.

Cum îţi alegi temele, mai ales că emisiunea se difuzează în fieca-

re zi, de luni pînă vineri, de la 23.00 la 1.00?

Mi-e greu să-ţi spun. De obicei le aleg cu vreo cinci minute

înainte de a începe emisiunea şi... mi-e greu să spun care

e „procesul de creaţie”, mă surprind şi pe mine uneori,

subiectele nu sînt pregătite în nici un fel, mă duc la radio

pur şi simplu, eventual îmi aleg muzica, dar nu mai mult

de atît, iar cînd am invitaţi, de obicei e o reuniune foarte

spontană, discuţia devine şi ea foarte spontană, nu preme-

ditez mai nimic.

Cum alegi sloganurile înregistrate, de unde le culegi, fiindcă sînt

foarte diverse şi de cele mai multe ori sînt în temă, lovesc ţinta.

Alea sînt nişte replici din filmele româneşti pe care, iniţial,

le-au folosit nişte prieteni de-ai mei pentru semnale de post

pentru PRO FM. Erau nişte semnale de post cu replici în

care se vorbea de PRO FM. Eu am descoperit că replicile

alea mă ajută să exprim nişte lucruri pe care nu le pot spu-

ne pe post fără să fiu amendat şi le-am decupat de acolo şi

le-am tot adunat. Am o listă foarte lungă de asemenea „slo-

ganuri” în calculator şi mă plimb prin ele (fac mai multe lu-

cruri odată atunci cînd vorbesc cu oamenii la microfon) şi le

descopăr şi eu cu mare plăcere, fiindcă întotdeauna funcţi-

onează altfel în alt context şi sînt la fel de savuroase mereu.

De exemplu, care e istoria întrebării lui „Alo, da”?

Da, „Alo, da” a fost făcut tot de prietenii ăştia ai mei care,

într-o seară, pentru a se amuza, au luat o carte de telefon,

au format un număr şi au imprimat vocea unei bătrîne-

le, care a spus „Alo, da”. După aia au sunat încă o dată,

i-au pus înregistrarea vocii ei la telefon şi ea s-a auzit încă

o dată, nu s-a recunoscut, scena asta s-a repetat de vreo

cîteva ori pînă cînd s-a enervat şi a spus „Ce tot dracu’

zici alo, alo aiurea aşa”. Şi au montat toate replicile astea,

evident, distrîndu-se copios. Între timp a ieşit un jingle, pe

care mulţi îl apreciază şi-l copiază, de fapt.

S-au creat cîteva categorii de public, cel puţin trei: o parte care

sună în permanenţă, o parte care sună din cînd în cînd şi o parte,

cea mai mare, cred, care te ascultă. Ce poţi să spui despre publicul

tău, ţi s-au întîmplat cazuri mai ciudate legate de el?

Despre publicul meu nu ştiu foarte multe, din păcate. Nu

ştii care sînt cei care te ascultă. Uneori ai surprize. Am şi

oameni în vîrstă printre cei ce mă urmăresc, mi se pare

foarte straniu, sînt foarte mulţi tineri sau diverşi ascultă-

tori ocazionali, există mai puţină reacţie însă decît mi-aş

dori să fie şi asta pentru că oamenii nu sînt încă foarte pre-

gătiţi sau dornici să comunice mai mult, se inhibă foarte

tare. Radioul este încă o teroare, deşi mi se pare ciudat şi

greu de înţeles acest lucru.

Cred că, din contră, cei care nu sună se distrează cel mai bine.

Cu siguranţă, cu siguranţă, dar uneori ai nevoie de un sti-

mul. Nu poţi să vorbeşti singur la nesfîrşit şi trebuie să mai

schimbi o vorbă cu cineva şi e foarte important ca acel ci-

neva să poată spune cuvintele de care ai nevoie ca ideea să

meargă mai departe şi ca lucrurile să rămînă în teritoriul

inteligenţei.

Uneori emisiunea… adică tu devii de-a dreptul moralizator şi

asta e cu atît mai curios, pentru că de obicei eşti calm şi natural,

de fapt tocmai tu ai introdus un nou stil în/la radio – eşti ca-n

viaţă, adică la emisiunile tale nu se strigă cînd nu ştiu ce (nu)

se întîmplă etc., nu se plînge ş.a.m.d., doar se rîde. Şi rîzi mult.

Eu nu vreau să fiu moralizator. Oricum, problema mea e

că vorbesc de foarte multă vreme şi genul meu de discurs

s-a mai modificat în ultimii ani şi mă tot întreb cum trebu-

ie făcut ca oamenii să se simtă mai bine.

Şi fiindcă lucrezi la radio, cum crezi, de ce în ultima vreme s-a

înmulţit atît de mult kitsch-ul în muzică?

Nu ştiu dacă e kitsch, e mai mult decît atît, e o stare, o

dispoziţie raţională. Dacă putem merge pînă acolo încît să

afirmăm asta, e foarte grav. Eu nu aş fi de această părere. E

o industrie care stă să se nască şi atunci oamenii încă mai

caută soluţii, încearcă să cîştige un ban, şi atunci se creează

relaţii comerciale, mai puţin artistice.

Spuneai că românul seamănă cu apartamentul pe care şi-l aran-

jează. Eu, ca basarabean, am fost mirat doar de peticuţele pe care

*scria „*Şoimii Patriei *” sau cam aşa ceva. În rest kitsch-ul ne uneş-*

te. Nu crezi că kitsch-ul e universal, comun şi acelaşi pentru toţi?

Da, kitsch-ul este universal, dar nu atît încît să nu poată fi

recunoscut pe plan local, adică nu atît încît să nu aibă per-

sonalitate. Ce vedem noi aici, nu ştiu dacă se vede în alte

ţări. Poate în Basarabia. Nu ştiu dacă se găsesc lucruri din

astea. Sînt?

Da, e exact aceeaşi poveste. Poate mai colorată.

Probabil. Da, kitsch-ul este peste tot şi există un kitsch de

tip american, există multe forme de... cum să-i spunem? –

de torturare a frumosului. Trebuie puţină curăţenie. Asta-i

tot. Nu e nevoie de mai mult, dar oamenii sînt goi pe dină-

untru şi atunci trebuie să fie plin în jurul lor, pe dinafară.

Înainte de facultate, te-ai gîndit că vei lucra la radio?

Nu, nici o clipă, nu. Eram un mare leneş. Am vrut să fiu

actor, iniţial. Nu, n-am avut nici cea mai mică intenţie, am

ajuns la radio dintr-o pură întîmplare.

Cum?

M-a dus cineva să dau o probă de voce. Eram student şi

voiam să nu-i mai terorizez pe-ai mei şi să nu le mai cer

bani. Şi m-am gîndit să-i ajut într-un fel şi să-mi cîştig exis-

tenţa. Şi aşa am ajuns eu la radio. Bine, mi-a luat mult timp,

e foarte greu să lucrezi la radio, trebuie să înveţi să vorbeşti.

Domnule Răzvan Exarhu, ce fel de copil aţi fost? Ce v-a mai ră-

mas în memorie din acea perioadă despre oraşul în care v-au tre-

cut anii adolescenţei?

Am fost un copil tare drăguţ. Şi neliniştit în acelaşi timp,

şi, pe de altă parte, am avut o copilărie foarte jucată, foar-

te jucăuşă. Tatăl meu a fost păpuşar, am trăit la teatrul de

păpuşi, m-am maturizat foarte greu, am condus o gaşcă de

puşti. M-am jucat foarte mult – ăsta cred că este atuul meu,

pentru că devin foarte greu adult, extrem de greu, sau, în

orice caz, nu un adult trist, aşa cum sînt majoritatea adulţi-

lor, încrîncenaţi. Încrîncenaţi şi rigizi.

(Galeria Eforie – Atelier 35, Bucureşti, 2000)

Radu Andriescu

„În ‘98 mi-am pus viaţa în dezordine şi manuscrisele în ordine”

Poet, prozator, publicist, lector la Universitatea „Alexandru

Ioan Cuza” din Iaşi, membru al Club-ului 8, autorul volumelor

de poezie Oglinda la zid, Sfîrşitul drumului, începutul călători-

ei, Eu şi cîţiva prieteni, Punţile Stalinskaia, prezent în antologii

de poezie de limbă română şi străine…

Dragă Radu Andriescu, deşi eşti un scriitor tînăr şi, mai im-

portant – eşti receptat ca un scriitor tînar, – se pare că ai reuşit

destule, deja, cel puţin pe plan literar. Cînd şi cum ai început să

scrii, literatură, ca să zic aşa?

Să fiu sincer, Mihai, la vremea cînd am început să „scriu”,

încă nu aveam habar ce e aceea literatura. De fapt, primele

texte nu le-am scris, efectiv, ci au fost înregistrate de părin-

ţii mei pe hîrtie sau pe bandă magnetică. Aveam şase sau

şapte ani şi eram la Dijon, în Franţa – tatăl meu era lector

de limba română la universitatea din Dijon, iar mama mea

a predat limba germană la aceeaşi universitate. Prima poe-

zioară, pe care o pomenesc şi în ciclul „Oglinda la zid” din

volumul omonim, a fost „Moş Crăciun” – de fapt „Père

Noël”, pentru că la vremea aceea mă descurcam mai bine

în franceză decît în română; aş putea chiar spune că am

rămas repetent în clasa întîi din acest motiv: studiile de la

Dijon nu mi-au fost echivalate în România, în 1969, pentru

că aplicam ortografia franceză la limba română şi pentru

că nu fusesem iniţiat în istoria patriei. A urmat „Povestea

crîncenului război dintre Margarete şi Trandafiri”, debi-

tată într-o zi însorită în curtea casei unde eram găzduiţi,

în timp ce jucam badminton cu tatăl meu. Mai tîrziu am

fost pus să repovestesc istoria în faţa unui minuscul mag-

netofon, ceea ce nu înseamnă, fireşte, că aveam idee în ‘69

despre ce e aceea „multimedia”. Au urmat cîteva „caiete”,

în limba româna de data aceasta. Unul sau două dintre ele

ar mai trebui sa fie şi acum prin casă. Rimă, ritm, strofe de

patru versuri, dar nu chiar la patru ace, mesaj clar, tot ceea

ce mi se părea la vremea aceea că ar fi poezia. Surrealistul

„Moş Crăciun” de la 6 ani, comis sub impulsul inconştien-

ţei zăbăuce, avea mai multă sevă şi naturaleţe decît multe

din textele strînse în „caiete”. Ingenuitatea totală – splen-

didă, în absolut – a puştiului care nu-şi pune problema

„operei” era pervertită de conştiinţa auctorială. Nu mai

era nevoie ca alţii să-mi înregistreze încercările artistice;

o făceam singur, bîjbîind pe un drum fără repere sigure. E

greu de spus cît a durat bîjbîiala asta. Oricum, încet-încet

au apărut reperele. În vremea liceului, i-am „descoperit”,

rînd pe rînd, pe Dinescu, Brumaru, Dimov, Ursachi, mai

tîrziu, prin anul întîi de facultate, parcă, pe Nichita Dani-

lov… Încă aveam vocea poetică în schimbare, ceea ce nu e

un lucru tocmai rău, tind să cred chiar şi acum. Vreau să

spun, e mai bine să te afli „pe drum” mai curînd decît în-

tr-o nişă aparent sigură în care ţi se atrofiază muşchii sau,

în fine, corzile vocale, pentru a păstra imaginea. Ultima

„rătăcire”, faţă de drumurile pe care le desţelenea poezia

românească a anilor ‘80, s-a întîmplat destul de tîrziu, în

1985, cînd am publicat un poem în proză de vreo 30 de pa-

gini într-un volum colectiv apărut la Junimea – era, deja,

epoca „decadentă” a debuturilor colective. Hăcuit, la ru-

gămintea lectorului de carte, în 11 fragmente cu tot atîtea

titluri, pentru a-l face mai uşor de înghiţit de către un citi-

tor cu reflexe clare şi de nestrămutat, lungul poem intitu-

lat, culmea, „Întinderi”, ar fi fost cu adevărat revoluţionar

la vremea la care îşi publica Novalis curajoasele – stilistic

vorbind – *Imnuri către Noapte*. În ‘85, în peisajul „optzecist”

românesc, textul părea de pe altă lume, un neanderthali-

an stingher pe stînca lui din Gibraltar, într-un moment în

care lumea literelor era disputată de „omul modern” şi de

cel „postmodern”. Acest poem întins pe zeci de pagini nu

a cucerit decît imaginaţia celor total detaşaţi de disputele

literare ale vremii. Probabil dezamăgirea „geniului neîn-

ţeles” – sentiment de sorginte romantică, dar cu debuşeu

sigur în „romanţios”, dacă nu se ia taurul dactilic de coar-

ne şi se izbeşte de pămînt cu toată forţa cinismului – mi-a

scrijelit pe faciesul îndeobşte blînd un zîmbet-rînjet care se

lăbărţează pînă la grotesc atunci cînd mă privesc în oglin-

dă. Exagerez puţin, Mihai, dar cam aşa stăteau lucrurile

pe la mijlocul anilor ‘80, pentru mine. Eram în anul trei

la Litere, dar încă nu asimilasem toate lecţiile care mi se

administraseră. Atmosfera culturală a Iaşului nu era una

„fierbinte”, cum tinde să fie acum. Călîie şi anesteziată de

parfumul florii de tei, pusă sub semnul clasicilor şi uitată

sub acel semn la nesfîrşit, plină de veneraţie şi lipsită de

curiozitate, viaţa literară a Iaşului, pe la mijlocul deceniu-

lui nouă, lăsa mult de dorit. O revistă curajoasă, cum era

cea a studenţilor, *Dialog*, privea mai curînd spre Sud, unde

lucrurile fermentau serios de ani buni de zile. Voci poetice

„sincrone”, ca cea a lui Liviu Antonesei, puteau fi auzite

tot în revistele studenţeşti, *Dialog* sau *Opinia studenţească*.

Într-o oarecare măsură, aşa se explică întîrziata ieşire din

amorţeală a Iaşului literar.

M-am lungit cu răspunsul la întrebarea ta, şi anume cum

am început eu să scriu, pentru că ani la rînd, vreo două-

zeci la număr, am tot început şi reînceput să scriu. Lucrurile

au intrat într-un făgaş mai bine conturat odată cu „debutul

real”, volumul *Oglinda la zid*, apărut în 1992. La treizeci de

ani, era şi timpul, nu? Acelaşi lucru s-a întîmplat şi cu alţi

poeţi legaţi de viaţa culturală a Iaşului (cei care nu au prins

debuturile primei jumătăţi a anilor ‘80): Liviu Antonesei

debutează – cu poezie – în ‘89, la 36 de ani, cu un volum

trunchiat (nu din vina lui, evident); lui O. Nimigean îi apa-

re prima carte de poezie în ‘92, la 30 de ani – volumul este

publicat în 50(!) de exemplare, ceea ce-l face aproape invi-

zibil; Michael Astner a debutat în ‘99, la 38 de ani; Gabriel

H. Decuble şi-a publicat primul volum anul acesta, şi are

33 de ani. Nu risc nimic dacă afirm că între prima jumătate

a deceniului nouă, cînd şi-au publicat primele cărţi, la Iaşi,

Mariana Codruţ, Nichita Danilov, Lucian Vasiliu – poeţi

prezenţi în multe din antologiile ultimilor ani – şi deceniul

zece al secolului trecut, cînd s-au suprapus debuturile întîr-

ziate ale unor poeţi mai „copţi” (Antonesei, Andriescu, Ast-

ner, Decuble, Nimigean) şi cele ale ultimului val de scriitori

ieşeni, poeţi şi prozatori (printre alţii, Constantin Acosmei,

Livia Iacob, Florin Lăzărescu, Dan Lungu, Lucian Dan Teo-

dorovici, Codrin Dinu Vasiliu sau Ştefan Baştovoi, care era

elev la Şcoala de Arte din Iaşi, la vremea debutului, cînd

încă nu se talibanizase în contact cu ortodoxismul), s-au in-

tercalat „cinci ani negri”, cinci ani de stagnare, şi anume a

doua jumătate a deceniului nouă.

Ar mai fi o chestiune de discutat: spui, în întrebare, că am

„reuşit destule, deja, cel puţin pe plan literar.” Hai să lă-

săm povestea asta pentru ceva mai tîrziu…

Faci parte dintr-un grup care a devcenit cunoscut sub numele

de Club 8, mai ales datorită manifestului publicat în regretata

Vineri, dar şi prin lecturile susţinute în România şi în străină-

te. De ce se numeşte aşa, „Club 8”, cum, cînd a apărut (şi eram

să zic de ce)?

N-am ce-i face, Mihai, întrebarea ta mă obligă să dau, din

nou, un răspuns foarte lung. Cînd vorbeşti despre Mani-

fest – publicat, deja, atît în germană, într-o revistă vieneză,

cît şi în engleza, într-o antologie despre care voi vorbi ceva

mai mult în scurtă vreme – şi despre lecturile din ţară şi

din străinătate, nu te referi decît la imaginea Clubului în

afara Iaşului. Aici, în „city", Clubul a încercat să funcţi-

oneze pe mai multe planuri, de la cel mai mărunt, strict

cenaclier, trecînd prin conferinţe în varii domenii – litera-

tură, arte, psihologie *etc*. – şi mese rotunde, pînă la amor-

sarea unor dezbateri publice, în presă, pe teme legate de

sechelele vieţii culturale ieşene. Această ultimă parte a ac-

tivităţii Clubului a trezit vii animozităţi; Nichita Danilov –

care-i cedase în 1998 pagina culturală a ziarului *Monitorul*

lui Dan Lungu, pentru a oferi un suport publicistic vocilor

care criticau suficienţa unui grup de scriitori ajuns sa mo-

nopolizeze viaţa literară stagnantă a Iaşului – a primit ne-

numărate telefoane furioase la Chişinău, unde a lucrat un

timp ca ataşat cultural pe lîngă Ambasada României, de la

„mari personalităţi” locale care vedeau cu stupoare cum le

este contestată autoproclamata dumnezeire literară. După

cum ştii, recent, contestarea a venit din partea unui număr

de scriitori ieşeni mult mai mare decît cel al „cluboptişti-

lor”, iar discuţia, sau disputa, sau „cearta”, cum a fost po-

reclită, s-a extins la revistele şi ziarele cu acoperire naţio-

nală. Avînd în vedere că mulţi dintre scriitorii care au luat

atitudine faţă de starea de lucruri din literele ieşene sînt

cu adevărat reprezentativi – să mai înşirui numele? Cei

interesaţi de mersul literelor româneşti le ştiu deja –, mă

cred îndreptăţit să spun că poziţia luată de Club 8 în 1998

a fost una de bun simţ şi a venit în al douăzeci şi cincilea

ceas. Din păcate, de schimbat nu s-a schimbat nimic nici

acum, după zeci de articole publicate şi după fel şi fel de

întruniri. Poate că este însa mai clar, pentru multă lume, că

Iaşul are mai multe voci, unele suficient de bine articulate,

şi nu este o staţiune balneară pusă, după cum spuneam,

sub semnul marilor clasici.

Să revin la întrebarea – întrebările – tale: Clubul a apă-

rut în ‘97, fiind găzduit, un timp, în apartamentul lui Dan

Lungu. După naşterea fiicei lui Dan, Clubul a fost nevoit

să se mute pe unde găsea înţelegere: la Teatrul Luceafărul,

în prima parte a lui ‘98 (cînd s-a şi conturat programul şi

„nucleul dur” al Clubului), în barul de la subsolul galeriei

„Cupola” sau la restaurantul chinezesc de peste drum, la

biblioteca Liceului „Naţional”, la Centrul Cultural Fran-

cez, la Lectoratul American sau acasă la vreunul din mem-

brii Clubului („Terasa Pojarniciei 12, Rîpei 15, G 4”, pentru

a cita Manifestul).

Te rog nu mă întreba de ce „Club 8”, pentru că nu există

un răspuns clar. Ar fi nişte explicaţii esoterice, dar nu intru

în amănunte…

Sînteţi chiar atît de uniţi cum păreţi dinafara Iaşului sau, cum

se obişnuieşte în literele româneşti, e doar o iluzie... optică, după

cum ar zice Harms?...

Sîntem şi nu sîntem. Unul din punctele forte ale Manifes-

tului este respectul alterităţii. Un altul este sinceritatea,

fie ea şi dureroasă, atunci cînd e vorba despre exprima-

rea unei opinii critice. Pe de alta parte, spiritul polemic

şi disputa argumentată coerent au fost întotdeauna încu-

rajate. Îţi poţi imagina că mai sar scîntei dintr-un aseme-

nea Molotov de principii. Sîntem însă cu toţii de acord că

asemenea scîntei, chiar şi incendiile devastatoare pe care

le pot provoca la nivel uman, sînt preferabile trocului de

complimente exorbitante de care Iaşul nu duce lipsă. De

altfel, Mihai, situaţia de aici, din lumea literelor ieşene, nu

e cu mult diferită de cea de la Chişinău, situaţie pe care o

cunoşti foarte bine. La începutul lui noiembrie 2001, îm-

preună cu Johannes Gelich, am moderat pentru revista

austriacă *Literatur und Kritik* o masă rotundă la Chişinău.

Au luat parte la discuţii destul de mulţi scriitori care au un

cuvînt de spus în literatura şi în presa actuală basarabea-

nă – Iurie Bodrug, Constantin Cheianu, Grigore Chiper,

Vitalie Ciobanu, Iulian Ciocan, Dumitru Crudu, Emilian

Galaicu-Păun, Vasile Gârneţ, Irina Nechit, Nicolae Popa,

Nicolae Spătaru, Valentina Tăzlăuanu. Sincer să fiu, m-am

bucurat să regăsesc la contrafortişti şi la prietenii lor de

la revistele *Basarabia* şi *Sud-Est* ideea constituirii unei al-

ternative culturale fundamentată pe criterii estetice. Am

să-mi permit chiar să-l citez pe Vaslie Gârneţ, pentru că

aceleaşi lucruri le-ar spune oricare cluboptist sau redac-

tor al revistei *Timpul*: „Revista Contrafort […] şi-a propus

să instaureze în literatura noastră spiritul critic, să aducă

în atenţia publicului cititor cronica de carte bine scrisă şi

responsabilă, să facă o triere a valorilor autentice, pentru

a degaja molozul din mediul nostru literar.” Normal, un

asemenea program, care porneşte de la criteriul estetic şi

nu de la feluritele „bisericuţe” locale, îţi aduce mai mul-

ţi duşmani decît prieteni. Acest lucru l-a resimţit şi Dan

Lungu, cînd a înfiinţat Clubul, în ‘97. Clubul a fost tolerat,

atîta vreme cît a putut fi privit – greşit, de altfel – ca fiind

doar întreprinderea juvenilă a unor scriitori necopţi. În

momentul în care s-a conturat o poziţie critică reflectată

în presă, lucrurile au luat o altă întorsătură. Prin urmare,

dragă Mihai, oricîte disensiuni ar fi între noi – cluboptişiti,

redactori şi apropiaţi ai revistei *Timpul*, critici şi scriitori

din diferite generaţii, care s-au decis să spună lucrurilor

pe nume – ceea ce ne apropie este mult mai important:

refuzul lîncedelor şi rîncedelor obiceiuri ale vieţii literare

ieşene… şi nu numai.

Dacă am văzut bine, ai dispărut din căsuţa tehnică a excelentei

reviste Timpul, unde lucrai în ultima vreme, împreună cu un

grup foarte interesant de scriitori, revistă care, din cîte-mi dau

seama, ţi se potrivea atît de bine. Poţi să ne spui despre ce este

vorba?

Cred că am dat deja răspunsul la întrebarea aceasta: pot

apărea disensiuni, distanţări, dar acestea sînt prea puţin

importante, într-un context mai larg. De altfel, în ultimele

luni, colaborarea mea cu Fundaţia Culturală Timpul s-a

concretizat într-o antologie pe care am pomenit-o deja:

Club 8 – Poetry, o culegere de texte „cluboptiste", mai cu-

rînd decît o antologie de poezie. Cu toate că este de mici

dimensiuni, antologia cuprinde un scurt istoric al Clu-

bului, scris de Adam J. Sorkin (care este şi traducătorul

principal al cărţii), un articol al lui Dan Lungu, din '98,

care vine în completarea textului introductiv, Manifestul

Clubului şi o selecţie de texte ale unor poeţi ieşeni: Con-

stantin Acosmei, Radu Andriescu, Michael Astner, Maria-

na Codruţ, Gabriel H. Decuble, Dan Lungu, O. Nimigean

şi Dan Sociu. Aceasta a fost prima carte a Editurii T, editu-

ra Fundaţiei Culturale Timpul, publicată la începutul lui

noiembrie 2001 şi urmată, la scurt timp, de un volum de

debut absolut remarcabil, *Epistole… şi alte poeme*, şi de un

alt volum de debut, ceva mai exotic, dar interesant, cel al

bănăţeanului-american-(temporar)ieşean Gene Tanta şi al

Ramonei Ciupag, *You'll Blow Them Away*. Aceeaşi editură

va publica în curînd alte două cărţi pornite tot din teri-

toriu cluboptist. Prima va fi o antologie de aproape 400

de pagini în care apar textele a 28 de scriitori ieşeni din

diferite generaţii. Antologia este coordonată de O. Nimi-

gean şi intitulată *Ozone Friendly*, după un poem al foarte

tînărului Dan Sociu. Cea de-a doua carte este un volum

de proză, un debut – *Copertă portocalie obligatorie* de Mihai

Costandache, student în anul patru la Litere. Prin urma-

re, Mihai, chiar dacă nu mai apar în caseta redacţională

a revistei, pentru că nu am vrut eu să mai apar, încerc,

totuşi, să fac ceva pentru grupul de scriitori în care cred,

în continuare, foarte mult. Era de altfel şi timpul ca Fun-

daţia să-şi activeze editura, care zăcea în hibernare, iar la

această „trezire" am contribuit şi eu puţin… nu? Aş putea

chiar spune că am colaborat foarte bine cu Fundaţia şi cu

directorul acesteia, Gabriel Cucuteanu, care a şi finanţat,

parţial, antologia.

Îţi mai aminteşti cum ai debutat? Ce senzaţie ţi-a produs obiec-

tul (cartea de debut)?

„Prima dată" a fost un viol în grup, doar că violat era

dreptul grupului de autori incluşi în acel „debut colectiv”

de a-şi publica volumele independent. Asta se întîmpla

în ‘85. „Grupajul” meu nu era nici el un grupaj adevărat.

Am dat editurii Junimea un poem în proză de vreo trei-

zeci de pagini, ceea ce i-a descumpănit pe redactori, după

cum ţi-am mai spus. În cele din urma, lectorul de carte,

o doamnă foarte simpatică, de altfel, mi-a sugerat să fac

textul tăiţei, să poată fi mai uşor de îngurgitat. Prin urma-

re, în carte apar 11 fragmenţele, cu titluri cu tot. Dar asta

ţi-am spus deja. Nu ştii însă ce a urmat. Segmentul meu

de carte a fost primit de critică (Liviu Antonesei a scris

o recenzioară în Cronica) rece şi circumspect. Nu era în

ton cu optzecismul. Nu era în ton cu socialul. Nu detona

suficient. În fine. Era altceva, de pe altă lume, poate şi din

alte vremi. M-am tot întrebat dacă l-aş relua, integral sau

doar cîţiva dintre tăiţei, într-o antologie. Poate. Textul a

plăcut celor mai puţin pătrunși de frisoanele optzeciste.

Să-ţi zic că recenzioara lui Liviu m-a demolat interior? Hai

să-ţi zic şi chestia asta. Cred că mai am prin vrafuri pră-

fuite de hîrtii roase de acarieni cîteva „poeme” în care-l

făceam terci pe Liviu. Pe urmă am cugetat. Aşa fac eu. Întîi

mă înfurii cumplit, iar apoi cuget. La început doar de-al

naibii, m-am apucat să scriu simplu şi să aduc poveştile

în cotidian, chiar dacă „trăirile” erau aceleaşi. Optzecism

vreţi, optzecism vă dau! Cu timpul am prins gust de aşa

ceva. *Oglinda la zid* a fost şi o mică revanşă: l-am invitat pe

Liviu să prezinte cartea la lansare, şi a spus numai lucruri

bune. Exultam. Mustăceam. Poftim optzecism! Nici acum

nu sînt mai breaz. În ultimul volum, *Eu şi cîţiva prieteni*,

am inclus şi cîteva prozişoare („Secvenţă cu Mari şi cîţiva

prieteni”); au fost luate drept poeme. Am strecurat şi un

poem de-al lui O. Nimigean; textul a fost luat drept un

experiment textualist de-al meu, cu toate că scria negru pe

alb sub titlu „din volumul *planete ZERO* de Ovidiu Nimi-

gean” (volumul lui O. s-a rătăcit pe la Paralela 45 cu vreo

doi ani în urmă). Uite, chestia cu poemul lui Ovidiu: mi-

ar plăcea să treacă mai mulţi scriitori peste orgolii şi să-şi

invite prietenii în propriile cărţi. Ca la jazz, un jam sessi-

on fără morgă. Chiar aşa, cum zice definiţia: „un grup de

muzicieni, în special cîntăreţi de jazz, care cîntă împreună

pentru propria plăcere”. Acum lucrez la un proiect mul-

timedia, împreuna cu prietenul meu Dan Ursachi, ştiut

de scriitori pentru colecţiile de poezie pe care le-a îngrijit

la Marineasa şi Brumar. În cartea (sau cărţile) care vor fi

incluse în pachet vor fi şi texte scrise de Dan. Sper să nu

mai fie confuzii. De fapt, au fost deja: Ovidiu a fost mult

timp convins ca le-am scris tot eu! Asta chiar a fost culmea,

după experienţa din *Eu şi cîţiva prieteni*. Hai să mă întorc la

întrebarea ta. Nu ştiu care a fost debutul, prin urmare n-aş

şti la care „obiect" să mă refer. La Întinderi, din '85, sau la

Oglinda la zid, prima carte adevărată, publicată în '92. În

acei şapte ani s-au schimbat foarte multe. Ştiu că, teoretic,

nu mai sînt parcele literare de defrişat. Îmi place totuşi să

întind coarda la maximum şi să ajung la zonele tulburi de

la graniţa dintre genuri şi arte, iar asta mă duce la tot soiul

de debuturi: în mai 2000, spre exemplu, la ediţia a patra

a Perifericului – festival internaţional organizat la Iaşi de

Matei Bejenaru, care strînge anual, din toata lumea, speci-

alişti în instalaţii şi performance – a fost prezentat un clip

care pornea de la un text de-al meu. Clipul este făcut de

Florin Grigoraş, iar de partea grafică (eram reprezentat,

într-un moment de animaţie, ca rapper!) s-a ocupat Dana

Dîrvariu-Mereuta. Clipul a fost publicat pe CD-ROM la

Editura Universităţii „Al. I. Cuza", ceea ce reprezintă un

alt debut! Cînd vom finaliza proiectul multimedia, eu şi

Dan Ursachi, va mai fi tot un debut, pentru mine. Am să-ţi

spun atunci ce frisoane îmi va da respectivul eveniment! Şi

obiectele incriminate…

Un rol/loc important în cărţile tale îl au prietenii. Ar fi o între-

bare despre prieteni – ceva „de bine" şi ceva… „de rău"…

Te referi, probabil, la ultima carte, *Eu şi cîţiva prieteni*. În

‘98, cînd se închega Club 8, „am redescoperit valorile prie-

teniei”, după cum scriam în chiar primul rînd al cărţii. Cu

un an înainte mă rupsesem, cu totul sau parţial, de priete-

nii din copilărie şi din liceu. Avînd în vedere că am termi-

nat liceul prin ‘81, era vorba de prietenii sau amiciţii foarte

vechi, de aproape douăzeci de ani. În ’97, cercul nostru de

amici se lărgise, însă am fost nevoit să pun punct întregu-

lui set de relaţii amicale. A fost un an traumatic. Nici nu

vreau să revin asupra poveştii. Destul că, la începutul anu-

lui următor, în inimioara mea era un vacuum total, care a

sorbit cu violenţa pasiunii ideea Clubului şi personajele

din jurul acestuia. Era şi un moment al decadenţei. Valori-

le echilibrului fiind făcute ţăndări, rămânea cale deschisă

celor mai felurite zăticneli. Am făcut tot posibilul să nu

ratez nici una. Cu o candoare perversă, am pus pe hîrtie

ceea ce simţeam: „Aveam prieteni. Era bine. Redescope-

ream plăcerile jocurilor spirituale. Redescopeream valuri-

le alunecoase ale prieteniilor potenţate intelectual. Un joc

pervers al simţurilor şi al creierului, un flux sărat, stors

din glandele care luau în stăpînire fiecare celulă, pînă la

buricele degetelor, pînă la ultimul segment al şubredelor

fire de păr care îmi mai rămăseseră, o mîzgă plumburie

care se coagula în litere, o bucurie care-şi strîngea în bra-

ţe perechea, la fel de vînoasă, dar cu faţa schimonosită

într-un urlet ca şi cel zgîriat pe pînză de Munch, sau de

Aruştei. Spuza acidă, rămasă de pe urma devastatoarelor

explozii emoţionale, s-a aşezat peste ruina valorilor care

stătuseră la temelia rutinei mele cotidiene.” (*Eu şi cîţiva*

prieteni, 1998). În ‘98 mi-am pus viaţa în dezordine şi ma-

nuscrisele în ordine. Aşa se face că, pe de o parte, apărea,

la începutul anului, *Sfîrşitul drumului, începutul călătoriei*,

în care erau strînse texte scrise între 1993-1998, iar pe de

altă parte, în doar cîteva luni tulburi şi furtunoase („Îmi

amintesc de ziua în care m-am trezit pe covoraşul de pe

hol, la etaj, într-un ocean de gresie mîloasă dar strălucitoa-

re, cu barba năclăită de sînge, pensulă folosită de un cretin

convins că are ce – şi ştie cum – zice”; „1998”), terminam

Eu şi cîţiva prieteni. Cartea a apărut doar în 2000 pentru

că atunci a reuşit să finalizeze proiectul Dan Ursachi, ini-

ţiatorul colecţiei de cărţi de poezie de la Brumar (împre-

ună cu Adrian Bodnaru şi patronii editurii timişorene).

Dacă tot vorbim de prieteni: cu Dan Ursachi am colaborat

la absolut toate cărţile mele (este autorul copertelor şi a

„comentariilor grafice” din aceste cărţi). Îţi spuneam, de

altfel, că acum lucrăm împreună la un proiect multimedia,

Punţile Slainskaya , un „pachet” care ar trebui să conţină

®

o casetă cu două cărţi (una cu text, a doua, grafică), un

CD-ROM, un *site* şi altele. Pe Dan îl cunosc încă din primii

ani de facultate – pe atunci studia geologia, dar şi picta,

în „hogeagul” de la Madam Potoroacă. Studiile de pictu-

ră au venit tîrziu, după ‘89, la Timişoara. Cred, Mihai, că

dimensiunea artistică a acestei prietenii a făcut-o să treacă

peste toate hopurile existenţiale. Proiectul actual, năbădă-

ios, ţîfnos, „rău”, nu face decît să ducă mai departe o co-

laborare amicală pentru care mă consider foarte norocos.

La fel de norocos mă simt şi pentru faptul că am buni prie-

teni printre literaţi, de la Brumaru la Mariana Codruţ şi O.

Nimigean. Sau junii Dan Sociu, Lucian Dan Teodorovici,

Mihai Costandache şi Eugen Hriţcu – ultimul, absolvent al

facultăţii de medicină, nu vrea să scrie, dar ştie literatură

mai mult decît bună parte din studenţii mei de la Litere.

Sau Johannes Gelich, scriitorul austriac care, timp de doi

ani, a dinamizat viaţa literară de pe malurile Bahluiului.

Sau Radu Pavel Gheo şi Gene Tanta, bănăţeni care au stat

un timp în Iaşi, dar care acum trăiesc în Statele Unite. Ca şi

Otilia Vieru, Oti, „fata de gheaţă”, o foarte talentată proza-

toare a Clubului, acum stabilită la Seattle. Sau studenţii de

la Litere, în special cei care – minune! – sînt interesaţi de

literatură. După cum vezi, Mihai, aş avea motive să spun

că sînt un individ destul de norocos…

Ce te supără , ce te oftică mai tare în viaţa culturală (literară)

actuală? Ce te bucură?

Văd că pui întrebări care cer răspunsuri în alb-negru. Nu

voi insista prea mult pe ce „mă oftică". Atîtea articole s-au

scris peste vară despre „războiul literelor" ieşene, articole

pro şi contra necesităţii împrospătării Filialei Iaşi a Uni-

unii Scritorilor şi „organului" acesteia, *Convorbiri literare*,

încît nu văd ce aş mai avea de adăugat. (De fapt, am să mai

adaug ceva, un textuleţ cacofonic şi antologic în vetusteţe,

primit de Crăciun de la respectiva Filială: „Crăciunul şi

Anul cel Nou, 2002, pogoare mulţumire sufletească cu să-

nătate, pace şi spor în lucrarea spirituală." Nu cred că mai

e nimic de adăugat, Mihai…) Pentru că aici ar fi durerea

cea mare: ruptura totală dintre „viaţa literară instituţiona-

lizată” şi scriitorii tineri şi relativ tineri. Am văzut, Mihai,

că aceleaşi sentimente le nutresc scriitorii tineri din Basa-

rabia (cei strînşi în jurul revistelor *Contrafort*, *Basarabia* şi

Sud-Est) faţă de Uniunea Scriitorilor din Moldova (cealaltă

Moldovă). Cum nu eşti străin de ceea ce se întîmplă acolo,

sînt convins că ştii la ce mă refer. De altfel, lucrurile sînt

clar spuse în numărul din decembrie al revistei *Contrafort*,

în care va apărea acea masă rotundă pe care o pomeneam

la un moment dat (masa rotundă moderată de mine şi

de J. Gelich pentru *Literatur und Kritik*). Pe de altă parte,

nu poate decît să mă bucure faptul că există şi la Iaşi şi la

Chişinău scriitori capabili să se lupte pentru nişte idei şi

pentru a scoate partea de Răsărit a ţării din amorţeală şi

festivism searbăd. Dacă insurgenţii de azi nu vor deveni

festiviştii de mîine (ferească Domnul!), atunci este posibil

ca lucrurile să intre într-un făgaş normal în doar cîţiva ani,

după ce se vor fi ridicat alte promoţii de tineri inteligenţi,

citiţi şi „supăraţi”. Nu am porniri anarhice şi nu aş propu-

ne tăierea pădurilor adormitoare de tei din oraş – sau în-

locuirea lor cu păduri de oţetari. Aş recomanda însă raţie

dublă de cafea celor aflaţi în stare de narcoză.

Ce scriitori români (dar nu numai) îţi par foarte interesanţi?

Care dintre ei îţi par importanţi pentru tinerii scriitori?

Mi-ar fi greu să dau doar cîteva nume, să stabilesc un „ca-

non” personal, mai ales dacă ar fi să intru în zona litera-

turii universale. Nu sînt un mare *gourmet* al literaturii, dar

îmi place sa ciugulesc de ici, de colo. Cum sînt şi hapsîn

– sau, poftim, *gourmand* – trec, de multe ori, de la simpla

ciuguleală la băi anarhice de lectură. Spre deosebire de

mîncare, lectura nu îngraşă, astfel încît poate fi recoman-

dată oricui, tînăr sau batrîn, gras sau slab, scriitor sau ne-

scriitor, oricînd şi în orice cantitate.

Care dintre scriitorii tineri şi foarte tineri ţi-au plăcut în ultima

vreme?

Revii, Mihai, la ideea de scriitor tînăr, cea cu care ai şi în-

ceput interviul. Dacă prin scriitor tînăr înţelegi personajul

căruia îi încărunţeşte părul, cît i-a mai rămas, şi-i atîrnă

burta peste nădragi – cum e şi cazul meu, de altfel – lista

de „scriitori tineri" care îmi plac ar putea să fie foarte lun-

gă, pentru că încerc, atît cît îmi stă în puteri, să-l înţeleg pe

celălalt. (De altfel tu, Mihai, vei fi fiind un scriitor foarte

tînăr, sau relativ tînăr, sau cum?) Poate mai relevant decît

o listă a scriitorilor care îmi plac este faptul că sînt anu-

mite centre culturale în care se simte o efervescenţă ieşită

din comun. Un soi de vîrtejuri care atrag talentele de pe

o arie întinsă, dar în același timp locuri în care scriitorii

activi – sau hiperactivi – mai au pînă să zacă liniştiţi pe

culmile posterităţii. Astfel de locuri mi se par, în momen-

tul de faţă (într-o ordine aleatorie) Iaşi, Braşov, Constanţa,

Chișinău şi, prin forţa împrejurărilor, Bucureşti. Interesant

este că unele oraşe fără cine ştie ce „tradiţie” – mă refer la

literatura secolului trecut – cum ar fi Braşov şi Constanţa

par să fie într-o fierbere mult mai mare decît centre cultu-

rale de tradiţie. Să nu fiu înţeles greşit: *Orizont* rămîne una

din cele mai bune reviste din ţară – mă tem că mai bună,

de departe, decît oricare din cele patru reviste de cultură

ieşene – şi lucruri la fel de bune s-ar putea spune despre

presa literară din Cluj sau Tîrgu Mureş – sau Sibiu. Mă

refer însă la un soi de vioiciune, o nelinişte spumoasă care

poate fi asociată cu „tinereţea” şi care te face să uiţi că, de

multă vreme deja, se tot spune că poezia este pe ducă şi

că nici proza nu se simte prea bine. Cît despre Iaşi… Nu

aş spune că sînt deranjat de faptul că aici s-au închegat

mai multe coterii literare, sau că revistele sînt perfectibile,

aşa cum sînt perfectibile şi nenumăratele ziare, posturi de

televiziune şi radio de aici. Competiţia nu poate fi decît

benefică, pentru toate părţile care s-ar putea afla, la un

moment dat, în conflict. Iar conflicte sînt destule… Pentru

mine, mai important este să se păstreze un echilibru între

„facţiuni” decît ca una dintre ele să aibă cîştig de cauză. La

urma urmei, cui i-ar folosi un „partid unic” al literaţilor?

Nu ştiu, Mihai, dacă am reuşit să răspund la întrebarea ta,

dar, aşa cum am mai spus, sînt puţin alergic la ideea de ca-

non literar, mai ales cînd acest canon este impus prematur

de reviste, grupuri de interes ori critici convinşi că deţin

monopolul asupra gustului.

(decembrie 2001 – ianuarie 2002)

Un Cristian

(Cristian Cosma)

„Eu fac biblioteca din punctul de vedere al bibliotecarului, inte-

resîndu-mă calitatea colecţiilor, varietatea manifestărilor şi cap-

tarea interesului publicului”

Născut în 1977 la Buzău. Absolvent al Facultăţii de Litere

(Bibliologie, Universitatea din Bucureşti, 1999), un master fi-

nalizat, Biblioteca de poezie (Bibliologie, 2001), alte două doar

începute (Jurnalism, 2002; Teoria şi practica editării, Litere,

2004). Autorul multor proiecte underground, din 1999 (Hîrtie

igienică – Marius Ianuş), colecţia carmen (2001-2002), micul

ftiriadi (2003), Biblioteca de Poezie (bibliotecă & cenaclu). Au-

torul romanului Morţii mă-tii, redactor la Observator cultural

şi director al editurii Casa de Pariuri Literare.

Dragă Cristian Cosma, ai devenit mai cunoscut ca Un Cristian.

Sper că ai înţeles întrebarea…

Hai să trecem peste ea… sau alege un răspuns dintre ur-

mătoarele două: *Să mai aşteptăm.*

Pînă cînd, vorba cîntecului…

E deja un *capriciu periculos* pentru Anul Caragiale, nu

crezi?

Să vedem a doua variantă de răspuns.

Numărul doi, da. Pentru că – fără acordul meu, dar cu un

tupeu incredibil – cineva's – nu spui cine – a semnat cu

acest nume cîteva articole printr-un supliment cultural din

Bucureşti.

Prin care se „ataca" singur şi-şi mai făcea niţică reclamă…

„Nu-i aşe?"

Puţintică răbdare, te rog.

Da, dar răbdarea, ca şi textele, inclusiv ale „tale", sînt (psih)

analizabile, se interpretează…

Da, inclusiv într-un articol din *Vatra*, în care Al. Matei, ne-

ştiind „dedesubturile” şi „strategia” persoanei în cestiune,

mă situează pe o anumită poziţie… în fine, să nu antici-

păm.

Primul tău proiect important, de care ştie sau măcar a auzit mai

multă lume, fireşte că realizat, e, la fel, o bibliotecă, de Poezie.

Pentru mine a fost foarte important acest proiect. Şi nu

ca un proiect oarecare, cît ca o alternativă la sistemul fa-

limentar al bibliotecii tradiţionale româneşti. De auzit, nu

cred că au auzit prea mulţi. Site-ul, actualmente scos, a

fost deschis de 370 de ori, deşi – nu era părerea mea – se

dovedea unul dintre cele mai atractive, prietenul meu Lu-

cian Bălţătescu, cel care mă ajutase şi la „Hîrtie igienică”,

făcîndu-l animat, sonor şi cu suficiente link-uri (eveni-

mente, calendar, afişe, arhivă foto, interviuri etc.). De al-

tfel, prin facultate, deşi pereţii au fost „tapetaţi” cu afişe,

interesul n-a spart un barem acceptabil-limitativ specific

studentului român. Cît despre realizare… concepînd (cu

limite, carenţe şi erori) un sistem făcut să tragă un semnal

de alarmă (cînd vor fi bani, va fi dezvoltat), nu mă puteam

aştepta decît la un eşec. Ca să pot învăţa ceva.

Ce ai în vedere prin „baremul acceptabil-limitativ specific stu-

dentului român”?

A studentului de la Litere Bucureşti. Pe scurt. Dacă nu ai

cărţi (sau le ai defrişate) la bibliotecă, ce te împiedică să

protestezi, să faci o grevă a cititorului (doar plăteşti)? Cînd

vezi „mafia cazărilor” (administratori-sugativă, reparti-

zări suspecte şi cu ajutorul reprezentanţilor studenţilor),

ce te opreşte să protestezi? Cînd vezi absenţele profesori-

lor de la cursuri sau – mai grav – cînd întîlneşti la catedre

incompetenţi, ce te opreşte să protestezi? Cînd stai 7 h la

facultate pentru un amărît de examen (scris şi oral în ace-

eaşi zi), ce te opreşte să protestezi? Cînd vezi ce foi nule,

colorate şi lucioase scot reprezentanţii tăi cu acces la fon-

duri, ce te împiedică să protestezi? Cînd… dar acestea sînt

problemele lor de organizare şi de reprezentare. Ce rost

mai are să le amintim.

Cum a apărut, cînd, unde, în ce a constat, ce înseamnă şi ce în-

seamnă pentru tine, autorul „proiectului", cum zici, „Biblioteca

de Poezie", şi cum ţi-a venit să înfiinţezi această bibliotecă, atît

de… altfel?

Am trişat puţin, „ *Biblioteca de Poezie*" a constituit diserta-

ţia mea la masterul de Bibliologie. Dar ceea ce nu-mi pot

explica – nici acum – este cum de o asemenea idee – în

fond foarte simplă (care instituţie în afara unei biblioteci

stabilizează obiectiv valorile?) nu au avut-o cei… cu forţă

de decizie (în literatură – cazul Uniunii Scriitorilor – sau

al bibliotecilor de stat). *Cum* a apărut? Nu-mi aduc amin-

te, cred că din greşeală. *Cînd*? Prin 1998, odată cu ideea

ediţiilor sonore de carte de poezie – altă nelămurire, altă

poveste. Am făcut un proiect pentru Uniunea Scriitorilor,

am cerut două audienţe la domnul L. Ulici, dar am lăsat

timpul să treacă… şi rău am făcut. *Unde*? În Facultatea

de Litere a Universităţii Bucureşti, mai exact, în **sala 305**

(mai corect 44˚26’02’’ latitudine nordică, 26˚06’05’’ longi-

tudine estică)… Ca părţi… mai mult sau mai puţin atracti-

ve, această **aberaţie** (pentru că a fost un experiment, ceva

care ţine de latura neconvenţională a unei meserii destul

de funcţionăreşti aici – prost văzută şi mai prost susţinută

şi înţeleasă în România) a propus **ora de lectură**, **ediţii-**

le sonore de carte (ediţii underground… la reportofon),

recitaluri (probabil elementul de maximă atracţie), **stan-**

duri de edituri şi periodice literare, **ediţii de carte pirat**

şi **ediţii second-hand** (scoase la copiator). *De ce*? Pentru

că mulţi din aceşti autori nu sînt cunoscuţi nici măcar în

mediul specific al filologiei bucureştene (ce pretenţii să

mai ai cînd, într-o anchetă premergătoare, cei mai cunos-

cuţi poeţi contemporani erau indicaţi a fi Păunescu şi Ana

Blandiana, iar Mariana Marin şi Ioan Es. Pop păreau nume

de pe altă planetă). Pentru că **multe din cărţile de poezie**

valabile nu există în librării sau biblioteci. Şi pentru că

literatura română TREBUIE să revină acasă, într-o faculta-

te în care secţii marginale (deloc lipsite de importanţa lor)

precum Comunicarea sau Birotica fac legea (au laboratoa-

re, procură fonduri, organizează manifestări care nu prea

„prind” şi literatura română).

Ce ai în vedere cînd zici că literatura română trebuie să revină aca-

să?

Am auzit de Cenaclul de Luni şi de Junimea, am fost la

Cenaclul Litere al lui Mircea Cărtărescu, am văzut cum se

organizau – periodic – întîlniri cu scriitorii români pînă în

1996 în Facultatea de Litere. Dar se vede clar cum admi-

nistraţia pune stăpînire pe această facultate (unde afişele

cu Manolescu… şi chiar afişele tale de la Bibliotecă, sînt

confundate cu cele pentru tehnoredactare şi rupte „fără

milă”. Tot aici se vede absenţa scriitorilor din mediul cel

mai important (pentru ei ca obiectiv şi pentru studenţi ca

factor formativ). Ce să mai spun despre faptul că în barul

unde altădată se confesau scriitori de valoare, barul de la

Litere, se ascultă Paraziţii… E bine că acum s-a închis. Pe

scurt, acasă înseamnă în mediul natural de manifestare.

Dar cînd unui poet important ca Ianuş, care e ceva în fa-

cultate (dincolo de scandaluri), şi nu numai, i se refuză

premiul pentru debut şi o oarecare studentă care se-ntrea-

bă în anul III dacă Ezra Pound era bărbat sau femeie be-

neficiază de o bursă în afară, e clar că ceva scîrţîie nu doar

aici. Ce anume? Indiferenţa, probabil.

Fiindcă ai amintit de Marius Ianuş, pe lîngă întrebarea ce are Facul-

tatea de Litere cu premiul pentru debut, aveai şi o editură, la fel de

underground ca şi ***Biblioteca de Poezie****, pre numele ei „****etc.*** *”…*

Am amintit de Ianuş pentru că el a generat o stare în aceas-

tă facultate – să nu uităm că ducea mai departe cenaclul

preluat de la Cărtărescu, promovează literatura tinerilor

autori de aici, are o revistă. Pe lîngă „viciile de procedu-

ră", „strategiile de grup" şi „tendinţele războinice", chiar

se zbate. Pentru el sau pentru o „listă" oarecare, ce mai

contează? Cît despre legătura dintre premiul pentru de-

but şi facultatea de Litere... aici s-a primit cu îngrijorare

decizia cel puţin dubioasă pentru debutul 2000. Să nu mai

vorbesc despre cele 4(!) premii pentru debut acordate de

A.S.B., fir(e)-ar românu cît de poet, dar parcă… Da' poate

că fac eu o legătură prea mare... Cît despre **Etc**, el s-a stins

odată cu ediţia **Hîrtie igienică** a lui Ianuş. Din păcate, cei

care au promis să scrie despre acest subiect fie au uitat,

fie le-a fost prea greu să recunoască faptul că pentru acele

timpuri (1999) proiectul propunea prea multe: teritoriul

mobil, ediţia sonoră, ediţia de lux, toate fără finanţări sau

contracte suspecte… Ianuş, pe care îl pot acuza de multe –

tu, ca „bodyguard”, ştii destule – mi-a dat şansa să aberez.

„Şi n-am să i-o iert”. Iată de ce l-am susţinut – asta pentru

ca să evit o întrebare pe care o bănuiesc.

O întrebare pe care o bănuieşti tu…

De ce tot lîngă Ianuş la început de an?

Sună ca un afiş electoral…

Ce-ar fi să fie un afiş electoral?

Ce ştii tu şi nu ştie Uricariu…

Nu pot şti ce nu ştie d-l Uricariu, dar ştiu că scriitorii pot

trăi din cărţile lor (carte sonoră, site-uri, recitaluri organi-

zate), că trebuie iniţiată o **Bursă a proiectelor literare**, că

multe din „festivalurile” finanţate sînt porcării pe cinste,

că nu carnetul de scriitor te recomandă în literatură. Şi mai

ştiu că premiile din **Topul naţional al cărţii de poezie** pe

care l-a iniţiat în „Observator cultural” **Biblioteca de Poe-**

zie – acum „moartă”, dar cu numeroşi urmaşi – vor fi „pe

bune”.

Cum poate să premieze un „mort”?

Prin testament.

Am înţeles, ca Arghezi (premiul – Mitzura!)

Deadevă.

„dar ce va zice tata?”

Time out.

*Cine a citit la **BdP** şi cum au fost primiţi de publicul, care – din*

cine era compus, de obicei?

De regulă veneau cei de la Cenaclul Litere. De citit… vrei o

listă? O s-o iau invers alfabetic… Romulus Vulpescu (reci-

tal), Elena Vlădăreanu (recital), Mihai Vakulovski (recital),

L.I. Stoiciu (scurt recital la... priveghi)… ordine aleatoare:

Silviu Gherman (recital), Răzvan Ţupa (casetă-debut so-

nor, recital), M. Cărtărescu (interviu), Dan Mircea Cipariu

(recital), Saviana Stănescu (recital), Zvera Ion (casetă-edi-

ţie sonoră, recital), Mariana Marin (casetă), Nina Vasile

(recital), Al. Muşina (recital), M. Ianuş (casetă-nedifuzată),

Ruxandra Novac (recital), Denisa Mirena Pişcu (recital),

Ioan Es. Pop (recital şi casetă-ediţie sonoră), Sorin Gher-

guţ (recital), Lidija Dimkovska (Macedonia – recital), Ade-

la Greceanu (casetă), Octavian Soviany (recital). Tuturor

acestora le mulţumesc, după cum le mulţumesc colabo-

ratorilor permanenţi (Lucian Bălţătescu – web-master-ul

site-ului şi Cristina Filip – fotograful oficial, consilieri şi

ajutoare indispensabile), dar şi celorlalţi care m-au ajutat

(mamei, în primul rînd). Sper ca în scurt timp să scot pli-

antele de rigoare.

Cum vezi tu, ca bibliotecar, literatura contemporană, începînd

de la „optzecişti”?

Nu greşesc spunînd fascinantă. Dar şi plină de frustrări şi

complexe. Pe partea cu „văzutul” = cunoaştere, mai am de

lucrat. De fapt, toate aceste biblioteci care vor forma la un

moment dat **Biblioteca Literaturii Române**, îmi dau şan-

sa de a citi literatura română – iată un motiv pentru care

Biblioteca Romanului Românesc îmi ia ceva timp pen-

tru selecţie (a nu se înţelege că selecţia îmi aparţine numai

mie). Într-un fel îmi „salvez” frustrările: n-am găsit cărţile

„de care ai nevoie”, faci o bibliotecă aşa cum ţi-ai dorit, nu

ai un radio la care să asculţi teatru, muzică si poezie, faci

un **radio literar pirat** etc. Despre partea cealaltă a proble-

mei, scriitorul român trebuie să-şi dea seama că nu mai

este – şi din cauza lui – EXEMPLUL. Credibilitatea lui a

scăzut. Nu mai este suficient să spui că eşti scriitor ca să in-

spiri încredere. Un puşti care a trecut prin „generaţia pro”

şi variaţiile ei, X, playback etc. nu mai tremură pe scările

facultăţii cînd îl salută pe N. Manolescu, el nici nu ştie de

ce Ianuş face scandal, unde are dreptate şi unde „sare ca-

lul”, pur şi simplu nu-l interesează literatura. Aici trebuie

lucrat. Şi nu prin autoritatea şcolii (mă îngrozesc cînd văd

ignoranţa multor profesori de liceu), cît prin atractivitate,

diversitate şi dinamism. Sună patetic, dar literatura româ-

nă e în cădere liberă. N-am s-o salvez eu sau tu sau mai

ştiu eu cine, e nevoie de **timp** şi – mai ales – de **spaţii**, de

impresari adevăraţi (de ce crezi că s-au impus – exemplu

la întîmplare – manelele? Pentru că a avut cine şi cum să le

promoveze – aspect destul de important) şi de **„regăsirea**

autorului”.

Dar literatura scrisă de tineri?

Cred în tinerii autori pe care-i cunosc tocmai pentru că ei

au nevoie de exerciţiul literaturii şi pentru că nu sînt dis-

puşi – cel puţin deocamdată – compromisurilor. Pe cei în

care cred voi încerca să-i promovez – deocamdată în „re-

gim" underground… Sînt mai liberi, mai îndrăzneţi – şi

asta se vede din modul cum „se mişcă" în literatură. Asta

nu înseamnă neapărat că sînt şi mai buni, se va vedea...

*Colecţia de poezie **„carmen"** ...*

Cele zece numere scoase în acest an universitar sînt un răs-

puns. Cred în autorii aceştia, şi nu numai pentru că mulţi

au fost, într-un fel sau altul, prezenţi la aventura Bdp.

Care sînt „mizele" colecţiei?

Continuarea promovării tinerilor autori, underground-ul

veritabil (atractivitate, coerenţă managerială, gratuitate,

creativitate), realizarea parteneriatelor (co-producţiile cu

autorii şi parteneriatul cu *Tiuk*!!!, de care eşti primul „vi-

novat”) şi a „dublului tiraj”. În rest, îl consider şi pe acest

proiect în zona eşecurilor normale, conştient asumate.

Şi colecţia de teatru, „Puţintică Răbdare”?

Un an Caragiale fără teatru?

Preferinţe?

Am mers – şi nu-mi pare rău – în această „stagiune” pe

trei autori: Eva Negru, Alexandru Vakulovski şi Dumitru

Crudu. Dacă piesele apărute underground vor fi apreciate

şi – mai ales – jucate, consider că nu am avut decît de cîşti-

gat. Cu o asemenea „distribuţie” nu mi-e frică, indiferent

de ce zice „galeria”.

Ce planuri culturale ţinteşti, fiindcă eşti mereu plin de planuri,

de intenţii şi de gînduri?

...cultural e mult spus. Dar cred ca ţi-am spus cîteva pînă

acum. De adăugat, aş adăuga turneele de lectură (teatru –

Vecinul de deasupra şi turneul improvizat de lectură cu

Fetiş-ul lui Răzvan Ţupa). Restul, să mai trăim...

Cum îţi par revistele literare? Ce fel de revistă ai face şi cam ce

ai vrea de la redactorii ei?

Citesc *Contrafort* şi *Vatra*, cînd mi le împrumută cineva.

Mai cumpăr *România literară* şi *Observator cultural*. Nu am

bani pentru revistele literare de azi, dar le consult perio-

dic, pentru că vreau să fac o revistă literară „adevărată".

Ca *Tiuk*!!! Ce vreau de la redactori îţi voi spune doar ţie,

pentru că eşti „vizat" pentru caseta redacţională. Dar –

daca va fi – va fi o revistă culturală „pe cinste", nu cea mai

bună, totuşi suficient de bună ca să nu fie a unui grup sau

a unei orientări oarecare. Din toate punctele de vedere –

colaboratori, materiale, grafică, difuzare.

Ce părere ai despre editorii români „de azi"?

Împărţită. Cred că „speculează” lipsa unei „burse editori-

ale” şi obţin profituri suspecte (finanţări, „reţete” preluate

etc.) – unii. Ceilalţi, se zbat. Apreciez în mod particular

Humanitas-ul (mai ales în primii ani) şi Paralela 45 (pen-

tru colecţii). Am obiecţii în privinţa promovării autorilor

şi difuzării (ce-i opreşte să facă – exemplu oarecare – o bi-

bliotecă a editurii). Cred că editori în adevăratul sens al

cuvîntului sînt puţini, comparativ cu puzderia de edituri.

Dar asta e problema tranziţiei. Dacă voi avea o editură ofi-

cială („Ridicat de Ia Insuşi” e o „joaca” deocamdată), voi

şti să evit greşelile deja făcute – asta nu le exclude pe alte-

le... Nu cred că e suficient să scoţi zeci de titluri şi să nu ai

o strategie de promovare, nu mi se pare normal ca autorul

să fie subordonat operei pe care a dat-o şi cred sincer că

editorii-speculanţi nu vor mai ţine capul de afiş. Pentru

binele scriitorului, în primul rînd.

Care este „viitorul” real al bibliotecii?

Unul profitabil pentru „imaginea” ei şi util pentru utili-

zatori, departamentalizarea. Depinde foarte mult de cum

este susţinută – şi strategiile politice au ceva de zis. Bibli-

oteca n-o să dispară, chiar dacă această „dispariţie” se tot

anunţă prin studiile „de piaţă” sau cele de „specialitate”.

Chiar dacă ai scris vreodată ceva – n-a prea aflat despre asta ni-

meni. Crezi că un om ca tine, care ajută şi promovează scriitorii,

mai ales pe cei tineri, e mai bine să nu facă şi ei literatură?

Mi-au trecut „fumurile”. Pur si simplu nu eram bun. Ţin

să-i mulţumesc pentru acest lucru lui Angelo Mitchievici,

care – fără să vrea – m-a ajutat enorm să scap de „tentaţie”.

Şi poate că şi asta e o „dorinţă ascunsă”: dacă nu pot fi eu

un scriitor, de ce să nu-i ajut pe adevăraţii scriitori? Dar a

nu se înţelege că lumea literară – capricioasă şi captivan-

tă – e totul. Miza mea e mult mai mare. Eu vreau să fac

film. Cred că pot face şi ceva pentru promovarea literaturii

române, deşi alţii... mai avizaţi ar fi putut-o face cu mult

înaintea mea. Cum provocarea a fost făcută, încerc să mă

ţin de ea. Din înclinaţie. Pur si simplu. Totuşi, nu uita că

am debutat editorial, fie şi underground, cu **Eva Negru**

– **prima monografie**, o carte cu pagini albe (după ce am

vizionat, cam la o lună după „debut”, **Elogiul iubirii** şi am

văzut pe ecran că „opera” mea se afla în acest film, m-am

cam bosumflat), carte cu „tentă” şi „ţintă”. Nu vreau să

obţin un premiu pentru debut cu acest „joc”, nici nu vreau

să acced într-o uniune de creaţie cu această „carte” (deşi

ar fi haios şi…, cred, posibil). Vreau doar să atrag atenţia

că trebuie schimbat ceva. Dacă prima mea „carte” nu va

trezi interes, bănuiesc că cealaltă, „cartea invizibilă”, nu

va trece neobservată.

(*mai 2002, Bucureşti*)

Rareş Moldovan

„Prefer o linişte falsă unei false nelinişti. Dar probabil că de do-

rit e o nelinişte adevărată, folosind adjectivul ca în sintagma o

maşină adevărată”

Născut la Cluj în 1976. Absolvent al Facultăţii de Litere din

Cluj (1998), secţia engleză-română. Master şi doctorat în litera-

tura engleză la Universitatea Naţională a Irlandei, Maynooth.

Lector la Catedra de limba şi literatura engleză, Facultatea de

Litere, Cluj, traducător. Fost redactor-şef al revistei Echinox şi

conducătorul cenaclului Echinox. Autorul volumului de poezie

Seara artificierului (Paralela 45, 2000).

Dacă începem cu începutul, prima întrebare care îi vine citito-

rului de literatură contemporană, atunci cînd aude numele tău,

este dacă ai vreo legătură cu poetul Ioan Moldovan. Cînd a scris

cronică la cartea ta de debut, „Seara artificierului" (Ed. „Parale-

la 45", Piteşti, 2000), Sandu, fratele meu, s-a străduit să fugă de

acest fapt biografic, zicînd că e mai bine să nu facă legătura asta,

eu sînt însă de altă părere…

Ai pus întrebarea, ai dat şi răspunsul. Aşadar, un „da" in-

util. În ce priveşte întrebările biografice cu care mă bom-

bardezi, poziţia mea e a unui *de nobis ipsis silemus*, pe care

nu voi putea să-l practic dacă e să răspund la primele trei.

Sînt aşadar de partea lui Sandu – fie şi numai pentru că

nu văd pe cine ar putea să intereseze cîteva amănunte din

viaţa cunoscutului poet Ioan Moldovan, cu atît mai puţin

din a quasi-necunoscutului Rareş Moldovan. Cred însă că

singura conexiune care merită să devină subiect de discu-

ţie într-un asemenea context este filiaţia poetică (însă aici

mingea e în terenul cronicarilor, nu în al meu).

Cum e să fii fiul unui poet foarte cunoscut cum e tatăl tău, Ioan

Moldovan?

Cum e să fii poet cînd eşti fiul unui poet?

Cînd ai aflat că tatăl tău este poet? Cum ţi-a părut, ce stare ai

avut atunci?

Cînd şi cum ai început să scrii poezie? (sper să nu răspunzi „pe

scurt" la această întrebare ramificată)

Într-un sens, a fi „fiu de poet" nu se deosebeşte prea mult,

cred, de a fi „fiu de dentist" (excluzînd aici orice fel de

comparaţii pecuniare intre fiii de dentişti şi cei de poeţi)

sau „fiu de croitor" (condiţie mai apropiată – şi croitorii

sînt o specie pe cale de dispariţie, şi croitorii populează

interstiţiile obscure dintre splendoare şi mizerie, dintre

haute couture şi „croitorie mixtă”): nu te gîndeşti aproape

niciodată la „ce înseamnă” lucrul acesta. Practic vorbind,

a fi fiu de poet a „însemnat” pentru mine că, de pe la 16-

17 ani, prin bunăvoinţa „foarte cunoscutului poet” Ioan

Moldovan (şi a îndatoritorilor organizatori) am participat

la „zilele” diferitelor reviste culturale. În consecinţă, am

dormit prin multe hoteluri (am fost întotdeauna fascinat

de hoteluri), am stat ore în şir în săli de muzeu sau de case

de cultură, cu o mină ironică (condescendenţa stupidă, to-

lerabilă, a oricărui adolescent), în vreme ce scriitori în gra-

de mai mult sau mai puţin avansate de entuziasm bahic,

dezbăteau din greu probleme importante şi întrebări cu

răspunsuri triste, cum ar fi „La ce bun poezia în vremuri

de criză?”. Am băut bere pe terase sau în restaurante sufo-

cate de lambriuri şi de damfuri grele de bucătărie, ascul-

tînd „Dhaaa”-urile guturale, apodictice, ale lui Gheorghe

Crăciun, verva erotică emisă repetitiv, pînă la saturaţie, de

către Alexandru Muşina, logica inexorabilă, de Termina-

tor teoretic, a lui Bogdan Lefter („pe de o parte…, pe de

altă parte…”). Am zîmbit privindu-i pe Mureşeni – Ion &

Viorel – dormind înţelepţi la colocvii. Am rîs la anecdote-

le lui Bodiu (cea cu „niess”-ul moldovenesc e antologică),

n-am ştiut ce să răspund cînd Simona Popescu m-a între-

bat, fără nici un preambul, „ce crezi tu?”. Am împărţit tă-

ceri semnificative cu Ştefan Borbely şi blînde banalităţi cu

Adrian Popescu. Am discutat despre maşini, cocktail-uri,

tipe şi scriitori cu Mihnea Popescu (şi el „fiu al foarte cu-

noscutului poet”) şi, tot cu el, am hohotit isteric într-o

cameră uriaşă şi îngheţată de cabană, cu cinci pături pe

noi, într-un concert înnebunitor de sforăituri literare, in-

terpretat cu virtuozitate de către… O dată am jucat biliard

cu Cezar Paul-Bădescu (nu mai ştiu cine a cîştigat) şi am

vorbit despre Freud. Am fost un mic intrus tolerat – adică

exact lucrul la care te-ai aştepta de la sintagma „fiul cu-

noscutului poet” – care observa (mai mult decît lua parte

la) jocul haotic şi colorat al oamenilor-scriitori. Care, îmi

închipui, e greu de găsit la un colocviu de tehnică denta-

ră (deşi există, poate, anecdote reuşite despre „poduri”,

„obturaţii de canal”, ş.a.). *Distentio est vita mea*… ar putea

fi blazonul unei boeme literare bătrîioare, mascîndu-şi cu

voioşie o *midlife crisis*. Vorbesc aici, desigur, doar despre

viaţa la colocvii. Înainte de asta, a fi fiu de poet însemna

că uneori poetul venea la şcoală, secondat de o doamnă

dirigintă pierdută în admiraţie, şi ne vorbea, în vreme ce

fiul de poet îşi rotea poate privirile mîndre primprejur.

Mîndrie distrusă subit de indiferenţa sublimă a colegilor

săi. Cum e să fii poet cînd eşti fiu de poet? În esenţă, pro-

poziţia se poate reduce, ca un polinom, la primul ei seg-

ment. În realitate, e şi aici un avantaj, dacă ai de gînd să o

iei în aceeaşi direcţie: ai de la bun început la dispoziţie o

bibliotecă şi un set de instrucţiuni de folosire (de genul „ar

trebui să citeşti asta”; traseul meu formativ a fost vegheat

de astfel de marcaje, plasate cu iubitoare discreţie atît de

către tatăl meu, cît şi de către mama. Vezi ce mă faci să fac,

mă împingi pe nesimţite – în ambele sensuri ale cuvîntului

 – înspre patetismul ţinut sub control al tonului autobio-

grafic. Autobiografia e pentru „celălalt” doar o colecţie de

accidente, şi cel care o practică e conştient de asta, deve-

nind prin urmare patetic/pathetic).

Cum e să fii poet cînd eşti fiu de poet? Aveam vreo trei-

sprezece ani cînd i-am luat în joacă un interviu tatălui

meu. Îmi amintesc doar una dintre întrebări, din cauza

răspunsului pe care l-am primit şi care a reprezentat una

din ocaziile rare în care „fiul de poet” a putut întrevedea

spaţiul intimităţii neliniştite a „poetului”. Într-o formula-

re cu totul şi cu totul tembelă, l-am întrebat: „Ce hobby-

uri mai aveţi, în afară de poezie?” A răspuns înainte ca eu

să termin întrebarea: „Poezia nu e un hobby, ci, vreau să

cred, o vocaţie”. Nu atît răspunsul lui a rămas cu mine, cît

rapiditatea acestuia, în care pulsa dura urgenţă interioa-

ră a vocaţiei, neiertătoarea „necesitate” a scrisului, care e

adevăratul test al poetului – am înţeles aceste lucruri mult

mai tîrziu, citind *Scrisorile către un tînăr poet*. Necesitatea

aceasta e mereu asaltată de anxietăţi, calmată de speranţa

în propria vocaţie. Autenticitatea ei transpare în reticenţa

de a vorbi despre ea: nu-mi amintesc ca Ioan Moldovan

să-mi fi vorbit vreodată despre „ce în**seamnă** să fii poet”,

şi nici nu cred că l-am întrebat vreodată (W. H. Auden,

dacă-mi aduc bine aminte, vorbea undeva cu umor despre

penibilul răspunsului „Sînt poet” la întrebarea „Cu ce vă

ocupaţi?”). E o necesitate absolut vulnerabilă în faţa lui „a

vorbi”. O poţi extrage din evanescenţa cîtorva detalii: cînd

intru pe la două noaptea în bucătărie, pe jumătate ador-

mit, bîjbîind după un pahar cu apă, şi-l surprind scriind

cîte un pasaj, poate doar un singur rînd, în caietul de „alu-

viuni” care adună materialul inform al viitoarelor poeme.

Privirea îi e nemulţumită, zîmbetul de la colţurile buzelor

e nesigur, jenat, aproape vinovat. Se simte agresat. Aproa-

pe acelaşi lucru se întîmplă cînd dau peste Vlad, fratele

meu, tot la ore tîrzii, scriind agitat, cu un tremur nervos

al degetelor lungi, în mijlocul unui nor de fum de ţigară.

Mă apropii de umărul lui, ca din întîmplare, căutînd un

volum, poate reuşesc să întrevăd cîte ceva, însă el e mai

rapid, a închis deja caietul, mă măsoară iritat: „Ce vrei?”.

Îl sărut pe frunte şi mă duc sa mă culc (ei doi sînt nocturni,

eu scriu mai mult dimineaţa). Exact: „Ce vrei?”, întreba-

re care echivalează cu un „Cară-te, n-ai ce căuta aici. Nu

acum”.

Nu există în memoria mea vreun „moment” în care să fi

aflat că tatăl meu este poet, şi nici vreo „stare” care să-i co-

respundă. Mult timp, poetul Ioan Moldovan a fost pentru

mine un concentrat de patru rînduri (*Poem* în *Exerciţii de*

transparenţă). Asta pentru că era un poem dedicat „fiilor

mei Rareş şi Vlad”: „Cu o nuia de fosfor / V-am arătat?

Marginea dulce / A unei prăpăstii”. „Prăpastia”, „margi-

nea ei dulce” nu-mi spuneau mare lucru (văzînd că mă

întrebi cum era Ioan Moldovan „ca tată”, cel mai bine s-ar

putea aproxima lucrul acesta prin gestul calm, protector

din poemul de mai sus), însă „nuiaua de fosfor” e o ima-

gine care mă obsedează. Mi-o închipuiam, mi-o închipui,

deloc fosforescentă, ci sfărîmicioasă, de culoarea ruginii,

o nuia compusă din milioane de capete de chibrit. Am şi

„citat”-o într-un poem de-al meu. Poet e unul care reuşeşte

să scrie lucruri precum „o nuia de fosfor”.

„Într-o după-amiază ploioasă din toamna anului 1987 [ca

să începem istoria cum se cuvine], pentru că nu putea ieşi

în curte, şi profitînd de absenţa părinţilor, R se strecură în

liniştea întunecată a bibliotecii şi îşi trase un scaun în faţa

biroului masiv pe care dormita Erika cea Portocalie. După

ce roti îndelung rolele cu banda bicoloră, roşu/negru, as-

cultîndu-le încîntat zumzăitul, murdărindu-şi degetele

– pentru că nu puteai învîrti metalicii sîni plaţi ai Erikăi

fără ca banda să se agaţe cel puţin o dată – R introduse o

coala gălbuie şi răsuci cilindrul. R o mai folosise sporadic

pe Erika, în secret. Docilei Erika îi puteai apăsa maniacal

clapeta ascunsă în spatele carcasei, care elibera ca din puş-

că trenul mobil pe şina-i zimţată, de la dreapta spre stînga,

cu un draaaang-ding! asemănător cu sunetul unei carabi-

ne reîncărcate rapid (draaaang), chiar înainte de zgomotul

capsei pe asfalt (ding!). Cu ajutorul Erikăi puteai obţine

fie portrete diforme, asimetrice, compuse din linii şuie de

„x”-uri, fie importante mesaje cifrate precum adsfwer1 jkll

tuyopiiiii&mnb333£ (şi acesta era doar începutul). Tatăl

lui R o folosea, se pare, pe frumoasa şi portocalia Erika

în alte scopuri: se închidea împreună cu ea ore întregi în

bibliotecă, extenuîndu-i claviatura, fără alt rezultat decît

un dosar carmin care devenea din ce în ce mai gros. În

după-amiaza aceea, R încercă să o folosească pe Erika în

alte scopuri. Produsul, şifonat, găurit din loc în loc de cîte

o manevră prea energică, diform, asimetric, conţinea prin-

tre altele cuvintele „cocori”, „melancolici”, „acoperişuri”,

„ploaia” [era într-adevăr o după-amiază foarte ploioasă]…

Într-o seară, părinţii lui R primiră vizita unor prieteni de

familie. Fiul acestora, după ce provocase în repetate rîn-

duri, spre disperarea lui R, deraierea trenuleţului electric

din dorinţa de a vedea „cît de repede poate merge”, măr-

turisi că scrisese o poezie despre lunile anului. R îi făcu

imediat cunoştinţă cu Erika şi îl îndemnă să-i folosească în

voie talentele. Postat în spatele musafirului, răbdarea îi fu

pusă la grea încercare de către ageamiul nefamiliarizat cu

trupul de ebonită lucioasă. Poezia despre lunile anului în-

cepea astfel: ia nuariec usan ii siza pada. „Ah”, îşi spuse R

după ce înţelesese primul vers, şi se apucă să repare şinele

trenuleţului electric.”

Desigur, acesta nu e un răspuns la întrebarea despre „cînd”

şi „cum” R a început să scrie poezie. E poate un răspuns la o

întrebare mai importantă: cînd şi cum începe folosirea unei

Erika în alte scopuri.

Dacă sperai că te slăbesc cu biografia…, ei nu: ce amintiri din

copilărie cu Ioan Moldovan ai? Cum era, ca tată, cînd erai mic?

Sper că scopul interviului e doar biografia. Altfel s-ar pu-

tea crede că sîntem la o şedinţă de psihanaliză, şi că Mihai

Vakulovski mă îndeamnă: „Vorbeşte-mi despre tatăl tău”.

Răspuns: vezi mai sus.

În comparaţie cu majoritatea tinerilor poeţi, tu parcă nu vrei să

schimbi nimic în poezie, e, în poezia ta, un fel de linişte, care,

totuşi, îmi pare falsă linişte, o poezie cu întrebări general umane

aproape blagiene, cum e „De ce Tibetul nu se toceşte cînd ploile

cad?” etc.

„Să se revizuiască, primesc…”. Dacă tot mă plasezi în pos-

tura unui „reacţionar”, am să încerc un răspuns în aceeaşi

linie. Problema e că viziunea/concepţia despre poezie de

la noi trăieşte deja de destulă vreme cu aceasta obsesie

„soteriologica” a schimbării, un impuls chinuitor care în

cel mai rău caz o ocupă în totalitate, o rezumă la gestul

crispat al schimbării. Această obsesie operează predilect

într-un teren strategic care depăşeşte intenţiile particulare

de a orienta în vreun fel poezia. În general, gustul amar

al unei insuficienţe a formulei poetice care invadează tot

mai insistent deopotrivă orizontul de aşteptare al criticii şi

prefigurările poetice, poate fi citit ca o rezonanţă specifică

a unei nemulţumiri generalizate faţă de starea „culturii”

şi a „societăţii” în marasmul ultimilor ani. E de înţeles că

sumbrul „no future” – de la Sex Pistols citire – să se con-

stituie în mediul cel mai difuz al tuturor discursurilor, şi

deci şi al celui despre poezie. Eforturile de a „schimba”

în poezie se regăsesc aşadar în tensiunea unei „conştiinţe

nefericite”: privirea aţintită fix spre viitor este contraca-

rată de o privire înapoi, dependentă de o genealogie po-

etică şi de o „istorie” pe care nu le poate resimţi decît ca

fiind nocive, opresive. Cînd e vorba doar de orgoliul pur

al tinereţii, de puseul negator pe care acesta îl produce,

singurul pericol – nici acela prea grav – îl constituie nai-

vitatea de a crede în propria independenţă, şi ca atare, în

noutatea schimbării pe care o produci. Pericolul „rău” este

deriva în resentiment: fie prin amestecul indiscernabil al

insatisfacţiei poetice cu cea socială (acuze de genul „cei de

dinaintea noastră nu au făcut nimic pentru ca noi să pu-

tem face ceea ce sîntem cu adevărat în stare să facem”), fie

prin resentimentul absurd la adresa literaturii/scriitorilor

de dinainte (îmi amintesc de izbucnirea subită a cuiva care

era revoltat de faptul că la o întîlnire cu scriitorii „vorbesc

tot ăştia bătrîni”).

Revenind la sensul mai restrîns al întrebării, la voinţa sau

ne-voinţa mea de a „schimba” ceva în poezie, dacă mă

gîndesc la momentul foarte pedestru în care mă apuc să

scriu ceva, trebuie să recunosc că nu pot să am în faţă nici

„ideea” de poezie – probabil pentru că nici nu există aşa

ceva – în codul căreia să introduc modificări, nici „arhiva”

poetică, şi deci nici extensiunea comparaţiei. E un moment

al opacităţii faţă de cuvinte precum „poezie”, „literatură”

etc. Nu e vorba de „inspiraţie” aici, dacă termenul ăsta mai

poate în vreun fel fi folosit, ci pur şi simplu de indiferen-

ţă. Momentul acela e indiferent faţă de orice ar avea să-i

spună „literatura” (deşi aceasta îi este mediu, condiţie de

posibilitate, şi îi furnizează instrumentele). Cînd scriu, am

în faţă un set de imagini care s-au oprit, în virtutea unei lo-

gici inanalizabile, în raza „ochilor minţii” (poate doar una,

două din miriadele care se scurg fără a fi reţinute), cîteva

asonanţe sau disonanţe (două, trei cuvinte, nu neapărat

legate de imaginile care le stau alături), şi carcasele împu-

ţinate ale unor experienţe (nu nuclee, ci rămăşiţe). Toate

acestea reclamă să li se inventeze o succesiune, o sintaxă, o

ordine sau o dezordine.

Cît despre liniştea despre care vorbeşti, aş vrea să cred

doar că nu o înţelegi în descendenţa îndobitocitoarei „li-

nişti" iliesciene (am rezerve şi faţă de faptul că ea ar fi o

linişte „blagiană"). Îi faci poeziei mele concesia unei „fal-

se" linişti – pe care ar trebui să o înţeleg ca pe o jumătate

de compliment, bănuiesc – drept pentru care mă liniştesc.

Oricum, prefer o linişte falsă unei false nelinişti. Dar pro-

babil că de dorit e o nelinişte adevărată, folosind adjecti-

vul ca în sintagma „o maşină adevărată".

Unele poezii de-ale tale se termină cu, de exemplu, virgulă, două

puncte (:), punct sau fără semne de punctuaţie…

… aşa e.(?) [Sînt, mi se pare, două poeme cu o punctua-

ţie întrucîtva excentrică, însă nu întîmplătoare. În privin-

ţa celorlalte am încercat să urmez o oarecare constanţă/

poem: fie cu semne de punctuaţie, fie fără. Însă dacă m-aş

uita acum peste volum sînt sigur că aş descoperi destule

greşeli. Daca îţi trimit virgulele prin poştă (e-mail), ca în

anecdota despre Caragiale şi tînărul aspirant la statutul de

scriitor, ai putea tu să faci oficiile?]

Ziceam de acea „linişte", scriai, într-o poezie, „Nu pot să urlu,

nu pot să strig". Totuşi, ţi se întîmplă să vrei să? Cînd şi de ce

îţi vine să strigi?

Mi se întîmplă să vreau să. Cînd (şi pentru că) mă lovesc

cu cotul de marginea mesei, cînd îmi scapă ceaşca de cafea

din mîini, cînd îmi intră fumul de ţigară în ochi (acum,

de pildă), cînd formez de douăzeci de ori un număr de

telefon din România şi nu prind linia (atunci mi se întîm-

plă şi să vreau să sparg telefonul în bucăţi), cînd Montoya

porneşte din *pole position*, se ciocneşte după trei viraje cu

Schumacher şi Ferrari-ul nu păţeşte nimic, cînd şi cînd

şi cînd. Cînd cineva mă întreabă „ţie îţi vine vreodată să

strigi?”.

Un poem de-al tău se numeşte „frică zilnică”. De ce ţi-e frică

cel mai des?

„Frica zilnică” a dat titlul poemului respectiv şi avea un

obiect foarte precis, care transpare, poate cu prea multă

uşurinţă, din text. Cînd o frică ajunge în vreun poem, e

deja o frică „reziduală”, care trebuie evacuată undeva, şi

această excreţie e singurul lucru care o face să nu se piardă

de tot, şi o scoate cît de cît din insignifiant. Fricile zilni-

ce de acum sînt aceleaşi, cele mărunte, cum ai spune tu:

„general umane”, şi ca atare, absolut neinteresante pentru

oricine altcineva. Despre fricile care nu sînt „zilnice” mi-e

frică să vorbesc.

„Poemul de consum”, altă sintagmă de-a ta, e foarte bună pen-

tru un anume fel de poezie, care, însă, nu te caracterizează. Mai

scrii poezie şi, dacă da, e la fel ca-n „Seara artificierului” sau e

mai puţin, cum să zic, artificială, ca stil?

Mai scriu, mai scriu (deh, ce să-i faci). Am să las aprecierea

poemelor mai noi în seama altora. Însă aş vrea să discut pe

scurt presupoziţia tacită pe care o întrevăd în întrebarea

ta. Mai întîi, nu există stil „natural”. Poezia, ca orice artă,

ca orice tehnică, nu poate decît să-şi mimeze, cameleonic,

„naturaleţea”. De fapt, poziţia angajată din care provi-

ne întrebarea ta (şi întreaga argumentaţie care o susţine)

este simptomatică pentru modelul dominant din poezia

română actuală, prinsă într-o febrilă căutare a „autentici-

tăţii”. Această autenticitate este cel mai adesea înţeleasă

ca proximitate faţă de „viaţă”, de imediatul „experienţei”

(al „cotidianului”, după cum sună celebra etichetă), însă

în măsura în care este vorba de poezie, imediatul acesta

e, prin natura sa, construit. Problema de „esenţă” dintre

artificial şi natural/autentic devine aşadar o problemă de

grad: există „stiluri” sau maniere care realizează deghiza-

jul cu o precizie superioară; maniere „transparente” prin

care tocmai faptul lor de a fi „stil” este făcut invizibil.

Într-o discuţie despre poezie, însă, ele sînt întotdeauna

recognoscibile, indiferent de gradul în care reuşesc să se

oblitereze pe ele însele. Poezia ca o prelungire contiguă a

vieţii (şi viceversa) – e o teză pe care numai patosul care

o propulsează reuşeşte să o mai salveze. Opoziţia cheie e

aici cea dintre autentic şi livresc, considerată ca ireductibi-

lă. E foarte ciudat şi greu de înţeles pentru mine faptul că

majoritatea poeţilor (mai ales cei mai tineri) de la noi, deşi

formaţi în preajma literaturii şi cărţilor, nu reuşesc pur şi

simplu (sau se prefac că nu reuşesc, pentru că e de *bon*

ton) sa vadă experienţa livrescă decît ca pe una alienantă,

total inautentică, sau, ca s-o spunem pe şleau, absolut plic-

tisitoare. Pentru mine, autenticitatea livrescului se află la

acelaşi nivel cu cea a experienţei cotidiene, o propoziţie a

unui scriitor şi o întîmplare din parc sau din pat pot foarte

bine intra într-un poem, fără ca prima să fie în mod nece-

sar „artificială", iar a doua „autentică" sau „vie".

În fine, alunecarea de la „artificier" la „artificial", deşi re-

zonabilă, nu epuizează toate sensurile cuvîntului „artifi-

cier".

Eşti un „vechi" echinoxist. Spune-mi, de unde şi cum este infil-

trată (în sînge?) mîndria de clujean-echinoxist? Crezi că clujenii

chiar au motive să se mîndrească cu simplul fapt că sînt clujeni?

Ce înseamnă pentru tine Clujul, „Echinoxul", echinoxismul? În

ce oraş din România ţi-ar mai fi plăcut să-ţi faci studiile?

În comparaţie cu alţii, sînt un echinoxist nou nouţ. Obiec-

ţia de bun-simţ care poate fi adusă împotriva etichetări-

lor de tot felul (şi, după „optzecist", „echinoxist" a fost

probabil una dintre etichetele cele mai răspîndite, mai ales

în diferendul infantil dintre bucureşteni şi clujeni etc.) nu

prea are şanse să fie ascultată. A spune că „echinoxist" este

doar o etichetă, şi că în fiecare caz lucrurile pot fi mai pre-

cis exprimate e ca şi cum ai spune „Toate generalizările

sînt false". Pentru lejeritatea discuţiilor literare e nevoie de

asemenea termeni.

Cred însă că mîndria de care vorbeşti e o percepţie falsă:

majoritatea poeţilor, prozatorilor, criticilor care s-au for-

mat la *Echinox* sînt oameni prea inteligenţi ca să întreţină

o astfel de mîndrie locală (de altfel, clujenii au avut în ulti-

mii ani mai degrabă motive să se jeneze de propriul oraş).

Eu am ajuns la *Echinox* într-una din generaţiile tîrzii, în

„vîrsta de fier", între cei care doar au „deturnat idealuri-

le" echinoxismului □: de cîte ori nu l-am ascultat pe cîte

un veteran de la *Echinox* oftînd „Ehee, pe vremea noastră,

Echinoxul era o revistă **vie**, **tînără, de literatură**. Nu ştiu ce

faceţi voi acolo… eh". Pentru generaţii de poeţi, prozatori,

critici – şi pentru mine – echinoxismul a fost un atelier,

pentru unii însă a constituit o experienţă esenţială. Pentru

mine nu. Da, a fost un spaţiu al întîlnirilor, da, am învăţat

multe în anii în care am fost redactor, da, cenaclul a fost

mai întotdeauna o plăcere (parcă indiferent de valoarea

textelor puse în discuţie). Am fost redactor-şef al *Echino-*

xului, lucru pe care, avînd în vedere volumul a ceea ce

am publicat şi faptul că activitatea mea practică la revistă

includea ocazional corectura şi ajutor la căratul exempla-

relor din tipografie, poate că nu l-aş fi meritat. Eforturile

considerabile de a menţine *Echinoxul* pe linia de plutire –

ca şi concepţia revistei, deseori doar superficial înţeleasă

– se datorează lui Ştefan Borbely şi Corin Braga, a căror

energie şi dedicaţie am admirat-o întotdeauna, iar mai de

curînd, noului tandem Horea Poenar – Cornel Vîlcu. Eu

nu am avut nici ambiţia de a publica număr de număr, nici

fler organizatoric, nici instinct de grup.

Tu sau Sandu, nu mai ştiu exact, aţi scris nu de mult un

text despre Cluj, ca spaţiu apăsător, şi citindu-l am recu-

noscut în el ceea ce am simţit şi eu faţă de oraşul ăsta. Am

urmat sinusoidele unei inconfortabile *love & hate relati-*

onship; îl iubesc şi îl urăsc alternativ, sau în acelaşi timp.

Oradea, pe de alta parte, e oraşul confortului, al calmului.

Clujul e totuşi oraşul cu cel mai spectaculos cer pe care

l-am văzut vreodată.

Cred că mi-ar fi plăcut să studiez la Bucureşti, însă Bucu-

reştiul e pentru mine doar o nebuloasă fascinantă, aşa că

nu sînt prea sigur.

Despre revistele de cultură. Ce reviste citeşti, mai des şi mai cu

plăcere?

Înainte „citeam” toate revistele de cultură care-mi cădeau

în mînă. Nu doar cele prestigioase; cîteodată te poţi de-

lecta cu cea mai obscură publicaţie: mai vezi şi tu ce în-

seamnă „poezia” etc., pe la Zalău, Focşani, Cernăuţi etc.

Eram mereu surprins de faptul că existau, se pare, genii

incontestabile ale poeziei române de care pur şi simplu nu

auzisem. Acum, fiind plecat pentru o vreme din ţară, mai

cutreier site-urile revistelor culturale: *Observatorul*, *Româ-*

nia Literară, Orizont, Dilema, Contrafort, revistele care apar

exclusiv pe net ca *Respiro* sau *Tiuk!* şi colecţiile electronice

de literatură contemporană ca *Liternet* sau *Asalt*.

Ce scriitori români îţi par mai interesanţi pentru străini, ce scri-

itori contemporani îţi plac? Ai modele în ceea ce priveşte poezia?

Producţia „pentru export”, cum ar veni. Restrîng aici aco-

perirea sintagmei „pentru străini” la literatura anglo-sa-

xonă, care îmi e mai familiară. Aici, interesul preponde-

rent este pentru proză, şi dintre speciile acesteia, pentru

roman. Cred că Adrian Oţoiu ar avea şanse (cu povestirile

mai ales, *Jupuita* ar fi mai greu de digerat), el se înscrie în-

tr-o linie apropiată autorilor „spectaculoşi", fie ei britanici

(Tibor Fischer, Will Self, Toby Litt, poate şi Irvine Welsh)

sau americani (Bret Easton Ellis, Chuck Palahniuk). Tot

aici ar putea intra Petre Barbu sau Alina Nelega. Apoi, *Or-*

bitor ar cădea bine în categoria exotică a „realismului ma-

gic". Prozele scurte ale unui Dan Lungu s-ar putea de ase-

menea să fie privite cu interes (există o întreagă tendinţă a

neo-realismului, a povestirilor despre existenţe periferice,

tarate). Dacă cineva ar fi destul de ţicnit încît să se apuce

de traducerea *Calpuzanilor*, ar putea fi citit ca un roman is-

toric cu o uşoară tenta *baroque-punk* (voga „metaficţiunilor

istoriografice" nu s-a stins încă).

Nu prea ştiu cum să explic problema „modelelor”; e des-

tul de neclar modul în care un scriitor îţi devine „model”.

E inconfortabilă, dar inevitabilă cezura lucidă dintre poeţii

pe care ţi i-ai putea închipui ca modele, în descendenţa

cărora e de conceput să se mai scrie astăzi, şi poeţii pe care,

deşi îi iubeşti la fel de mult ca pe primii, ramîn inutilizabili,

sublimaţi într-o memorie îndrăgostită. Pentru propria-mi

„educaţie poetică”, dintre primii, îmi vine în minte în pri-

mul rînd tetrada T. S. Eliot – Wallace Stevens – e. e. cum-

mings – William Carlos Williams (urmaţi îndeaproape de

Lowell şi Berryman), dar şi Ted Hughes, Paul Muldoon şi

„marţienii”. Tot aici Rilke, Pessoa, Garcia Lorca (evident,

mai rar), Otavio Paz, Odysseas Elytis. Şi Mircea Ivănescu,

Gellu Naum, Virgil Mazilescu, Ion Mureşan, Ion Moldo-

van. Dintre ceilalţi, „marii inutilizabili” dacă vrei, Chaucer

şi Shakespeare, Donne şi Coleridge. Villon. Lautréamont,

Mallarmé.

Cum îţi pare literatura scrisă acum de tineri? Spre ce crezi că

merge literatura?

Schematic şi formal vorbind, poezia celor mai tineri a re-

cuperat narativitatea, deci şi formula poemului amplu.

Autenticitatea aşa cum o descriam mai înainte pare să fie

forţa şi dezideratul care o animă (e interesant aici faptul că

această autenticitate e „căutată” şi că a fost propusă prin-

tr-un „manifest”; „tendinţa autenticistă” sună destul de

paradoxal). Dar această schimbare în sine nu contribuie

cu mare lucru la valoarea poemelor. Se pot scrie poeme

excelente, mediocre sau execrabile care să aibă aceste co-

ordonate. În aceeaşi linie, se poate remarca apoi o relativă

uniformitate de stil/manieră, chiar şi printre cei mai buni,

ceea ce confirmă ipoteza că avem de-a face cu o „dominan-

tă”. De exemplu, poeţii tineri, publicaţi pe net la Asalt sînt

deseori greu de distins, deşi mulţi scriu bine, iar Victor

Nichifor chiar foarte bine. Mi-au plăcut mult şi poemele

Ruxandrei Novac şi ale Danielei Ludu din *Tiuk!* . Pe de altă

parte, la www.poezie.ro e jale, un fel de talcioc electronic

siropos, populat de adolescenţi sensibili şi bine intenţi-

onaţi. În mare, din ce am citit, poezia celor mai tineri e

sensibil mai bună decît proza (notă: multe se schimbă din

2002 în 2005. Colecţia „Ego Proza” pare să demonstreze

acum contrariul).

Cît despre „mersul” literaturii (şi „statul pe loc”, „aler-

gatul”, „şchiopătatul”), sînt lucruri care e mai uşor să fie

lăsate în seama altora (a celor care peste zece-douăzeci de

ani vor scrie în Vatra „iată înspre ce a mers literatura acum

un deceniu”). Pot să-ţi spun însă înspre ce mi-aş dori eu să

„meargă” poezia, folosind o analogie cu muzica. Aş vrea

să citesc (nu neapărat să le scriu) în viitor poeme care să

fie cam ceea ce au făcut *Radiohead* cu muzica în ultimele lor

două albume, *Kid A* şi *Amnesiac*.

(aprilie 2002)

Lucian Dan Teodorovici

„Cum a reacţionat iubita? În nici un fel. I-am ascuns că scriu

proză, iar cînd şi-a dat seama era prea tîrziu. Ne căsătorisem

deja...”

Lucian Dan Teodorovici (n. 17 iunie 1975, Rădăuţi) e coordona-

tor al colecţiei „Ego. Proza” a Editurii Polirom şi senior editor

al săptămînalului Suplimentul de cultură. A publicat: Cu puţin

timp înaintea coborîrii extratereştrilor printre noi (1999); Lu-

mea văzută printr-o gaură de mărimea unei ţigări marijuana

(2000); Circul nostru vă prezintă (2002); Atunci i-am ars două

palme (2004); Celelalte poveşti de dragoste (2009); Matei Bru-

nul (2011). Site: www.teodorovici.ro.

Lucian, cum ai ajuns la Timpul, unde te-am citit şi „te-am cunos-

cut”, şi cum a apărut grupul de scriitori ieşeni, tineri şi hotărîţi,

din care faci parte şi care, iată, a editat şi o antologie, OzONE FRI-

ENDLY, în care ţi-au fost selectate două proze, „Moise, cerşetorul”

şi „Podobromhidroză”, un cuvînt aşa, mai… lung?

O să inversez puţin înşiruirea evenimentelor din între-

barea ta, întrucît grupul s-a format înaintea apariţiei noii

serii a revistei Timpul. De fapt, e greu să vorbesc despre

un grup. Între anii ‘94 şi ‘98 ai secolului trecut (sună mai

bine aşa, aduce deja a istorie literară) erau două grupări

de tineri scriitori în Iaşi, care organizau două cenacluri

cumva con-curente. Abia pe la sfîrşitul lui ‘98 s-a produs

o apropiere concretă între ele. Apoi, prin toamna lui ‘99,

la iniţiativa Gabrielei Gavril, a lui Liviu Antonesei şi a lui

Şerban Alexandru, cele două grupări s-au unit în paginile

proaspăt reînfiinţatei – după vreo doi ani de dispariţie –

reviste Timpul. Aşa am ajuns deci şi eu la revistă, dus de

val. Cred că acela a fost momentul de început al numitului

de către tine grup de scriitori ieşeni „tineri şi hotărîţi”, deşi

mulţi dintre membrii acestui grup se remarcaseră deja.

În ce priveşte *Ozone Friendly*, iniţiativa i-a aparţinut lui

Ovidiu Nimigean, munca în ceea ce priveşte selecţia şi re-

dactarea textelor, de asemenea. Şi tot a lui a fost preferinţa

pentru cele două proze care-mi aparţin.

Tu ce-ai fi ales pentru o asemenea antologie? Ce texte de-ale tale

îţi sînt mai apropiate şi de ce?

Dacă te referi la toate textele cuprinse în antologie, şi nu

doar la cele care-mi aparţin, aş fi ales în funcţie de finalita-

tea volumului. Ovidiu şi-a dorit o „radiografie” a literatu-

rii tinere din Iaşi în special şi din Moldova în general, cri-

teriul valorii fiind, fireşte, unul foarte important. Nu este

însă o antologie de grup, nici măcar una de generaţie (sen-

sul cuvîntului tînăr acoperind aici vîrste cuprinse între 20

şi 50 de ani). Sigur, dacă mi-aş fi propus acelaşi scop, aş fi

coordonat o antologie foarte asemănătoare. Deşi probabil

că aş mai fi cuprins cîteva nume – Cătălin Mihuleac, spre

exemplu, dacă nu cu proză, măcar cu teatru.

Pe de altă parte, dacă întrebarea ta viza textele proprii, aş

fi ales probabil (măcar) un alt text. Aş fi înlocuit *Podobro-*

mhidroza (o proză care se citeşte greu, locul ei fiind mai

degrabă într-un volum decît într-o antologie care, nu-i aşa,

trebuie să dea, pe foarte mic spaţiu, o măsură a valorii tale)

cu o altă povestire (spre exemplu, *Gîndacii*, o proză mai

amplă, nepublicată încă). Ovidiu însă n-a apucat să citeas-

că respectiva proză.

În privinţa textelor „mai apropiate" mie… Nu ştiu. Ar fi

ultimul meu roman, *Circul nostru vă prezintă:*, apoi cîteva

proze scurte – *Patru povestiri care compun o unică proză, cam*

ciudată, e adevărat, dar absolut reală, *Gumă de mestecat* şi *Gîn-*

dacii. Textul la care ţin totuşi cel mai mult este, cred, *Pe ma-*

lul stîng al Dunării albastre, o naraţiune autobiografică care

ar trebui să intre într-o proiectată antologie gîndită de po-

etul Michael Astner şi intitulată *Cartea roză a comunismului*.

Ţin foarte mult la el pentru că: 1) nu e publicat, 2) nu l-am

recitit după ce l-am încheiat şi, mai ales, 3) aş regăsi acolo

nişte „personaje” la care ţin enorm şi care, din nefericire,

au dispărut din viaţa reală: mama mea şi bunicul meu.

Este vreo carte pe care ai fi vrut s-o fi scris tu?

Maestrul şi Margareta a lui Bulgakov ar fi una, *Viţelul de*

aur ilf-petrovian ar fi a doua, apoi *Fiesta*, *Bătrînul şi marea*

şi mai toate nuvelele lui Hemingway, *De veghe în lanul de*

secară a lui Salinger şi… alte cîteva sute. I-am afurisit pe

toţi cei de mai sus (şi, fireşte, pe toţi cei nepomeniţi) pen-

tru că mi-au furat, cu neruşinare, ideile pe care, altfel, cu

siguranţă că le-aş fi avut. Am şi scris pe tema asta un ciclu

de povestiri: *Uluitoarele aventuri ale domnului Sir Z* (ce va

apărea într-o carte intitulată *Mersul trenurilor. Prolegomene*,

pe care o scriu împreună cu prozatorul şi prietenul Florin

Lăzărescu). Bineînţeles, după ce i-am afurisit pe mai îndă-

rătnicii amintiţii, i-am admirat cu atît mai mult.

O să răstălmăcesc însă puţin sensul întrebării şi o să spun

că există în acelaşi timp o carte pe care aş fi vrut s-o scriu

eu… dar mai tîrziu. Este vorba despre romanul meu de

debut, *Cu puţin timp înaintea coborîrii extratereştrilor printre*

noi, o carte excepţională ca intenţie, însă scrisă la o vîrstă

cînd n-ar fi trebuit să mă apropii de acel subiect. Cel mai

mult regret faptul că, dacă acum cîţiva ani, în momentul

publicării, volumul a avut puţin peste 100 de pagini, astăzi

el a ajuns, în mintea mea şi în fişierele calculatorului, la

peste 300. Nu-mi permit însă o „ediţie revăzută şi adău-

gită", întrucît se vor găsi destui care să interpreteze acest

demers ca pe un semn de infatuare.

Cum e atmosfera literară şi culturală ieşeană, că dintr-o parte

pare cam… roză: tinerii predomină şi, dacă încă n-au învins,

asta se va întîmpla mîine. Au şi apărut neînţelegeri între voi?

Că de obicei cam aşa se întîmplă?

Pare roză, ai spus bine. Nu e deloc aşa. Revin, de dragul

exemplului, la *Timpul*. De aproape trei ani, revista asta tră-

ieşte dintr-o fericită inerţie. Banii merg spre partea (pro-

fund) instituţionalizată a culturii ieşene, spre revistele

Convorbiri literare şi *Cronica*, spre *Editura Junimea*. Noi reu-

şim să ne mişcăm undeva în zona undergroundului; pînă

de curînd, dl primar Simirad s-a împotrivit cu străşnicia-i

caracteristică să ne accepte ca făcînd parte din peisajul li-

terar valabil al Iaşiului, deşi (şi te rog să-mi scuzi lipsa de

modestie, dar ea punctează un adevăr) de multă vreme în-

treaga presă de cultură românească ne plasa în vîrful miş-

cării culturale din oraş. N-o să dezvolt subiectul pentru că,

între timp, dl Simirad şi-a făcut o *mea culpa* publică, părînd

să înţeleagă că apele mai curg şi-n alte direcţii decît cele cu

care se obişnuise.

Cît priveşte neînţelegerile dintre noi… mai apar, nu pot

să neg. Numai că nu le dăm încă importanţă. Încercînd o

glumă, să zicem că avem timp pentru ele mai tîrziu.

Foloseşti, în proză, multe, chiar foarte multe cuvinte… ciudate,

cuvinte care, alături de cuvintele „normale”, stîrnesc hazul, dar

care pot să te şi enerveze; îmi vine pe limbă o întrebare ceva mai

caraghioasă, dar care ar putea să apară şi în cazul altor cititori ai

prozelor tale: oare vorbeşti la fel? Ai încercat să te pui, în viaţă,

în pielea personajelor tale? Dacă da – ce-ai păţit?

Te gîndeşti probabil la „Podobromhidroză” – acolo per-

sonajul este cel care vorbeşte, pe el îl mistuie patima cu-

vintelor, cum le-ai numit tu, ciudate. El se vede înţelept

pentru că vorbeşte într-o limbă pe care o recunoşti doar

cu dicţionarele în mînă. Dacă aş vorbi aşa în realitate, cred

că în foarte puţin timp n-aş mai avea cu cine să comunic.

Îmi mai pui aici o întrebare foarte interesantă: dacă am

încercat să intru în pielea personajelor… N-am încercat.

M-au atras însă ele uneori în atmosfera lor. Spre exemplu,

în „Circul nostru…” am o secvenţă în care personajul este

beat-criţă. Poate o să ţi se pară că fantazez acum, de dra-

gul povestirii, dar adevărul e că am reuşit, după un festin

cu whisky care exista doar într-un fişier al computerului

meu, să mă aleg în realitate cu o mahmureală de toată fru-

museţea.

Cînd şi cum ai început să scrii? Era proză? Ş *i cum erau textele*

tale de-atunci? Ce reacţii de început ai avut din partea familiei,

prietenilor, cunoscuţilor, colegilor, iubitei ş.a.m.d.?

Cred că pe la 13-14 ani am început să mă preocup de

scris… Ştiu că umplusem pe-atunci un caiet cu cîteva po-

vestiri. Ba nu, uite, mi-am amintit: prima oară am scris o

poezie – una cu eroi comunişti. Eram prin clasa a patra, iar

poezia a ajuns la gazeta de perete a şcolii.

Cu adevărat serios am început să scriu în facultate, prin

‘94-’95. Cîteva nuvele, alte cîteva povestiri, un roman com-

plet eşuat (şi, bineînţeles, nepublicat), apoi *Cu puţin timp*

înaintea coborîrii extratereştrilor printre noi (l-am terminat în

‘97). Părinţii nu ştiau cu ce mă ocup. Mama a aflat la un

moment dat, citind întîmplător o proză de-a mea într-o re-

vistă. I s-a părut o copilărie; nu şi-a schimbat părerea nici

după apariţia primelor două cărţi. Ar fi înţeles probabil,

în cele din urmă, că e o „copilărie serioasă”; din nefericire

însă, n-a mai apucat – a murit în urmă cu doi ani.

Cum a reacţionat iubita? În nici un fel. I-am ascuns că scriu

proză, iar cînd şi-a dat seama era prea tîrziu. Ne căsători-

sem deja...

Ai debutat cu un roman, „Cu puţin timp înaintea coborîrii ex-

tratereştrilor printre noi” şi, după ce ai publicat un volum de

povestiri, „Lumea văzută printr-o gaură de mărimea unei ţigări

marijuana”, te-ai întors la roman, editînd anul ăsta, la Polirom *,*

„Circul nostru vă prezintă:”. Cum e să fii atît de tînăr şi să ai în

spate atîtea cărţi? N-ai încercat şi alte genuri literare?

E destul de greu să răspund, pentru că nu-mi dau seama

„cum e”. Ar trebui să spun că e normal, din punctul meu

de vedere aşa şi e: am scris pentru că îmi place la nebunie

s-o fac, s-a întîmplat să am ocazia să public ce-am scris,

iar aici nu ştiu în ce măsură e meritul meu şi în ce mă-

sură e meritul unor conjuncturi. Dacă e să fiu sincer pînă

la capăt, mărturisesc că regret întrucîtva apariţia primelor

două volume. Din punctul meu de vedere, *Circul nostru…*

e prima carte în ale cărei fraze mă recunosc în totalitate. În

celelalte îmi recunosc doar diferite perioade, diferite idei

şi… diferite stîngăcii în modul cum am pus acele idei pe

hîrtie. Asta nu înseamnă că, dacă mă declar mulţumit de

Circul nostru…, nu mai am destule de adunat, „de furat”,

vorba lui Liviu Antonesei, pentru cărţile viitoare.

În privinţa celorlalte genuri literare – scriu şi teatru. Am

obţinut chiar un premiu al Ministerului Culturii pentru o

piesă, mi s-a montat radiofonic o alta… Am speranţe că,

nu în foarte multă vreme, mi se va juca o piesă la Teatrul

Naţional din Iaşi.

Cum îţi pare literatura scrisă de tineri? Cine ţi-a plăcut mai mult

în ultima vreme?

Mai întîi, simt nevoia să mă scuz într-un fel: circulă destul

de greu literatura tînără între oraşele României, revistele li-

terare fiind în general unicul „vehicul” al ei. Aşa că n-am

avut pînă acum prilejul să-mi fac o părere clară despre vre-

un scriitor tînăr sau altul. Dar dacă e să nominalizez pe ci-

neva, aş vrea să-i amintesc pe Bogdan Suceavă şi pe Florin

Şlapac... Nu neapărat pentru că ar fi preferaţii mei, ci pentru

că, printre numeroşii prozatori tineri pe care i-am citit în

ultimul timp şi mi-au plăcut, despre cei doi am putut să-mi

fac o părere mai clară, întrucît i-am citit pe spaţii ceva mai

mari. Pentru că sînt ieşean – şi, implicit, pentru că am un

mult mai bun acces la prozele ieşenilor – trebuie să menţio-

nez aici cîţiva prozatori ieşeni tineri şi foarte tineri care îmi

plac: Gabriela Gavril, Radu Pavel Gheo, Florin Lăzărescu,

Dan Lungu... Şi, cu toate că şi-a creat deja un nume ca poet

şi critic, ţin să nu-l uit pe tînărul prozator O. Nimigean, a

cărui carte-mastodont, *Oubliette* (care ar însemna debutul

lui în proză), ar putea să facă valuri dacă s-ar găsi o editură

interesată să o publice. Dacă ar trebui să descriu „grupul”

despre care vorbeam la început, ar fi obligatoriu să mai

amintesc cîteva nume. Numai că întrebarea ta se referea la

literatura tînără, iar numele pe care le am acum în minte

constituie deja partea cu experienţă solidă a „grupului”.

Dintre scriitorii „afirmaţi” cine îţi place mai tare? Ai scriitori

care te-au influenţat ca şi scriitor?

Nu pot să-mi exprim entuziasmul fără rezerve faţă de vre-

un scriitor român consacrat. Deşi ar da bine probabil să

spun că îmi place la nebunie Mircea Cărtărescu, aş fi des-

tul de departe de adevăr. Sigur, îl apreciez pentru *Nostal-*

gia, cum îl apreciez şi pe Nicolae Breban, cum îi apreciez

pe „americanul” Andrei Codrescu, pe Cimpoeşu, pe Petru

Dumitriu… Dar de la apreciere la admiraţie necondiţionată

e o cale destul de lungă. Să nu se înţeleagă aici că mă postez

în poziţia de cîrtitor din principiu. Pur şi simplu, găsesc o

mai mare plăcere să citesc, spre exemplu, proză americană

– de la Sinclair Lewis la Hemingway, Salinger, Vonnegut

şi pînă la minimaliştii ceva „mai contemporani" cu noi. În

chestiunea scriitorului care m-a influenţat decisiv – n-am

unul pe care să-l pot numi. Am învăţat şi învăţ citind toate

cărţile mari care îmi pică în mînă. Şi, alături de ele, citind

lucrări ale prietenilor, cunoscuţilor, necunoscuţilor… Poate

cîndva o să-mi dau seama de la cine am învăţat mai mult şi,

fără să ezit, o să-l numesc atunci maestrul meu.

(Bucureşti – Iaşi, iulie 2002)

Florin Lăzărescu

„Cînd scriu, îl am în minte pe Roberto Carlos"

Florin Lăzărescu (n. 1974) este prozator şi scenarist, absolvent al

Facultăţii de Litere, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, Iaşi.

A publicat Cuiburi de vîsc (2000), Ce se ştie despre ursul panda

(2003), Trimisul nostru special (2005), Lampa cu căciulă (2009),

Amorţire (2013). Site: http://florinlazarescu.com

Florin, ce te-a învăţat povestea cu moş Crăciun dintr-o proză

de-a ta?

M-a învăţat că atunci cînd creşti mare şi se pot întîmpla

lucruri dintre cele mai ciudate. M-a mai învăţat că nu

e de ici, de colea să stîrneşti reacţii organice prin ceea

ce scrii. O. Nimigean îmi povestea că a citit *Povestea de*

Crăciun cu glas tare, în faţa consiliului de familie, şi că

toată lumea a rîs în hohote. E o bucurie enormă pentru

un scriitor să cîştige atitudini de genul acesta.

Cum ai început să scrii literatură, cum erau textele tale de

început, care a fost reacţia oamenilor apropiaţi?

Spre deosebire de mulţi alţii, n-am fost deloc un copil

precoce, n-am avut nici un roman scris în clasa întîi şi

nici n-am visat să iau premiul Nobel încă de la grădiniţă

(asta a început ceva mai încoace). Dacă ar fi fost să mă

iau după apucăturile mele din copilărie, azi ar trebui

să fiu pictor. Desenam zile întregi, cu pasiune. Numai

că degeaba. În privinţa picturii, am rămas la nivelul

grădiniţă, grupa mică. În gimnaziu am scris o poezie

(tovarăşului Nicolae Ceauşescu; pe care am citit-o ma-

mei şi mama m-a îndemnat stînjenită să n-o mai zic la

nimeni) şi o urătură (în care-mi băteam joc de fiecare

vecin în parte; dacă aş fi avut curajul să le-o spun, aş fi

luat cu siguranţă bătaie)... De fapt, nu-mi vine să cred că

am trecut cu vederea cea mai mare realizare „literară”

a mea (s-ar putea să nu o depăşesc niciodată): o compu-

nere din clasa întîi, în care mă plîngeam că sînt singur la

părinţi şi nu am cu cine juca fotbal. Mama susţine şi as-

tăzi că în urma acelei compuneri s-a hotărît să mai facă

un copil. Aşa a apărut soră-mea... Una peste alta, pînă

acum vreo trei ani, de felul meu eram poet (drept dova-

dă – titlul prost al volumului meu de debut). Am primit

prin ‘98, la Tecuci, nu’ş’ce premiu de poezie al Asocia-

ţiei Scriitorilor din Iaşi. Cînd m-am dus să-mi iau pre-

miul, l-am luat cu mine şi pe Lucian Dan Teodorovici.

Am băut bine, am mîncat bine, după obiceiurile pămîn-

tului. În iarnă, era un concurs de proză la Aiud. Nără-

viţi deja de „frumuseţea” concursurilor literare, n-am

vrut să-l ratăm. Teodorovici avea, ca să zic aşa, operă

(un roman şi vreo 30 de povestiri), însă eu nu scrisesem

nici un rînd de proză. Aşa că m-am aşezat la masă şi

am scris o povestire. Am pus-o în plic, am trimis-o la

Aiud şi am luat un premiu. Şi iar am mîncat şi am băut

bine... Oarecum din joacă, am descoperit că mă simt

foarte bine atunci cînd povestesc, cînd (re)inventez per-

sonaje, bla-bla-bla. A urmat o perioadă demenţială din

viaţa mea: profesor la ţară. Adio boemă ieşeană, adio

dolce far niente al studenţiei! Făceam un soi de navetă.

De luni pînă joi aveam ore. Joi seara eram moderator

la un cenaclu literar din Iaşi. De multe ori parcurgeam

prin noroi cei zece kilometri pînă la gară, luam trenul,

ajungeam la cenaclu şi le povesteam prietenilor ce gro-

zăvii mi se întîmplaseră în cursul săptămînii. În aceea

perioadă am început să descopăr o adevărată pasiune

pentru proză. Nu cred că mă va mai părăsi vreodată,

indiferent de reacţii. Că veni vorba de reacţii, ele au fost

încîntătoare. Unii dintre vecinii mei de la ţară care s-au

recunoscut în paginile cărţii au plîns. Alţii s-au supărat,

că nu le-am acordat un spaţiu mai mare etc. Şi mai sur-

prinzător, toţi au ajuns să creadă că li s-a întîmplat ceea

ce povestesc eu acolo chiar şi atunci cînd am apucat-o

pe cîmpiile ficţiunii. Dacă mai adaug la asta şi faptul că

TVR-ul a făcut un reportaj de vreo juma' oră (imagini de

la mine din sat, interviuri cu vecinii, secvenţe din viaţa

în cămin) despre mine şi prima mea carte, pot spune

chiar că am avut succes.

La un moment dat, adică după absolvirea facultăţii, unul

dintre personajele tale îşi caută cu disperare un serviciu, o

slujbă. Cum îşi găseşte, acum, de lucru un tînăr absolvent,

un tînăr?

După cum îi e norocul. Încerci într-o groază de locuri

şi-aştepţi să vezi ce iese. După ce am refuzat să mă titu-

larizez profesor la ţară, după ce am dormit pe jos, prin

casele prietenilor, timp de vreun an de zile, la mine a

ieşit Editura Polirom. Faptul că am fost angajat aici se

datorează încăpăţînării mele că merit mai mult şi, în

bună parte, tot cărţii mele de debut.

„Cu vreo două luni în urmă, m-am hotărît să părăsesc defi-

nitiv meseria de profesor”, zice un (alt?) personaj de-al tău.

Cum te hotărăşti să faci ceva „important”? Cînd ţi se întîm-

plă asta ştii că e vorba de ceva important… sau ca şi cu Moş

Crăciun?

E-o chestie de instinct. Cred în hotărîrile luate „din se-

nin”. Că este important sau nu – se vede mai pe urmă.

Cum e să debutezi fiind ieşean? Revistele culturale bucureş-

tene, de exemplu, publică texte bune sau trebuie să te încus-

creşti cu red-şef, să bei cu directorul, să te iubeşti cu secretara

etc., te întreb asta fiindcă, deşi la Iaşi sînteţi un grup tînăr

şi puternic, nu vi se prea întîmplă să apăreţi altundeva decît

la Timpul, o revistă foarte interesantă, dar care nu prea iese

din Iaşi.

E fain să fii prozator într-un oraş dominat de poeţi. Ca-

peţi un statut aparte. În privinţa revistelor culturale

n-am motive de frustrare. Am publicat în *Dilema*, *Obser-*

vator cultural, *Vatra* sau *Contrafort* fără să dau de băut la

nimeni. Nu m-am încuscrit cu nici un redactor-şef. Nu

m-am iubit cu nicio secretară. Pur şi simplu, am trimis

articolele sau povestirile. Mai greu e la început. Acum,

de exemplu, n-am timp să scriu la revistele culturale.

Nu cred că aş fi refuzat. Centrul mi se pare destul de

deschis faţă de periferie. Numai să ai ce spune, nu să

publici aşa, ca să te afli în treabă. N-aş zice că *Timpul* nu

iese în ţară. E permanent prezentă la revista presei. Sau,

spre exemplu, interviul meu cu Sorin Antohi a stîrnit

chiar o polemică între *22* şi *Observator cultural*.

În Iaşi s-a observat, poate ceva mai vizibil decît în alte ora-

şe, lupta dintre generaţii. Cu toate astea, în ultima antologie

editată de voi, „Ozone friendly”, intră scriitori de toate vîr-

stele, cel mai important fiind, se vede cu ochiul liber, criteriul

valoric. Care şi cum este viaţa culturală a Iaşului şi cum te

simţi în interiorul ei?

Sînt multe de schimbat în viaţa culturală a Iaşului. Cert

este că lucrurile au început să se mişte. Există mulţi

oameni de valoare care-şi doresc asta. Polirom-ul e un

exemplu de cum poţi să transformi cultura „de provin-

cie" în cultură „din provincie" cu nimic mai prejos de

ceea ce se face la Centru.

Îţi închei o povestire, „Puterea obişnuinţei", cu „la lumina

veiozei, am scris rîndurile de mai sus. Dar de ce mărturisesc

eu toate acestea?" Te-ai întrebat vreodată de ce scrii, dacă mai

are rost să scrii, pentru cine scrii, ai zis vreodată că te laşi de

scris şi… de ce?

De scris nu cred că o să mă las. Numai să nu se lase scri-

sul de mine. Simt o bucurie enormă atunci cînd scriu...

Romanul pe care tocmai l-am terminat – *Ce se ştie des-*

pre ursul panda – mi-a transformat ultimul an în cea mai

frumoasă perioadă a vieţii mele. N-aş vrea să intru în

locurile comune impuse de asemenea întrebări. Prima

mea carte păcătuieşte prin aceea că, în cîteva locuri, am

încercat să „fac cu ochiul” criticii, să explic mecanismele

literare, rostul scrisului etc. O mare tîmpenie! Cred că

ceea ce scriu vorbeşte de la sine despre publicul ţintă,

rostul scrisului etc. Nu criticii dau măsura scrisului tău.

M-am eliberat întru totul de asta.

Cine îţi place mai mult dintre „bătrînii” scriitori? Ce scriitor

român te-a influenţat? Scriitori preferaţi?

Fac parte dintr-o generaţie ameţită care a citit, de-a val-

ma, tot ce i-a căzut în mînă, de la Karl May şi pînă la

James Joyce. Influenţele livreşti vor fi existînd ele, dar

nici una nu şi-a lăsat definitiv amprenta pe felul în care

scriu. Nu scrii pentru că i-ai citit pe alţii. Învăţ să scriu,

în egală măsură, de la Kundera, de la muncitorii cu care

am jucat şeptică în tren, de la Tom şi Jerry, de la filmele

americane de duzină... Dacă vrei să-ţi spun neapărat,

„bătrînul" meu nu este un scriitor, ci fotbalistul brazili-

an Roberto Carlos. Am văzut cu ani în urmă un interviu

în care îşi explica senzaţionalele sale şuturi de la distan-

ţă. Îşi alege o ţintă exterioară porţii – un panou cu re-

clame, de exemplu – şi loveşte mingea violent, cu efect.

În zbor, mingile şutate de el par că o să se ducă naibii,

undeva în tribune. Numai că, în ultima clipă, spre sur-

prinderea tuturor, traiectoria se schimbă, mingea intră

la vinclu. La asta se reduce, dacă vrei, *ars poetica* mea.

Fixez ţinte false, pornesc de la lucruri mărunte, nesem-

nificative, care aparent nu duc nicăieri şi încerc să dau

gol. Nu eu trebuie să spun dacă şi reuşesc. Oricum, cînd

scriu, îl am în minte pe Roberto Carlos... Ultima mea

descoperire în materie de scriitori români e Petru Cim-

poeşu. Îl consider printre cei buni de pe la noi.

Cum îţi pare literatura scrisă de tineri? Cine dintre aceşti

tineri scriitori ţi se pare mai interesant?

La o privire de ansamblu, tinerii de azi scriu, paradoxal,

cam fără vlagă. Buni stilişti, unii chiar de-a dreptul ra-

finaţi, dar nu prea spun multe. Sînt prea încrîncenaţi de

„revoluţie" încît pierd din vedere propria evoluţie. Mai

tot timpul se raportează la ceva exterior scrisului (apar-

tenenţa la optzecism, postmodernism, minimalism,

fracturism etc.) şi asta le inhibă propria valoare. Evi-

dent, cunosc şi excepţii, însă, la momentul de faţă, din

ce ştiu eu, n-aş paria pe mai mult de patru-cinci. Asta şi

pentru că mai toţi „tinerii” au publicată cîte o singură

carte. Nu mă aventurez să dau pronosticuri despre tine-

rii care au o singură carte.

Cum crezi că se pot face cunoscuţi scriitorii tineri de valoare?

Ce ai face pentru asta, dacă ai fi un scriitor „cu putere”, orice

ar însemna asta?

Odată ce sînt convins, m-aş duce pînă în pînzele albe.

A făcut *Vatra* un număr despre Nicolae Manolescu? De

ce n-ar face unul şi despre Dragoş-Bogdan Suceavă sau

despre Lucian Dan Teodorovici? Poate bat cîmpii, însă

mi se pare că ne scăldăm în continuare în aceeaşi menta-

litate cazonă specifică societăţii româneşti: s-aştepte, că

şi noi am stat la coadă. Nu este de ajuns să faci o cronică

– fie şi în *Romă nia literară* – unui tînăr scriitor şi cu asta

să crezi că l-ai promovat. Nu este de ajuns să îl publici,

dacă nu plăteşti şi promovarea de rigoare.

(Braşov – Iaşi, iulie 2002)

Ştefan Manasia

„Poezia e singura noastră scăpare”

Ştefan Manasia (18 mai 1977, Piteşti) este absolvent al Facul-

tăţii de Litere a Universităţii „Babeş-Bolyai” din Cluj-Napoca,

redactor al revistei de cultură Tribuna. Autorul volumelor de

poezie Amazon (Tritonic, 2003), cînd TU vii. etica grunge (sa-

mizdat, 2006), Cartea micilor invazii (CR, 2008), Motocicleta

de lemn (Charmides, 2011).

Ştefane, măi Ştefan Manasia, la ultimul festival de Poezie (avan-

gardistă!) din Sighişoara (2000, că-n 2001 nu s-a mai făcut),

după ce-a citit Sandu (Vakulovski) şi cu tine, fiind prezentaţi

în calitate de clujeni, aţi fost întrebaţi (cam retoric) cum sînteţi

priviţi la Echinox, fiindcă prea eraţi diferiţi de clujeni, prea…

altfel…

Mai întîi, dă-mi voie să te salut, măi Mihai Vakulovs-

ki. Festivalul din Sighişoara a fost, într-adevăr, pentru

mine şi pentru tinerii mei colegi de breaslă din Iaşi, Ti-

mişoara sau Braşov (Bucureştiul a lansat un „desant” de

cronicari literari!) o şansă de-a ne cunoaşte mai bine, de

a afla ce direcţii îmbrăţişează tinerii poeţi români. În re-

citalul din ultima zi a manifestării, am concurat, în faţa

publicului, alături de veteranii optzecişti şi cred că am

făcut-o cu brio. Sincer să fiu, mie mi-a rămas gîndul la

textele mortale ale cîtorva ieşeni… Acum, în ceea ce pri-

veşte Clujul, eşti un pic răutăcios: da, eu şi Sandu am citit

nişte poeme directe, persuasive, care evadau din discur-

sul consacrat al poeţilor napocani, îndrăgostiţi pînă peste

cap de metaforă, de o atmosferă sumbră, gata să-şi îm-

părtăşească înţelepciunea în următorul volum… Am fost

mai puţin scrîşniţi, paranoici, dar nu isterici, recunosc.

Cum se întîmplă că, de oriunde aţi veni, la studii, în Cluj, vă

legaţi foarte tare de acest oraş, nu ştiu dacă mai fain sau, din

contra, mai naşpa decît altele, la voi însă e mai mult decît o

solidaritate – un fel de paranoia, nici măcar ardelenească – ci

clujeană-clujenească…

Aici voi compune, pentru tine, Mihai, un mic „îndreptar

sentimental”. Am venit la Cluj pe urmele acelui minunat

prozator care a fost Ion Negoiţescu. „Straja dragonilor”,

volumul său de memorialistică, m-a fermecat chiar înainte

de a ajunge la facultate. Negoiţescu, prozatorul şi criticul,

a însemnat pentru mine ceea ce pentru alţii au fost, la o

anumită vîrstă, Gombrowicz sau Camus: şi el sfida ierar-

hiile, şi el se duela cu primitivii. Am întîlnit în Cluj doi

mari profesori, cărora le datorez (nu exagerez cu nimic!)

o bună parte din ceea ce însemn azi. E vorba de doamna

Doina Curticăpeanu şi de primul cititor al poemelor mele,

domnul Ion Vlad. În parte, datorită unor fiinţe asemenea

domniilor lor, am refăcut, mental, Clujul decadent şi mo-

lipsitor de cult, Clujul lui Negoiţescu, şi de-aici pînă la a

mă înconjura cu faldurile paranoiei n-a mai fost decît un

pas.

Îţi aminteşti cum ai ales, pentru studii, Clujul, cum ţi-a părut

„el" la început, care este părerea ta despre acest oraş acum, după

atîţia ani „clujeni"?

La prima parte a întrebării, iată, am şi răspuns. Cred că

orice oraş îi oferă observatorului atent nişte sentimente

amestecate. Pe de o parte, Clujul înseamnă librării şi an-

ticariate, un cinematograf bun, cafenele literare, reviste,

adică un insectar în care-ţi doreşti să fii răstignit, crucifi-

cat pe boldul micuţ. Pe de altă parte, Clujul este *Napoca*,

oraşul unde, sosit ca proaspăt student, la cazare, o tanti

administrator îşi primea „şpaga”, în vreme ce-mi poves-

tea despre cum va civiliza Ardealul un „regăţean” frivol

ca mine. În Cluj se vorbeşte o română de o melodicitate

rar întîlnită, amabilă şi cu efect sedativ; *napocanii* însă se

exprimă într-un grai imposibil, ca al primilor hominizi: se

face, astfel, diferenţa între cultură şi violenţă.

Am auzit că, înainte de a veni la Cluj, erai o mică glorie la Rîm-

nicu Vîlcea, oraşul unde te-ai născut. Care este acum atmosfera

acolo, prin ce se deosebeşte atmosfera culturală din Vîlcea *faţă*

de cea din Cluj?

Nu-i adevărat, nu eram o „mică glorie” (sau nu eram con-

ştient de asta). Rîmnicu Vîlcea, oraşul în care nu m-am

născut, este mult mai sănătos şi reconfortant decît alte-

le: nu dă vreun semn de viaţă spirituală. Fireşte, imita-

tori există pe ici pe colo. Rîmnicu Vîlcea ar trebui să-şi

formeze nişte arheologi conştiincioşi: liceul pe care l-am

absolvit şi eu, „Alexandru Lahovari", a fost frecventat

în trecut şi de Virgil Ierunca (e drept, librăria „Huma-

nitas" îi poartă numele, dar atît), de Nicolae Manolescu

sau Eugen Negrici. Eu sînt, de fapt, piteştean şi, ticăloa-

se şi înşelătoare, de-acolo îmi vin primele amintiri…

Tot la Sighişoara, în barul-restaurant Casa Vlad Dracul, unde

am fugit de ceilalţi, poeţi şi criticii lor, care, tineri şi bătrîni, au

luat drumul discotecii, ţi-ai amintit de nu ştiu ce gîndăcel şi a

intrat în „horă" şi Simona Popescu, cu care aţi discutat cel pu-

ţin o oră despre tot felul de animăluţe şi viermişori, în termeni

ştiinţifici, se înţelege. De unde ţi se trage această dragoste de

natură, ca să zic aşa, şi la ce-ţi foloseşte?

Dragă Mihai, de o discuţie ştiinţifică nu cred că poate fi

vorba. Însă, unii observă „animăluţele", la fel cum alto-

ra le place să clevetească sau să discute politică (tot un

fel de bîrfă). Fiind atent la mersul unei găinuşe, Umber-

to Saba a scris un poem splendid închinat soţiei lui. Am

preferat să discut despre regnuri cu Simona Popescu, dar

şi cu Rareş Moldovan şi Marius Voinea, în timp ce la alte

mese, sub efectul paralizant al vodcii, gurile se descleştau

numai pentru o anecdotică simplissimă. Apoi, în ultima

carte de versuri a Simonei Popescu, apar tot felul de „me-

sageri"-insecte, într-atîta de comici încît uneori mimează

seriozitatea. Şi în poemele mele „mesagerii” joacă un rol

important. Altminteri, în odaia în care dorm şi scriu, am

doar o glastră cu o floare care n-a înflorit niciodată (zadar-

nice încurajările mele!) şi, pe la colţuri, deasupra bibliote-

cii, nişte păian-jeni micuţi şi înfometaţi.

Despre copilărie; trebuie să fi fost un copil tare ciudat – „părerea

mea”. Ce cazuri, din copilărie, ţi-au rămas în memorie, „poziti-

ve” şi „negative”, am auzit că aveai un fel de grădină zoo, sau

botanică, sau şi-şi, cică aveai specii rare de broaşte…

Bine, accept să plonjez în chestia asta, să vedem ce-o să

iasă. Într-un sat din Muscel, undeva într-o mlaştină trăiau

ţestoase, pe care un copil exagerat de curios şi de posesiv

voia să le aibă; aproape zilnic lua cîte una şi-o ascundea

în grădiniţa din faţa casei („grădina de la drum”), între

begonii, ferigi, duzi şi bujori. Pînă cînd, într-o noapte, bu-

nicii îi descoperiră marele secret. Ceea ce Jünger numeşte

„vînătoarea subtilă”, el practica la modul ingenuu: supra-

veghea ore-n şir insectele, fără a suferi însă insectarele; şi

era să leşine de admiraţie în dimineaţa cînd descoperi, lîn-

gă un rug de mure, un păianjen imens şi suplu, negru-por-

tocaliu. Curînd copilul deveni *eu*: am crescut – pentru a-i

înţelege – peşti de acvariu, dar şi cleni sau plătici, viermi

de mătase şi limacşi, melci acvatici, scoici, insecte de apă

şi gîndaci de mure, am hrănit fluturi în spinarea cărora

marele meu verişor idiot înfipsese un bold. Mai înainte de

a ajunge la poezie, am „trăit” extaza poetică în faţa unei

lumi care, pentru adultul lobotomizat, nici măcar nu exis-

tă. Orgasmul dinaintea materiei vii, dotate cu feromoni şi

sentimente, înaripate sau nevertebrate, este foarte asemă-

nător orgasmului poetic.

Cum ai început să scrii poezie? Deşi nu se (prea) ştie, gurile

rele „vorbeşte” că ai cam debutat, în volum, încă din perioada

„Vîlcea”, cică ascunzi acest fapt bio-bibliografic…

Îngăduie-mi să păstrez tăcerea asupra primului subiect.

A existat o cărţulie pe care însă n-am redactat-o eu, ci un

editor entuziast şi, de ce să nu recunosc, ageamiu. Produ-

sul în sine arăta oribil, cînd l-am văzut îmi venea să le-

şin. Altfel, sînt cîteva versuri acolo, în care mă redescopăr:

„Balena asta trăia liniştită/ Era frumoasă şi era uşchită/

Îşi vopsea ochii cu dermatograf prost/ Îşi dădea fanoane-

le cu ruj anost/ Era cuminte şi o iubeam mult/ Era balena

din cărţile de demult/ Eu tocmai citeam despre Colorado/

Cînd au venit pescarii şi au violat-o”. Plus „eroismul” vîr-

stei, fireşte.

Acum eşti în redacţia Echinoxului, care e atmosfera actuală la

revistă & cenaclu, care e atmosfera culturală a Clujului, acum?

În asemenea chestiuni, mi-ar plăcea ca revista să aibă pur-

tător de cuvînt. Cenaclul este departe de ceea ce trebuie să

fie şi asta, în primul rînd, din cauza tinereţii conformiste şi

„cacademizante” dintru început. Sper să fie doar părerea

mea, dar studenţii de azi nu mai citesc literatură decît dacă

e în… bibliografie. Asemenea gagicilor cu talie de viespe

care, la cinşpe ani, îşi doresc o glorie de manechin, şi stu-

denţii în cauză ar vrea să primească aplauze pentru că sînt

îmbrăcaţi bine şi se piaptănă regulamentar. Despre viaţa

culturală a Clujului nu prea am ce-ţi povesti, poate doar

că, vara asta, am avut o discuţie genială cu Ion Mureşan,

despre Trakl şi Mazilescu, despre decenţă în poezie…

Ziceai într-o poezie că poemul se scrie cu viaţa. E un nou neo-an-

topocentrism sau ce?

Vai, ce etichetă lungă şi obositoare! În fapt, poemul era

despre un pescăruş, l-am scris într-o iarnă pentru Marius

Voinea, care purta veşnicul lui pulovăr verde-auriu ca o

burtă de varan. Ne ţineam strîns de halbele de Ursus (to-

xice), să nu cădem, vorbeam despre poezie şi filme, iată

ce-am scris!

Spuneai, în alt poem, numit sugestiv „Saxul lui Charlie”, că „e

inutil să te ridici / să faci duş să faci dragoste sau / să mai încerci

să trăieşti şi să scapi”. Andrei Bodiu zicea, într-un poem, cu

ironie, fireşte, că dimineaţa nu e pentru poezie. Nici ziua, nici

seara. Ce înseamnă pentru tine să scrii - să citeşti poezie?

Ceea ce înseamnă cafeaua după mahmureală, sexul după

o săptămînă petrecută la bunici ş.a.m.d. Citesc poezie

aproape în mod natural, fără să-mi dau seama. Citesc nu-

mai poeţii care-mi contorsionează sufletul ca pe un acro-

bat: poate în viaţă nu facem întotdeauna nici ceea ce tre-

buie, nici ceea ce ne-am dori; de-aceea eu cred că poezia

e singura noastră scăpare, pentru că avem libertatea de a

alege. Gîndeşte-te, Mihai, cum ar fi să o posezi, nopţi la

rînd, pe Kate Moss?

Ce îţi place să citeşti? Care ar fi scriitorii care te-au influenţat?

În liceu citeam aproape exclusiv poezie, acum citesc aproa-

pe numai „vieţi” şi „istorii”, jurnale. Rar mă mai „prinde”

şi un roman. M-am ataşat foarte mult de biblioteca mea, în

care fiecărui volum îi aflu rostul, pot să-l iubesc. Aş reciti

anumite proze de Beckett, Thomas Wolfe, Blecher, Camus,

Salinger, Suetonius, Longos, Vasari, aş reciti poeme de Pa-

solini, Pablo Neruda, Birgitta Trotzig, Trakl, Celan.

Cum îţi pare literatura scrisă de tineri? Spre ce crezi că se în-

dreaptă literatura română? „Clujenii" au ceva de spus la acest

paragraf? Apropo, din punct de vedere heideggerian, cine e mai

postmodern – Husserl sau Kierkegaard?

Din fericire, nu cunosc „literatura tînără" atît de bine şi

cum nu mă pricep la ocultisme, la profeţii, iată, mă mul-

ţumesc să visez: locuiesc în cartierul „popular" al Clu-

jului, Mănăştur, singurul cu un „flavour" specific – aici

moravurile sînt altele, muzica se ascultă altfel, iar dis-

cuţiile se prelungesc interminabil, dincolo de zori. Aici,

eu şi prietenii mei, Marius Voinea, Liviu Bujan, istericul

Mircea Minică (o va lua, desigur, ca pe un compliment),

J.C. Felvinţi scriem altfel de texte, pe pielea şi pe urechi-

le noastre experimentăm. Povestim mai bine decît cei mai

exersaţi textualişti, improvizăm mai mişto decît nouăze-

ciştii. Dacă deschidem cercul, vă devorăm. Cornel Vîlcu.

(septembrie, 2002)

p.s.:

Mihai,

Să dai interviuri e ca şi cum ai completa integrame: anu-

mite întrebări, din neştiinţă, din pudoare sau *de spaimă*,

rămîn pe vecie fără răspuns. Ştiu, se va ridica biogra-

ful, o să mă dezgroape, pentru a doua oară, mă va beli.

Onoarea îmi spune că-ţi datorez totuşi cîteva explicaţii: n-am

avut cum să-ţi trimit mai devreme interviul, plus alte texte,

pentru că, vreo cîteva luni, aproape un an, nu mi-a mai ieşit

nimic. Însă, în forma actuală, ăsta e un interviu superior, tre-

buie să recunoşti: l-am scris în dimineaţa lui septembrie 2002,

după ce, azi-noapte, v-am visat pe tine şi pe celălalt Vakulo-

vski. Veniserăţi amîndoi în Cluj, n-aveaţi unde dormi, şi eu

am spus: „Hai în Piaţa Matei Corvin, dormim la sediul fun-

daţiei „Regele Mihai", şi-aşa peste noapte nu rămîne nimeni

acolo, m-am gîndit bine". Ne-am culcat pe-un hol sculptat

în piatră, ca o cretă verzuie, nu era deloc frig… În dimineaţa

asta, trezindu-mă binedispus, am reparat veceul, m-am spă-

lat pe mîini, după care am scris.

Luna Amară

„Ne dorim să ne cheme Soarele dulce, să cîntăm despre cît de

bine o ducem şi să nu vrem să plecăm din ţară decît în vacanţe"

Servus. Cred că primul lucru pe care ar vrea să-l ştie prietenii şi

ascultătorii voştri e cum aţi hotărît să vă numiţi aşa cum sînteţi

cunoscuţi, Luna Amară *?*

Mihnea Blidariu: Servus. Aveam un nume în engleză

înainte, *Tanagra Noise*. Managerul nostru, Richard Con-

stantinidi, a insistat să-l schimbăm cu unul în română şi,

după lungi şi chinuitoare nopţi de nesomn, am ajuns la

Luna Amară. De ce? Pentru că luna e singura ce luminează

bezna în care românii merg cu spatele şi pentru că ai o

senzaţie amară cînd îi vezi.

Sorin Morariu: Eu am venit mai tîrziu în trupă, dar, din

cîte ştiu eu, totul a pornit de la filmul lui Polanski, *Luni de*

fiere. Asta după ce prima denumire a trupei, *Tanagra Noise*,

era mai greu de reţinut şi poate prea dark :))))

Cum v-aţi întîlnit şi cum vă simţiţi în componenţa actuală, adi-

că ***Mihnea Blidariu*** *(trompetă,voce, ch.),* ***Petru Gavrilă*** *(ch.),*

Sorin Morariu *(bass),* ***Nick Făgădar*** *(voce, chitară),* ***Răzvan***

Ristea *(tobe)?*

Mihnea *:* Ne-am întîlnit ca toată lumea: adică întîmplător. (Sau

nu?).

Sorin *:* Eu am fost cooptat în trupă după plecarea din trupă

a fostului basist, în octombrie 2001, imediat după concer-

tul Iris, la care eu am cîntat cu fosta mea trupă: *Access*. Pe

băieţi îi ştiam mai puţin, dar m-a onorat propunerea lor,

Luna Amară fiind una din puţinele trupe clujene care îmi

plăcea.

Deşi încă n-aţi scos un album, sînteţi foarte populari în Cluj

(„oraş pierdut în fum – mai bine nicicum!" – citat), unde, pînă

una-alta, v-aţi cam stabilit cu traiul, ca să zic aşa, şi destul de

cunoscuţi, mai ales printre tineri, în celelalte oraşe mari. De

fapt, mai întîi v-aş întreba cum de încă n-aţi imprimat nici un

album, doar cîntece aveţi de vreo două-trei?

Mihnea *:* Sîntem prea sinceri şi prea serioşi în mesajul nos-

tru pentru a fi consideraţi entertainment. Aşa că, pentru

casele de discuri, nu sîntem vandabili. Nu poţi vinde ade-

văr în România.

Sorin *:* Problema se pune la nivelul caselor de discuri: cele

care erau interesate de noi nu ne conveneau nouă, iar cele

spre care tindem noi nu prea agreează rock-ul. Sad but

true.

Cît de importante sînt, pentru voi, textele pieselor?

Mihnea *:* Exprimă ceea ce noi sîntem, simţim şi trăim. Atît.

Restul... ascultaţi-le, citiţi-le.

Sorin *:* Eu nu mă ocup de texte, dar ce pot să spun e că mă

bucur că Mihnea şi Nick îşi iau în serios treaba şi compun

versuri care ies din şablonul uzat al majorităţii trupelor şi

mai ales pentru că versurile au o notă personală şi, de ce

nu, valoare literară.

Cum lucraţi la piese de obicei? Cine şi cum face versurile, cine –

muzica? În legătură cu poezia, Luna Amară, adică Mihnea Bli-

dariu şi Nick Făgădar, a publicat, în revista Tiuk!!! (nr. 3), texte

foarte faine. Cum pregătiţi piesa şi cum şi unde o înregistraţi?

Ce reviste culturale citiţi?

Mihnea *:* Muzica o facem toţi. Textele – Nick şi Mihnea. La

o piesă nouă nu stăm foarte mult, ne simţim repede unii pe

alţii şi dacă ne place la toţi, în 2-3 repetiţii e gata. De înregis-

trat... întotdeauna am considerat rockul un fenomen cultural,

de aceea nu-l putem separa de celelalte fenomene culturale,

de aceea am publicat în *Tiuk!!* . Citim tot ce ne pică în mînă, e

aşa greu să găseşti cultură autentică în zilele noastre... *Tiuk!!* ,

Dilema, *Balkon*, *Plai cu boi*, *Luceafărul*, *Fracturi* etc.

Sorin *:* Lucrăm mult la sală şi cam fiecare are ceva de

„spus”. Totuşi Petru, Nick şi Mihnea sînt motoarele.

Muzica voastră poate fi luată ca o muzică foarte dură, şi ca ima-

gine, şi ca mesaj. Ce întîmplări mai interesante vi s-au întîmplat

la concerte? Dar în afara concertelor?

Mihnea *:* S-a întîmplat să cîntăm foarte aproape de public

şi la un moment dat să ne trezim în public, pur şi simplu.

Mihnea mai sare în public, dar i s-a întîmplat să dea şi

cu capul de ciment. Ni s-au rupt corzi în concerte… şi ne

uitam buimaci unii la alţii, noroc cu Petru, că el are experi-

enţă. La Blaj am „atacat verbal” PSD-ul şi guvernul, iar în

public se aflau reprezentanţi de seamă ai acestora. Odată

l-am pierdut pe Petru, la Buzău; la Oradea, Nick a pierdut

trenul, chestii din astea...

Sorin *:* Ar trebui scrisă o carte despre asta. Cea mai haioasă

întîmplare a fost la Buzău. Doar atît pot să spun...

Aţi realizat un videoclip, la piesa „Gri Dorian”, care se pare că

nu prea a trecut cenzura…

Mihnea *:* Adică? A trecut-o cu bine, şi acum îl puteţi vedea

pe MTV, România 1, B1, Tele7ABC şi, în curînd, la emisiu-

nile de specialitate de la Atomic!

Sorin *:* Ba da, a trecut-o.

Aţi cîntat împreună cu mai multe grupuri şi cîntăreţi, Zdob şi

Zdub *,* Iris *,* Omul cu şobolani, Ada Milea *,* Viţa de Vie *,* Vama Veche *,* Timpuri Noi *ş.a. Cu cine v-a plăcut mai mult să cîntaţi, să*

colaboraţi? Cu cine – nu prea? (Şi, se înţelege, de ce?)

Mihnea *:* Cel mai mult... cu *Zdob şi Zdub* – sînt profesionişti

adevăraţi şi au o energie extraordinară. Cel mai naşpa a

fost cu *Direcţia 5*. Pentru că a fost ca şi cum nici nu erau

acolo.

Sorin *:* Eu nu eram în trupă, dar cred că mi-ar fi plăcut să

cînt cu cei de la *Zdob şi Zdub*, pentru apropierea stilistică şi

pentru calitatea muzicii lor.

Care este relaţia voastră cu fanii? Cine sînt fanii voştri?

Mihnea *:* Cu fanii e aşa: noi cîntăm şi lor le place. Unii

rămîn la senzaţii auditive, alţii trec dincolo şi înţeleg me-

sajul, starea de spirit. Fanii noştri sînt cei care ascultă *Luna*

Amară...

Sorin *:* Fanii noştri sînt prietenii noştri. Şi ăsta nu e un slo-

gan. Oricum nu-mi place termenul de “fan”.

Ce fel de muzică vă place să ascultaţi? Din muzica românească?

Mihnea *:* Rock de toate felurile. La noi în trupă se ascultă

multe stiluri de rock, de la death şi black pînă la heavy,

power, grunge, hardcore, punk, new wave, pop etc. De la

noi ne plac *Zdob şi Zdub*, *Cargo*, *Acvila*, puţin *Viţa de Vie* şi...

cam atît.

Sorin *:* Îmi plăcea *Viţa de Vie*, îmi plac *Zdob şi Zdub*, *Kumm*, *Partizan*, *Trooper* (asta aşa, de şmecher ce sînt).

Am vrut să vă întreb ceva de România, dar mi-am amintit pe loc

de nişte versuri: „Sînt masochist, trăiesc în România”, „Mai bi-

ne-n Cuba, decît în România”... Cum vedeţi viitorul României

în care trăiţi?

Mihnea *:* Formula ar fi următoarea: Nick preşedinte, Mih-

nea prim-ministru, Petru ministru de finanţe, Răzvan mi-

nistrul educaţiei şi Sorin ministrul mediului. Pentru că doar

atunci se va putea striga: „Sînt fan guvernu’!”

Sorin *:* Eu sper într-o vindecare. Sau poate sînt prea „sto-

ned” la ora asta.

Spuneaţi, într-un interviu cu DJ Sandu, că „sînt lucruri mai

importante decît fututul, soarele, marea, alcoolul şi faptul că m-a

părăsit gagica”. Ce vă pare cu adevărat important?

Mihnea *:* Adevărul, echilibrul interior, mîndria de a fi con-

struit ceva bun, viitorul copiilor noştri...

Sorin *:* Să îţi găseşti locul în lume, să ştii cine eşti şi ce vrei,

să fii deschis la minte ca să-i poţi înţelege şi pe alţii, să nu

mori cu păreri de rău..

Cum vreţi să fie Luna Amară *peste un an-doi, ce vreţi să faceţi,*

ce vă doriţi cel mai mult?

Mihnea *:* Noi am fost consideraţi mereu o trupă „pesimis-

tă", negativistă şi care vede doar partea rea a lucrurilor

(nu că ar fi vreuna bună...). Ne dorim să ne cheme „soarele

dulce", să cîntăm despre cît de bine o ducem şi să nu vrem

să plecăm din ţară decît în vacanţe. Dar...

Sorin *:* Mi-ar plăcea să fim o trupă mare pentru a ne putea

adresa unui public mai mare, care să înceapă să îşi pună

întrebări.

Cum vă par tinerii de acum, în muzică, ce literatură vă place mai

mult, aţi remarcat pe cineva în ultima vreme? Dacă, să zicem,

la un moment dat aţi avea nevoie de un text, la cine aţi apela?

Mihnea *:* Domină superficialitatea, oportunismul, şmeche-

ria, descurcăreala, toate moştenite de la nişte părinţi pe

care comunismul i-a lăsat fără coloană vertebrală. În mu-

zică, dar şi în literatură, majoritatea folosesc tipare, sche-

me, reţete de succes, pentru că, nu-i aşa, progresăm prin

ocolire... Da, l-am remarcat pe frate-tău, băi, de care trebu-

ie să fii tare mîndru: Sandu e un scriitor-om, dacă înţelegi

ce vrem să spunem....

Sorin *:* Ca să îl citez pe Johnny Rooten: „everything sucks".

Asta despre tineretul din zilele noastre. Cu puţine excep-

ţii, sînt o turmă de oi duse la muls de către oricine are chef.

Dacă aş avea nevoie de un text aş lua o carte de poezie sau

aş vorbi cu Nick sau cu Mihnea..

(noiembrie 2002, Cluj)

Marius Ianuş

„Nu sînt coerent pentru că lumea nu e coerentă. Şi, cred eu, nici

Dumnezeu nu e coerent.”

Marius Ianuş (1975, Braşov) este, alături de Dumitru Crudu,

autorul „manifestului fracturist”. A publicat volumele de po-

ezie: Hîrtie igienică (1999), Manifest anarhist şi alte fracturi

(2000), Mamijuana – cele mai cunoscute ale lui... (2002), Ursul

din container – un film cu mine (2002), Hîrtie igienică prece-

dată de primele poezii (2004), Dansează Ianuş (2006), Ştrumfii

afară din fabrică! (2007). A făcut cenaclul Litere 2000 şi revista

Fracturi.

Marius Ianuş, prima oară te-am văzut cînd am venit prima dată

la Cenaclul lui Mircea Cărtărescu, unde ai citit un ciclu de poe-

zie mai bun decît ce scrii acum, dar ai fost desfiinţat, de toţi, aşa

că, în numele adevărului, te-am apărat din toată puterea. Cum

ai ajuns să devii, în acelaşi cenaclu, lider, un fel de lider?

Ciclul de poezii de care zici tu era prost. Le-am aruncat

pe toate după ce am citit. Dacă mai ţii minte, era acolo un

poem lung, „Telefon" se numea, şi era un fel de reluare a

lui Dimov. Prea jucăuş, prea mecanic... Am ajuns nu „li-

der", ci „în topul" cenaclului („vedeta" lui, zice-se) după

ce a venit Mircea. Pînă atunci am fost cel mai înjurat om

de acolo. Cînd a început cenaclul nimeni nu aprecia poe-

zia directă, toţi fuseseră crescuţi în spiritul manierismului,

al „postmodernismului", daca vrei. **Completare:** Mihai,

acum, la aproape un an de cînd am început interviul ăsta,

ştii bine că „Telefonul" se făcu „Urs" (şi asta şi datorită în-

curajărilor tale de atunci – m-au pus pe gînduri…) Nimic

nu se pierde, totul se transformă. Cu poemul ăla nu pu-

team să fiu de acord. Cu ăsta, uneori (raritate la mine – cel

mai groaznic critic al meu) da.

Cînd şi cum ai început să scrii poezie? Îţi aminteşti cum erau

primele tale poezii sau cum sînt cele din *„Hîrtie igienică”, vo-*

lum editat de Un Cristian, un excelent om de cultură de care

societatea românească chiar duce lipsă…

Primele mele poezii nu sînt în „Hîrtie igienică”. Am înce-

put să scriu în clasa a patra, sub influenţa mamei mele (o

mare poetesă). Scriam pentru colegii de clasă, poezii care

urmau să fie trimise „iubitelor” lor. Prima suna cam aşa

(**Completare:** de fapt exact aşa, să spuie Dan Apostol, co-

legul meu de clasă, pentru care scrisesem ca s-o vrăjească

pe una): „Tu astăzi mi-ai părut o stea polară, / O nimf-a

blîndului apus, / O blîndă rază călătoare / În umbra lunii

ce s-a dus. // Dar ziua nouă va veni / Şi eu te-oi revedea /

Aşa cum te-am văzut oricînd / Ca o frumoasă stea.” Dar de

scris ca lumea am învăţat abia în liceu. Am avut un pro-

fesor extraordinar, Constantin Giurginca, dascăl de româ-

nă care ţine şi acum cenaclul liceului militar din Breaza

– „Noduri şi semne”. Am condus şi eu cenaclul ăsta, în

perioada ‘94 –’95. Neavînd ce face, urînd milităria, m-am

aruncat cu totul în lectură. Au, acolo, în liceul din Breaza,

o bibliotecă excelentă. Am citit atunci, în liceu, aproape

toată poezia modernă a lumii – de la Ezra Pound şi Carl

Sandburg la Prevert şi O’Hara. În plus, am beneficiat de

un statut minunat – „poetul liceului” – şi de un respect

extraordinar. Pe atunci scriam cu rimă şi orice scriam era

pus imediat pe muzică (aveam doi chitarişti foarte buni

în an, între care unul era basarabean). Aveam lecturi pe

la manifestările din liceu la care lumea începea să plîn-

gă. L-am făcut să plîngă şi pe şeful poliţiei din Cîmpina,

dacă îţi poţi imagina. Pe atunci, modelul meu era Nichita

Stănescu, cel din „Argotice”. Domnul Giurginca (care e,

azi, Marius Ianuş – şi asta e o mare realizare pentru el,

al cărui model era marele dascăl Aron Pumnul, şi pentru

mine, al cărui model era şi va fi Eminescu) mi-a cerut să-i

scriu un poem pe mormînt: „Fraţii mei de haiducie / m-a

tăiat o frunză-n codru / lîngă coasta arămie / şi-a strigat

la mine lotru! // Mă tot cheam-un gînd pribeag / de risipă

în lumină / şi de drum prelung şi drag / şi de răstignire-n

tină.” (Ultimul vers i-a mers enorm de mult la suflet Ma-

relui Meu Profesor. Care azi sînt eu.) „Hîrtie igienică” a

venit apoi, în urma eşecului la facultate. Am dat la Filozo-

fie şi am căzut. Asta după ce terminasem liceul cu cea mai

mică medie şi luasem bacul primul din clasă (şi al patrulea

din liceu). Într-un fel, îi mulţumesc lui Dumnezeu că am

căzut. Dacă nu se întîmpla asta aş fi ajuns cine ştie ce înfu-

murat creator de scheme, cine ştie ce „Muşiniţă”, nu aş fi

învăţat să mă pun în discuţie pe mine... Asta s-a întîmplat

în „Hîrtie igienică”.

Apropo de Un Cristian, primul tău editor, pe atunci eraţi foarte

buni prieteni, ce s-a întîmplat… de relaţia voastră acum e…

altfel?

Sînt, în continuare, prieten cu Cristi. Din păcate, în ace-

laşi proiect e prea puţin loc pentru doi cvasi-paranoici.

Completare: Apropo, eu m-am cam înjurat în numele lui

Cristi, scriam (cronici de promovare a autorilor tineri – cu

un pseudonim foarte apropiat de numele lui, pentru cre-

dibilitate, în *Ziarul de Duminică*) într-un ziar în care nu mai

aveam voie să public. Şi Alex Matei a observat asta. De

aici o întreagă tragedie – pentru că pînă şi eu ajunsesem să

mă întreb, după articolul alexmateian din Vatra: cînd m-a

înjurat Cristi?...

Spui că mama ta e o mare poetesă, şi, se înţelege, n-am nici un

motiv să nu te cred. Cam ce, cum şi despre ce scrie-scria ea?

Cum te-a ajutat să scrii şi care este rolul părinţilor în cariera ta

literară?

Măi Mihai, n-are sens să spun acum povestea mamei mele.

(Ce-are a face dacă s-ar descoperi într-o bună zi că există o

poetă extraordinară, undeva în nordul Bucovinei, care n-a

publicat nimic? Ce-are a face cu discuţia noastră? ar în-

treba chiar MAMA...) Mama mi-a acordat enorm de mult

timp. S-a ocupat de mine, cînd eram mic, cu o dragoste

uriaşă... La patru ani m-a învăţat să citesc, iar pe la şapte

mă învăţa tabla înmulţirii pe stradă. (Mergeam cu ea peste

tot.) A doua parte a întrebării e, din punctul meu de vede-

re, extrem de confuză. Cariera mea literară nu există. Sper

doar ca vieţile cărţilor mele să fie cît mai lungi. Rolul ma-

mei mele în viaţa mea e enorm. Ea m-a învăţat, de pildă, să

caut să fiu cît mai bun în ce fac, neranchiunos, drept şi de

ajutor celor mai slabi decît mine. Nu ştiu dacă mi-au ieşit

mereu poveştile astea, dar am fost împins de mama către

ele. M-a mai învăţat: să mă port frumos cu femeile (cred

că niciuna dintre iubitele mele nu are de ce să se plîngă de

pe urma legăturilor noastre), să citesc mult dacă vreau să

fiu deştept şi să încerc să înţeleg tot. În concluzie: mama a

fost Marele Punct Luminos al vieţii mele. Atît de luminos

încît a împărţit din farmecul ei tuturor femeilor pe care

le întîlnesc. Dacă o femeie rosteşte în preajma mea două

vorbe încărcate de feminitate, m-a cucerit. Nu pot să spun

nimic rău despre o femeie adevărată. Cu condiţia să nu fie

o extrem-uşuratică sau o proastă, ci într-adevăr o femeie,

o femeie obişnuită. De cinzeci la sută din femeile din ţara

asta m-aş putea îndrăgosti. Corespund perfect. Procentul

de bărbaţi proşti sau bărbaţi efeminaţi e mult mai mare.

Şi, tot în consecinţă, urăsc femeile-bărbaţi, femeile-profe-

sor, de pildă. Nu profesor în sensul ocupaţiei, ci în făgaşul

dădăcelii, al prezentării lucrurilor nu într-o discuţie, ci din

perspectiva unuia care ŞTIE. Specia asta a început să ca-

pete pro-porţii. Şi, mai departe, fascinaţia asta m-a împins

să comit anumite versuri împotriva tatălui meu (în „hîrtie

igienică”), care doresc să nu mai apară niciodată. Şi să fie

uitate.

Cum ai ajuns la liceul militar şi cum ai scăpat de acolo?

Am ajuns dintr-o aiureală de puştan (am spus povestea

asta de mii de ori – şi nu mai am chef s-o reiau pe înde-

lete: în urma unei fracturi la femur m-am ales cu o tijă în

piciorul stîng, pe care nu au avut curajul s-o scoată decît

cei de la Spitalul Militar – din Braşov, desigur, după capul

medicilor civili ar fi trebuit să rămîn şchiop pe viaţă. De

aici am tras eu concluzia că oamenii din armată bla, bla,

bla... Povestea o ştiu toţi prietenii mei pe de rost.) Şi am

plecat dintr-o aiureală şi mai mare. La creier.

Eşti cunoscut în lumea literară ca un mare scandalagiu. Şi, mai

nou, în societate, din cauza cererii legalizării marijuanei. S-a

scris despre tine în reviste nu tocmai culturale, cum e Româ-

nia Mare *sau* Atac la persoană . *Scopul scuză mijloacele au*

ba? Îmi amintesc că Salvador Dali zicea să se vorbească de Dali,

chiar dacă se vorbeşte de bine…

Sînt scandalagiu doar atunci cînd am ceva de dat pe pia-

ţă. Acum am un grup de autori tineri, talentaţi, pe care

îi scot, deocamdată, în *Fracturi*, dar îi voi publica, foarte

curînd, într-o colecţie de carte. **Completare:** Faza asta s-a

cam dus. Nu prea văd cum aş mai putea să-i public eu. Au

fost preluaţi (sper) de alţii… Şi *FRACTURI* s-a dus. Ceea

ce e, în opinia multor oameni, de-a dreptul tragic. Iar faza

cu „reclama” e enorm exagerată. Eu exist public mult mai

mult datorită cronicilor şi percepţiilor literare bune, decît

pe motiv de „scandal social”. Partea proastă e că doar eu

îmi dau seama de asta. Şi mi-am dat seama de la început.

„Legalizarea marijuanei” ar fi ţinut cel mult o lună. După

care ar fi fost îngropată definitiv. (N-a rezistat nici atît din

motive de retragere forţată. **Dar ŢIN JURNAL!**) Scopul

era o lansare de carte. „Stare de urgenţă”.

La Facultatea de Litere, unde înveţi, ai avut mai multe „ieşiri”

cel puţin interesante. De exemplu, poza ta, perfect lucrată, a

apărut între clasicii de pe peretele de lîngă decanat (între cine

şi cine, că am uitat?), a stat acolo destul de mult pînă să fie ob-

servată de „oficioşi”. Altă dată ai cerut de la Dan Horia Mazilu,

decanul facultăţii, bursă de scriitor şi fiindcă nu te-a crezut că

eşti scriitor – încă nu publicaseşi nimic, se zice că la apariţia

primei tale cărţi te-ai dus la decanat şi i-ai aruncat-o pe masă. La

*T*îr *gul de Carte, unde lucrai la revista tîrgului, ai avut o ceartă*

cu membrii redacţiei, că cineva (eu ştiu cine, mi-a zis că nu se

supără dacă ţi-l spun) ţi-a mîncat sandvişul…

Portretul de la Litere a fost ideea lui Mihai Grecea. De fapt,

el l-a şi făcut şi l-a şi pus pe perete. Un act avangardist,

desigur. Despre Tîrgul de Carte am spus ce-am avut de

spus. Şi despre bursa cerută domnului Mazilu. (Nu pentru

mine, ci pentru studenţii-scriitori din Litere. Care e nor-

mal să nu aibă încă volume.)

Ce-ţi aminteşti din copilărie: o amintire „pozitivă" (sau mai

multe) şi o amintire „negativă" (sau mai multe)

Îs, multe, în „Manifest". Le las plăcerea celor interesaţi să

le recepteze de la sursă, din locul unde au explodat.

După răspunsurile tale, cititorul te poate confunda cu un isto-

ric literar sau cu un echinoxist care nu spune nici o propoziţie

fără note şi trimiteri la cel puţin o sursă… ştiinţifică. De unde

această teamă de a te *„repeta"? Sau e vorba de altceva?*

Fac trimiteri pentru că nu-mi place să fur. Şi mi-e frică

să mă repet pentru că nu-mi place să fur nici măcar de la

mine, cel de acum o oră, o zi sau un an. Nu-mi place să mă

repet, cititorii mei au observat-o, sper, nici ca autor de ver-

suri. Pe de-o parte, pentru că n-am chef să plictisesc pe ni-

meni, pe de alta, pentru că poezia înseamnă, pentru mine,

că-utare. Căutarea posibilităţilor de exprimare întreagă a

fiinţei mele psihice şi sociale. Cu cît mai multe dintre faţe-

tele ei. De ce-aş scrie dacă nu ca să rămînă urmele psiholo-

giei mele în lume, urmele căutărilor mele existenţiale? Ca

să mă bage în manuale lîngă te miri cine? Şi să-i plictisesc

după aia pe elevi cu zecile mele de volume monocorde,

dacă nu chiar prosteşti (nu mai dau exemple)?

Continuare: Asta nu vrea să zică că poeţii nu trebuie să

înveţe tehnici de la alţi poeţi (*ci să facă ghenialitate pură –*

cam rîrîit) – orice poet serios o face – vezi Pound (iartă-mă,

Mihai, dar mă gîndesc cum ar putea să interpreteze „ceti-

torii" noştri spusele mele)...

Ai lucrat la mai multe reviste, cred că cel mai interesant e să ne

povesteşti despre perioada de la Playboy . *Cum ai ajuns şi ce*

făceai acolo?

La revista menţionată de tine am muncit pentru bani

(aveam o nevoie disperată de bani). Nu mi-a plăcut.

Scriam texte despre fufe. Am avut o „lungă discuţie", de

exemplu, cu Daniela Gyorfi (nu ştiu dacă se scrie aşa)...

Cel mai mult mi-a plăcut la *Evenimentul*, unde era un co-

lectiv minunat. Pînă să vină Costel Rogozanu, care scria

articole dictate (la propriu) de Romoşan. În momentul în

care am văzut ce se întîmplă acolo (Costel şi Romoşanu

au scris că un bronz de Brîncuşi nu face decît 50.000 de

dolari), am plecat. **Completare:** După asta a venit şi pri-

etenă-sa, căreia îi spuneam în momentele de furie, poate

nedreptăţind-o, Tanţa. (În momentele de furie personală.)

Ce puteai să vorbeşti – îndelung – cu, să zicem, Daniela Gyorfi

(nici io nu ştiu cum se scrie, dar nu asta contează, pentru DG)

şi chiar nu ţi-a adus nici o satisfacţie perioada de la Playboy *?*

Te întreb asta fiindcă nu i se întîmplă chiar des unui poet să aibă

activitate la astfel de reviste, bănuiesc că şi cititorul e interesat

de perioada ta playboy-istă?

Draga Mihai, îţi urez să munceşti tu cu Boerescu şi Gălă-

ţanu (căruia îi spuneam pe atunci – nu eu, toată redacţia

– „porcuşorul agresiv") şi să te simţi bine. Cu DG am avut

discuţii infernal de lungi, care mi-au dovedit că nu ar me-

rita să o iau în consideraţie ca femeie nici pentru zece mii

de dolari. (Ugly & sotte – observă tactica jurnalistică: i-ar

trebui trei ani ca să înţeleagă tot ce spun.)

Cum ai început „Război cu toată lumea”, rubrica ta din revista

Vatra şi de ce ai lăsat-o mai moale, dacă tot ai început-o?

Cum crezi că arată tactica rubricii tale dintr-o parte, cînd

într-un nr . *îl ataci, la persoană, pe I.B. Lefter, iar în nr. următor*

*îţi ceri scuze, într-un nr. „*îl razi *” pe Muşina (expresia îi apar-*

ţine), ca în nr. imediat următor să-l lauzi?

Viaţa nu e o „natură moartă”. Gîndurile unui om sînt mult

mai complexe decît schemele tip „Muşiniţă”. Nu sînt coe-

rent pentru că lumea nu e coerentă. Şi, cred eu, nici Dum-

nezeu nu e coerent. **Completare:** Iar răutatea din noi toţi e

mai bine să fie cît mai puţin(coerent)ă.

La un moment dat aţi publicat, tu şi cu Dumitru Crudu, un

manifest care, din cîte se ştie, a pornit de la o mardeală – „frac-

turismul”. Mai tîrziu ai încercat să susţii, pe toate căile, această

idee, reuşind s-o popularizezi la maximum. Ce mai face, acum,

frac-turismul?

Fracturismul există, e un curent foarte puternic şi asta se

va vedea „după”. Ai puţintică răbdare. Contemporanii nu

au răbdare să înţeleagă, să intre în detalii. Ei sînt atraşi

de „gest”/„gesticulaţie”, în detrimentul ideii. Pregătim, e

drept, un manifest tehnicist al „fracturismului”. Dar nici el

nu va fi înţeles acum.

Nu-ţi pare că asta cam pute a romantism? Se mai scrie pentru

„viitoarele generaţii”? Se mai aşteaptă gloria de apoi? Apropo,

există viaţă după moarte?

La toate întrebările tale răspunsul e, absolut sigur, DA.

Pentru că:

1) şi generaţiile viitoare vor citi;

2) toţi scriitorii aşteaptă gloria, de cînd va fi;

3) chestia aia avangardistă, cu „publicul de azi şi atît”, e

perfect (şi voit) absurdă – ei scoteau reviste în cîteva zeci

de exemplare; a face o lege universală din spusele lor e

ceva... inimaginabil (şi, de data asta, sînt gentil… şi… ro-

mantic);

4) viaţă după moarte există sigur – şi îţi spun asta din ex-

perienţă personală, aşa că ar fi bine să ne reglăm cît mai

repede afacerile cu Dumnezeu;

5) nu s-a terminat nimic – nici istoria, nici literatura. Ci-

teşte ziarele şi revistele tinerilor – *Fracturi*, *Tiuk!!!* ş.a.m.d.

Mi-ar fi plăcut dacă mă întrebai „după moartea cui?”

Completare: Moartea e o străbatere. Între regnuri, stări,

ş.a.m.d. NU EXISTĂ MOARTE!

Ai făcut o revistă, care se numeşte, evident, Fracturi . *Ce ur-*

măreai cînd ai editat, din cîte ştiu, pe banii tăi, revista? Cum ai

gîndit-o?

Completare: *FRACTURI* a fost gîndită ca o revistă pe care

am fi vrut să o citim noi, cei din grupul *FRACTURI*. Ne-

îndoindu-ne nici o clipă că asta vor toţi cei din generaţia

noastră. (Iar ei ne-au dovedit că nu ne-am înşelat. Sînt

studente care au făcut, prin cămine, postere din anumi-

te pagini din *FRACTURI*…) Să intru acum într-o discu-

ţie despre tot ce credem noi (literar şi social) ar fi, prac-

tic, imposibil. O să apară (anul acesta, sper) două treburi

(mari): Partidul Tînăra Stîngă (făcut de mine şi de Ionuţ

Chiva, împotriva lucrurilor care se petrec azi în societatea

română) şi antologia FRACTURISMUL (făcută de mine şi

de Dudu Crudu). P. S.: Două numere din *FRACTURI* au

fost editate pe banii mei, alte trei pe banii nu vreau să-mi

amintesc cui. „Mişcări cabaline...”

Cum ai ales redacţia revistei Fracturi *şi cum se face că acolo n-a*

nimerit Dumitru Crudu, iniţiatorul curentului?

Dudu n-a intrat în redacţia *FRACTURILOR* pentru că n-a

vrut să intre. Nu ştiu din ce motive. În schema iniţială erau

doi redactori-şefi (el şi Ionuţ, Basarabia şi România). I-am

cerut de mai multe ori materiale şi nu mi-a trimis nimic.

Abia cînd revista era pe sfîrşite mi-a trimis o cronică la

un roman al unui... optzecist basarabean. Cum toată lu-

mea cu-noaşte, barem din auzite, profilul *FRACTURILOR*

– literatură tînără, îţi dai seama că nu puteam să-i public

textul. În al doilea rînd, Dudu nu e „iniţiatorul curentu-

lui", ci precursorul lui incontestabil. „Iniţiatori" îi sîntem

amîndoi – şi orice critic literar s-ar prinde de asta imediat:

chiar cuvîntul „fracturism" miroase de la o poştă a Ianuş.

(Îţi dai seama cum miroase Ianuş...). Dacă l-ar fi botezat

Dudu, poate făceam împreună „gîndăcismul”. Şi poate că

îl vom face şi pe ăsta. Glumesc, desigur. Fiecare dintre noi

a venit cu ceva – eu cu conflictul mesajelor ş.a.m.d., el cu

senzaţia „reactivă”, pur subiectivă etc. Chestii care se regă-

sesc, în anumite proporţii, la amîndoi. Important e că nici

eu, nici Dudu nu sîntem poeţi fracturişti puri. Adevăraţii

fracturişti apar abia acum. Mă gîndesc la Adrian Schiop,

la Elena Vlădăreanu, la Dan Sociu, la Adi Urmanov, la Ște-

fania Mihalache, la Răzvan Ţupa, la Domnica, la Raluca

Baciu, la Marius Ştefănescu, la Ruxandra (deşi ea vine şi

din neo-expresionism), la fratele tău şi la mulţi alţii, care

aştept să confirme. Redacţia a fost aleasă în funcţie de

nevoile revistei. Şi am încercat să aduc în paginile ei cei

mai buni oameni dintre scriitorii tineri din fracturism. Lui

Dudu cred că i-a fost puţin frică. După ce am lansat ma-

nifestele, toţi optzeciştii ne-au sărit în cap. Şi el e un om

foarte fragil, îl ştii... De fapt... a spus într-un interviu luat

chiar de tine ceva despre asta.

***MI**:* Dragă Mihai, nu ştiu din ce motiv, da' aş fi preferat să

îmi pui cu totul alte întrebări... De pildă:

***MI**:* Ce culori prefer?

***MI**:* În copilărie galbenul, acum roşul. (Vişiniul numai la

fotbal – sînt fan Rapid.)

***MI**:* Care e poetul meu preferat acum?

***MI**:* Bob Dylan.

***MI**:* Ce o să fac cînd o să împlinesc 30 de ani (nu mai e

mult)?

***MI**:* Probabil că n-o să împlinesc, în halul în care îmi merg

lucrurile.

***MI**:* Ce îmi doresc cel mai mult în noul an?

***MI**:* O slujbă care să îmi facă plăcere. Şi un fox terrier. Şi un

copil. (Aviz amatoarelor.)

***MI**:* Cel mai trist moment din viaţa mea?

***MI**:* Nu îmi dau seama. Mi-e foarte greu să aleg şi, din pă-

cate, cam am din ce.

***MI**:* Ce mă enervează cel mai mult la mine?

***MI**:* Că din cauza firii mele întortocheate nu reuşesc să sta-

bilesc relaţii adevărate cu oamenii, nu pot să comunic cu

ei.

***MI**:* Ce îmi place la mine?

***MI**:* Că sînt un om liber, cu adevărat liber. Pot să mă ridic

oricînd, de oriunde, în orice situaţie care mă enervează şi

să ies pe uşă. Şi chestia asta îmi conferă o anumită putere.

***MI**:* M-aş mai întreba, poate, de unde vine războiul ăsta al

meu cu optzeciştii...

***MI**:* Mi-a spus Răzvan Ţupa că Norman Mailer a declarat

public că principala vină în căderea pe care o are pe pia-

ţa americană statutul scriitorului o are generaţia sa. Din

anumite motive – şi le-a înşirat. Ei bine, dacă optzeciştii ar

înceta să se mai dea rotunzi cu „gheneraţia” şi şi-ar pune

problema vinei lor în ce se întîmplă acum pe piaţa de car-

te românească şi în viaţa literară, mi-ar deveni extrem de

simpatici. Şi dacă ar face ceva ca să schimbe lucrurile (nu

să le imite – vezi ASPRO) ar deveni idolii mei. Şi nu vor-

besc doar de politica literară – scrisul e şi o armă. (În sen-

sul ăsta mi-a plăcut la nebunie o proză a lui Cimpoeşu, din

România Literară.)

MV: Am mai citit un interviu, tot în Vatra *, care mi s-a părut*

făcut de tine cu tine (nu că asta ar fi ceva nasol, dar aşa mi s-a

părut mie acel „dialog”)… Cum fu?

Interviul a fost publicat, cu un an înainte de apariţia în

Vatra, de reţeaua de ştiri Mediafax. E forte, pe bune, dar

nu l-a luat nimeni de-acolo. L-au primit vreo două sute de

redacţii din ţară (abonatele)… Da' cine să preia ce spune

„nebunul de Ianuş"?… Ăia nici nu cred că se uită la capi-

tolul „Arte". De asta l-am dat revistei *Vatra*. Ce-i drept, nu

l-a dat ea, Andreea Bisănceanu, pentru că, mi-a spus, „nu

cunoaşte pe nimeni la *Vatra*". *Eu am rîs, n-am spus nimica…*

MAI TÎRZIU: nu l-am făcut eu cu mine. Se poate interesa

oricine. Eu fac, cu mine, poezii (şi articole).

De unde atîta prietenie faţă de optzecişti?

Asta îmi aminteşte de acel „Al doilea război cu toată lumea".

E un război tactic sau „viaţa nu e o natură moartă"? De ce a

fost o rubrică atît de scurtă? Insist, fiindcă cel puţin numele

rubricii trebuia să te oblige la un adevărat război, dar tu te-ai

cam lăsat… Îţi propun să-ţi continui rubrica la Tiuk!!! *, poate*

sub numele de „Hai ku 80-iştii”, începută de Nicoleta Cliveţ.

Nu ştiu dacă îţi mai aminteşti de discuţia noastră despre optze-

cişti, cînd abia venisem la Bucureşti, în 1997. Îţi povesteam

cum vor ocupa cate *-drele şi editurile şi cum vor deveni ca şi*

*„*ăştia *”, credeai că aiurez. E adevărat că am scris o carte despre*

ei, dar aşa i-am cunoscut mai bine, prea bine, din păcate. De aici

şi întrebarea cu care începe întrebarea, ca să zic aşa…

Ştii, Mihai, eu am o mare simpatie pentru om. Pentru

omul-om, adică pentru omul slab, futut (bip!) de lume. Iar

optzeciştii, în afară de dorinţa lor de a avea „puterea” ce-

lorlalţi (o putere de care noi ştim doar din auzite), sînt, la

ora asta (pînă la proba contrarie, care s-ar putea să vie re-

pede), nişte oameni. Cu slăbiciunile lor (de multe ori pros-

teşti), dar şi regulaţi bine de lume (societate). Optzeciştii

sînt fix ca noi (cu un mic amendament în privinţa valorii

literare pe care o consider – poate doar eu – superioară

în generaţia noastră). Singurul lucru de care poţi să-i în-

vinuieşti e că **vor** să fie fix ca EI. Adică fix ca aceia care

profitau politic, social şi literar la maxim. PROFITAU EI,

NU CONDUCEAU PENTRU ALŢII! Şi NU vorbesc de şai-

zecişti, care s-au luptat pentru ce-au avut (de f(u)acut)!…

ALTI GLASURI, ALTI CĂMĂRUŢE!

De ce crezi că nu ne putem niciodată uni, nici măcar atunci cînd

interesele noastre (noi adică tinerii) sînt chiar aceleaşi?

Pentru că orgoliul nostru personal e mult prea mare. Noi

fiind (şi aici chiar nu vorbesc de mine) mult mai frustraţi

decît cei care ne-au precedat. Eu mi-aş dori enorm de mult

să trecem peste aceste frustrări, să lăsăm judecarea lite-

raturii noastre (după momentul afirmării – atestării, îna-

inte de care nici n-are sens să vorbeşti…) pe seama celor

de mîine, SĂ FACEM. Să facem nu doar pentru noi, ci şi

pentru cei care mîine vor fi ca noi. Dar scriitorii români

sînt exact la fel ca afaceriştii români – după ei, potopul…

Dacă s-ar putea să cîştige totul deodată ar fi excelent; dacă

nu, folosesc metoda absolut eficace (vezi tineretul manua-

lo-asprist): sforile, *amicii*. Noi vom fi aşa cum ne vom dori

să fim. Pînă acum, cu toate certurile tîmpite şi împăcările

subite, sîntem faini. Zic eu.

NOTĂ MI (MI nu-i Ministerul cu acelaşi titlu, pe care,

de altfel, subnumitul îl desfide): Interviu realizat în mult

timp, de mine şi Mihai, cu COMPLETĂRILE de rigoare

(ale mele). Îmi pare sincer rău că Mihai e nevoit (ceea ce

nu cred) să publice un asemenea interviu. Poate ar fi mai

bine să continue seria discuţiilor în care d-l Turnătorius

Bobrescu arată clar cît de imbecili au fost marele poet

Allen Ginsberg şi genialul Nichita Stănescu. Sper ca deja

necunoscutul mie Bobrescu să-l atace în numărul următor

al Contrafortului pe Shakespeare. Şi să vezi atunci distrac-

ţie! Bobrescu în manual etc. Am mai zis asta o dată…

P. S. MI: „Amicii" şi-ar putea închipui că m-am gîndit la

întrebările astea un an. Am răspuns de la I-Café-uri, în

grabă. Discuţia a ţinut mai mult de o negociere a discuţiei

şi de lenea noastră naţională.

Încă o întrebare (sau problemă) pe care mi-o pun singur

(cum am impresia că se întîmplă şi în cazul amantelor

mele – şi nu al iubitei mele, Doamne fereşte!, femeia vieţii

& a visurilor mele): I-am spus cîndva Denisei Pişcu că mă

car urgent din ţară şi m-a acuzat imediat – şi foarte dur,

cu o duritate „ianuşiană” – de laşitate. Nu-ţi dai seama cît

au însemnat atunci vorbele ei (pe care ea presupun că nici

n-a avut impresia că le percep)… Îmi făcusem o rampă de

lansare spre vest (povestea se întîmpla la începutul anului

2001), dar n-am mai folosit-o. Cum am şi acum un loc pri-

mitor în America, la fratele Domnicăi, care ne tot cheamă,

dar nu ştiu dacă o să-l folosesc… În condiţiile astea, m-aş

întreba:

De ce nu te cari, naibii, odată?

Şi întrebarea mi-ar suna tîmpit de concret în minte. Însă

foarte puţin.

P.P.S.: Şi aş putea să-ţi mai dau exemplul unui mare poem

al lui Ion Mircea, din care-ţi spun acum primele versuri

conform memoriei mele (cu riscurile de rigoare): „Nu

scîncetul nefericit al iepurelui mă înnebuneşte / zice leo-

pardul alergînd în urma unei camionete din care e filmat /

visul meu este carabinierul cu părul roşu…” O carte citită

prin biblioteci, pe care încerc s-o dobîndesc („Copacul cu

o mie de imagini”)… Şi încă o chestie: poezia n-are nevoie

de apărare. Se apără singură, în fiecare dintre noi.

P.P.P.S.: Ţi-aş mai răspunde la o întrebare pe care nu ai

pus-o. (Şi la care, din nefericire, nici nu te-ai gîndit... Cum

nu se gîndeşte nimeni în ţara asta... Sau... nu gîndeşte...)

Care e cel mai sinistru lucru pe care l-au făcut („băeţii”...

– adică VOI, dacă tot se întreabă toată lumea... cine sînt

„băeţii”...)? Au distrus încrederea oamenilor în Dumne-

zeu. L-au ucis pe Domnul. Şi din cauza asta trăim cum

trăim. Dumnezeu e mort în fiecare dintre noi!

Şi, măi Mihai, VOI nu înseamnă Mihai. Iar încrederea în

Dumnezeu înseamnă iubire, dreptate, adevăr, cinste (cin-

ste = dreptate (personală) + afirmarea adevărului perso-

nal). Dar... CE CONTEAZĂ?

(Braşov – Bucureşti, 2002 – aprilie 2003)

Dan Perjovschi

„În Occident sînt invitat la marginea mea de sus, acolo nu tre-

buie să explic ce fac, de ce asta; pentru aia sînt invitat: să fac

ceea ce sînt eu. Or, în România trebuie să-mi cer scuze că fac

caricatură, că nu desenez pe hîrtie”

Artist-ziarist aflat într-un program de disidenţă faţă de confor-

mismele intelectuale româneşti. Introduce caricatura (desenul

cu reacţie rapidă) în cele mai prestigioase medii şi spaţii artis-

tice internaţionale. Face un fel de neo-pop art cu demers politic

scurt şi la obiect. Redactor şi fondator al revistei Tiuk!, alături

de Mihail, Alexandru şi Carmina Vakulovski. Deţine premiul

Fundaţiei Gheorghe Ursu ş.a.m.d.

Am început interviul cu Dan Perjovschi la Bucureşti (par-

că), apoi am ?-at de la Braşov, iar el era ba la Essen, ba

la Viena, Amsterdam, Kassel, Paris ş.a.m.d., numai el ştie

unde avea cursuri & expoziţii & lucrări. Deci, e un dialog

fără graniţe şi în mare mişcare, ceva care l-a urmărit peste

tot, oricît de repede s-ar fi mişcat, căci este vorba de pro-

priul eu, de propriul trecut… N-am scăpat, din păcate, nici

de accidente, o dată interviul a dispărut pur şi simplu, îl

păstram pe ecranul computerului şi a dispărut, ceea ce nu

l-a deranjat pe Perjo, spunînd că „Poate că accidentele sînt

importante în viaţa noastră”. Ultima parte a interviului

a fost făcută după încheierea expoziţiei sale de la Palatul

Brukenthal din Sibiu, participînd la ştergerea expoziţiei,

cu palmele. Dar mai bine vă las să-l urmăriţi pe un om care

se exprimă la fel de sigur şi frumos şi cu ajutorul liniilor şi

al literelor – Dan PERJOVSCHI. (MV)

Dragă Dan Perjovschi, deşi atît de tînăr, acum te cunoaşte toată

lumea, dar la asta o să ajungem mai tîrziu. La început ar fi in-

teresant să ne povesteşti de Dănuţ, de copilăria ta, ce fel de copil

erai, ce-ţi plăcea să faci, ce-ţi aminteşti de părinţii tăi, în acele

clipe, de bunici… Ai momente din copilărie de care îţi aminteşti

mai des? Un caz „pozitiv” şi unul „negativ” din copilărie, în-

tîmplări care te-au marcat…

În primul rînd nu mai sînt tînăr decît dacă-l luăm ca etalon

pe Brucan sau pe Iliescu. Am cam ratat coperta la *Playboy*,

că mi-au căzut dinţii (din cauza alimentaţiei raţionale),

m-am operat de hernie (din cauza muncii intelectuale) şi

gem de reumatism (din cauza umanismului agentului ter-

mic).

Cînd eram Dănuţ în Sibiu, cel mai mult îmi plăcea să mă

duc la pescuit cu taică-meu. Pînă într-o zi, cînd ne-au zis

sătenii din Mărginimea Sibiului că n-are rost să urcăm cu

Skoda pe munte, că au pescuit ei alaltăieri cu dinamită şi-

au belit toţi păstrăvii pe cîţiva kilometri... Şi şcoala de artă

era mişto, că aveam practică (desen, pictură) 2 zile pe săp-

tămînă şi mergeam în blugi de ne invidiau toţi gagiii de

la liceele serioase, care purtau uniforma aia caraghioasă

şi obligatorie.

Pozitiv era aproape tot, prieteni, chefuri, gagici, ţigara de

la budă, ultimul disc cu Pink Floyd, baia la Ocna Sibiului,

schiul la Bîlea Lac, soră, frate, mama, tata, tanti Nono, care

făcea spumă de căpşuni şi tanti Alis, care-mi dădea pe şest

cîte o sută, cărţile cu muschetari şi mai apoi cu împăraţii

muştelor.

Negativ era cam tot, dar am aflat mult mai tîrziu, cînd

i-am desenat mustăţi lui Ceauşescu din cartea de educa-

ţie socialistă şi s-au căcat pe ei de frică toţi profesorii din

liceul pedagogic.

Ce însemnau atunci acele mustăţi pe faţa dictatorului – un act

artistic sau unul social?

A fost o copilărie care era să se sfîrşească prost. N-aveam

stofă de disident şi, sincer, habar n-aveam ce se întîmplă

pe dedesubtul societăţii multilateral dezvoltate. S-a spe-

riat un profesor care a speriat alt profesor şi m-am trezit

dat afară din liceu, reprimit de urgenţă şi tot cazul muş-

amalizat cu mustăţi cu tot, că din sperietură în sperietură

se-nverzise de frică liceul, inspectorul, prim secretarul şi

ieşea prost pentru toată lumea că ţinuseră la sîn asemenea

pramatie. Şi acum ţin minte mecla directoarei cu coc care

repeta ca papagalul „dar tu nu (re)cunoşti ce-a făcut To-

varăşul pentru noi, pentru ţara asta, pentru tine?” N-am

apucat să-i răspund, dar o fac acum: nu!

Cum te înţelegeai cu colegii de clasă, ce relaţii aveaţi şi cum te

simţi cînd te întîlneşti acum cu ei, dar cu prietenii de copilărie?

Colegii mă iubeau şi eu îi iubeam pe ei. Pe Lia înc-o mai

iubesc. Era o conspiraţie de 10 inşi de la arte care împăr-

ţeau pensulele, ţigările şi vacanţele la munte. Eram un co-

lectiv sudat în rele (chiuleam împreună, copiam împreu-

nă etc.). Ceilalţi 15 din aceeaşi clasă erau de la muzică şi

aproape toţi saşi, aşa că n-am prea avut cu cine să facem

întîlniri de 10 ani, că s-au uşchit cu toţii cu tot cu trompete

şi tromboane. A fost mişto (făceam caricaturi despre profe-

sori şi aşa tare rîdeau unii colegi că-i dădea afară din clasă.

Aveam succes instant şi mi-au trebuit mulţi ani să revin la

acelaşi tip de comunicare şi impact). Dar, ca orice poveste

frumoasă, şi şcoala mea are partea ei nasoală: artistic vor-

bind am făcut un liceu slab, muncitoresc, total pe dinafară.

E o ruşine dacă compari arta mondială a anilor ’80 cu nefe-

ricitele noastre de compoziţii cu uzine sau naturile moarte

bine de tot. Dacă ar fi fost după liceu şi facultate ar trebui

acum să expun la Cercul Militar sau prin holuri de bănci

transilvane, să predau plictisitor aceleaşi nefericiri altor

amărîţi la facultăţile lor de artă cu sau fără acreditare, să

iau premii UAP şi să fac monumente penibile pentru noile

comenzi politice. No thanks!

Revenind la întrebarea ta, ca de obicei, cu prieteniile veşni-

ce din 25 de prieteni pe viaţă mi-a rămas doar Lia şi un alt

Dan, coleg de bancă şi la liceu, şi la facultate…

Îţi aminteşti cum erau primele tale desene sau ai început, ca tot

românul, cu poezii?

Cînd a început să-ţi placă să desenezi şi cum ai ajuns la stilul

tău, atît de original, încît, chiar dacă ar fi o singură lucrare de-a

ta într-o galerie oricît de mare l-am găsi neapărat?

Mitologia zice că pe la 6 ani, cînd îmi făceam vacanţele la

Răşinari în casa mătușii Alis, mă înamorasem de un album

cu Napoleon plin de scene de bătălie cu mii de soldaţi. De-

senam şi eu pe rupte mii de soldaţi, dar nu eram în stare

să le desenez feţele, aşa că-i lăsam fără cap. Lia zice că de

aia fac acum numai căpăţîni.

Mi-a plăcut să desenez dintotdeauna. N-am scris (dar am

citit pe rupte). Stăteam în pat cu o carte şi un borcan de

gem pe piept şi pînă nu le terminam pe amîndouă nu mă

lăsam… Stilul meu s-a laminat în timp, mult după ce-am

uitat cu forţa ce-am învăţat în facultate. Două contexte au

contribuit enorm: presa scrisă şi scena artistică internaţi-

onală. Desenele mele n-au fost niciodată autonome. Era

fie un text de jur împrejur, fie vreo situaţie politică sau

socială… Formula e simplă: desenează pînă crăpi, dar

nu de-amboulea, ci mereu cu sprînceana ridicată. Ches-

tionează-te permanent şi experimentează la fel. Schimbă

contextele şi caută ce ţi se potriveşte, lasă-te provocat şi

încearcă să te depăşeşti de fiecare dată. Nu lucra plictisit

şi nici de obligaţie. Încă îmi place enorm să răspund prin

desen. Cînd m-oi plictisi mă apuc de dans, de poezie sau,

ca Lia, de construcţii sociale.

Cu ea, Lia Perjovschi, soţia ta, care e aproape la fel de cunoscută

în lumea culturală, vă cunoaşteţi de atunci? Cum ai caracteri-

za ceea ce face ea acum? Cum e să ai alături un om cu aceleaşi

preocupări?

Cu Lia ne ştim din clasa a cincea. Am copilărit, adolescen-

tizat şi maturizat împreună. Ceea ce eu sînt acum i se da-

torează în mare măsură. N-am văzut în viaţa mea om mai

curios şi mai dispus să împărtăşească şi altora. Nu face

domne nici un compromis şi zice ce are de zis indiferent

de consecinţe. Ea nu crede că nu se poate şi că aşa e la

noi… Pe lîngă asta e şi un artist deştept care se plasează

permanent la nivelul internaţional de vîrf, chiar dacă (sau

tocmai pentru că) trăieşte aici. Nu i-a plăcut contextul –

şi-a creat unul, n-a avut instituţii care s-o sprijine – şi-a

inventat unele. Eu o bănuiesc că nu-i româncă…

În afară de revista luxemburgheză la care desenezi, lucrezi la

„22”, cu acele articole scurte şi directe, interpretări din cuvinte

şi, evident, din linii (mă gîndesc ce-ar rămîne dintr-o revistă

la care n-ai mai colabora – pur şi simplu ar deveni altă revistă)

şi meştereşti la revista web Tiuk! *(www.Tiuk.reea.net), ai mai*

desenat şi alte reviste, printre care Balkon *,* Contrafort ... *La ce* 105

reviste mai colaborezi şi cum le alegi?

Am avut perioade flamboaiante cînd mă „distribuiam" în

reviste luxoase de modă, în buletine trase la xerox pen-

tru drepturile copilului, în *Vatra*, în *ReMediu*, în nu ştiu ce

chestie studenţească, ba mai ilustram şi cărţi la Nemira,

Humanitas şi Aula. Acum sînt mult mai restrictiv: *22* (din

1991) şi *Land* (din 1998) pentru politică, *Balkon* pentru artă

şi *Tiuk!* c-aşa am kef.

Ai publicat, pe lîngă reviste şi pliante (poate te opreşti şi la acele

„reviste" din desene şi o „?" despre legătura liniilor şi a cuvin-

telor din materialele tale – întrebare-n întrebare) şi nişte cărţi.

Ce înseamnă cărţile pentru tine, ale tale şi ale celorlalţi, ce-ţi

place să citeşti, cînd şi cum?

Cîteodată editez ziare (numai din desene) ca parte a pro-

iectului artistic. Altădată ziarul respectiv este chiar pro-

iectul artistic (citeşte şi dă mai departe). Prin 2000, invitat

să expun la Muzeul de artă contemporană din Belgrad,

am publicat în săptamîna vernisajului 2 pagini cu dese-

ne într-un ziar local, iar pentru expoziţie pur şi simplu

am înrămat paginile respective şi le-am atîrnat în muzeu.

Desenele mele sînt un text. Eu scriu desenînd. Fac un soi

de graffiti de interior, iar pagina de ziar este pentru mine

„spaţiu public".

Cărţile m-au fascinat întotdeauna. Să le citesc, să le am şi,

mai nou, să le produc. Am încă o poftă nebună să posed

cărţi (cred că mi se trage din perioada cînd dădeam săpu-

nuri şi pachete de Kent anticăresei din Sibiu să ne ţină Glo-

busuri de-o parte). Citesc orice, de la SF şi Krimi la Jurnale

serioase sau filozofie. În ultima vreme mai puţină literatu-

ră (numai cînd am de făcut coperte). Ar trebui să citesc in-

tensiv teorie de artă, dar sînt leneş şi mă bazez pe Lia, care

devorează tone de chestii deştepte. Sînt destul de abil s-o

trag de limbă şi aşa mai ştiu şi eu cîteva lucruri. Nouă ni se

pare fascinantă lumea ideilor din arta contemporană şi e

păcat că România s-a înţepenit între ortodocşi şi digitali…

Ce înseamnă pentru tine performanţele pe care le faci (că pen-

tru noi, publicul, ştiu ce înseamnă)? Cum gîndeşti o asemenea

acţiune, cum hotărăşti locul unde le pui în viaţă (îmi vin în

minte performanţele tale din Chişinău şi din Timişoara – mul-

ţumesc pentru amîndouă!)? Poate ne povesteşti despre cîteva

dintre ele…

Eu am făcut un anume tip de performanţă ca să rup (să ies,

să zdruncin) ceea ce fac în desen. Spun am făcut pentru că,

în acest moment, nu mai sînt interesat să activez în faţa

unui public. Acest lucru l-au preluat instalaţiile mele de-

senate care se deschid în timpul lucrului. Eu am făcut per-

formanţe politice. În 1993, la Timişoara la Festivalul Zona

(prima ediţie) mi-am tatuat pe umăr „România". Asta a

fost un soi de antiperformanţă, că definiţia acestui mediu

spune că e ceva care trece. Ei, uite că tatuajul nu trece. La

Chişinău odată am citit din Goma (bucata cu Basarabia),

da' nu m-a băgat nimeni în seamă. În alt an m-am tîrît pe

burtă înspre sediul Preşedinţiei în timp ce „transmiteam"

live într-un microfon lipsa de orizont pe care-o ai dacă stai

cu nasu-n pămînt şi capul plecat la genunchiul broaştei.

Nu-mi aleg eu locurile, ele mă aleg pe mine. Am fost invi-

tat să performez. Acum am renunţat, pentru că activitatea

mea civică mi se pare mai performativă decît spectacolul

organizat. Cu alte cuvinte munca la *22* sau ciocu' mare pe

care-l fac în presă mi se pare mai importantă şi mai rea-

lă decît orice performanţă. Dar cine ştie... poate odată iar

vreau să rup filmul.

În legătură cu ultimele tale lucră(u)ri, pe care le-am văzut doar

scanate, unde/pe ce le faci, chiar pe pereţi… sau le lucrezi pe

fotografii?

Direct pe pereţi, la fel cum la Veneţia am desenat direct

pe podea (ca să calce vizitatorii pe artă şi să „consume"

cultura la propriu). În acest fel desenul devine proiect (şi

nu operă). Starea de nepermanenţă îl face mai agresiv, mai

riscant. Uite-aşa arta mea scapă de artă. Şi dacă lumea se

întreabă ce fel de artă e asta care nu ramîne (ba se şterge cu

intenţie) am să întreb înapoi: Da' din teatru ce rămîne? La

Essen – în Valea Jiului din Germania – am desenat o mină

întreagă. 4 luni cu creta pe perete. A ieşit un lucru destul

de spectaculos, mai ales că am lucrat cu politica momen-

tului respectiv, adică războiul din Irak şi criza globală afe-

rentă. Cînd stai în mijlocul unei săli cu pereţi negri-negri

şi de jur-împrejur pînă la 8 metri înălţime răcnesc la tine

tot soiul de imagini haios-serioase te simţi ca într-un ca-

leidoscop pe care-l roteşte altcineva… La Sibiu la Muzeul

Brukenthal am făcut negativul poveştii germane, adică am

desenat negru pe alb. Numai că desenul în creion e aşa fin

că nu-l vezi dacă nu-ţi propteşti nasul în perete. Rezultă

o grămadă de oameni care de la distanţă par a se holba la

pereţi goi. Arta e absentă, trebuie s-o descoperi singur. E o

expoziţie unu la unu.

Fragment de dialog în direct , care a avut loc după înche-

ierea expoziţiei de la Sibiu:

Cînd a fost mai greu, cînd ai desenat pereţii din interiorul muze-

ului Brukenthal sau acum, cînd ai şters aceste desene?

Atunci să te întreb eu pe tine, că uite ce mînă albă ai. Cum

a fost, a fost greu?

Nu ştiu, trebuie să întrebăm autorul desenelor…

În România totu-i greu. Nu se vede, dar totu-i greu. Da, a

fost greu, deşi n-a durat mult să desenez asta.

Dar cum e să-ţi ştergi expoziţia aşa, cu palma?

Nu-i prima experienţă. Nu cu palma, dar nu-i prima expe-

rienţă în care ceea ce fac se şterge.

Şi-n timp ce ştergi la ce te gîndeşti? Cînd le ştergi în linişte, aşa,

singur…

Aş vrea să spun că nu la nişte chestii extraordinare. Destul

de banal, mă gîndesc să se termine odată. Nu, ce vreau

să spun? Există un răspuns: a fost foarte greu. Asta nu

se vede în expoziţie şi asta e foarte bine. Dar a fost foarte

greu, din multiple motive. Mai ales în România. Unde eşti

invitat să expui şi unde instituţiile din ţara asta fac tot ce

pot ca să nu te expui la maximum. Parcă au o concepţie

internă. Şi a fost o luptă să convingem această instituţie să

profite la maximum din povestea asta. Şi a ieşit, trebuie să

recunosc, spre binele sau spre lauda acestei instituţii.

Cum ai gîndit expoziţia asta, cum te-ai hotărît s-o faci anume la

muzeul Brukenthal?

Păi nu m-am hotărît, am fost invitat de doamna Liviana

Dan, care a fost în juriu, care mi-a dat mie premiu 5000 de

euro, juriul fiind la Viena, făcut din directorul de artă mo-

dernă din Viena, un director al unei galerii foarte moderne

din Lubliana, Skuc se numeşte, de la Henkel, de la Kultur

Kontakt şi un pictor şi unul dintre cei mai cunoscuţi artişti

austrieci. Ei au hotărît artistul care să ia premiul, dar parte

componentă din premiu era o expoziţie în ţara de unde

vine respectivul şi atunci Liviana a zis că cel mai mişto

ar fi la Brukenthal şi mie mi-a convenit, pentru că eu nu

mai expun în Bucureşti, că nu-mi place nici un spaţiu de

acolo, nici un loc. Şi mi-a convenit şi că e instituţia nu-

mită, Brukenthal, apoi fiindcă e Sibiu. Şi a trebuit să mă

gîndesc că mă adresez nu numai unor specialişti de artă,

ci şi familiei. Asta a fost toată povestea – am decis că Sibiu,

că Brukenthal, şi atunci a trebuit să cuplăm, că iniţial am

gîndit altfel expoziţia, *à la* muzeu, rame, vitrine, dar să nu

vă închipuiţi, urma să înrămez pagini din revista *22* sau

din revista de modă nu ştiu care în care am mai expus eu,

adică presa în care m-am distribuit, că eu am luat premiul

pentru felul în care eu folosesc desenul. Şi asta era într-un

fel mai puţin ortodox, şi atunci şi expoziţia trebuia să fie

la fel, era gîndită în prima fază mai muzeografic, rame,

vitrine în care să apară toate cărţile pe care le-am ilustrat,

genul ăsta. Tot ceea ce de obicei nu-i asimilat în România.

Faptul că desenez în *22* nu-i considerat artă, sau faptul că

nu ştiu ce copertă fac eu – la tine şi nu la altcineva – şi că-i

ilustrată cu lucrare de artă… Şi atunci am zis că lucrăm

cu materialul ăsta. Asta a fost iniţial. Pe urmă, din cau-

za clinciurilor dintre sponsor, gazdă, instituţie, lucrurile

oarecum s-au simplificat, mergînd înspre un proiect mai

radical oarecum. Aşa s-a ajuns la forma cu desenul direct

pe zid.

Ai surprins reacţii ceva mai ciudate din partea privitorilor?

La vernisaj, unde toată lumea e amabilă, toată lumea te fe-

licită, doar n-o să spună: „Băi, ce căcat ai făcut tu aicea”…

În fine, vorbind mai serios, reacţiile au fost bune. Oamenii

care au văzut, inclusiv maică-mea, inclusiv primarul ora-

şului sau H.R. Patapievici. Şi pe urmă am văzut ce s-a mai

scris un pic prin presă, reacţii care au fost, la fel, pozitive.

A fost interesant, cred că proiectul a picat bine, cu amen-

damentul că a fost luat un pic în glumă. Asta e o chestie

de percepţie în România. Dacă faci, utilizezi caricatură sau

tipul ăsta de imagine nu eşti destul de serios, eşti un tip

glumeţ, adică eşti la capitolul glume, ştii, nu e arta aia ade-

vărată. Pe mine asta tot timpul m-a surprins, tipul ăsta de

recepţie. Deşi eu folosesc intenţionat tipul ăsta de desen,

care e mai popular, adică elită pentru toată lumea. Dar să

zică Liviana, ea poate ştie mai multe.

Liviana Dan: Au fost două tipuri de reacţii – reacţiile ti-

nerilor, artiştilor tineri şi arhitecţilor tineri, care au fost ex-

trem de favorabile, dar nu favorabile în sens îndatoritor,

ci percutante, clare, exacte, directe şi eficiente. Şi reacţiile

unor categorii conservatoare, care, indiferent de pregătire,

aveau acelaşi tip de reacţie – „muzeul e cu rame de aur, nu

se poate altfel, e un masacru” şi astea au fost susţinute în

special de toţi intelectualii ăştia care în ultimii 10 ani şi-au

luat doctoratele pe brînză şi pe whisky şi care se simt da-

tori să aibă păreri docte despre ceea ce nici nu înţeleg. Aici

a fost lucru cel mai neplăcut.

Dar ştii ce regret eu? Că măcar să fie public scandalul: „Bă,

nu ne place ce face ăsta, mi se pare înjositor, o înjosire a ar-

tei sau a muzeului”, dar nu există aşa ceva şi nu pot să răs-

pund la ceva care nu există. E o poveste…, ştii ce e intere-

sant, România e foarte formalistă în mediul ăsta. Formal,

adică ramă. Ce dracu’, nimeni nu se gîndeşte ce înseamnă

ramă, limita asta de îngrădire. Şi cînd ea lipseşte, ce în-

seamnă? Şi cînd lipseşte obiectul artistic, cînd e o expoziţie

fără obiect, ce înseamnă asta? Vreau să spun că am avut o

surpriză, la vernisaj, primarul acestui oraş, care e un place-

bo, adică lumea din Sibiu, de cînd e el.., e efectul placebo,

lucrurile încep să meargă, deşi… Dar el ocazional nu era

setat să vorbească la vernisaj şi a fost invitat să zică două

cuvinte şi, pregătit bine de Liviana înainte, a zis un lucru

important. Spunea aşa: că Brukenthal la vremea lui, cînd a

făcut instituţia asta, a fost atent la ce se întîmplă în timpul

lui şi a deschis propria lui instituţie şi pentru acele vremi.

Or, aici e problema în mediul nostru: că timpul în care se

petrece nu e atît de interesant, că trebuie să mai murim,

să mai treacă 20 de ani. Mie mi se spune tînăr artist. Mie

mi-au căzut dinţii, am reumatism, eu nu mai sînt tînăr ar-

tist. Şi asta cu experimente. Ce experimente, mă, ce vorbiţi

voi, nu ştiu ce? Ştii? „ *Ăştia tineri care experimentează*”. Staţi

un pic, că nu-i nimic adevărat din asta, ştii? Sînt trecut, îţi

spun, la zona „glume” şi „ *ăia care încearcă*”, nu ştiu ce fac.

Şi eu nu o iau aşa. Eu ce fac – fac foarte serios. Vorba Livi-

anei *(rîde)* – politic: „Cel mai mare artist politic”. Dar chiar

aşa fac. Adică ăsta e un gest politic cînd desenez pe ziduri,

cînd bagi graffiti indoor, mai ales într-o zonă din asta, că

numai cînd auzi Brukenthal ţi se pune un nod în gît. Asta

nu cred că era intenţia lui Brukenthal, dar aşa a devenit,

ştii, n-ai voie… Şi asta e interesant în România, forma, for-

ma asta, că n-ai voie să atingi, dar dacă te uiţi la muzeu,

cum arată, e atins şi belit şi rupt şi spart, „Ce-am făcut,

tată!”, dar nu te lasă să atingi, e foarte interesantă poves-

tea asta. Tot ce se petrece, ca instituţie sau ca guvernare…

aflu de curînd de Muzeul de Artă Contemporană „Vasile

Grigore”. Dacă l-ar fi făcut Vasile pe banii lui – super cool!

Dar l-a făcut din banii mei, din taxe, Ministerul culturii,

nu ştiu ce. Aflu că Ministerul culturii are centralizate nu

ştiu cîte entităţi, fac Muzeul f ilateliei, fac ei o grămadă de

chestii. Băi, acuma i-a întrebat cineva, că-s bani publici ăia.

Au venit cu vreun plan de politică culturală în care eu să

presupun că da, în regulă, nu? Te trezeşti cu nişte lucruri

gata făcute. E un total diz-respect. Am un exemplu foarte

bun care s-a petrecut în ultima vreme: expoziţia absolven-

ţilor. Ăsta arată tot mai prost în România. Tot mai prost. În

sensul că o mai mare umilinţă eu nu cunosc. Înghesuite,

ăştia-şi aduc singuri, în cîrcă, lucrările, n-au bani de pro-

dus, ţi-o pictezi tu singur, acasă, că aşa vrei tu, o aduci,

ţi-o pui undeva unde toate sînt puse, e o chestie tolerată.

E ca şi cum ţi se spune, ca artist: „Băi, eu n-am nevoie de

tine, mă incomodezi, dar trebuie să facem asta, da?” Şi pe

urmă vine prim-ministrul la vernisajul ăla penibil acolo

şi nu numai că vine şi vin un milion de camere video şi

fraierii de studenţi sînt bucuroşi că vin televiziunile, deşi

ei se vor vedea peste umărul lui Năstase, că numai atîta e

loc de ei şi ăsta, ca la nuntă, tată, cumpără lucrarea acolo

pe loc. Zice: „O mie de dolari cumpăr lucrarea asta", ştii,

ca lipitul pe frunte. Şi toată lumea-i înnebunită şi vorbeşte

despre asta. Jignire după jignire. În primul rînd că lucru-

rile acestea se tratează decent, după ce expoziţia se termi-

nă, agentul sau consilierul pe artă a domnului Năstase se

duce şi achiziţionează povestea respectivă şi nu se face un

cancan. Doi: faptul că o lucrare sau că doi artişti tineri vînd

o lucrare cîştigă o mie de dolari, asta nu rezolvă faptul că

ăia după aia intră într-o piaţă care n-are legea sponsoriză-

rii, care n-are piaţă, n-are impozitul personal, nu poţi să

scazi culorile din impozitul ăla personal. Şi nici curentul

la atelier. Şi statutul de artist, nu există chestia asta. Nici

cel de poet. Nu există aceasta, nici nu-s asimilate la mese-

rie liberală, la meserie liberală sînt numai avocaţii, foarte

interesant. Deci, am scăpat cu o mie de dolari fluturate la

televiziuni, dar tot sistemul care primeşte acel student e

complet…, îl va rejecta, asta zic. Eu am o luptă cu aceste

poveşti. Şi conceptuală, şi formală şi cum pot .

Ce reacţie la expoziţia ta de acasă au avut oamenii foarte apropi-

aţi, mama, neamurile?…

Măi, eu sînt un tip şmecher *(rîde)*. Am făcut desene cu

maică-mea, am pus-o într-o lumină favorabilă, şi cu fra-

te-meu, şi cu soră-mea, adică i-am mulţumit pe toţi, spu-

ma de zmeură de la Pînzarilor 4, chestii din astea. Şi cu

domnul Johanes am făcut, poate mă face şi pe mine cetă-

ţean de onoare *(rîde)*. Cu maică-mea am rezolvat-o demult

– ea nu înţelege foarte mult din ce facem noi, eu, Lia, şi e

firesc, dar faptul că-i trimitem cărţi poştale din New York

şi apar la televizor asta înţelege oricine şi atunci s-a rezol-

vat problema. Chiar dacă au fost confruntaţi cu un lucru

puţin obişnuit pentru ei, din punctul meu de vedere au re-

acţionat chiar foarte bine. Am avut chiar surprize de tipul

ăla: soacra lui nu ştiu cine, care…, mă gîndeam, mamă,

vin ăştia, prietena de-o viaţă a lui maică-mea, dar nu, au

reacţionat în regulă. Şi ştii de ce? Pentru că a fost, totuşi,

un fel de „show”, spectacol mare, televiziuni, primarul,

nişte indicatori pentru o lume mai puţin obişnuită cu fe-

nomenul artistic înseamnă ceva, înseamnă importanţa şi

atunci e-n regulă.

Am întrebat asta pentru că, în afara acelora din mediul artistic,

foarte multă lume, mulţi dintre prietenii apropiaţi chiar nu prea

ştiu ce faci de fapt şi, din acest punct de vedere, asta a fost o

popularizare foarte mare pentru tine. Eu cînd i-am dăruit unui

bun prieten de-al meu „Tatuaje”-le, l-am atenţionat să se uite la

desene, că-s foarte faine.

Adevărul e că deşi eu expun săptămînal, lumea nu ştie ce

fac. Asta-i foarte interesant. Eu n-am mai făcut expoziţii

în România de multă vreme. Am mai participat la cîteva

lucruri, dar în general în afara oraşului Bucureşti şi, pen-

tru ei, tot ce se întîmplă în Timişoara sau în Iaşi înseamnă

că nu se întîmplă. E adevărat că piesele mele importante

au fost făcute în străinătate. O dată am fost acuzat, zice

unu’: „Tu ai dublu limbaj. Pentru că tu una faci în Occident

şi alta faci acasă”. Zic: „Acasă nu fac nimic”. Cum adică

dublu limbaj, eu acasă nu fac nimic. În fine, a existat ceva

real aici, cu excepţia acestui lucru la Brukenthal, dar din

cauza Livianei (Liviana Dan, curatorul expoziţiei – n.n.),

nu a muzeului. Cînd am fost invitat în Occident am fost

invitat la marginea de sus a mea, ştii? Eu acolo nu trebuia

să explic ce fac, de ce asta; pentru aia eram invitat: să fac

ceea ce sînt eu. Or, în România trebuie să-mi cer scuze,

mă, că fac caricatură, că nu desenez pe hîrtie, dar ce se în-

tîmplă cu ele… Zic: „Dar asta mă priveşte pe mine, nu pe

tine” şi chestii de genul ăsta. Şi aici am avut *în* totdeauna o

problemă de adecvare la context, pe cînd în străinătate nu.

Şi normal că acolo în primul rînd era o sală cît curtea asta,

cît piaţa, impecabilă, puteam să fac ce vreau, or aici – nu,

e mică, nu poţi să faci ce vrei, normal că pare diferit, eu ce

să fac?

Aveai un desen pe perete, unde ziceai: „E nasol că m-au lăsat să

fac ce vreau”...

Da *(rîde...).* E nasol să fii liber, nu? Să ai libertate.

Liviana Dan: O zi de fericire…

Am avut asta. Cînd am intrat prima dată în săli şi desenam

pe perete, aici, la Brukenthal, era soare, frumos, m-a atins

aşa, ca o graţie divină, acum intru la Sorin Dumitrescu pe

moşie – un fel de duh. Şi m-am gîndit: „Mamă, ce mişto.

Ce sentiment de împlinire”. Ştii, să stai la tine la Bruken-

thal, să tragi pe perete cu creioanele, extraordinar, chiar

mi-a plăcut, ştii, mi-a plăcut. D-aia e şi titlul aşa, „Ich habe

keinen zeitraum”, în traducere simplă ar însemna: „N-am

interval, n-am pauză”.

Liviana Dan: N-am nici timp, nici spaţiu fix, adică pot să

fiu oriunde, oricînd şi oricum şi în orice moment şi cu ori-

ce timp în spate, adică e foarte larg termenul…

Ca interpretare. Eu veneam din Essen, unde am lucrat pa-

tru luni, fac asta aici, în Sibiu, şi peste o lună sînt la Gop-

pingen, în Germania, unde continuu, şi atunci pentru mine

astea sînt la acelaşi nivel. Nu e mai jos, că e în România sau

mai sus, că e în Germania, e în continuu, fără interval.

În alt desen era textul: *„M-aţi chinuit degeaba cu naturile*

voastre statice, uite, am ajuns să scriu pe pereţi”.

Asta-i pentru profii mei din liceu. Aici am făcut liceul de

artă. Un pic mai jos e o cafenea, unde am chiulit un sfert

de liceu. Ca să vă spun cinstit, mie nu mi-a folosit nimic

din ce am învăţat în liceu şi nici în facultate. Nu m-am

ales cu nimic din chestiile alea. Decît cu, eventual: „Nu

faceţi ca ei” sau aşa ceva. Ar fi nesănătos să dau toată vina

pe sistem, dar pur şi simplu am realizat foarte tîrziu că

ce făceam eu în anii ‘80, aici, la liceul de arte din Sibiu,

desenînd fabrici şi uzine sau compoziţie dinamică, chestii

din astea cu oameni, aşa, în comparaţie cu ce se făcea în

anii ‘80 în lume… – altă planetă! Fenomenul *tungus*, aici

dăduseră pădurile, nu mai era nimic. Şi am avut o mare

neplăcere. Desenul ăsta se referă la faptul că nişte oameni,

în clipa asta, în care noi stăm aici şi discutăm, dau o gră-

madă de bani să înveţe cu o nulitate acele naturi statice,

se pregătesc să intre la facultate să mai deseneze patru ani

tot naturi statice. Sîntem în 2003. Nu e problema mea, eu

am scăpat, băieţi, mă descurc, e problema lor acum, dar

ea continuă pe aceleaşi premise. Să ştie lumea foarte clar:

natura moartă asta e, moartă bine, nu mai e cazul. Nu e

cazul. Şi dacă cineva vrea s-o facă – s-o facă fiindcă vrea

el, nu că trebuie s-o facă. Poate că o dată ar fi foarte mişto

să se facă o expoziţie cu naturile statice, cu sticla pe care

au băut-o cu o seară înainte profesorii, adică şi cu nişte

obiecte care-ţi mai şi spun ceva despre contextul tău şi ţi le

mai şi bagă în meclă încă o dată. Şi cu nişte probleme care

nu ţin de secolul ăsta. Nu mai ţin de secolul ăsta. Pentru

că eu a trebuit să uit de tot ce am învăţat în liceu şi tot ce

am învăţat în facultate şi să mă reîntorc la starea în care

făceam caricaturi şi rîdeau colegii mei de mureau şi ne dă-

deau afară din clasă. Şi aveam un contact instant, aveam

o comunicare absolut directă cu propriul meu mediu. A

trebuit să mă reîntorc la starea aia, ca să am acest tip de

comunicare.

Îţi aminteşti cum ai început să faci aceste caricaturi? Ce subiecte

aveau?

La şcoală, despre profesori. Le datorez acest lucru. *(Rîsete)*

Da, pentru că desenam despre ei şi ăştia rîdeau ca proştii

şi îi dădeau afară. La un moment dat eram cu Dan Pătă-

rău, colegul meu de bancă, zice: „Hai să-l dăm afară pe

John", băgam un desen cu profa de mate şi-l trimiteam

din bancă-n bancă pînă la ăla şi „Uaaa!", îl dădea afară,

„Ehe-he!", în fine. Dar totdeauna mi-a plăcut să desenez.

Şi blestemul a fost că atunci cînd am vrut să dau la facul-

tate, lumea uită, pe vremea aia nu era grafică, era doar

pictură, a trebuit să dau la pictură. Am făcut pictura cu

Dan Harmanu. Şi era să mai agăţ ceva bibliografic din via-

ţa mea. Unul dintre profesorii mei de la Sibiu era profeso-

rul numit Solcanu. Ion. Singurul lucru pe care mi-l aduc

aminte despre el e că avea un FIAT. Mă duc la facultate,

intru la facultate, pe cine crezi că-l am profesor la esteti-

că? Pe Solcanu, fratele, care-i numărul 2 în PDSR acuma.

Băi, numai ghinioane cu Solcanii ăştia. Aşa am început-o

cu desenul, de cînd eram mic, cu caricaturi, dar nici eu

atunci n-am ştiut, n-am crezut că asta poate fi o artă. Am

crezut că-i ceva din afară. Şi după facultate mi-au trebuit

nişte ani, vreo 10, şi am ajuns la el din cauza presei. Mie

mi-a plăcut presa dintotdeauna, presa scrisă, am început

cu ilustraţii din alea, metaforice, la început, dar am ajuns

la formula asta. Din cauza textului din jur şi a suportului

am ajuns să le fac aşa condensate.

Da, toate desenele tale sînt de fapt idei. Chiar de multe ori textul e…

Asta cu textul a apărut mai tîrziu.

Cum a apărut?

Păi, simplu. Am început să-mi comentez propriile desene

în desen, cum ar veni. Eu am avut o bătălie cu textul la

revista *22*. În care am fost învins. Deci, aia e o revistă de

text, grafica trebuie să accepte că a pierdut războiul şi e

mai mult text decît ilustraţie. E pe invers. Tot timpul eu am

un conflict din ăsta, că-s prea lungi. Mai tăiaţi-le şi lăsaţi

spaţiu să se aerisească, că se poate scrie şi scurt.

Şi mult mai scurt.

Şi foarte scurt. Şi foarte bine, cam aşa. De asta am pus co-

lecţia de *22* aici. Dar, bine, nu mă aşteptam să stea cineva

să se uite. Dar cînd te uiţi, din 1991 pînă astăzi desenele

diferă. Ele s-au simplificat foarte mult şi în ultima vreme

sînt tot mai multe texte în desen. Asta e. Ca să spun aşa, de

multe ori e numai textul, desenul poate lipsi, dar, în fine.

Dar nu mă plăteşte dacă scriu numai text *(rîde)*.

Uneori şi lipseşte, desenul.

Da, da. Ăla-i ca un graffiti. Dar ştii de ce e aşa, fiindcă eu

desenez numai la pagina de politică şi de economie, din

faţă. Băi, şi cînd scrie Ilie Şerbănescu pentru a suta oară

despre FMI ce să mai tot desenez? *(rîde)* Problemele se re-

petă în România.

Şi, fiindcă ai amintit de *graffiti, ultimul tău proiect, pe care-l*

realizezi în Germania, s-a apropiat foarte tare de graffiti.

E chiar graffiti. În sensul că chiar pentru asta am fost in-

vitat, că pot face un fel de graffiti de interior. În definiţia

lor, a curatorilor din Germania, graffitiul este noua poezie.

Ei au avut de gestionat acest spaţiu şi s-au gîndit că ăsta

face aşa, e o formulă simplă şi poate e mult mai eficace,

mai ales că suportul, pereţii ăia negri chiar cereau tipul

acela de lucru, că arată ca o închisoare, ca o peşteră, ca tot

ce vrei. Şi mi s-a potrivit foarte bine. E ca aici, din cauza

zidului nu se mai modifică, doar că acolo a fost mult mai

dur, mai simplu şi mai brutal, aici a fost mai sensibil şi

mai delicat, aşa, mai Brukenthal, mai cu părul pe moaţe.

Acolo, de fapt şi aici, mi s-a dat libertate totală, n-a venit

nimeni să vadă ce desene fac. Şi am fost foarte răutăcios

chiar cu Germania în desene. Germania de mînă cu Franţa

– „We want Putin”.

Liviana Dan: *Mai era desenul ăla cu piticul, că şi noi sîntem o*

cultură germană…

S-au ofticat, dar e adevărat. Şi aia e cultură germană, nu?,

nu numai Brukenthalul. Dar ştii de ce l-am făcut? Pentru

că tocmai s-a deschis o mare chestie la Bucureşti care vin-

de şi are un succes nebun cu pitici de grădină.

Şi cît timp stai acolo, unde desenezi, ce e acolo, e mină?

Da, fostă mină. E partea de suprafaţă unde se făcea cocs.

Sînt nişte cuve enorme de 40 de metri, care, printr-un pro-

gram de arhitectură de design l-au segmentat în 3 etaje, au

băgat nişte etaje de metal, este foarte interesant. Acolo am

stat 4 luni.

Dar efectiv în mină ce făceai, cît stăteai acolo, cum te simţeai?

Eu fac un site specific, adică lucrez special pentru locul

ăla, dar eu sînt şi time specific, adică în perioada în care eu

am fost la Eastern s-a întîmplat să fie şi războiul din Irak

şi atunci asta a fost una din sursele de imagini de acolo,

dar, bineînţeles, au fost şi altele. Liniile lor de cercetare la

Eastern sînt social controling, adică feminism, rasism şi

atunci şi pe astea am lucrat, plus povestea politică, soci-

ală din vremea respectivă. Şi, interesant, eu am terminat

acolo undeva pe douăzeci şi ceva mai, vernisajul a fost pe

31 mai şi unele dintre ele sînt datate ca subiect, ca istorie.

Asta e interesant, pentru că ele nu mai sînt directe, tu nu

mai ştii cine-i personajul şi care-i povestea şi devine un fel

de abstract, unele rezistă, ca problemă, altele sînt foarte

localizate ca întîmplare şi asta e o chestie interesantă. De

fapt şi aici, eu aici am desenat, m-am gîndit la Sibiu, dar

am fost influenţat de ce am văzut, istoriile din jur şi mu-

zeul şi colecţia.

Desenele de aici n-au putut fi datate, pentru că le-ai şters deja.

(rîde) O să apară un catalog şi s-a mai scris pe ici pe colo,

lumea a încercat să le descrie.

Dar n-au putut fi fotografiate, în sens că desenele nu ies pe fo-

tografie.

Asta mi-a plăcut, ţi-am spus, că, fiind foarte fine, ele parcă

refuzau să fie pozate sau filmate şi atunci în textele care au

apărut multă lume le descrie în cuvinte, le povesteşte, asta

e interesant, nu? De altfel multe erau, şi aici, sloganuri,

text: „Sîntem ex-comunişti postmoderni”.

Ăsta nu e doar un slogan, e un adevăr, e o stare de spirit. Pentru

mulţi…

Da, şi am vrut să îmbin. Aici am fost mai delicat, trebuie să

recunosc. Dar încerc să păstrez asta de fiecare dată, să cri-

tic toate direcţiile şi să mă critic şi pe mine. Mare şmecher,

artistul român, care nu ştiu ce şmecherie a făcut el, ştii?

Chiar, la asta nu m-am gîndit pînă acum în legătură cu tine –

n-am prea văzut autoironie în lucrările tale.

Dar cînd îmi zice mie muzeul Brukenthal: „Băi, efemeru-

le!”, ce e?

Artistul făcut de tine nu prea pare a fi Dan Perjovschi, e alt

artist.

Eu sînt un personaj generic aici. Multe din desenele de aici

sînt discuţii dintre personaj şi muzeu. Ei discută: „Băi, ba-

roane”. Cînd zic asta, asta e o citată destul de dificilă. Ştii

că eu, „eu” personal ca artist generic, avem mari pretenţii,

de parcă am pus, cum se zice în Ardeal, coada la prună. Şi

atunci cîteodată mai merit un autoşut, o palmă peste nas

un pic, cînd ai tendinţa să ridici foarte sus.

Este cunoscut faptul că eşti un artist foarte legat de social, că

lucrările tale mereu sînt mai mult decît un text-desen artistic,

nu fac niciodată parte din ceea ce se numeşte artă pentru artă.

Ultima ta asemenea acţiune de care ştiu este scoaterea tatuajului

pe care l-ai făcut la Muzeul de artă din Timişoara, la Festivalul

Zona, tatuaj care a devenit deosebit de drag şi pentru mine –

„România”. Cum a fost operaţiunea şi despre ce e vorba?

Mi-am tatuat România pe umăr în 1993, într-un anume

context social şi politic, iar scoaterea tatuajului în 2003 are

altul. Între timp, pentru mine chestiunea identitară nu mai

este localizabilă doar naţional (de la vama Borş la vama

Ungheni), iar demersul meu artistic nu mai este înţepe-

nit între pictură şi instalaţie şi nici între UAP şi Fundaţia

Soros. Am făcut tatuajul la Timişoara la festivalul de per-

formance „Zona de Est" şi l-am scos la Kassel în cadrul ex-

poziţiei internaţionale „In den Schluchten des Balkan" (în

prăpastia Balcanilor) de la Muzeul Fridericianum. Au tre-

cut 10 ani. Arta în România a dat fuga şi iar s-a ascuns sub

poala politicului. Pupatul în cur s-a diversificat, în sensul

că sînt tot mai multe cururi de pupat. Am scos tatuajul de

pe umăr şi n-am de gînd să pun nimic în loc.

(2003)

Ovidiu Pecican

„Într-o lume românească în care politica este hipercentralizată,

este esenţial ca artiştii să găsească, măcar din cînd în cînd, calea

şi către marginile sociale, recuperînd umanitatea pitită acolo”.

Ovidiu Pecican este absolvent al Facultăţii de Istorie-Filosofie

a Universităţii „Babeş-Bolyai” din Cluj (1985). Doctorat în is-

torie (1998). În prezent, este profesor universitar la Facultatea

de Studii Europene, precum şi cercetător la Institutul de An-

tropologie Culturală din cadrul Universităţii „Babeş-Bolyai”.

Scriitor, istoric, realizator de emisiuni TV.

Dragă Peco, deşi am supravieţuit comunismului, iată că şi în

această libertate se mai cenzurează: articole, eseuri şi – la fel de

grav – cărţi. Aşa au păţit şi „Clipurile” tale, volum care pînă la

urmă a apărut, dar doar în 60 de exemplare. Ar fi interesant să

povesteşti tu istoria acestui debut al tău în poezie…

Mihai dragă, de cînd au apărut *Clipurile* mele am ajuns la

concluzia că tipul de cenzură căruia le-au căzut ele vic-

timă este unul special. De atunci încoace, Gabriela Ada-

meşteanu mi-a refuzat dreptul la apărarea propriei dem-

nităţi (ultragiate şi terfelite în revista pe care o conduce!)

cu o trufie şi o lipsă de colegialitate greu de imaginat la

cineva care îmi propusese cu un timp înainte să colaborez

ritmic la *22*. Şi cînd te gîndeşti că era vorba de faptul că

găzduise o chemare huliganică la pedepsirea cu orice mij-

loace a „trădătorului" care eram... O altă revistă, mult mai

prietenoasă, căreia i-am alimentat vreme de mai bine de

un an paginile cu mese rotunde nu tocmai neinteresante

– din cîte s-au spus şi semnalat prin presă – mi-a respins

o convorbire cu doi critici redutabili pentru bunul motiv

că interlocutorii mei şi cu mine am numit cîteva somităţi

ce, ni se părea nouă, derapaseră de la practicile consacrate

ale breslei. Vezi bine, nici măcar în literatură nu ai voie să

atingi vreun fir de praf de pe borsalino-urile veritabile. Ce

să te mai miri atunci de năravurile politice?! Un alt prieten

(pe care nici măcar nu sînt supărat, el nu face decît să fie

în ton cu atitudinile evocate mai sus) mi-a respins o altă

discuţie în trei fiindcă din ea ieşeau şifonaţi preşedintele

Uniunii Scriitorilor, patronul prin excelenţă al revistelor

de cultură, Ana Blandiana, criticată pentru replierea în

contemplaţie şi pauză de la acţiunea civică de relevanţă

etc.

Clipurile mergeau însă într-o altă direcţie, şi, cumva, mai în

adîncime. Am adunat între copertele lor toate automatis-

mele de gîndire, formulările pe cît de memorabile, pe atît

de paralogice, cvasiînjurăturile şi lascivităţile sugerate,

vorbele de duh frizînd trivialitatea şi trivialităţile trăgînd

cu ochiul spre spirit, pe care, de obicei, ni le autocenzu-

răm, dar care ne muşcă în fiecare clipă, feroce... O pseu-

dogîndire şi cvasisimţire reziduală, dobîndită în ani de

şcoală şi de îndoctrinare *main stream*, o colecţie de încălcări

în du-te – vino ale tabuurilor sexuale, politice, alimentare,

patriotice şi de tot felul, care ne urmăresc aidoma mesa-

jelor publicitare golite de sens, dar persistente, după ani

şi ani. Unele împrumută ritmuri eminesciene şi se umplu

de conţinuturi de maidan, altele sînt lozinci fals mobiliza-

toare după modele ilustre, azi abandonate... În *Clipuri* am

încercat un experiment detabuizant în maniera avangar-

dei de odinioară sau a practicanţilor de exerciţii spirituale

extrem-asiatice: am scos la iveală fragmentele de gînduri

şi elanuri care năvălesc cu furie în prim-planul minţii şi

al sufletului atunci cînd încerci să-ţi „goleşti mintea”, să

obţii starea de *satori*. E un exerciţiu zen cu mijloace neaoşe,

autohtone, împotriva ipocriziilor sociale şi a pudibonderi-

ilor la adăpostul cărora ne perpetuăm mizeriile spirituale,

conformîndu-ne tăvălugului comunitar. Cum să imagi-

nezi un zen băştinaş este o imposibilitate, se cheamă că tri-

miterea mea e doar o fandoseală intelectualistă pe care mă

pregătesc să o sabotez deja, cum se vede. Ce să fie atunci?!

Un experiment? Poate. Un exerciţiu de atelier? Mai mult

ca sigur. O testare a limitelor literaturii? De ce nu?! Fără în-

doială, tu, care le-ai dedicat o recenzie generoasă, ştii mai

bine despre ce este vorba.

Clipurile au fost, deci, cenzurate în primul rînd de mine,

sînt o expresie a stării de postcenzură intimă. De acest

tip de frînă este cel mai greu să scăpăm, mi se pare. În

cele mai multe cazuri e splendid că lucrurile stau astfel.

Altminteri, probabil că am deveni antisociali, anarhici, ba

chiar anomici... Cu toate acestea, „zona" respectivă îmi

apare ca una demnă de a fi explorată de literat, în pofi-

da marginalităţii ei periculoase (sau chiar de aceea). Aşa

aş citi şi pornografia lui Apollinaire, şi tot aşa îmi explic

juisarea adolescenţilor la auzul rap-ului unor formaţii ca

B.U.G. Mafia sau *Paraziţii* (fiecare dintre cele două trupe

avînd, în mod simptomatic, şi piese interzise de Consiliul

Naţional al Audiovizualului). Într-o lume românească în

care politica este hipercentralizată, este esenţial ca artiştii

să găsească, măcar din cînd în cînd, calea şi către margini-

le sociale, recuperînd umanitatea pitită acolo. Aşa face As-

talos cu *Pe muchie de şuriu*, aşa opera şi Villon în baladele

scrise în jargonul fraţilor scoicari...

Ceea ce mă uimeşte un pic este că identifici în *Clipuri* un

material liric! Nu m-aş fi gîndit nici o clipă la asta. Deşi am

debutat cu poezie în 1978, în *Forum studenţesc* (mulţumesc

Biju, alias Ioan T. Morar), am abandonat repede tentativele

în domeniu, dorindu-mă un prozator. Între timp, însă, am

încercat, pornind din mai multe direcţii, să „urc” către iz-

voarele faptului şi limbajului literar. Cred că prozele mele

din *Darul acestei veri* – continuate de un nou ciclu, deocam-

dată nepublicat în volum, dar intitulat *Zilele şi nopţile du-*

pă-amiezii –, calificate, deopotrivă, drept poeme în proză,

versuri albe etc., provin din aceeaşi dorinţă de a explora

dimensiunea genuină, încărcată de o substanţă vitală ade-

seori pierdută prin diluare, a literaturii.

Eşti şi istoric, şi profesor, şi scriitor, ai publicat şi proză, şi tea-

tru, şi interviuri, şi eseuri teoretico-culturale, şi istorie şi critică

literară, şi traduceri, şi, iată – cum spuneam – poezie. Care e

relaţia ta cu fiecare din ele? Cum şi cînd hotărăşti că azi vei scrie

proză sau critică? Cînd scrii eseuri şi istorie literară, să zicem,

te simţi la fel ca şi atunci cînd faci traduceri?

Cînd te aud cum enumeri lucrurile astea pe care mă stră-

duiesc să le fac, îmi dau seama de mai multe chestiuni, în

acelaşi timp. Întîi, că din afară trebuie să par – poate chiar

sînt – histrionic sau, măcar, indecis. Nimeni, dintre cei an-

coraţi în reprezentările tradiţionaliste ale vieţii creative, nu

va vedea într-o asemenea poziţionare altceva decît risipă

datorată indeciziei; altfel spus, lipsă de vocaţie, instabilita-

te. De fapt, însă, problema mea este că am căutat de cînd

mă ştiu un raport de adecvare între anumite conţinuturi

care mi se revelau, pe de o parte, şi forma optimă în care

puteau ele fi exprimate. Sînt lucruri care, spuse în proză

artistică, sună greoi şi contrafăcut. Ele pot deveni versuri

sau, şi mai bine, confesiuni nedeghizate. Dacă este o parte

de profesionalism în ceea ce scriu, ea aici trebuie căutată:

în strădania de a obţine un acord între fond şi formă. Nu

cred în supremaţia goală a formei, şi nici în conţinuturi

care survin fără nici o atenţie faţă de modul în care sînt

exprimate.

Aş mai observa apoi că între scriitor, înţeles ca autor de

beletristică, şi jurnalist, văzut ca un profesionist al mime-

sisului actualităţii, există o deosebire de nuanţă, în parte

anulată de artisticitatea scrisului unui ziarist precum Felix

Brunea-Fox şi de travaliul jurnalistic din *Cu sînge rece* al ro-

mancierului Truman Capote. Tot în aceeaşi ordine de idei,

cred că Paul Veyne avea dreptate să constate că istoricul

este un producător de naraţiuni, fie ele şi despre trecut,

cum este, de altfel, şi cazul. Oare nu sînt, toate aceste ipos-

taze, faţetele unei vocaţii exprimate proteic, în funcţie de

sensibilitatea la impulsurile unei imaginaţii şi creativităţi

întotdeauna capricioase, dar şi de cele ale realităţii încon-

jurătoare, plină de sugestii, presiuni şi obstacolări speci-

fice?

Scriu tot timpul, dar nu acelaşi lucru. Un articol e mai sim-

plu de aşternut pe hîrtie decît un eseu. Şi, paradoxal, nici

cu studiile nu merge din cale afară de greu. Pentru mine,

însă, suprema concentrare survine atunci cînd scriu proză.

Dacă nu „văd" lumea în care mă scufund, pentru a o face

vizibilă şi celorlalţi, potenţiali, pe care îi adăpostesc, n-am

făcut nici o ispravă. Să prinzi un gest, o lucire a ochilor,

mersul cuiva este mult mai greu, şi doar practic posibil, în

raport cu urmărirea traseului unei idei ori demonstraţii.

De unde şi relativa bogăţie a producţiei mele istoriografi-

ce, şi relativa parcimonie a volumelor mele de proză.

Sînt, cred, scriitor, în multe feluri şi din direcţii plurale.

Dar asta e ca un fel de mîncărime alergică, nicidecum o

distincţie onorantă. Repet, deşi instalat bine în opţiu-

nile mele, explorîndu-le nu fără un anume program, nu

m-am impus niciodată cu adevărat. Nici nu sînt şanse de

a mă impune. Mă bucur însă nespus că pot ilustra, prin

exemplu personal, o anumită direcţie de diversificare a

tipologiei scriitorului român (ceea ce înseamnă, pînă la

urmă, îmbogăţirea acesteia). Sînt un soi ciudat de margi-

nal, destul de vocal pentru a da, din cînd în cînd, o falsă

imagine de centralitate (nici pe departe atît de înzestrat

în acest sens ca Adrian Marino sau Emil Brumaru, de pil-

dă). Mă simt solidar cu Luca Piţu, un alt evadat din moda

bucureştenizării obligatorii (şi compulsive!), cu izgoniţii

şi autoclaustraţii înspre periferie (N. Steinhardt este unul

dintre puţinii care au lăsat Bucureştiul pentru un loc ui-

tat de lume numit Rohia, Constantin Noica şi-a făurit si-

hăstria într-o staţiune alpină, la Păltiniş), sînt un orgolios,

altminteri bonom, scriitor român provincial; pentru unii

mai mult provincial decît român, hahaha, cîtă vreme am

şi eu, precum alţii, ideea năstruşnică de a trăi într-o ţară

de egali, indiferent de originea lor etnică… Nu ţi-ar veni

să crezi, dragă Mihai, cîţi dintre compatrioţii mei sînt de

altă părere, văzîndu-se în ipostaza un pic haiducească, un

pic ridicolă, de răzbunători a o mie de ani de suferinţe etc.

Cred că şi de asta îmi place de voi, fraţii Vakulovski, dar şi

de voi, moldovenii de peste Prut, în general: vă văd ca pe

nişte atipici pe care centrul nu-i poate nicicum mistui în

burta lui megalomană; o şansă în plus pentru creaţie, care

înseamnă, la parterul blocului unde locuiesc, li-ber-ta-te.

Cum te simţi la universitate? Cum ţi se pare universitatea şi

viaţa universitară de acolo, din calitatea ta actuală, de prof? Îţi

aminteşti cazuri cu profi din studenţia ta, cînd ziceai că dacă ai

fi tu în locul lui, vai, n-ai face aşa? Cazuri mai interesante cu

colegi de facultate? Ai avut descoperiri, pentru tine, interesante,

din literatura medievală, scriind monografii şi portrete, predînd

lecţii despre asta?

Ca medievist de formaţie, găsesc delicii pînă şi în anumi-

te trăsături ale universităţii ce pot fi judecate drept caren-

ţe. Mă refer, de pildă, la faptul că, fiind o creaţie a evului

mediu, universitatea rămîne – în Europa –, pînă astăzi, o

lume seniorială, a baronilor înconjuraţi de vasali, a curţi-

lor şi fiefurilor administrative şi ştiinţifice. Mă socotesc un

norocos că am nimerit într-o slujbă academică, de nouă ani

încoace. Iniţial, în 1990, am fost fericit să părăsesc Ministe-

rul Educaţiei, pentru slujirea – pe bani mărunţi – a căruia

făcusem şase ani o navetă zilnică istovitoare, fără recom-

pense. Dar s-a vădit mai repede decît foarte repede că ba-

nii cîştigaţi ca redactor al unei proaspăt înfiinţate reviste

a Uniunii Scriitorilor nu-i ajungeau unui tată de familie,

chiar şi atît de vag responsabil pe cît eram eu. Am petre-

cut apoi o vreme într-un centru de cercetări regionaliste,

dar, deşi colegii erau tineri, centrul abia fusese înfiinţat, iar

sfîntul patron al stabilimentului era un scriitor important

pe care odinioară îl admirasem, ambianţa s-a dovedit oa-

recum nepotrivită cu viziunile mele saturate de mari pro-

iecte cu iz ecumenic. Am lăsat deci traiul tihnit oarecum

de acolo, la sfatul profesorului meu regretat, acad. Pompi-

liu Teodor, care era convins că ritmul imprimat de necesi-

tatea elaborării de cursuri şi seminarii incitante semestrial,

ca şi proximitatea prospeţimii studenţeşti (mereu impre-

vizibilă în reacţii) m-ar ajuta să mă decantez şi configurez

convingător. Avea, o ştiu acum, dreptate, măcar că mai e

ceva pînă la decantarea de sine sperată.

Universitatea mi-a sponsorizat primele cărţi cu pretenţii

ştiinţifice, mi-a prilejuit înfiinţarea unei edituri specializa-

te – care, de curînd, a dobîndit o preţioasă recunoaştere şi

care continuă să publice valoroase contribuţii româneşti

şi străine. Tot de aici am pornit, profitînd de un context

favorabil, în cele patru zări, într-o succesiune de burse şi

schimburi internaţionale scurte, dar esenţiale, care nu au

încetat nici astăzi. (Le-am răzit eu, în ultimii doi ani, oa-

recum programatic, constatînd cu stupoare că ajunsesem

să cunosc anumite colţuri ale lumii mai bine decît diverse

locuri – totuşi, faimoase – ale ţării mele de baştină!) Mi-

am făcut prieteni nepreţuiţi la universitate şi, mai mult,

am dobîndit, aproape pe neştiute, un public viu şi exigent

printre studenţi, colegii mei mai tineri. Sînt, deci, solidar

cu universitatea mea, cu corpul academic în general, con-

siderînd – poate utopic – că revirimentul spiritului civic,

saltul în cunoaştere, relansarea discursului public poate

reîncepe, cu mai mult succes, de aici.

Am, nu o dată, gînduri şi cuvinte aspre, rebele, cu pri-

vire la un fapt sau altul legat de viaţa universitară. Dar

fără asemenea feed-back-uri, o universitate s-ar surpa în

propriul elogiu continuu, semnîndu-şi actul de dispariţie.

Mi-am dorit să fiu în primul rînd scriitor, şi iată-mă astăzi

profesor. Această diferenţă între proiectul iniţial şi realita-

tea actuală a aşezării mele profesionale îmi permite un joc,

o distanţă de străbătut, creează un spaţiu pe care îl umplu

printr-un joc permanent de îndepărtare – apropiere.

…Cît despre descoperirile mele: ele provin, fără excepţie

aproape, dintr-un singur seminar, din primul semestru al

anului întîi al studenţiei mele. N-am reuşit încă să elimin

nedumeririle stîrnite într-o după-amiază, în sala mare de

lectură a Bibliotecii Centrale Universitare din Cluj, de un

text cu numai cîteva rînduri mai lung de o pagină, tradus

din slavonă de P. P. Panaitescu (după ce Ioan Bogdan îl tra-

dusese întîia oară). E, cumva, păcat, fiindcă astfel nu pot

înainta către celelalte chestiuni enorm de interesante, spre

care m-au deschis celelalte cursuri şi seminarii.

Îmi povestea un prieten că oriunde se ducea, la orice întîlnire

culturală din Cluj, era unu', mare şi haios, care lua cuvîntul

peste tot, erai tu, ştii. Cît de mult trebuie să se implice scriitorul

în viaţa socială?

Haha, serios? Mare, da, sînt lung şi lat. Şi dacă mă gîndesc

la cît am publicat, mai puţin cu mult decît am scris, circa

900 de titluri pînă azi, e clar că nu numai fizic sînt greu

de „parcurs". E adevărat, viaţa pe care o duc, relativ re-

petitivă, chiar dacă nu neapărat şi ordonată, îmi permite

o dinamică socială care pentru unii e uluitoare. Dar asta e

opţiunea mea individuală, deci n-aş şti să spun cît de tare

ar trebui să rezoneze scriitorul la viaţa socială. E treaba

fiecăruia dintre confraţi să decidă pentru sine.

Pot însă adăuga cîteva lucruri cu privire la motivaţia mea

privitoare la decizia de a fi, oarecum şi întrucîtva, o pre-

zenţă publică. În ţara noastră, intelectualitatea s-a născut la

întîlnirea dintre boierime şi cler. Altfel spus, atunci cînd ea

s-a afirmat pregnant, a fost, de la bun început, partizană,

de partea celor tari şi mari, şi conservatoare, tradiţionalis-

tă, evlavioasă mai cu seamă la modul retoric, fără mari an-

gajări intime, cel mai adesea, şi fără interes pentru crearea

unei opinii independente. Datorită acestui fapt avem, pînă

astăzi, o viaţă publică de clevetitori, bîrfitori şi demagogi

de toată frumuseţea. Mai puţin o dezbatere verticală, apă-

sată, responsabilă pe temele comunitare şi ale vieţii fiecă-

ruia. Sînt explicaţii istorice pentru asta – slăbiciunea clasei

tîrgoveţilor, care a dat tardiv o burghezie autohtonă, ca-

racterul agrar al economiei etc., dar ele nu trebuie privite

ca o fatalitate, ci asumate critic şi constructiv. În orice caz,

cel mai adeseori, intelectualitatea românească a preferat

să-şi „născocească” poporul decît să vină printre cei care

tocmai îl alcătuiau. Uită-te chiar şi la paşoptişti, despre

care nu se poate spune că nu au încercat să facă ceva pen-

tru societate, ei au invocat „patria”, „naţia”, „neamul” în-

tr-o manieră transistorică, metafizică, idealist-herderiană

şi mazziniană, ba chiar, ici şi colo, mesianică în maniera lui

Lamennais (un catolic aclimatizat, ca palmierii domnului

Agathon, la solul nostru ortodox!). Nu e de mirare că au

stîrnit o reacţie coerentă şi solid articulată în Iaşii *Junimii*;

o reacţie conservatoare, care însă pornea de la ideea – de

bun simţ, fără mari merite – că în construirea viitorului

avem nevoie de o evaluare corectă a trecutului şi prezen-

tului, sesizînd generarea marilor trenduri în durata lungă

a istoriei. Din păcate, nici junimiştii – şi, în general, con-

servatorii – nu au fost capabili să depăşească momentul

evaluativ, propunînd o construcţie a României moderne

în consens cu competiţia economică şi socială a naţiunilor

europene ale clipei lor istorice.

O sută şi ceva de ani mai tîrziu, un cărturar maghiar de

stînga, originar din Cluj, Gáspár Miklos Tamás, atrage

atenţia, într-o misivă care a stîrnit valuri, că sîntem cam

tot acolo: intelectuali conservatori, fără o examinare critică

serioasă a trecutului, fără o tradiţie amplu democratică (ci

mai curînd avem la bază una extremistă, şi de stînga, şi

de dreapta). Şi, ca printr-o coincidenţă, un tînăr coleg din

Braşov, Ciprian Şiulea, critic sagace şi, uneori, pertinent, al

celor mai recente tendinţe din dezbaterea noastră publică,

asumă programul maiorescian în mod explicit, chemînd

conservatorismul românesc la o resurecţie, după ce Varu-

jan Vosganian a teoretizat dreapta de azi pendelete, în di-

tamai cărţoiul, iar Răzvan Codrescu exulta, încă din 1997,

Spiritul dreptei ş. a. Situaţia e oarecum gravă, fiindcă în-

seamnă că România rămîne pe mai departe subdezvoltată

la nivelul ofertei ideologice, pendulînd repetitiv şi grotesc

– fiindcă s-au schimbat enorm condiţiile, contextele – între

un soi de liberalism (îngrămădit şi timorat ca ofertă, dar

şi naţionalist) şi un soi de conservatorism (cînd nu direct

ruralist şi tradiţionalist, oarecum asezonat în direcţie ur-

bană). Aceasta dublează jocul politic, vizibil şi puternic

particularizat pe extreme, dar într-o alcătuire vagă la cen-

tru, unde se întîmplă ca, în funcţie de conjuncturi, dreapta

să aibă iniţiative mai radical democrate decît social-demo-

craţia, iar aceasta să fie mai nostalgică şi mai ciocoiască

decît dreapta…

Eu m-am născut şi am crescut într-un cartier mărginaş

dintr-un mare oraş din vestul ţării, într-o familie mai deloc

bogată în care nu cred că a existat vreo zi fără grija celei ur-

mătoare. Nu mă regăsesc, deci, în nici unul dintre discursu-

rile promovate de o oligarhie care, dincolo de tendinţele de-

clarate, e aceeaşi peste apartenenţele de partid (cu nuanţe,

desigur, numai că nuanţele vor conta în prim-plan abia cînd

lucrurile de fond se vor aşeza). Fiindcă m-am săturat ca alţii

să vorbească în numele meu, m-am trezit vorbind singur.

Tot din ambianţa copilăriei, multiculturală şi democrată –

căci sărăcia nu alege cînd bate marginile – m-am trezit şi cu

respectul faţă de cei care, de bună credinţă fiind, mă invită

să le comunic opiniile mele prin adunările publice. Merg

cu plăcere, cîtă vreme nu disting acolo vreo tentativă de a

mă manipula sau de a mă instrumentaliza în vreo formă.

Nu mă tem să-mi afirm cinstit opiniile, chiar dacă ele supă-

ră pe mulţi. La drept vorbind, tocmai de aceea le şi susţin,

spre a semnala existenţa unor alte poziţii decît cele afirmate

curent. E o îmbogăţire a climatului public, mi se pare, şi de

fiecare dată cînd alţii fac la fel, fie şi cu opinii contrare celor

pe care le emit eu (contrare, dar argumentabile!), salut di-

versificarea şi oferta mai semnificativă – pentru că mai bo-

gată – obţinută astfel.

Una dintre direcţiile în care discut adeseori este strădania

de a arăta că poţi fi un bun cetăţean al României chiar şi

atunci cînd critici statul şi mecanismele funcţionării lui,

cînd amendezi proceduri inadmisibile ale unor instituţii

cu tradiţie, care s-ar cuveni să dea norma, chiar şi atunci

cînd nu faci politică de partid şi nu prestezi omagii lipi-

cioase nici unui lider. Deşi sînt român – fără complexe ge-

nerate de vreun „stigmat” şi fără merite inventate numai

pe temeiul acestei apartenenţe, socotesc că la noi mai e

mult de făcut nu numai pentru a-i respecta şi a le garanta

drepturi efectiv egale concetăţenilor de altă limbă şi etnie,

ci şi multora dintre românii înşişi. În timp ce, în raport cu

primii, statul nostru se comportă încă paternalist, domina-

tor şi chiar arogant, cu ceilalţi acelaşi stat se arată centralist

şi injust, fiind cu unii blînd şi generos, iar cu alţii în cel mai

bun caz dezinteresat. Dar se poate şi mai rău, am văzut şi

ştiu asta: să fii femeie, să fii tînăr, să fii adventist, evanghe-

lic sau penticostal nu dă bine în România, Tăicuţul – indi-

ferent care – se supără pe tine şi te ţine la colţ. În ultima

vreme am încercat să formulez asemenea critici în diverse

contexte, stîrnind destule reacţii intolerante, care însă nu

m-au descurajat. Ca scriitor al Basarabiei venit şi afirmat

în România, poţi socoti şi tu, dragă Mihai, dacă merită sau

nu merită dusă o asemenea luptă vizînd democratizarea

vieţii publice româneşti, permeabilizarea relaţiei dintre

stat şi cetăţeni, retezarea aroganţei administratorilor şi efi-

cientizarea guvernării. Sînt, totodată, de părere că femeile

sînt încă în penumbra unora dintre bărbaţii, a căror iden-

titate generică o pot preciza fără efort: e vorba despre băr-

baţii români şi ortodocşi de peste treizeci de ani, dar, mai

ales, peste cincizeci de ani. Sînt relativ ironic cu excesele

feminismului intransigent – deocamdată vizibile doar în

literatura tradusă sau circulînd în original – dar acest tip

de excese ale unor activiste de peste ocean nu îndreptăţeş-

te practica menţinerii pe poziţii subalterne a peste jumă-

tate din populaţia ţării, femeile. Nu-mi place, deşi sînt or-

todox, nici obsesia etnicistă a bisericilor noastre, mai ales

cea ortodoxă (dar am întîlnit tendinţa şi la greco-catolici).

Încă nu s-a depăşit tendinţa acestor două biserici, aflate în

dispute pe teme patrimoniale, de a se considera singurele

reprezentante legitime ale creştinismului. Cred că preten-

ţia de a exclude de la apartenenţa naţională pe membrii

unor culte cum sînt cele protestante sau neoprotestante nu

poate decît dăuna şi sper că, făcîndu-mă auzit şi pe această

temă, voi contribui într-un fel la depăşirea acestui moment

penibil.

Mai e o problemă, şi poate că ai simţit-o şi tu pe piele pro-

prie (dacă nu, cu atît mai bine!): e mai bine să fii mun-

tean decît ardelean, ardelean decît moldovean, moldo-

vean decît basarabean; dar cel mai bine şi mai bine e să

fii bucureştean. Or, nici asta nu mi se pare în regulă, cum

nu poate fi just nici faptul că, la noi, e mai bine să fii oră-

şean decît sătean. Pare precar inclusiv din punct de vede-

re moral faptul că noi, o ţară „eminamente rurală", nu cu

mult timp în urmă, lăsăm satele şi lumea care trăieşte în

comunităţi săteşti să colcăie în mizerie şi premodernitate,

la dispoziţia capriciilor naturii, dar şi sacrificînd natura cu

nepăsare după deciziile disperate ale unor săteni puşi pe

îmbogăţire uşoară sau, poate, nevoiaşi (jupuirea sălbatică

a pădurilor stă mărturie).

Sînt doar cîteva dintre punctele de vedere asupra cărora

am intervenit public în ultimii ani. Nici nu visam la aşa

ceva cu douăzeci de ani în urmă. Pe atunci Partidul vorbea

pentru mine, şi o făcea într-o manieră care-mi producea

un rău fizic. Apoi, după 1990, am aşteptat să aud mari-

le voci ale liderilor de opinie poziţionîndu-se în raport

cu asemenea tematici. Curios lucru, dar foarte puţini au

fost cei care au putut depăşi poziţia comună, care nu era

şi a mea. Uită-te în jur: vrem într-o federaţie de naţiuni,

dar sîntem naţionalişti cu nuanţe adeseori xenofobe; vrem

eliminarea discriminărilor confesionale, dar noi le promo-

văm; vrem drepturi în comunitatea internaţională, dar am

dori să păstrăm absenţa multora dintre ele la nivelul Ro-

mâniei. Cînd alţii tac fiindcă nu ştiu, nu vor sau nu pot

spune altceva decît se spune, dacă nu cred acelaşi lucru,

îmi iau inima în dinţi şi vorbesc. Altminteri, scriitor sau

nu, n-aş avea nici o scuză în ochii mei şi ai celor care aş-

teaptă ceva de la mine.

Majoritatea prozelor tale sînt, ca şi poeziile, de altfel, scurte şi

foarte scurte. Cred că nu chiar întîmplător…

Ba nu, nu este aşa. Am un roman de vreo cinci sute de

pagini, încă nepublicat şi iubesc prozele de desfăşura-

re amplă. Cred că proza este în bună măsură construcţie

epică, şi că stilul în proză nu ar trebui căutat la nivelul

frazei, în primul rînd – ceea ce e facil şi la îndemînă –, ci

în maniera de a lega marile plăci tectonice care alcătuiesc

romanul. Sînt însă şi un iubitor de giuvaieruri în proză,

nu mă resping deloc exerciţiile caligrafice nipone ale lui

Yasunari Kawabata, Ryunosuke Akutagawa şi alţii. Există

o tradiţie scurtă şi scurtissimă a prozei, a foamei de epic,

care străbate straturile cu un trecut fastuos ale epicului

popular, de tavernă, ale snoavei, ale *fabliaux*, ale povesti-

rilor rabinice (hasidice), ale Patericului, ajungînd pînă la

parabolele elaborate de Kafka, Buzzati, Harms şi Eugen

Ionesco. Mă interesează, o repet, „epicul pur” care îţi sca-

pă printre degete chiar dacă îl prefiri în trei rînduri, „cu pi-

peta”, transformîndu-se magic – alchimic – în poezie sau

în altceva, care nu poartă un nume precis. Citeşte poezia

lui, să zicem, Horst Samson sau a oricărui alt poet german

bănăţean din generaţia lui Wagner, Totok şi Hertha Müller

sau, dacă vrei, citeşte-l pe Whitman şi pe Edgar Lee Mas-

ters, ori pe Brecht poetul, şi vei vedea că ei toţi vin din di-

recţia opusă, înaintînd spre acelaşi loc. Poate că asta e una

dintre inovaţiile demne de a fi reţinute ale secolului XX în

literatură: explozia genurilor. E multă poezie şi mult epic

în dramatic, iar acesta se regăseşte, la rîndul lui, în ambele.

O operă necomentată îndeajuns la noi, deşi citită mult în

ultimii treizeci de ani, de cînd a fost tradusă, este trilogia

SUA a lui John Dos Passos. Acolo, în athanorul acestui bio-

graf fictiv, care e şi poetul uluitoarelor montaje din fărîme

de articole care prefaţează capitolele, regăseşti nu numai

pulsul unei lumi americane, sau general capitaliste, sau

general umane din modernitate, ci şi al unei căutări dinco-

lo de convenţia genurilor. Există şi urmaşi ai lui în litera-

tura noastră: o carte profund religioasă, cum este *Jurnalul*

fericirii, a lui N. Steinhardt, datorează mult, în maniera sa

componistică, acestui precursor american rămas în afara

modei şi insuficient cunoscut.

Repet: scriu proză lungă, amplă, enormă, abruptă, în cas-

cadă… Dar e nevoie de curaj ca să apari cu ea pe o piaţă

de carte ca a noastră, unde 98% din romanele care apar

sînt dezgustător de placide, lipicioase, expirate, triviale

sau fandosite. Şi mai e nevoie de cotă: altfel nimeni nu-ţi

publică 600 de pagini sau o trilogie sau mai multe zeci de

volume (cum spera să poată acoperi uitatul şi neinteresan-

tul Paul Anghel, de exemplu).

Scrii şi proză fantastică, ai fondat şi cenacluri SF, te interesează

şi bucătăria (mi-a spus un bucătar-maestru că pregăteşte împre-

ună cu Peco o carte de bucate…). Ce are în plus literatura SF

faţă de literatura din prozele tale existenţiale? Ce îţi mai trebuie,

pe lîngă faptul că scrii bine şi ştii să găteşti bine, ca să scrii o

carte de bucate sau una despre, să zicem, sex?

Am debutat în proză cu SF, profitînd de faptul că în proxi-

mitatea Aradului se afla un centru foarte activ în materie

de SF: Timişoara. Acolo funcţionau, la sfîrşitul anilor ’70 şi

la începutul anilor ’80, două cenacluri temeinice de profil:

„H. G. Wells”, condus de Viorel Marineasa, şi „Helion”,

al cărui manager era Cornel Secu. A contat mult pentru

mine că tinerii scriitori timişoreni m-au adoptat îndată. Le

mulţumesc, astfel, fie şi foarte tîrziu, prietenilor Silviu Ge-

nescu, Voicu A. David, Lucian Ionică, Dorin Davideanu,

Duşan Baiszki, ca şi Cameliei Bochiş, lui Liviu Maliţa şi

Alexandru Pecican – ultimii fiind arădenii cu care am pus

pe picioare primul cenaclu de gen, „Alphaville”, de la

Casa de Cultură a sindicatelor.

Ce reviste îţi plac mai tare? Cum ţi se par revistele culturale de

limbă română? Ce ai fi vrut să faci în acest sens înainte de '89 şi

nu se putea, dar acum oricum nu se face?

Citesc cu plăcere revistele culturale româneşti, ca şi pe

unele dintre cele străine. Dar le citesc selectiv, e imposibil

să citeşti cu acelaşi interes viu una singură de la un capăt

la altul. Unele au mania numerelor tematice. Deci, dacă nu

„cazi" pe tema lor, mai că n-ai ce citi. (Nu cred în găselni-

ţa după care stilul salvează orice subiect, e plin de stilişti

care nu spun mai nimic!) În altele vezi un dispreţ trivial –

deşi se pretinde aristocratic – pentru public: redactorul şef

îşi face o idee despre literatură şi viaţa literară, iar apoi o

aplică în paginile revistei după cum îl taie capul. Or, o re-

vistă e o arhitectură în care cititorii trebuie să-şi poată găsi

adăpost. Unii critici şi eseişti practică sofisticăria, de parcă

şi-ar etala frumoasele diplome pe pereţii cabinetelor (ca

psihanaliştii occidentali). În loc să comunice idei, opinii,

te vîră în semiotică, în lingvistică sau, mai rău, în hrubele

unei gîndiri care îi gîndeşte… Proza dobîndeşte greu re-

levanţă într-o revistă, iar poezia sufocă paginile. Raportul

dintre text şi imagine este întotdeauna în detrimentul ima-

ginii, iar asta arată, din nou, o retardare masivă. Astăzi,

cînd media audio-vizuale ne-au năpădit (salutar, de altfel)

şi cînd pe la chioşcurile din alte ţări reviste minuscule în-

soţesc CD-uri şi CD-Rom-uri, la noi e tot ca la *Familia* lui

Iosif Vulcan. Cred că ar putea avea un mare succes de sti-

mă un *Cosmopolitan* sau un *Playboy* sau chiar un *Plai cu boi*

prin excelenţă literar. De stimă, zic, fiindcă hîrtia de calita-

te şi cernelurile fine urcă preţul revistelor.

Sînt solidar cu revistele ardelene, la fel de greoaie ca al-

tele, dar, cel puţin, mai atente la imaginea literară pe care

o promovează. Nu vei vedea în ele prea multe „căderi”

sub o anumită normă valorică. Nu sînt făcute pe criterii

foarte clientelare. Marele lor defect – explicabil însă – este

că au un aer de familie mai mult sau mai puţin subliniat.

El pare să provină din aceea că sînt făcute, majoritatea, de

echinoxiştii de odinioară. Aceasta n-ar trebui însă să fie un

impediment la nivelul inovării formulei interne a gazete-

lor culturale.

Apar, mai recent, şi magazine literare pe internet. Citesc

cu plăcere şi colaborez la *Sud-Est* (Valentina Tăzlăuanu o

face cu dăruire şi pricepere şi în ediţie tipărită, mai greu

accesibilă), la *Tiuk!!* -ul tău năstruşnic (uite că, iarăşi, din

margini vine prospeţimea!), iar în iunie curent am lansat,

Laszlo Alex. şi cu un grup de alţi amici, *Leonardo* (la www.

eleonardo.tk), pe un site din Pacific, în insula paradisiacă

Tokelau (ura Gauguin şi Conrad şi Somerset Maugham!).

În zona aceasta se văd cel mai bine tendinţele novatoare,

fiindcă poţi citi şi lucruri bune, şi nume noi, şi abordări

diferite de cele mainstream.

Public şi citesc consecvent *Observatorul cultural*, cu une-

le dintre opiniile dezvoltate acolo regăsindu-mă într-un

acord nepremeditat, însă binevenit. Mă plictiseşte tot mai

mult *22*, un fel de *România Literară* mai neîndemînatică (de

cînd şi-a mai părăsit vocaţia civică preluată masiv de Dinu

Zamfirescu şi cei care scot gazeta liberală, de mare interes

civic, *Liber*). Cu *Dilema* ne-am neglijat amiabil şi reciproc,

în cea mai mare parte a timpului. Îmi place mult *Timpul*

ieşean, unde Liviu Antonesei şi Dan Petrescu ţin sus şta-

cheta publicisticii incisive şi de calitate. O revistă care îmi

merge la inimă este *Columna* de la Tîrgu Jiu. Gh. Grigurcu

o face aleatoriu, cînd poate procura banii pentru a tipări

numerele gata alcătuite, dar, deşi au apărut doar cîteva

numere, găseşti acolo viaţă, actualitate literară, peren,

frondă, într-o compoziţie care te cucereşte.

Una peste alta, nu ducem lipsă de reviste literare, deşi

puţine sînt cele care privesc spre viitor – cele mai multe

adoptă formule tradiţionale, interbelice. Nu avem încă

reviste CD-rom, nici reviste care să arate mai curînd ca

nişte anexe indispensabile ale unor CD-uri. Au apărut

însă revistele care se vînd împreună cu daruri (de la să-

punuri şi parfumuri la plase de prins părul şi chiar la…

cărţi). Lumea culturală pare la noi la fel de conservatoare

ca în dezbateri şi este semnificativ că dezbaterea cu privire

la literatura erotică şi, mai general, la erotism – răsuflată

de decenii în Occident – se conturează în România abia

acum, la vreo zece ani după dispariţia de pe piaţa presei a

publicaţiilor care explorau programatic contactele erotice

aborigene (*Prostituţia*, *Occident* de la Satu Mare ş. a.). Şi

aici, mania copierii străinătăţii s-a dovedit mai importantă

decît atenţia faţă de nevoile propriei societăţi. Faptul că

dl. Samuel Tastet publică în Ed. Est traducerile din Henry

Miller în mod sistematic, în ediţii ultraluxoase şi scumpe

pe măsură, ca şi faptul că dl. Gabriel Liiceanu a dat la tipar

traducerea cărţii *Incest* de Anaïs Nin a adus în zonă sufi-

cient prestigiu cultural pentru a lansa şi în presa literară

comentariile de gen, destul de conformiste, de altfel.

Înainte de ’89, toate acestea – şi multe altele – erau im-

posibile. Am visat mereu, atunci ca şi acum, să fac revis-

te bune, gata de devorat de un cititor avid, dar în acelaşi

timp atent la calitate, bombardate de rîvna potenţialilor

colaboratori, cărora noi, redactorii, să fim siliţi să le tem-

porizăm convulsiile şi să le eşalonăm contribuţiile, dozîn-

du-le savant. Din 1990 încoace am avut norocul de a face

parte din cîteva redacţii de elită. M-am numărat printre

iniţiatorii revistei arădene *Arca*, pe care am regăsit-o după

circa şapte ani de navigaţie pe alte mări literare. Am făcut

parte din prima redacţie a *Apostrof*- ului clujean, care, cred,

cu toată modestia, că tocmai atunci a fost, pentru circa un

an, cel mai aproape de gustul şi deschiderea sa maximă.

Am scris săptămînal, cu înverşunare, cronică literară, tot

vreme de vreun an, în *Contemporanul* brebanian, secondîn-

du-l pe acelaşi Gh. Grigurcu (am devenit redactor acolo,

pentru mai mult timp, abia după ce mi-am abandonat

ritmul şi preocupările critice). Am înfiinţat, împreună cu

alţii, şi reviste savante (*Caietele Tranziţiei* şi *Studia Euro-*

paea), iar de curînd m-am lansat într-o nouă aventură: re-

vista on-line *Leonardo*. Cred, însă, că respiraţia în literatură

începe dincolo de zbaterea – totuşi, efemeră şi legată de

stricta actualitate – din periodice. Îmi place revuistica aşa

cum îmi plac gulaşul şi ciorba de burtă, pentru savoare şi

picanterie, pentru iuţeala reacţiilor şi acuitatea opiniilor.

Cred, însă, indestructibil, în obiectele numite cărţi, şi pen-

tru că ele îţi permit marile desfăşurări argumentative pe

care o revistă ţi le interzice.

Ce scriitori români îţi par buni de dat exemplu tinerilor şi străi-

nilor? Cine ţi-a plăcut mai mult la prima lectură?

Îmi plac autorii vii mult mai mult decît bunii autori ruti-

naţi (fie ei şi îmbălsămaţi deja în folia aurie a gloriei). Aşa,

de exemplu, continuu să gust metafora explozivă, nervoa-

să, a lui Petru Popescu din *Prins* şi *Dulce ca mierea e glonţul*

patriei, ca şi scrisul scăpat din ţîţîni al lui Nicolae Breban

din *Bunavestire*. Mi-e aproape Paul Goma din *Calidor* şi

Gabriela Adameşteanu din *Dimineaţa pierdută*. Îl iubesc pe

Panait Istrati din ciclul lui *Adrian Zografi*. Îi citesc cu plăce-

re pe cronicarii modernităţii noastre timpurii.

Mi se pare însă că nici unul dintre ei nu este de tradus şi

nu depăşeşte un interes zonal. Nu mi se pare esenţial să fie

universali. Dacă România ar avea respect pentru cultură şi

artă aşa cum se laudă profesorii de liceu, dacă, în plus, ar

avea şi un sistem de promovare culturală eficient, dacă, în

concluzie, ar putea şi ar fi dispusă să investească în asta

măcar atîţia bani cît investeşte George Soros în cultura

noastră (sau Fundaţia Guggenheim în orice intreprindere

culturală majoră), exact aceleaşi subiecte, aceeaşi proble-

matică, aceleaşi personaje şi, în ultimă instanţă, aceiaşi au-

tori ar părăsi grabnic, măcar în parte, rafturile bibliotecilor

noastre şcolare şi bibliografiile obligatorii, dobîndind cău-

tare, devenind renumiţi, prizaţi, citiţi în extaz.

Cît despre prima lectură, ea nu prea e edificatoare. Îmi

amintesc că în copilărie mi-au plăcut enorm, de la primele

rînduri, romanele lui Ion Minulescu, proza lui Topîrceanu

şi romanele lui Drumeş. Ei şi?! Asta nu mă face să cred că

aceste creaţii de raftul doi sînt mai importante decît sînt.

Cum citeşti cronicile la cărţile tale? Asta are vreo influenţă asu-

pra propriilor tale cronici, alea scrise de tine?

Mă interesează întotdeauna inteligenţa, eleganţa şi coe-

renţa puse în joc de autorii recenziilor. Accept construcţiile

lor chiar dacă le contrazic pe ale mele (faptul de a avea sau

nu dreptate e prea puţin important!). Sînt curios mereu să

aflu ce pot însemna preocupările mele pentru alţii şi, cînd

se întîmplă să fiu luat în seamă, mă bucur sau mă simt

provocat. Judecăţile de valoare, pozitive sau negative,

iarăşi sînt relativ secundare pentru mine, fiindcă ştiu cel

mai bine, în bine şi în rău, cîte parale fac şi ce mai rămîne

de învăţat, unde sînt bun şi unde mă aşteaptă ani grei de

eforturi. Văd în cronicile dedicate cărţilor mele gesturi de

bunăvoinţă, chiar şi atunci cînd aceasta se converteşte in-

stantaneu în… violenţă simbolică. Totul, fireşte, în limitele

bunei credinţe. Îmi place, însă, atunci cînd se întîmplă să

întîlnesc grosolănii nepermise – cineva insinua că m-aş fi

„vîndut” puterilor străine pentru că am scris, împreună cu

mai mulţi colegi, un manual controversat de istorie! –, să

bastonez şi cravaşez prostia prea semeaţă. Mi s-a întîmplat

asta în cîteva rînduri şi, să vezi întîmplare, respectivii n-au

recidivat, acum se tem oarecum de mine şi mi-au creat fai-

ma unui „rău”.

Cum ţi se pare literatura scrisă de tinerii de acum? Ai avut sur-

prize?

Surprize esenţiale, nu, n-am avut. Ştiam foarte bine că

există tineri inteligenţi şi talentaţi, o vreme unii au crezut

şi despre mine că fac parte dintre ei, dar – brusc – am tre-

cut de etapa promisiunilor pentru a deveni un condei con-

trariant. Cînd dau de ei, îi citesc şi, uneori, scriu despre ei,

cinstit, ce cred. Îmi plac foarte mult eseurile critice pe care

autorii lor le aştern pe hîrtie cu sentimentul confraterni-

tăţii, nu a excursului doct şi cu pretenţii de infailibilita-

te ştiinţifică. Odinioară m-a impresionat Eugen Ionescu,

care a demonstrat, luînd ca victimă romanul lui M. Eliade

Maitreyi, că poţi folosi exact aceleaşi argumente pentru a

lăuda şi a demola o carte. Aşadar, cînd scriu cronici, pro-

pun o lectură posibilă (a mea!), argumentîndu-mi, pe cît

posibil riguros, bogat şi pasabil stilistic opţiunile. N-am ce

retracta, cîtă vreme verdictele mele sînt asumat subiective,

avînd alibiul bunei credinţe – pe care o aştept în reciproci-

tate şi eu de la ceilalţi -, cum n-am nici ce merite revendica

pe seama lor. Nu cred că, de pildă, pe tinerii cu care vin în

contact, două rînduri introductive de-ale mele îi pot ajuta

într-un fel, dar dacă ei au convingerea asta, le scriu.

În general, însă, nu „văd" tinerii – habar n-am ce ascunde

acest generic masificant – văd mai curînd pe cutare autoa-

re sau cutare autor.

Ştiu că, deşi tînăr, eşti ca un frate (mai mare) pentru unii scrii-

tori tineri, poate că pur şi simplu fiindcă vă înţelegeţi ca oameni.

Cum ţi se par ei în comparaţie cu scriitorii de vîrsta ta cînd eraţi

la vîrsta lor, adică foarte tineri?

Mi-a plăcut mult mitul coloniei artistice a lui Van Gogh

şi Gauguin, chiar dacă a sfîrşit prost. L-am întîlnit şi în

literatura română, în formidabilul roman postum al lui

Lucian Blaga, intitulat – neinspirat – de editori *Luntrea lui*

Caron. Şi acolo, la un moment dat din desfăşurarea roma-

nului, retrăgîndu-se din calea ruşilor, o mînă de artişti şi

savanţi români se retrag, în timpul războiului, la reşedinţa

rurală a unuia dintre ei. Sînt pagini fericite, acelea, fiind-

că vorbesc despre mitologia punerii împreună a forţelor

creatoare în mod voluntar şi neinstituţionalizat, adică cu

sentimentul deplin asumatei libertăţi interioare şi de crea-

ţie. Aşa văd eu şi raporturile mele cu prietenii şi prietenele

mele literare. Nu am cenaclu, nici nu cred în vocaţia mea

de guru cenaclier. Cînd întîlnesc însă textele unor oameni

care au ceva de spus, dacă se întîmplă să li se pară că pu-

blicarea lor ar fi improbabilă, mă strădui să îi ajut. Nu aş

putea face acest lucru însă fără sprijinul efectiv al unor

lideri de reviste ale căror nume, iată, am prilejul să le po-

menesc aici: Al. Cistelecan de la *Vatra*, Nicolae Breban de

la *Contemporanul*, Gh. Grigurcu de la *Columna*, Vasile Dan

de la *Arca*, Ioan Moldovan de la *Familia*, Horia Medeleanu

de la *Aradul cultural*. Cu ajutorul lor am putut prilejui cîte-

va debuturi sau afirmări revuistice, dintre care menţionez

doar cîteva: Cristiana Teohari, o prozatoare a satului sudic

cu un potenţial extraordinar (volumul ei dintîi se află sub

tipar); Patricia Nedelea, cu un mod de a imagina realitatea

trăită care promite un talent exploziv pentru proza erotică

şi sfidătoare de convenţii. Nadia Manea scrie eseuri şi în-

tîmpinări istorice care anunţă un expert riguros şi inovativ

al domeniului. Adriana Mica analizează din perspectiva

sociologului cîmpul literar şi intelectual actual. Toate aces-

tea sînt întîmplări fericite, cu sau fără urmări. Mai departe,

totul depinde de autoare.

Cum mi se par aceste prezenţe în raport cu ceea ce eram eu

odinioară? Norocoase şi… formate. Oricine poate verifica:

la *Echinox*, unde făceam treabă de rîndaş, fiind consemnat

pe pagina a doua, la rubrica „Lupta cu inerţia”, scriam in-

confundabil de prost. La treizeci de ani încă nu făcusem

progrese vitale. Şi, la drept vorbind, cine-mi spune că scri-

sul meu de acum este lizibil?!

Ştiu că totdeauna faci cîte ceva, totdeauna pregăteşti ceva…

Am încheiat o traducere dintr-un autor francez despre or-

dinele militar-cavalereşti. Scriu un nou roman, deşi pe cel

vechi nu l-am încheiat. Am un proiect de proză ultrascur-

tă (dar e proză oare?!) care, deşi se completează de la o

zi la alta, fiind totuşi departe de a fi încheiat, are un titlu

sigur: *Zilele şi nopţile după-amiezii*. În septembrie închei o

carte de studii istorice care vorbesc despre evenimentele

sud-est europene dintre 1204 şi 1241. Înţelegerea pentru

publicarea ei a fost deja făcută cu Ed. Viaţa Creştină din

Cluj (tot nu mă obişnuiesc cu ideea că există edituri intere-

sate de descoperirile mele istorice). Sînt cîteva edituri care

s-au arătat interesate de volumul meu – care se apropie

de pagina 300 – *Originile istorice ale regionalismului româ-*

nesc, un fel de istorie a formelor de organizare prestatală

medievale. Scriu între timp un studiu introductiv la ediţia

românească a cronicii despre cucerirea cruciată a Constan-

tinopolului, datorată lui Robert de Clari, şi o postfaţă la

ediţia a doua a studiilor de istoriografie medievală ale lui

Ştefan Andreescu. Adun material pentru *Istoria literaturii*

române medievale (sec. XI-XVI), scrisă în proporţie de o tre-

ime, şi completez cartea *Femei în evul mediu românesc*, cu

care ameninţ lumea de mai mult timp. Între timp, scot la

iveală din pălărie o ploaie de articole, prin reviste ca *Vatra*,

Tribuna, *Observator cultural* ş. a., sau prin ziare de tipul lui

Bună ziua, Ardeal. Pe scurt, sînt un grafoman fără cusur şi

continuu să îi îmbolnăvesc de ciudă pe toţi cei deranjaţi

de conţinutul scrierilor mele sau pe cei parcimonioşi cu

talentul propriu.

(2003)

Mihai Ignat

„Ce mai spune Klein”

Poet şi dramaturg, autorul volumelor de poezie: Klein (1995);

Eu (1999); Klein spuse (2001), Poeme în doi (2003), Klein po-

eme (2004), Cangrena e un animal de casă (2005), Klein spuse

Klein (2006); teatru: Patru cepe degerate (2006), Crize sau Încă

o poveste de dragoste (2006), Meserii şi fundături (2008), Black

Sitcom (2008). Actualmente este lector universitar la Facultatea

de Litere a Universităţii din Braşov.

Mihai, ce-ţi aminteşti din copilăria ta, ţi s-au întîmplat cazuri

ieşite din comun (că-n adolescenţă, conform penultimului tău

volum, „Klein spuse”, nu prea)?

Din cîte îmi aduc aminte, copilăria mea a fost de-a dreptul

banală. Eu însumi eram un kinder banal, cu excepţia fap-

tului (pe care, de altfel, nu-l reţin ca atare, însă mi-l mai

aminteşte cîteodată mama) că, la vîrsta preşcolară, în pri-

ma copilărie, îmi era o frică teribilă de vînt. Dar dacă tot ai

menţionat declaraţiile lui Klein, din care ar reieşi, spui tu,

că în adolescenţă nu *prea* mi s-ar fi întîmplat cine ştie ce, mă

simt obligat să precizez că, totuşi, *ceva* s-a petrecut atunci

(şi acest lucru îl mărturisisem deja în „Klein” şi poate de

aceea nu l-am mai pomenit în „Klein spuse”): împreună

cu doi foarte buni prieteni am inventat, în joacă, un curent

literar – cu program-manifest, cu texte de poezie şi proză,

cu întîlniri de lectură şi comentarii (care se reduceau la en-

tuziaste elogieri reciproce de genul „fain”, „mişto” şi „eşti

bun, tot respectul”), cu tot tacîmul, ce mai. Aveam 17 ani

şi totul a durat aproximativ un an, după care, treptat, jocul

nostru, numit „diferenţialismul” (pornind de la termenul

„diferenţă”, evident, căci visam să ne *diferenţiem* de tot ce

se scrisese pînă atunci), s-a stins. Majoritatea textelor noas-

tre le mai am – din punct de vedere literar sînt/erau un

dezastru, dar sfîrşitul adolescenţei mele e întreg acolo, cu

toate micile mele/noastre entuziasme, teribilisme şi dezas-

tre sentimentale.

Cine sînt aceşti prieteni ai tăi care au participat la acel „diferen-

ţialism”? Dacă n-au rămas în această lume îngustă a literaţilor

cine au ajuns, ce fac acum?

Nu ştiu dacă mai are importanţă cine sînt şi nu ştiu dacă

le-ar face plăcere să le divulg numele prin reviste, dat fiind

că s-au lăsat de „diferenţialisme” şi că nu au, ca mine, va-

nitatea de a fi persoane publice. Unul dintre ei se numeşte

Bogdan, dar i se spunea Bobby, celălalt Valentin Andrei

– dar pretindea să i se spună Bebe. Bobby semna, „ca au-

tor”, BT, iar Bebe – VAM. După povestea din ultimul an

de liceu, chiar în vara de după, am trimis fiecare cîte un

poem revistei „Luceafărul” (dacă îmi aduc bine aminte),

răspunsul, tîrziu, de la poşta redacţiei, fiind un previzi-

bil şi simplu **nu**. În timpul armatei am continuat, fiecare

dintre noi, să scriem – ei din ce în ce mai puţin, eu din ce

în ce mai mult. În ‘88, la aproape doi ani de la absolvirea

liceului, adică prin aprilie, am citit, întîi Bebe, apoi eu, la

cenaclul pe care-l conducea Alexandru Muşina la Recto-

ratul Universităţii din Braşov. Bobby a refuzat să citească,

pentru că, deşi mai venea cu noi la respectivul cenaclu, el

se lăsase deja de scris. Poeziile lui Bebe au fost comentate

cu condescendenţă, el primind încurajări pentru a conti-

nua din partea lui Muşina şi a lui Gheorghe Crăciun; în

săptămîna următoare, după lectura mea cu succes „de pu-

blic”, dar nu şi „de critică” (Muşina m-a trimis urgent la

raftul cu poezie americană), prietenul meu mi-a spus că se

lasă de scris, dar că mă sfătuieşte ca eu să n-o fac, pentru

că are încredere în „steaua” mea literară. Şi într-adevăr,

s-a lăsat, definitiv, iar eu i-am urmat sfatul. Oi fi făcut bine

sau nu? La întrebarea asta nu eu trebuie să răspund. El/

ei or fi făcut bine că s-au lăsat? Răspunsul nu poate fi dat;

însă, oricum, mie îmi pare rău că n-au continuat. Cu ce se

ocupă cei doi acum? Bobby, cu care nu mai ţin legătura de

peste un deceniu, a devenit, după cîte aflu, om de afaceri;

acum cîţiva ani cineva îmi spunea că ar fi nu ştiu ce di-

rector de departament la o firmă străină cu reprezentanţă

la Bucureşti, loc de unde s-ar deplasa în toată lumea în

interes de serviciu. Poate că la momentul ăsta nici nu mai e

în ţară. Bebe, cu care mă mai văd din cînd în cînd, a termi-

nat Dreptul şi a devenit jurist; lucrează şi el în Bucureşti,

într-un birou, îngropat în hîrţoage. Oricum, trebuie spus

că prietenia noastră n-a început ca o prietenie literară şi

nici nu a sfîrşit o dată cu „diferenţialismul”. Şi mai trebuie

spus că Bobby era mai talentat, iar Bebe mult mai îndrăz-

neţ în idei decît mine.

Acele încercări (pe care le mai ai) „diferenţialiste” au fost prime-

le tale texte literare pe care le-ai luat în serios? Îţi aminteşti cum

ai început să scrii şi, mai ales, cum ai început să scrii poezie şi de

ce ai ales să te exprimi în asemenea mod?

De fapt textele „diferenţialiste” (poezie şi proză scurtă)

aproape că au fost primele mele texte. Ceea ce scrisesem

pînă atunci se putea aduna pe cîteva pagini. În ce priveşte

poezia, pînă la naşterea „dif”-ului ea fusese reprezentată

de o poezioară scrisă pe la 14 ani şi semănînd, cum mi-am

dat seama mai tîrziu, cu poemul eminescian „Singurătate”,

şi de o penibilă poezea în patru versuri, compusă în clasa

a zecea ca rezultat al unei provocări: auzisem, întîmplător,

la radio, de lansarea unui concurs adresat adolescenţilor,

care consta în compunerea unei epigrame în care să intre,

obligatoriu, 3 cuvinte: frunză, cer, nisip; nu ştiu ce mi-a

venit să trimit şi eu un textuleţ – cu care, surprinzător, am

cîştigat, ex aequo cu habar n-am cine, şi am fost răsplătit, o

să rîzi, cu o dedicaţie muzicală. Atît îmi amintesc să fi scris

în materie de poezie pînă la 17 ani. Motivul principal al

acestei „secete” a fost faptul că eu doream (şi încă doresc)

să scriu proză. De aceea îmi şi place să spun că eu, ca poet,

sînt un prozator ratat. Asta ca să întorc pe dos clişeul con-

form căruia prozatorii ar fi nişte poeţi rataţi. Dar pînă la

„dif" nu scrisesem nici proză cu adevărat, ci doar începu-

tul unei povestiri S. F. (frecventam, pe la 15 – 16 ani, un ce-

naclu S. F.), o povestire de război (ceva cu lupte aeriene) şi,

tot pe la 15 ani, un text în care descriam ceea ce văzusem,

într-o după-amiază de vară, de la fereastra apartamentu-

lui nostru. Acest din urmă text a fost, de fapt, singurul cu o

oarecare doză de autenticitate, deşi – sau tocmai de aceea

– nu se dorise decît un exerciţiu de „digitaţie", o încercare,

fără intenţie de literaturizare, de a pune pe hîrtie ceea ce

avusesem în faţa ochilor (nu lumi viitoare, nici războaie pe

care, din fericire, nu le trăisem). Aşa că atunci cînd Bebe,

într-o zi de octombrie a lui '95, într-o oră de matematică,

ne-a trimis, mie şi lui Bobby, un bileţel pe care scria „Ce-ar

fi să inventăm un curent literar?”, eu încă nu începusem

să scriu cu adevărat, deşi îmi doream asta de ceva vreme

(poate or mai fi fost alte cîteva texte răzleţe, însă nu le re-

ţin). Citeam relativ mult (intrasem, de altfel, în clasa de

filologie a liceului „Unirea”) şi îmi plăcea să-mi imaginez

cărţi, construiam mental proiecte mai mult sau mai puţin

vagi – şi aşa fac şi acum, poate de aceea încă n-am reuşit

să scriu nici un roman. E şi o doză de lene în amînarea

asta (pentru că e vorba doar de o amînare), dar mai este

ceva: dacă în mintea mea romanul capătă cap, coadă şi cu-

prins, dacă „văd” principalele personaje şi sînt şi mulţu-

mit de ceea ce „văd”, atunci nu mai simt nevoia să-l pun

pe hîrtie. E ca şi cum „opera” ar fi deja finită şi nu ar mai

fi cazul să o „transcriu”. Arată bine acolo, în mintea mea,

deci… Apropo de asta, îmi amintesc perfect de o replică a

unui personaj dintr-un roman de aventuri al lui Leonida

Neamţu (autor pe care îl gustam ca adolescent), o replică

foarte potrivită cazului meu: „Ştii care e marele necaz cu o

carte? Fiecare cuvînt, fiecare, trebuie scris! Te apucă pan-

daliile.” Deci lenea a determinat „cariera” mea de poet. Şi,

probabil, faptul că am ajuns de cîteva ori la cenaclul acela

condus de Muşina în primăvara lui ‘88, dar şi la ultima în-

tîlnire a unui soi de curs de poezie ţinut de acelaşi Muşina

la Biblioteca Judeţeană din Braşov, în aceeaşi perioadă. În

plus, am observat că poţi să exprimi foarte multe lucruri

în şi prin poezie şi că sună bine ceea ce vine *de la mine*, spre

deosebire de sunetul cam fals a ceea ce încercam să atribui,

în proză, personajelor mele. Cu alte cuvinte, m-am dedat,

pînă la urmă, poeziei, atît pentru că ea îmi cerea un mai

mic efort intelectiv, cît şi pentru că implica o emisie mai

directă, lipsită de „mască”, de vreo instanţă refractantă.

Întotdeauna am scris poezie uşor, dintr-o suflare, cu mare

plăcere – bineînţeles, urma „cenzura”, însă ea se reducea,

de regulă, la tăieturi, eventual la alăturarea unor fragmen-

te disparate, cînd simţeam că e cazul.

Ce-ţi aminteşti din perioada studenţiei? Cum te-ai înţeles cu

colegii? Ce jocuri vă plăceau mai mult? Fotbal? Baschet? Bîza?

Oina?… Despre cenaclul la care ai participat activ la universi-

*tatea din Bucureşti? Cum v-aţi ales s*ă *publicaţi culegerea colec-*

tivă „Tablou de familie”?

Din perioada studenţiei îmi amintesc multe, dar nu ştiu

ce-ar fi demn de interes pentru alţii. Cu colegii m-am în-

ţeles foarte bine, zic eu; dintre puţinii colegi de promoţie

care au devenit scriitori, cel mai bine cu T. O. Bobe. Spun

scriitori, dar de fapt la capitolul ăsta nu mai intră decît

Cătălin Cioabă, actualul traducător al lui Heidegger (pe

Doina Ioanid n-o pun la socoteală aici: cu ea m-am înţeles

atît de bine încît am cerut-o în căsătorie…). Jocul prefe-

rat? Mima. De fapt, jocul exclusiv. Îmi plăcea la nebunie,

deşi nu aveam talentul colegului meu de cameră, Mircea,

a cărui prestaţie te topea de rîs şi dovedea, după părerea

mea, talent actoricesc. A, a mai fost jocul de scrabble. Dar

ăsta nu ştiu dacă se pune. E prea intelectual, nu? Cît des-

pre cenaclu, presupun că te referi la „Litere”. Adevărul

este că eu, unul, n-am participat deloc activ la şedinţele

cu pricina. Am citit de două ori şi am asistat la alte cîteva

şedinţe, fără să scot vreun cuvînt. La fel s-a întîmplat şi în

cenaclul care l-a precedat, „Central”, unde am citit o dată

(la insistenţele lui T. O. şi ale lui Cezar) şi am mai trecut de

vreo alte două ori. „Central” era un cenaclul fără mentor,

unde se coagulase un grup format din Răzvan Rădulescu,

T. O. Bobe, Svetlana Cîrstean, Cezar Paul-Bădescu, Sorin

Gherguţ şi poate şi alţii, al căror nume îmi scapă. Apărea,

din cînd în cînd, şi Cristian Popescu. Cenaclul „Central”

nu era unul foarte populat, probabil pentru că lipsea un

nume sonor care să-l gireze, însă avea meritul unei inova-

ţii – acela de a se fi transformat, după un timp, din lipsă

de cititori, într-un cenaclu tematic: se alegea o temă, cît

mai neconvenţională, de genul „şantaj sentimental”, „fi-

nal de text”, „dunga de la pantaloni”, iar cine dorea venea

cu „lucrarea” săptămîna următoare. Eu, destul de reticent

fiind – dar şi leneş – n-am fost tentat de aceste exerciţii,

însă cred că erau extrem de utile, atît pentru autori, cît şi

pentru auditoriu (am fost la şedinţa cu tema „şantaj sen-

timental” şi pot spune că nu m-a dezamăgit). Apariţia în

LA&I a cîtorva texte însoţite de o prezentare entuziastă

a lui Dan C. Mihăilescu a reprezentat momentul de vîrf

al „Centralului”. Apoi, fiindcă între timp apăruse cenaclul

„Litere”, cu atracţia numelui lui Cărtărescu, „Centralul”

a migrat către noul „pol”. Aici, bineînţeles, tot grupul de

care vorbeam a devenit repede „central”, ca să zic aşa,

s-a făcut imediat remarcat şi prin lecturi şi prin interven-

ţiile critice (îl reţin în mod special pe Răzvan Rădulescu,

ale cărui critici, deşi uneori extrem de subiective, aveau

pregnanţă, erau spumoase şi incisive). Ca de obicei, eu

n-am bătut prea des calea spre aceste întîlniri. Chiar pri-

ma mea lectură acolo am făcut-o la insistenţele unui coleg,

Gelu Diaconu, care, deşi nu scria, îl admira pe Cărtărescu

şi aproape că era mai curios decît mine să-i afle părerea

despre poezia mea. Reticenţa mea ţinea şi de faptul că la

„Central” fusesem desfiinţat, aşa încît nu vedeam de ce aş

mai face încă un duş rece, administrat de cam aceiaşi oa-

meni, adică de „centralişti”. Pînă la urmă, atras, recunosc,

de prezenţa lui Cărtărescu, a cărui părere, evident, mă in-

teresa foarte tare, am acceptat riscul unui nou frecuş (ceea

ce dovedea că am tendinţe masochiste, nu?). Totul a de-

curs conform previziunilor, cu excepţia puţinelor voci care

mi-au luat apărarea, voci lipsite, din păcate pentru mine,

de aura critică a lui Răzvan & Co. Şi cu excepţia, notabilă

şi salvatoare, a lui Mircea Cărtărescu. Nu vreau să insist,

ci doar să fac o precizare: dacă atunci Cărtărescu a spus că

textele mele sînt deja „gata”, că poezia mea e „matură” şi

nu are nevoie de retuşuri, asta se datora şi lui T. O. Bobe,

împreună cu care o disecasem într-o serie de întîlniri la

berăria „Carul cu bere” şi ale cărui observaţii mi-au prins

foarte bine. Scenariul (burduşeala de rigoare, colacul de

salvare al lui Cărtărescu) s-a repetat şi peste doi ani, adi-

că la a doua (şi ultima) mea lectură. Atunci cînd a apărut

posibilitatea financiară a realizării unui proiect cultural al

facultăţii, Mircea Cărtărescu a hotărît să aleagă şase dintre

relativ numeroşii cititori de la „Litere” pentru un volum

colectiv. În mod ironic, alături de textele foştilor „centrali”

şi critici ai mei, au intrat şi poemele mele. Aşa s-a născut

„Tablou de familie”. În ce priveşte relaţia mea cu coautorii,

prin împrejurarea intrării în aceeaşi „ramă de tablou”, am

devenit prieteni (deşi nici pînă atunci nu fuseserăm pro-

priu-zis „inamici”, atîta doar că nu păstraserăm legături

extra-cenacliere), inclusiv cu mentorul cenaclului, devenit,

la rugămintea noastră, şi prefaţatorul volumului. Probabil

că această prietenie a reprezentat cel mai important efect

al acestei apariţii editoriale. Cred că nu e puţin lucru, nu?

*Nu te-am întrebat deloc întîmplător de jocuri, am s*ă *-ţi spun de*

*ce, dar mai întîi vreau să ne povesteşti ce este aceast*ă *„mimă”*

şi cum se joacă?

Mima este un joc relativ simplu ca „regulament”, dar care

îţi cere mobilitate lexicală (pe româneşte: vocabular), ac-

toricească şi imaginativă. Plus intuiţie. Plus umor. E, în

acelaşi timp, joc individual şi joc de echipă. Se formează

două echipe. Numărul de membri ar trebui să fie nici prea

mare, nici prea mic. De altfel, e un joc potrivit la chefuri

mai „modeste”, atunci cînd apare lîncezeala, dar trebu-

ie să spun că de cele mai multe ori pentru noi mima era

chiar scopul întîlnirii. Fiecare dintre jucători performea-

ză, pe rînd, o pantomimă prin care încearcă să le sugereze

coechipierilor cuvîntul indicat (numai lui, bineînţeles) de

echipa adversă. Se stabilesc un interval de timp pentru in-

terpretare (în jur de cinci minute) şi punctajul care trebuie

atins (cinci puncte, să zicem). Dacă echipa ta nu ghiceşte

cuvîntul dat ţie spre mimare în timpul stabilit, pierde un

punct în favoarea adversarilor. Dacă îl ghiceşte, ştafeta e

predată taberei opuse. Jocul se termină cînd una din echi-

pe adună cele cinci puncte stabilite. Echipa care pierde pri-

meşte o pedeapsă, evident cît mai trăsnită cu putinţă. Prin

urmare, cîştigă aceia care „dau" cuvinte cît mai dificil de

mimat, respectiv de ghicit, şi care au în echipă interpreţi

cît mai talentaţi. Totodată avantajul e al acelora care ştiu

să pună întrebări cît mai apropiate de ceea ce (se bănuieşte

că) se mimează, căci ghicirea se face, evident, punîndu-se

întrebări – e limpede, cred, că interpretul nu are voie să

deschidă gura (în acelaşi timp, nu are voie nici să sugereze

componenta *literală* a cuvîntului, ci doar pe aceea seman-

tică). Jocul are hazul şi spectaculozitatea lui (care, repet,

cresc dacă acela care mimează e un „adevărat" actor), şi

te ajută, zic eu, să-ţi antrenezi imaginaţia „corporală". De

obicei se hotărăşte, înainte de începerea jocului, ce fel de

indicaţii meta-mimetice sînt permise; de pildă, se convine

asupra unui semn prin care se sugerează echipei întoarce-

rea la cuvîntul ghicit anterior, în cazul în care interpretul

îşi dă seama că presupunerile au intrat pe o pistă greşită;

oricum, e vorba de doar cîteva astfel de semne, pentru că

prea multe ar face jocul prea uşor.

În ce mă priveşte, nu pot spune că aveam un adevărat ta-

lent pentru mimă, însă pot spune că o dată jocul descoperit

(şi asta s-a întîmplat în anul I de facultate) şi „gustat", mi-a

plăcut enorm – şi nu pentru că „dezvoltă creativitatea",

cum ar suna un clişeu, ci pentru că este un excelent creator

de atmosferă şi de situaţii comice. Mă rog, aş mai avea şi

altele de povestit, dar nu ştiu cu ce grad de interes…

Te-am rugat să povesteşti despre mimă fiindcă mi se pare că acest

jos, gustat foarte tare de scriitorii de seama ta (care nu prea le au cu

jocurile pe bune, sportive), cei mai tineri decît „optzeciştii" şi mai

în vîrstă decît cei care s-au desprins clar de „optzecişti", s-au cam

scuturat de ei, acest joc, mima, vă caracterizează…

Aşa, la prima vedere, fără prea multe informaţii, ideea mi

se pare discutabilă. Ce să înţeleg, că mima exclude posibi-

litatea ca unii dintre scriitori să fi avut plăcerea de a juca

fotbal sau baschet? Poate că într-un cerc diferit de cel al

scriitorilor, un anume autor „se dedă", cu aceeaşi plăcere,

voleiului. Mima e un joc de societate, potrivit în anumite

împrejurări, iar jocurile pomenite de tine sînt jocuri spor-

tive, de cu totul altă factură. Pe de altă parte, e nevoie de

dovezi statistice, pentru a vedea dominanta, nu de mărtu-

riile a doi-trei autori mai puţin atraşi de sporturi. În plus,

chiar dacă informaţiile tale ar confirma ipoteza, nu văd ce

relevanţă ar avea această preferinţă. Chiar sînt curios să-ţi

văd demonstraţia…

Cum era Cristian Popescu? Ce zicea-fă cea la cenaclu, cum se

comporta etc.?

Cu riscul de a te dezamăgi şi de a-i dezamăgi şi pe cititori,

trebuie să recunosc că nu prea am ce spune despre Cris-

tian Popescu. Aşa cum am precizat, l-am văzut o singură

dată, la cenaclul „Central", prin toamna lui '92, cred. Din

păcate, nu-mi amintesc decît faptul că se amuza copios la

lecturile pieselor într-un act pe tema „şantaj sentimental".

În orice caz, nu a vorbit prea mult – şi oricum, nu-mi amin-

tesc ce-a zis –, iar la sfîrşitul şedinţei s-a alăturat „nucleu-

lui" de care vorbeam (viitorul „tablou de familie"), cu care

eu încă nu aveam legături (exceptîndu-l, cum ziceam, pe

T. O.). Sincer, deşi auzisem cîte ceva despre Cristian Po-

pescu şi îi citisem şi poeziile, care poezii îmi şi plăcuseră,

nu eram fascinat de el, nu aveam o imagine din asta „miti-

zantă" asupra lui. Imagine care, de ce să nu recunoaştem,

creşte acum, încet-încet, şi pentru că – sau poate în primul

rînd pentru că – a murit tînăr, la 35 de ani.

Dacă Cristian Popescu nu ţi se părea chiar demn de luat în sea-

mă care erau modelele tale, cine îţi plăcea foarte tare? Trebuia să

fie neapărat mort?

Dragă Mihai, îmi răstălmăceşti răspunsul. Am spus că nu

eram fascinat, repet, fascinat de Cristian Popescu, aşa, ca

persoană, deşi, subliniez, poezia lui îmi plăcuse şi mi se

păruse (impresia se păstrează şi astăzi) că îşi avea propria

„personalitate" (ca dovadă, între altele, şi faptul că are epi-

goni). Prin urmare, n-am spus că nu părea demn de luat în

seamă, ci că nu m-am dus iute-iute la el să-i „fac curte”. În

general, eu nu fac curte scriitorilor sau criticilor, şi poate şi

de aceea, de regulă, nu ajung „în cărţi”. Deduc din maliţi-

ozitatea ta („nu ţi se părea chiar demn de luat în seamă”)

că răspunsul meu anterior ţi-a sugerat că la respectiva

întîlnire cenaclieră m-am dovedit încrezut, refuzînd să-l

abordez pe Cristian Popescu sau să intru în cercul admi-

ratorilor/prietenilor săi. Dacă e aşa, atunci să ştii că… nu-i

aşa. Pentru că era vorba, pe de o parte, de timiditate, iar pe

de altă parte de presupunerea că aş fi fost un intrus într-un

cerc de prieteni deja format (nucleul „Centralului”); dacă

mai pui la socoteală şi că în urmă cu cîteva luni fusesem

„bubuit” de aceştia şi încă nu învăţasem să încasez, cred

că e de înţeles de ce nu ardeam de nerăbdare să mă duc

la cei care mă desfiinţaseră. Apoi, eu vorbeam despre o

situaţie concretă, despre o singură „întîlnire” cu Cristian

Popescu, iar tu generalizezi, sugerînd că eu, vezi doamne,

l-aş fi respins de plano şi în mod constant. Poate că dacă

aş fi frecventat cu adevărat cenaclul, m-aş fi apropiat de

grup, inclusiv de Cristian Popescu.

Şi cealaltă răutate („trebuia să fie neapărat mort?”) e gra-

tuită. Bineînţeles că un model nu trebuie să fie, din punc-

tul meu de vedere, obligatoriu mort. Asta e o deducţie, din

nou, abuzivă. Eu am spus altceva, şi anume că fascinaţia

actuală faţă de poezia lui Cristian Popescu vine şi din pu-

ternica impresie pe care ne-o lasă accidentul biografic al

morţii sale premature. Pe de altă parte, dacă-mi plac texte-

le unui autor, asta nu înseamnă că simt nevoia să-l cunosc

ca persoană. Nu resping ideea în principiu, însă nici nu

caut cu obstinaţie (cu interes…) prezenţa lui; depinde şi de

situaţie, de împrejurări ş.a.m.d. Îmi place foarte mult pro-

za lui Agopian, ca asistent universitar chiar am ocazia de

a face un seminar pe tema asta, disertaţia cu care am ab-

solvit masteratul de literatura română contemporană avea

ca obiect romanul *Tache de Catifea*, dar nu simt nevoia să

mă duc la el, să-l tămîiez sau să-i spun păsurile mele. Dacă

întîmplarea face să cunosc un autor celebru şi să ajung la

o relaţie de prietenie, asta nu înseamnă neapărat că l-am

luat drept model literar.

Care îmi erau modelele, cine îmi plăcea foarte tare? A avea

un model înseamnă, după cum ştim, a urma conştient un

autor şi a-l imita. Cel care îşi atîrnă pe perete posterul cu

Nichita Stănescu, îi ştie versurile pe de rost şi încearcă să

scrie ca el, are, în mod clar, un model. Ei bine, aşa privind

lucrurile, nu pot zice că în anul trei de facultate mai aveam

vreo stea din asta polară. Ezra Pound, Frank O'Hara şi Eu-

genio Montale (citiţi în traducere, nu în original, recunosc,

prin '88–'89), îmi fuseseră, pînă atunci, repere poetice,

„maeştri" pe care încercam să îi imit, iar asta se vede în po-

emele din **Klein** şi din „pseudopodul" său, **Eu** (ei, da, toţi

autorii pomeniţi sînt morţi şi toţi sînt străini; prin urmare

sînt „necrofil" şi snob, nu?). Faptul că aceste modele mai

pot fi detectate în textele adăugate în **Eu** nu înseamnă că le

mai urmam conştient, ci că îmi intraseră în „metabolism",

astfel încît nici nu mai era nevoie să îi recitesc şi să fac

exerciţii de admiraţie pentru a-i urma. În rest, pot da mai

multe nume de autori care mi-au plăcut enorm, însă care

nu mi-au devenit, neapărat, modele: beat-nicii, Villon,

Brumaru, Dimov. De altfel, eu mă consider un cititor de

texte, nu de autori. Prin urmare, ţi-aş putea da numeroase

exemple de volume, opere, cărţi care m-au cucerit, însă cu

greu ţi-aş putea da exemple de autori care să rămînă egali

cu ei înşişi, care să fie mereu la aceeaşi înălţime.

Chiar, de ce îţi tot republici poeziile dintr-o carte în alta?

Cine nu ştie ce-am publicat o să creadă, după întrebarea

ta, că, de la a doua pînă la ultima (a cincea), toate cărţile

mele cuprind poezii deja apărute. Ceea ce nu e adevărat,

deoarece doar *Klein* şi *Eu* au inclus astfel de texte. *Klein*, ca

şi *Tablou de familie*, este un volum de debut. Amîndouă au

apărut în acelaşi an, la interval de cîteva luni, astfel încît

din perspectiva duratei lungi sînt ca şi simultane. Pentru

că nu aveam foarte multe texte, în *Klein*, volum individu-

al, am inclus textele deja apărute în *Tablou de familie*, care,

cum deja am amintit, e o carte de grup. În ceea ce priveşte

Eu, l-am conceput, deşi fusese precedat de *două* cărţi, ca pe

un re-debut, fiindcă, orgolios, am considerat că volumul

Klein nu a fost cu adevărat luat în seamă. Cu un tiraj „con-

fidenţial", practic inexistent pe piaţa literară, ajungînd

aproape exclusiv în mîinile criticilor, prietenilor şi cunos-

cuţilor, cu cîteva cronici şi recenzii pierdute în revistele

literare, placheta mea a rămas ca şi necunoscută. Deci, în

Eu am reluat integral placheta de debut şi i-am adăugat o

secţiune cu poemele noi. Am judecat aşa: cei care – puţini,

probabil – au dorit să aibă *Klein*-ul şi n-au avut de unde să

şi-l procure, îl puteau găsi; cei care nu auziseră de această

carte, aveau să facă atunci cunoştinţă cu ea. Aceia care ar

fi fost interesaţi – cine ştie? – de „producţiile” post- *Klein*,

le găseau tot aici. Într-un cuvînt, *Eu* devenea o „opera om-

nia” la momentul acela, mai ales că aveam convingerea

că nu mai am ce spune în poezie. Momentele de „graţie”

a scrisului păreau să fi dispărut, focalizarea asupra altor

proiecte, de proză, dar şi „academice” începea să mă aca-

pareze ş.a.m.d. După cum mi-am dat seama mai tîrziu,

lipsa momentelor „privilegiate” se datora epuizării unei

„vîrste poetice”, sentimentului că *acest/acel* Mihai Ignat nu

mai există aşa cum apare el în *Eu* – şi faptul că erau aco-

lo, într-un volum din 1999, poeme scrise încă din 1989 nu

putea decît să îmi întărească această impresie. Însă, ca să

revin la întrebarea ta, cărţile de după *Eu*, adică *Klein spuse*

şi *Poeme în doi* (ca şi alte două, aflate în manuscris), nu mai

cuprind „reluări”.

Cum ai debutat în volum („Klein”) şi ce a însemnat asta pentru

tine? Ţi s-au întîmplat lucruri memorabile datorită primului

tău volum publicat?

În vara lui ‘95, imediat după absolvire şi după întoarce-

rea la Braşov, a apărut *Tablou de familie*. Prin septembrie,

răsfoind revistele literare, am dat de un anunţ referitor la

concursul naţional de poezie „Aurel Dumitraşcu” de la

Piatra Neamţ. Nu ştiam nimic despre concursul ăsta, era,

de altfel, abia la a doua ediţie, dar fiindcă Mircea Cărtă-

rescu mă tot îndemnase să-mi adun textele în volum şi să

le trimit pe la edituri şi jurii, m-am conformat. Spre ma-

rea mea surpriză, căci nu-mi făcusem iluzii, în noiembrie

am primit un telefon prin care eram anunţat că fusesem

desemnat cîştigător. Juriul, format din 13 scriitori, fusese

prezidat de Liviu Ioan Stoiciu, iar la faza finală a selec-

ţiei concurentul principal îmi fusese, am aflat mai tîrziu,

Nicolae Coande. În decembrie, acelaşi an, *Klein* avea deja

I.S.B.N. şi coperte – şi asta, în sine, a însemnat foarte mult

pentru mine, chiar dacă nu şi pentru alţii (cu excepţia lui

Liviu Ioan Stoiciu, Radu Cosaşu, Liviu Antonesei sau Mir-

cea Cărtărescu). Lucruri memorabile legate de *Klein*? Pen-

tru mine nu au existat. Dar dacă li s-au întîmplat altora,

îi rog pe cei în cauză să-mi spună. Cred că ar fi chiar mai

important decît ceea ce mi s-ar fi putut întîmpla mie.

Cum a ajuns „Klein spuse”, cea mai reuşită carte a ta (după

părerea mea, evident), fără coperte, „descărnată”, cum ai zis

tu. Despre „Poeme în doi” încă nu ştiu nimic, aşa că poate ne

povesteşti tu cîte ceva despre această carte abia apărută. Să te

întreb de planuri de viitor?

Spre marea mea surpriză, la vreo doi ani de la scrierea tex-

telor noi din **Eu**, cînd deja eram aproape sigur că ajung,

în sfîrşit, prozator, în toamna lui 2000 am pus pe hîrtie,

dintr-o suflare, în mai puţin de două săptămîni, textul lui

Klein spuse. Aceste zile au fost, bineînţeles, urmate de o

perioadă ceva mai lungă de retuşuri – dar nu pentru că

au fost multe (în general tăieturi), cît pentru că, aşa cum

îmi place mie să zic, am lăsat textele „la rece”, o bucată

de timp, ca să le pot reciti cu capul limpede, distanţat de

momentul „fierbinte” al scrierii; totodată le-am dat cîtorva

apropiaţi în a căror părere am mare încredere (în primul

rînd Doinei Ioanid, soţia mea) pentru o privire „din afară”.

Cum a ajuns *Klein spuse* „descărnată” e o poveste întreagă.

Pe scurt, s-a întîmplat aşa: editura căreia m-am adresat,

Crater, şi-a bătut joc de coperta excelentă făcută de unul

dintre prietenii mei, Marius Rus (autor şi al site-ului meu,

de altfel), aşa cum, aceeaşi editură, şi-a bătut joc, implicit,

de sponsorizarea acordată de revista virtuală *Norii* prin

bunăvoinţa unui prieten de peste ocean, Ştefan Bălan, şi a

scos o copertă oribilă. Nu vreau să intru în amănunte. Cert

este că, disperat, rămas în impas (editorul îmi cerea, tot

mie, alţi bani ca să scoată o nouă copertă!), am luat cărţile,

cărora, cu excepţia a 20 de exemplare, încă nu le fuseseră

lipite copertele, şi le-am adus acasă. Hotărîrea am luat-o

la furie, după care, la rece, mi-am dat seama că n-am ce să

fac cu 480 de exemplare de cărţi fără coperte (nici vorbă de

bani scoşi din propriul buzunar, că doar era un buzunar

de asistent universitar!), dar că nici nu îmi vine să le arunc

la gunoi. Şi atunci mi-a venit ideea de a confecţiona man-

şeta pe care să scriu un text „promoţional" cît mai incitant

şi de a lansa cartea „în samizdat". Şi aşa am devenit, la a

patra carte, autor underground (ca o curiozitate, nu ca o

laudă: cu excepţia *Tabloului de familie*, pentru care numele/

prefaţa lui Cărtărescu a servit, sînt convins, drept tram-

bulină mediatică – şi nu pot decît să îi mulţumesc pentru

acest serviciu –, doar „descărnata" *Klein spuse* a fost nomi-

nalizată, alături de cărţi „normale", la premiul ASPRO).

Aşa că, într-un fel, ar trebui să îi mulţumesc neseriosului

editor pentru faptul că a contribuit la micul meu succes

şi la involuntarul meu experiment (la nivelul artefactului,

nu la nivelul textului). Apropo de asta, unii mi-au sugerat

să nu divulg geneza accidentală a acestei ediţări, ci să las

impresia că totul a fost premeditat. Ştiu că ar fi sunat mai

frumos aşa, dar nu acesta ar fi fost adevărul. Oricum, des-

pre *Klein spuse* ar mai fi multe de povestit.

În schimb, despre *Poeme în doi* nu sînt aşa multe de spus.

Am scris-o în vara anului 2002, în aproximativ şase-şap-

te săptămîni – lăsînd la o parte, ca de obicei, perioada de

păstrare „la rece" etc. E un volum de poezie erotică, avînd,

ca şi *Klein spuse*, o anumită „independenţă" stilistică în ra-

port cu celelalte volume ale mele şi o miză proprie, dar

continuînd, într-un fel, „lirismele" lui Klein. Ideea este că

eu, de la o vreme, nu mai scriu doar poeme pur şi simplu,

ci şi *volume* de poezie: asta înseamnă că fiecare nou volum

are o anumită „rotunjime”, o cvasi-autonomie, că de la o

carte la alta îmi schimb, fie şi relativ, discursul – asta pen-

tru că la un moment dat am senzaţia că am epuizat un tip

de exprimare şi o anumită perspectivă, astfel că simt ne-

voia unei modificări. Mai e şi teama de manierizare, care

mă determină să îmi metamorfozez, fie şi parţial, registrul

exprimării. Astfel încît şi celelalte două cărţi de poeme

(una dintre ele scrisă, de fapt, înainte de *Poeme în doi*) îşi

păstrează, de asemenea, zic eu, cvasi-independenţa.

După cum vezi, într-un fel ţi-am răspuns şi la întrebarea

legată de planurile mele. E limpede, cred, că doresc să îmi

public, în anii ce vin, aceste două manuscrise de poezie.

Dar, totodată, vreau să îmi public cele trei piese de teatru,

mă străduiesc să găsesc o cale de a le vedea puse în scenă,

încerc, chinuit, fără prea tragere de inimă, să îmi termin

teza de doctorat, mă gîndesc să îmi transform unul dintre

proiectele de roman în scenariu de film şi, bineînţeles, last

but not least, să-mi scriu o dată, la naiba!, romanele mult

visate. După cum vezi, nu de planuri duc eu lipsă.

(iulie 2003, Braşov)

Dan Lungu

„Fiecare „vede” şi reţine ceea ce a învăţat să vadă, ceea ce trecu-

tul lui îi permite să vadă”

Născut pe 15.09.1969, la Botoşani; absolvent al secţiei sociolo-

gie-politologie a Facultăţii de Filosofie, Universitatea „Alexan-

dru Ioan Cuza”, Iaşi (1995). În prezent, conf. dr. la Catedra de

Sociologie din cadrul aceleiaşi universităţi. Volume publicate:

Muchii (1996); Cheta la flegmă (1999); Cartografii în tranzi-

ţie. Eseuri de sociologia artei şi literaturii (2003); Construcţia

identităţii într-o societate totalitară. O cercetare sociologică

asupra scriitorilor (2003); Povestirile vieţii. Teorie şi documente

(2003); Proză cu amănuntul (2003); Nuntă la parter (2003),

Raiul găinilor (2004), Băieţi de gaşcă (2005), Sînt o babă comu-

nistă (2007), Cum să uiţi o femeie (2009), În iad toate becurile

sînt arse (2011).

Dan, eşti unul dintre tinerii foarte activi, înfiinţezi cenacluri,

cluburi, grupuri, participi la diferite festivaluri, publici în di-

verse reviste, faci şi literatură, şi sociologie ş.a.m.d. De la ce ţi se

trage? Aşa erai şi-n copilărie sau taman din contra?

Nu ştiu dacă sînt chiar aşa activ precum spui… De fapt,

o parte din lucrurile astea le fac atunci cînd mă enervez.

Nervii mă motivează. Mă sufocă o stare de lucruri, mă

scoate din sărite o atitudine, îmi sare muştarul la un tip

de comportament şi atunci motoarele mi se încing, fac

grupuri şi scriu la reviste, intru în polemici, cum spui tu.

În general, sînt un tip calm. Liniştit spre leneş. Îţi trebuie

mult ca să mă scoţi din papuci. Dar dacă mi se întîmplă,

simt nevoia să fac ceva. Şi nu ceva ca un foc de paie – să

trag o înjurătură, să dau o palmă sau chestii de astea –

ci ceva temeinic, aşezat. Aşa s-a născut şi Club 8. În plus,

cred că am o anumită perseverenţă, care mă ajută să duc la

capăt lucrurile începute. Uneori, pe parcurs – ni se întîm-

plă tuturor – motivaţia pentru o acţiune sau alta ne scade;

în acest moment vine perseverenţa şi-i ia locul. Duc lucru-

rile la capăt fiindcă le-am început, chiar dacă nu mai am

aceeaşi motivaţie puternică. Nu spun că trăsătura asta e

neapărat bună, uneori e păguboasă rău de tot…

Cu literatura şi cu sociologia e altceva. Cu „literatura” mă

ocup de cînd eram mic. Prima poezie pe care am scris-o –

şi asta înainte de a merge la şcoală – este „Iarna pe uliţă”

a lui Coşbuc. Am copiat-o literă cu literă din manualul de

citire al surorii mele. Am desenat-o, mai bine zis, că de citit

nu ştiam să citesc. Cum am învăţat să scriu, am şi „com-

pus” (jargonul învăţătorilor!) primele poezioare. Nu cred

că e chestie de talent sau de inspiraţie (sau nu numai), ci

(şi) de obişnuinţă. Părinţii mei erau destul de severi, nu

puteam ieşi în stradă decît cu program. Aşa că stăteam

mult timp în curte, în casă. Sora mea, mai mare fiind, îşi

făcea temele. Folosea creioane frumos colorate, caiete, sti-

lou, un întreg instrumentar fascinant – mai ales pentru

cineva care trebuia să se joace mai mult singur. Cred că

atunci cînd am „pictat” poezia lui Coşbuc, am făcut-o de

plictiseală, am găsit o „joacă” nouă. În plus, îmi legitimam

accesul la acel instrumentar fabulos – creioane, ascuţitori,

carioca, caiete – şi făceam o activitate bine valorizată de

ceilalţi, o activitate peste vîrsta mea, de şcolar. De unde

ştiam eu că e valorizată social? Destul de simplu… Cînd

sora mea îşi făcea temele, trebuia păstrată liniştea: şşşşt,

îşi face temele! Dacă toată lumea trebuia să-şi ţină gura

pentru chestia asta şi să meargă în vîrful picioarelor, nu e

clar că e o treabă importantă?

Cînd am învăţat să buchisesc, am găsit altă „joacă" de unul

singur: cititul. O joacă fascinantă, infinită, în care eşti şi nu

eşti de unul singur. Personajele îţi ţin companie. Îţi găseşti

prieteni cărora le poţi urmări năstruşniciile cu sufletul la

gură, care trec dintr-un volum în altul (cîtă nerăbdare să

schimb cartea la biblioteca municipală!) şi, lucru foarte im-

portant, cu care părinţii îţi dau voie să te joci, căci nu tre-

buie să ieşi din curte pentru a te întîlni cu ei. Formidabil,

puteam să mă joc şi să fiu copil cuminte în acelaşi tip! Aşa

am dat în patima lecturii. Devoram teancuri de cărţi, nu

ieşeam din casă cu zilele. Ai mei se cam îngrijoraseră. Mă

îndemnau să mai ies din cînd în cînd în stradă, să mă mai

joc cu copiii, iar eu îi fugăream din cameră că mă deran-

jează. Cumva, scrisul şi cititul au fost pentru mine jocuri

de copil singuratic, care trebuia să păstreze liniştea. Apoi,

odată intrat în joc, restul e obişnuinţă. Exagerînd, fireşte.

Despre cum patima lecturii şi magia jocului literaturii fa-

vorizează construcţia unei cariere literare, am o întreagă

teorie, cu care însă nu vreau să te plictisesc.

Cît despre sociologie… sociologia e tot un fel de literatură:

literatură de specialitate. Diferenţa dintre ele nu e atît de

mare, aşa cum pare la prima vedere.

Ce importanţă are realitatea, biograficul pentru prozele tale?

E o întrebare foarte complicată. Mai ales dacă urmărim

articulaţiile fine dintre realitatea exterioară, experienţa

individuală şi text… La limită, nu cred că există literatu-

ră care să nu fie autobiografică în sensul cel mai larg. Să

mă explic. Nu trebuie să povesteşti amănunte din viaţa

ta pentru a fi autobiografic. Fiecare dintre noi ne formăm

într-o realitate exterioară nouă, pe care o experimentăm

şi de unde învăţăm tot ceea ce ştim. O realitate pe care

o interiorizăm, care ne constituie şi ne transformă lumea

noastră interioară, subiectivă. Biografia, adică faptele ex-

perimentate personal pe traiectoria vieţii, ne formează

modul de a gîndi, de a simţi, de a evalua, de a percepe,

de a judeca pe celălalt etc. Un acelaşi peisaj văzut de două

persoane diferite va fi redat ulterior diferit, o întîmplare la

care participă mai multe persoane va fi relatată ulterior în

variante diferite. Cu cît bagajul biografic al celor care pri-

vesc peisajul sau asistă la o întîmplare va fi mai diferit, cu

atît versiunile ulterioare vor fi mai distanţate una de alta.

Pentru că fiecare „vede” şi reţine ceea ce a învăţat să vadă,

ceea ce trecutul lui îi permite să vadă. Însă această reali-

tate exterioară încorporată în lumea interioară nu trebuie

văzută în mod restrictiv, ca întîmplări strict fizice şi ca o

experienţă omogenă. Noi învăţăm în multe feluri şi multe

lucruri. Învăţăm din întîmplări pe propria piele, dar şi din

cele păţite şi povestite de alţii; din interacţiune cu ceilalţi,

dar şi citind din cărţi (biografia intelectuală, a ideilor cu

care intrăm în contact e la fel de importantă ca şi întîmplă-

rile cotidiene); învăţăm din prezent, dar şi rememorînd.

Sîntem nişte fiinţe extrem de complicate. Nici trecutul nos-

tru nu este mereu acelaşi, pentru că ni-l putem reprezenta

diferit în funcţie de ultimul eveniment trăit, mai ales dacă

acesta ne marchează puternic. Din perspectiva ultimelor

întîmplări, unele lucruri pe care nu le povesteam din viaţa

noastră, considerîndu-le neimportante, pot căpăta rele-

vanţă. Paradoxal, nici (auto)biografia noastră nu este me-

reu aceeaşi. Şi este normal să fie aşa, pentru că nu sîntem

nişte mecanisme acţionate exclusiv de trecutul încorporat.

El ne dirijează, e drept, dar privit prin lupa prezentului nu

rămîne mereu acelaşi, sîntem ghidaţi de un trecut mereu

modificat de perspectiva prezentului. Această revanşă a

prezentului asupra trecutului trădează de fapt existenţa

libertăţii noastre individuale.

Inevitabil, realitatea exterioară este importantă pentru

prozele mele – fie că ne referim la realitatea imediată, fie

la cea încorporată ca experienţă personală. Eu observ în

realitatea înconjurătoare ceea ce îmi permite biografia mea

să văd, iar biografia mea se schimbă în funcţie de ceea ce

trăiesc acum. Între anumite limite, fireşte. Nu înseamnă că

după ce răspund la acest interviu sînt cu totul alt om şi am

un cu totul alt trecut.

Ai debutat cu un volum de poezie, „Muchii”, la editura Juni-

mea (Iaşi), apoi ai publicat un volum de proză scurtă, „Cheta la

flegmă”, la editura Outopos (Iaşi), cărţi care nu ştiu să fi ajuns

în librăriile din alte oraşe. Cum trebuie promovată literatura în

aceste condiţii, cînd editurile au asemenea difuzare şi de multe

ori nici nu le interesează ce se întîmplă cu cărţile, urmărind cu

totul alte interese?

Eu cred că este o situaţie temporară. În timp, lucrurile se

vor schimba şi difuzarea se va face profesionist, iar editurile

neprofesioniste vor muri. Încet-încet, piaţa îşi va impune re-

gulile ei dure. Outopos a şi dispărut. Iată, editurile bune, ca

Polirom, Humanitas sau Compania, au o difuzare excelentă.

O soluţie alternativă o constituie cărţile publicate pe internet.

Mai ales pentru cărţile academice, care au un public restrîns,

dar care ştie a utiliza calculatorul şi, de obicei, are acces la

internet la locul de muncă. Anul trecut am avut o experien-

ţă interesantă. Am publicat la editura electronică Liternet un

volum: „Cartografii în tranziţie. Eseuri de sociologia artei şi

literaturii”. Surpriza a fost maximă. În două luni a fost des-

cărcată/salvată pe propriul calculator de o mie de persoane.

Asta nu înseamnă că a fost şi citită, aşa cum nici cărţile vîn-

dute nu ştim dacă sînt citite sau nu. Dar a ajuns la o mie de

persoane…

Cum ai început să scrii literatură şi care a fost reacţia apropiaţi-

lor tăi la vestea asta?

În linii mari, ţi-am spus cum m-am apucat de scris. Venind

pe nesimţite, cei apropiaţi nu au avut o reacţie spontană…

Cred că atitudinea alor mei, la un moment dat, cînd eram

adolescent, era ceva de genul „mai bine scrie, decît să um-

ble teleleu Tănase prin oraş sau să facă alte porcării”. Nu

i-a impresionat niciodată chestia asta. Atîta timp cît din

asta nu se poate trăi, pentru ei, care au muncit din greu

să-şi cîştige pîinea, nu-i decît un moft. O preocupare bună

pentru timpul liber.

Cum a apărut Club 8, al cărui manifest l-aţi publicat în decedata

Vineri, dar şi în OZONE FRIENDLY, antologia voastră, la care

ai scris şi prefaţa? De ce se numeşte Club 8 şi care e situaţia

actuală a clubului, ce mai face Club 8?

Mulţumesc de întrebare, Club 8 face bine. În acest mo-

ment, chiar foarte bine. După o perioadă de relativă lîn-

cezeală, sîntem din nou în plină efervescenţă. Sîntem plini

de proiecte.

Cum a început Club 8… A început în primăvara lui 1997,

într-un apartament din Tătăraşi, în România, Europa,

pe planeta numită Pămînt. În bl. K1, sc. A – ca să fiu mai

precis. În privinţa numărului apartamentului, istoria lite-

rară va trebui să facă investigaţii serioase şi probabil că

se va împărţi în două tabere, subiectiviştii şi obiectiviştii.

În acte, apartamentul purta numărul 2, deşi era la etajul

patru (fără lift), fiind numerotate pe palier; însă, pentru

a simplifica lucrurile şi a nu crea încurcături, oamenii de

pe scară îşi numerotaseră apartamentele de la 1 la 9. Aşa-

dar, pentru stat apartamentul avea numărul 2, iar pentru

comunitatea de locatari avea numărul 9. Ghiciţi, vă rog,

numărul corect!

Iniţial, toată povestea asta a purtat numele de Cenaclul

din Tătăraşi. Titulatura spune mai multe lucruri. În pri-

mul rînd, că la început a fost conceput ca un cenaclu şi

nu ca un club. Un cenaclu, totuşi, special: era ţinut într-o

locuinţă privată, unde nu prea puteai veni fără invitaţie

(era şi destul de greu de nimerit…); locul unde se desfă-

şura cenaclul nu era într-un loc „încărcat de istorie”, „plin

de tradiţie”, la Pogor sau pe Copou, ci într-un cartier pe-

riferic. De la început el a fost conceput ca ex-centric. De

ce un cenaclu nou? Pentru că am considerat că cele exis-

tente erau compromise rău de tot: mult fariseism, laude

deşănţate pentru texte de doi bani, prieteşuguri dubioase,

veleitarism cu pretenţii, mentalitate de baroni locali ai lite-

raturii etc. Au venit mulţi tineri atunci în Tătăraşi. Deviza

era: „intră cine poate, rămîne cine vrea.” Era plină casa, se

stătea pe jos. Nu mai ştiu cînd a avut loc prima şedinţă,

probabil prin martie. Am citit şi un fel de manifest încropit

de mine, altul decît manifestul monguz, care a fost mai

tîrziu. Dar zilele trecute am găsit un caiet, în care scrie: „15

mai 1997 – şedinţa a IV-a. Au participat: Dan Lungu, Dana

Lungu, Mihaela (cred că Gafiţescu), Cerasela Stoşescu,

Ionel Răducea, Adrian, Florentin Sorescu, Sorin Durdun,

Dragoş Popescu, Liviu Măţăoanu, Bogdan, Mihai Ursachi.

Au citit: Liviu Măţăoanu, Mihai Ursachi.” A fost o şedinţă

cu invitaţi de la Piteşti, de la cenaclul SIND. Ţin minte că

Mihai Ursachi a fost extrem de punctual, dimineaţa la zece

punct a sunat la uşă, n-a vrut să-l aducem cu taxiul, cum

ne oferisem, a spus că ştie foarte bine cartierul, că a locuit

în el. A citit un poem lung despre Iulius Cezar, pe care nu-l

terminase de mult timp şi îl citea pentru prima dată cuiva.

A vrut să ne facă o surpriză. Sorescu l-a cam ras la comenta-

riu, cred că din teribilism, că poemul era foarte bun. Ursachi

l-a lăudat enorm pe Măţăoanu, a spus că face cam acelaşi

lucru cu Mircea Ivănescu, numai că la un nivel mult mai

bun. Piteştenii au mai venit după aceea o dată, după ce s-a

adoptat denumirea de Club 8, ocazie cu care l-au întîlnit, de

astă dată, tot în Tătăraşi, pe Emil Brumaru.

Denumirea de Cenaclul din Tătăraşi a durat doar cîteva

luni, pînă în octombrie, cred. În octombrie a avut loc o

întîlnire esenţială, cea cu Ovidiu Nimigean. După aceas-

tă întîlnire, am schimbat, încetul cu încetul, şi titulatura,

şi echipa, şi obiectivele… Începe practic o altă perioadă.

Ovidiu era un tip destul de retras, nu ieşea la mondenităţi

literare, aşa că, deşi eram de opt ani în Iaşi, nu-l cunoscu-

sem. Ştiam ce scrie şi îmi plăcea arţagul lui. Ca sociolog,

îmi calculasem cam care erau oamenii cu care se poate face

alternativă în Iaşi, pentru că eu nu aveam destulă legitimi-

tate pentru aşa ceva. În definitiv, nu aveam decît un volum

de versuri publicat şi eram un prozator promiţător, cunos-

cut mai mult de tinerii din cenacluri. Îl ochisem pe Ovidiu.

Era un ins trăsnit, un critic temut şi un poet incomod – mă

gîndeam că s-ar putea să-i placă ideea. Şi am avut drepta-

te. Şi am găsit şi prilejul să-l cunosc. Viorel Ilişoi, care lucra

la „Timpul” şi locuia într-un sat de pe lîngă Iaşi, la socri,

rămînea adesea peste noapte la mine. Începuse o anchetă

la revistă, pe care o clocisem amîndoi, intitulată „Viaţa li-

terară pe Bahlui”. Dacă nu mă înşel, primul interviu a fost

cu Dorin Spineanu, care înjura în stînga şi în dreapta, un

interviu care a pus gaz pe foc. La un moment dat, îi spun

lui Viorel: fă un interviu cu Nimigean. A fost de acord şi

am pornit în căutarea lui. L-am găsit cu greu, la Cora-

bia Nebunilor sau la Closeţele, cum se numeşte căminul

de garsoniere al universităţii, G4. Interviul a ieşit super.

După mai multe sticle de Cotnari, Viorel şi-a amintit că

ştie să cînte la vioară, iar Ovidiu că are o vioară pe undeva.

Cred că este şi o fotografie din acea seară, în care eu vorbesc

cu Ovidiu şi Viorel chinuieşte vioara. La scurt timp după

această întîlnire, am făcut un plan de bătaie. Tot la Ovidiu

în garsonieră. Am hotărît că e club şi nu cenaclu; i-am dat

numele de Club 8. Următorul vizat în constituirea grupului

a fost Radu Andriescu, la care am mers trei oameni: Ovi-

diu, Viorel şi cu mine. Viorel se cam codea, că avusese cu

ceva timp în urmă, la Botoşani, o gîlceavă cu Andriescu.

Dar lucrurile au decurs bine, Radu nu ţinea supărarea. I-a

plăcut ideea. Planurile au luat amploare. Am început şedin-

ţele publice la Teatrul „Luceafărul", căci la mine acasă nu se

mai putea: în septembrie se născuse Ilinca, iar apartamen-

tul meu era cu două camere semi-decomandate. Lucrurile

au decurs foarte repede, ne-am înţeles fără tîrguieli, ceea ce

înseamnă că gîndeam cam la fel şi ideea, de fapt, plutea în

aer, aştepta doar să fie pusă în aplicare. S-au adunat ca prin

farmec şi Otilia Vieru, Costică Acosmei, Ada Tănase, Hora-

ţiu Decuble şi toţi ceilalţi. Ancheta lui Viorel din „Timpul”

a găzduit în numerele 11 şi 12 două mese rotunde realizate

la Club 8. Îţi dai seama ce repede s-au derulat întîmplările.

Dincolo de şedinţele publice, frecvente în această perioadă,

ne întîlneam destul de des şi acasă la Radu, unde stăteam

mai ales pe terasă. Au fost întîlniri superbe. În acea perioa-

dă Radu a scris „Eu şi cîţiva prieteni”, care a apărut la Bru-

mar în condiţii excelente. În fine, în 1998 a fost polemica din

Monitorul Arte, care a făcut mare vîlvă în tîrg şi care ne-a

unit şi mai mult. Nu mai detaliez perioada care a urmat. Ea

e mai cunoscută şi deja m-am întins cam mult cu povestea.

Care e atmosfera culturală ieşeană văzută din interior, că dinafară

situaţia e deosebit de încordată, iar tinerii par foarte bine plasaţi?

Da, e relativ încordată. După polemica din Monitorul Arte,

a urmat cea din Observatorul Cultural, care, deşi nu a fost

iniţiată de Club, a fost susţinută puternic de membrii lui.

Dar şi reverberaţiile acesteia se sting… Nu ne mai încruci-

şăm spadele. Am hotărît că trebuie să construim. Clubul,

împreună cu revista „Timpul”, reprezintă în momentul de

faţă în Iaşi o zonă de mare interes pentru cei foarte tineri.

Dacă sînt bine plasaţi… Într-un fel, da. Nu neapărat insti-

tuţional, cu toate că unii dintre ei stau bine şi în privinţa

asta. Sînt bine plasaţi pentru că au ştiut să-şi construiască

oportunităţi. Au unde publica, se pot întîlni şi discuta, se

pot face cunoscuţi. În plus, există acest val al prozatorilor la

Iaşi, de o forţă teribilă. În sfîrşit, a sosit şi momentul prozei

la Iaşi. Pînă acum, poeţii erau marca locului. Faptul că se

scrie multă proză şi bună e un avantaj pentru toţi. Nu e me-

ritul nimănui în mod special, dar e o mare şansă.

Clubul construieşte şi el. Antologii (în româneşte, în en-

gleză, în germană); relaţii cu Austria, Germania, Franţa; o

colecţie („Club 8”, la Editura Versus), un site (http//:club8.

home.ro) şi multe altele. Vor urma surprize!

Ce scriitori români ţi se par importanţi, cine îţi pare competitiv în

cadrul literaturii universale?

Sînt mulţi scriitori români importanţi, mi-ar fi greu să-i enu-

mer. Chestiunea cu literatura universală e spinoasă. Ce-i aia

literatură universală? Am putea vorbi, mai practic, de au-

tori care ar putea avea succes în Occident… Dar şi asta e

greu de spus. E mai uşor să vedem care sînt cei care deja

au avut succes şi să tragem de aici niscaiva concluzii extra-

polabile, deşi nici acesta nu e raţionamentul cel mai corect.

Herta Müller sau Eginald Schlatner au avut succes în Ger-

mania. Vor avea ei şi în Franţa? Dar în Marea Britanie? Greu

de spus… Aici merge făcînd şi văzînd, cu tatonări succesi-

ve. Scriitori necunoscuţi la noi sau puţin valorizaţi pot avea

un succes imens în afară, într-o ţară sau alta, căci şi între ele

există diferenţe de mentalitate. Dar pentru a vedea dacă au

succes, trebuie promovaţi. Cu eşantioane de text, în rîndul

editorilor din afară, cu costuri minime. Şi asta nu trebuie s-o

facă neapărat statul, ci şi agenţiile literare private. Numai că

scriitorii trebuie să fie dispuşi să umble substanţial la text,

eventual să scrie după comenzi şi multe alte lucruri cu care

autorul român nu e prea obişnuit.

Despre scriitorii tineri, cum ţi se pare literatura scrisă de tineri,

pe cine ai menţiona?

Literatura tînără e foarte diversă. Multe stiluri, multe direc-

ţii. Se cloceşte ceva, simt asta. Dincolo de toate tînguielile,

multe dintre ele îndreptăţite, perioada postdecembristă e

favorabilă înnoirii, e fecundă. Acum nu e atît de greu să

scrii ce vrei şi nici să publici, ci să-ţi păstrezi motivaţia de a

scrie. Peste cincisprezece, douăzeci de ani, odată cu dezvol-

tarea managementului cultural autohton şi cu „alinierea”

mentalităţilor, literatura română va pătrunde puternic în

Europa. Iar tinerii de acum vor profita din plin de asta. E

o şansă pe care scriitorii din comunism n-au avut-o. Ei au

avut şansa dizidenţei, dar cîţi au folosit-o?

Sînt mulţi scriitori tineri (foarte) buni. Nu-s convins că-i pot

aminti pe toţi, spun doar cîteva nume, care îmi vin în min-

te acum: Constantin Acosmei, Petre Barbu, Ioana Băieţică,

Daniel Bănulescu, Ştefan Baştovoi, Dumitru Crudu, Adina

Dabija, Gabriel H. Decuble, Gabriela Gavril, Radu Pavel

Gheo, Mihai Ignat, Florin Lăzărescu, Liviu Măţăoanu,

Rareş Moldovan, Alina Nelega, Răzvan Rădulescu, Dan

Sociu, Sorin Stoica, Costel Stancu, Dan Lucian Teodoro-

vici, Mircea Ţuglea, George Vasilievici, Constantin Vică,

Elena Vlădăreanu. Radu Andriescu şi cu O. Nimigean in-

tră la categoria tineri? Dar Simona Popescu? Dar Radu Al-

dulescu, Adrian Oţoiu şi Radu Macrinici? Dacă da, atunci

îi înscriu şi pe ei. Pe tine nu te pun, şi nici pe fratele tău, că

zice lumea că o fac de politeţe. Îmi cer scuze de la cei pe

care i-am uitat sau pe care încă nu i-am citit.

Dacă ai fi un om plin de bani, ce ai face pentru scriitorii tineri?

Dacă ai fi preşedintele Uniunii Scriitorilor, să zicem, ce schim-

bări ai face în această asociaţie? Ce rol trebuie să aibă o asociaţie

de scriitori şi au ele vreun rost aşa cum sînt?

Dacă aş fi un om cu bani, probabil că n-aş gîndi ca acum

şi, de fapt, n-aş face ceea ce mă gîndesc că aş face dacă aş

fi un om cu bani. Dar hai să vedem ce mă gîndesc că aş

face pentru scriitorii tineri dacă aş fi o persoană cu bani.

Cred că în primul rînd i-aş ajuta să se asocieze şi le-aş plăti

traininguri în care să înveţe cum pot fi obţinuţi bani din

occident pentru cultură, căci de acolo pot fi deblocate mai

multe fonduri decît aş fi eu în stare să le ofer. Cu certitu-

dine, nu toţi au capacităţi manageriale. De aceea, poate aş

sponsoriza o colecţie de literatură tînără la o editură pre-

stigioasă, iar pentru cei cu un debut strălucit m-aş gîndi la

un fel de cărţi comandate, cu avans plătit. Să-i motivez să

scrie în continuare. Dar n-aş da bani după capul meu, ci

mi-aş lua un consilier în această privinţă.

Dacă aş fi preşedintele U.S.R.? Ar fi foarte multe lucruri

de făcut… În primul rînd aş încuraja descentralizarea:

mai multe filiale şi cu autonomie financiară mai mare.

Nu vreau să vorbesc aici de avantajele acestei mişcări, dar

sînt multiple. Aş umbla la criteriile de admitere în U.S.R.,

căci acum e prea puţină rigoare, ceea ce duce la scăderea

statutului de scriitor. Aş încerca să dezvolt competenţe în

construcţia şi managementul proiectelor, pentru a putea

aduce bani europeni. Aş studia mai mult la posibilităţile

de reclamă prin intermediul cărţilor şi aş intra în combina-

ţie cu agenţiile de publicitate. Aş construi o agenţie literară

a U.S.R. care să încerce să plaseze autori români pe pieţe-

le străine de carte, dar o agenţie nu populată cu scriitori

şi traducători sinecurişti, ci cu profesionişti în marketing

cultural. Ar fi mai multe de făcut, dar nu-mi vînd toate

secretele. Consultanţele de specialitate se plătesc cu bani

grei. Aştept ofertele.

(2003-februarie 2004, Braşov – Iaşi)

Răzvan Ţupa

„Cei mai mulţi dintre cei care scriu sînt autodistructivi”

Răzvan Ţupa s-a născut la Brăila, în 1975. A publicat volume-

le de poezie Fetiş (2001), Fetiş – o carte românească a plăcerii

(2003, premiul naţional pentru poezie „Mihai Eminescu”, secţi-

unea debut), Corpuri româneşti (2005), Poetic. Cerul din delft şi

alte corpuri româneşti (2011). Site: http://www.poetic.ro/

Răzvan, tu eşti cunoscut ca poet, ai editat o carte, „Fetiş”, ai

citit la mai multe cenacluri literare, publici poezie în reviste.

Proză nu scrii?

E un început bun de discuţie, poate cei mai mulţi dintre

colegii mei ar răspunde afirmativ, eu nu. Am avut şi eu

încercările mele de proză, aşa cum se zice că toată lumea

a „făcut măcar o poezie”... dar... nu a mers. De fapt, cînd

m-am apucat de treaba asta cu scrisul, am luat-o ca pe o

simplă activitate de producţie. Un om poate vrea să facă

nişte cuie, altul face căsuţe din chibrituri sau case de-ade-

văratelea, bun... exagerez puţin, doar că în direcţia asta a

scrisului mi se părea mie că mă simt cel mai bine în ca-

zul în care aş reuşi să fac ce-mi propun. Eu, pînă la 17 ani

(adică mult după vîrsta la care se spune că ţi se formează

personalitatea) nu cred că am citit decît rafturi întregi de

romane poliţiste. Mai scăpam basme, legende... dar vo-

iam acţiune etc. Îţi dai seama că trebuia să citesc pentru

la şcoală poezie cultă etc. Dar pe-astea le uitam repede,

după două zile nu mai ştiam nici un vers. Lucrul ăsta mi-a

rămas şi acum, pentru că nu ştiu pe dinafară nici o po-

ezie (spre ruşinea mea). Dar acum am şi un motiv: mie

îmi place să deformez, să refac, şi nu suport vreun fel de

discurs pe care trebuie să-l ştim pe dinafară. Pînă la urmă

mă interesează mai mult un fel de „aventură" pe care o

avem fiecare pentru a ajunge să exprimăm ceva, şi mai pu-

ţin chestiile pe care aş putea să le repet cuvînt cu cuvînt.

Te-am întrebat de proză fiindcă poezia ta mi s-a părut foarte

aproape de proză, nu poeme în proză, ci mai degrabă o proză

poetică. Apoi e şi acea structurare a cărţii, plus textul de la în-

ceput, care – iar – nu e o prefaţă, ci un fel de introducere. De ce

ai ales poezia?

Cred că poezia m-a provocat mai mult. În proză găseam

că lucrurile merg bine şi pot să meargă bine şi fără ceea

ce aş putea eu să fac. Aş fi putut, în cel mai bun caz, să fiu

încă un scriitor mai bun sau mai prost. Mai simplu spus:

găseam tot timpul romane care îmi plăceau, proze care mă

entuziasmau. În schimb, de cîte ori deschideam o carte de

poezie contemporană mă enervam. Am uitat să-ţi spun că,

pe lîngă romanele poliţiste, cînd eram mic tatăl meu avea o

plăcere, să ne facă glume şi poante de prin Topîrceanu, pe

urmă, pe la 18 ani găsisem eu nişte versuri tare punk sau

hip-hop, nu mai ştiu, prin Arghezi. Ca să mă întorc la ner-

vii mei cu poezia contemporană, atunci cînd aveam 18 ani,

ziceam ce vor ăştia... toate aberaţiile astea jenante, oboselile

astea jalnice! Păi stai să le arăt eu cum se face!

Şi vreo doi ani am căutat să citesc tot ce era mai important.

Aveam tot felul de şocuri... Cînd m-am apucat să citesc nu

aveam în cap decît Nichita Stănescu, poezia lui îmi plă-

cuse mai mult ca să-i fac în ciudă doamnei profesoare pe

care o avem la liceu în ultimul an. Ne-a spus că dînsa îl

considera pe Arghezi mai mare decît Eminescu şi că Stă-

nescu i se pare cam aiurea, dar trebuie să-l facem pentru că

e în programă. Reacţia mea de cititor de romane poliţiste

şi amator de fotbal a fost să mă agăţ de Nichita Stănescu

aşa, dintr-un fel de spirit de frondă. Cum ar veni, Stănescu

era *outcast* şi situaţia asta avea hazul ei..., pe urmă au fost

reacţiile pe care le-am avut la o antologie de poezie ameri-

cană, şi, imediat Ion Barbu şi antologia „Poeţi italieni din

secolul al XX-lea". Astea erau pentru mine argumente că

se poate scrie şi altfel decît lălîu, se poate reveni la un fel

de forţă a poeziei, fie că forţa asta se numeşte ironie sau

tragism, numai, pentru Dumnezeu, să fie mai clară. Voiam

să existe o claritate a poeziei care să te seducă aşa cum în

mintea mea o făcea proza poliţistă. Şi aveam tot timpul o

antologie Bacovia pe masă.

Cînd ai început să scrii? Îţi aminteşti de primele tale poezii?

Cum erau ele, tot „proze”? Pentru tine contează „despre ce”

erau/sînt?

Primele texte nu erau nici măcar literatură. Erau un fel de

texte filozofice... ba nu, înainte de asta am scris o carte în-

treagă cu desene, cu scheme despre fotbal. Prima poezie…

au fost două poezii. Cum încep toate aiurelile, nu puteam

să adorm, şi atunci îţi vin ideile tîmpite... învîrteam în cap

nişte expresii şi, nu ştiu cum, m-am trezit că am în minte

două mici discursuri tensionate. Din patru-cinci versuri fi-

ecare. Una era cu un electron care se învîrtea, evident, în

jurul nucleului său, şi cealaltă era cu o roată dinţată care

îşi face datoria ca proasta şi ea e de multă vreme într-un

cimitir de fier vechi. Aveam şi eu ameţelile mele, şi furiile

mele... După cum vezi, şi acum, ca şi atunci, de altfel, con-

tează mai mult despre ce erau decît cuvintele pe care le

foloseam. Bine, între timp sînt foarte atent la ridicolul dis-

cursului, ceea ce e destul de nostim, pentru că atunci cînd

mă enervam de poeziile pe care le citeam sau le auzeam,

senzaţia de ridicol îmi provoca reacţia de respingere vio-

lentă. Acum pot să mă amuz de chestiile poetic ridicole,

pot să descopăr şi un fel de lirism în asta..., dar mai am de

lucrat. Există o categorie estetică pentru ridicolul dublat

de lirism puternic, niciodată tragic? Mi se pare că nu, de

asta îi zic şi eu „corp românesc”.

Uite, primele mele scrieri erau, prin clasa a IV-a, nişte scri-

sori erotice. Mă certam cu sora mea şi cu încă două fete cu

care ne jucam noi pe-acolo, Cecilia şi Raluca, şi ne apucam

să ne scriem scrisori. Aşa..., aiurea, din punctul de vedere

al unei persoane imaginare către una din persoanele cu

care eram certaţi. Şi fictivul ăsta povestea ce îi face destina-

tarului, totul exclusiv sexual. Cred că erau vreo 15 scrisori,

jumătate scrise de mine, jumătate de una din fete. De unde

ştiam eu lucrurile astea la 10 ani n-aş putea să vă spun...,

pentru că nu-mi dau nici eu seama, ideea este că într-o zi

cele două surori s-au certat şi una dintre ele (Raluca) i-a

dus bunicii lor jumătatea de scrisori redactată de sora ei.

Bunica respectivă a venit la ai mei şi am fost de rîsul ora-

şului (asta se întîmpla la Buşteni) sau cel puţin aşa mi se

părea mie. Soră-mea a venit cu scrisorile mele şi eu n-am

ştiut unde să mă mai ascund.

Ce făceai înainte de epoca Cenaclului Litere, unde ai devenit mai

cunoscut? Cum a fost la Litere? Cum a fost la Biblioteca de Poe-

zie – cenaclu, club, bibliotecă, editură under, recitaluri, loc/stare

unde ai fost mereu în centru?

Este o poveste întreagă. După cei doi ani de lectură in-

tensă, terminasem liceul şi făceam o post-liceală de biblio-

tecari. Mariana Gămulea era profesoară de română acolo

şi făcea o revistă pentru care strîngea materiale, îi aducea

din cînd în cînd pe cei care scriau pentru revistă şi chema

tot Liceul de Poligrafie şi Cinematografie să asculte poezii

şi eseuri despre poezie de la Eminescu la Nichita Stănescu.

De acolo, Ana Maria Cîmpeanu m-a chemat la cenaclul

Prospero de la Facultatea de Limbi Străine. Acolo, Moni-

ca Pillat chema studenţi să citească şi să discute despre ce

scriu. Mă dădeam mare prin facultate cu un fel de lecturi

paralele pe care le făceam cu legături între orice text s-ar

fi citit acolo şi nişte referinţe trăsnite şi grave. Acolo cel

care citea era considerat o persoană importantă, foarte rar

şi destul de discret se spunea despre textele cuiva că nu

sînt bune.

La Litere cred că m-a dus Cristi Constantinescu. El trecuse

pe la Prospero, cu el am trecut şi pe la cenaclul lui Tudor

Opriş, ca să ajungem la Litere într-o seară în care citea Ia-

nuş. Furie, nervi, aici îi spuneai celui care scria că e aberant,

că bate cîmpii..., în seara aia, Cărtărescu era conducătorul

cenaclului şi cred că s-a mirat şi el că pînă şi studenţii buni

de pe-acolo începuseră să se certe în legătură cu forma şi

fondul, lucruri rezolvate de la sfîrşitul secolului XIX. Era

foarte multă poezie pe cont propriu, pentru care te certai,

argumentai...

Biblioteca de Poezie a lui Cristi Cosma a fost o nebunie

de-a lui. Îl ajutau prietenii, dar el se agita cel mai mult,

şi-a convins prietenii să vină să fotografieze (erau profesi-

onişti), a adus cărţi de poezie donate de edituri. În fiecare

zi organiza un recital... şi au fost acolo, de la Muşina la

Romulus Vulpescu, mai toţi tinerii pe care îi ştiam atunci...

şi tu ai avut un recital... cu Sandu, mi se pare... Mie mi-a

făcut tot ce voiam pentru recitalul „fetiş”, a mers cu mine

prin metrou, pe stradă, în autobuz, am făcut înregistrări...

şi la recital am avut un casetofon care a făcut jumătate din

spectacol. Apoi tot Cristi a avut ideea ediţiilor *Carmen*,

pentru care mi-a cerut texte... Voia să impună un sistem

de carnete de poezie pe care să le distribuie gratuit... şi a

făcut asta cît a putut şi el. În momentul acela Ianuş reluase

Cenaclul Litere... şi îşi făcea treaba destul de bine... Apă-

ruse „măcelăria Fracturi”, oamenii ştiau că vin într-un loc

în care se mănîncă texte de vii. Lucrurile s-au stricat atunci

cînd au apărut tot felul de neînţelegeri legate de strategie,

de publicări şi atacuri..., au mai fost şi lucruri paralitera-

re, cine se culcă cu cine şi de ce ar trebui asta să ne influ-

enţeze... De fapt, toţi eram de acord că n-ar trebui să ne

afecteze, dar o spuneam pe un ton aşa de agresiv că pînă

la urmă ne-a afectat. Ianuş, Chiva şi Gherman făceau deja

serile Fracturi în Club A. Asta era culmea nebuniei, revista

avea succes, clubul era plin de oameni care aveau ceva de

spus..., ăsta a fost 68-ul nostru. Eu aveam pe vremea aia de

lucru şi nu am ajuns decît la două sau trei din serile Frac-

turi. Dar Marius şi Gherman făceau nebunia completă, am

văzut mulţi oameni cunoscuţi prin sală..., dar mai bine să

nu povestesc..., habar n-am, era unul din puţinele locuri

în care se întîmpla altceva decît de obicei şi începuseră să

vină tot mai mulţi oameni din muzică..., dar nu te gîndi la

nu ştiu ce muzici uşoare că te înşeli.

Cum te-ai simţit cînd ai văzut pentru prima oară cartea ta de

debut? Ediţia a II-a? Volumul underground?

Cartea de debut... A fost prin iunie 2001, m-a ajutat cineva

să plătesc la o editură un tiraj destul de mic, pe care l-am

cărat în spate pînă acasă..., nu mai aveam bani de taxi. Pe

drum m-am oprit la Carmen Mezincescu şi la Ionuţ Chiva

şi le-am lăsat o carte îndoită sub clanţă, apoi am căutat-o

pe doamna Cîmpianu să-i las un exemplar. După asta am

trimis jumătate din cărţi pe la toate revistele literare pe

care le ştiam, am încercat să o fac să ajungă la majoritatea

criticilor literari pe care îi citisem. Ediţia a II-a, cea de anul

trecut, a fost o înţelegere cu Nicolae Ţone. Dînsul mi-a

spus că dacă aş fi venit la editura Vinea cu „fetiş” ar fi fă-

cut un volum care ar fi arătat mai bine şi m-a întrebat dacă

vreau să scot un volum nou. Nu voiam, dar i-am promis

că la editura Vinea o să vin cu al doilea volum (lucru care

a rămas valabil şi azi) şi mi-a venit ideea să îl rog să facem

o a doua ediţie pentru „fetiş”, la care am adăugat primele

poeme din seria *corpuri româneşti*. Cristi Cosma mi-a spus

atunci că editura Vinea o să scoată o colecţie cu volume în

a doua ediţie în care au intrat pînă la urmă şi Elena Vlădă-

reanu, Dumitru Crudu, Constantin Vică etc. La ediţia asta

ştiu că am stat pînă am scos împreună cu Cristi şi ultima

coală tipărită..., el făcea un interviu cu mine... pe care pînă

la urmă l-a pierdut. La sfîrşit, după ce am tipărit tot ne-am

strîns mîinile... a fost nostim.

Obiectele în care înghesuim toată intenţia noastră de apropiere a fost

ediţia underground pe care a scos-o Cristi în carnetele Car-

men. La asta am avut ghinion şi eu şi Cristi, abia foarte tîrziu

a reuşit să facă tot tirajul, dar ideea este că a făcut tot pe banii

lui…

Ai maeştri? Cine te-a ajutat, direct sau indirect, să-ţi placă poe-

zia, să-ţi placă să scrii poezie?

E mai greu, pentru că oamenii care m-au ajutat, m-au aju-

tat mai ales să scriu... şi asta a fost şansa pe care mi-au

dat-o. Atunci cînd m-au dus la Facultatea de Limbi Străi-

ne, cînd m-au făcut praf la cenaclul Litere, cînd m-au aju-

tat să rămîn în Bucureşti după ce au plecat ai mei la Brăila

şi eu nu aveam nici un ban... Dar să îmi placă să scriu sau

poezia... e cam greu să te ajute cineva. Există pînă la urmă

cîteva persoane care se numără printre primii cititori şi

care mă trag de mînecă atunci cînd scriu, şi, uneori, am

surpriza să-i redescopăr deschişi să-mi atragă atenţia asu-

pra unui lucru sau altul din ce scriu, că am greşit, că am

exagerat... poţi să spui că aceste persoane sînt „maeştri".

Ce scriitori români ai recomanda unui prieten din străinătate?

Depinde..., pentru ca mie nu mi se pare că ar exista scriitori

unisex, valabili pentru toată lumea. Dacă un om are habar

de literatură, poţi să-i recomanzi orice, pînă şi cărţi apă-

rute acum 50 de ani. Dacă n-are, trebuie să te mulţumeşti

cu nişte Cărtărescu, ştiu că sînt banal, dar chiar asta aş re-

comanda în primul rînd. La poezie este mai greu, de-asta

l-am invidiat mereu pe Marin Mincu, pentru că a ştiut să

recomande în Italia Ion Barbu, Blaga etc. Eu unul n-aş fi

fost în stare. Mă interesează tipurile astea diferite de poeţi

care se conturează acum. Ceva cum este Constantin Virgil

Bănescu, dar numai cu condiţia să i se organizeze acolo

lecturi timp de trei ani. Să îl vezi că începe să recite din

memorie poem după poem şi tu să-l urmăreşti pe hîrtie, să

vezi că nu greşeşte nici o virgulă..., pe urmă mai şi cîntă...,

asta trebuie să-i dea pe spate pe străini. Dacă ar fi vorba

pur si simplu despre plăcerea de a spune poveşti…, în-

tr-un sens absolut neliterar…, aici aş avea ceva probleme,

m-aş întoarce spre poezia nepretenţioasă, ironică şi rela-

xantă… Şi doar în ultimă instanţă, atunci cînd aş reuşi să

stabilesc o legătură cu persoanele respective aş începe să

lansez greii… (există grei valabili în literatura română?).

Chestia este că aş proceda la fel şi cu un român…

Cred că m-aş concentra mai ales pe literatura de frontie-

ră, ceea ce nu se poate prezenta numai ca literatură..., aş

vorbi mai mult de Angela Marinescu şi aş căuta să dezleg

prejudecăţile legate de nu ştiu ce boemie a poetului sau de

„seriozităţile de prînz” care sînt plantate de jur împrejurul

literaturii. În fond, literatura, aşa cum i s-a construit ima-

ginea la noi, este un fel de ocupaţie amputată. De parcă am

fi cei mai puri şi mai intelectuali din lume, la noi, o operă

literară nu are legătură cu nimic sau aşa sîntem făcuţi să

credem, că „nu e de-adevăratelea”.

Ce scriitori tineri îţi par mai interesanţi? Cine dintre ei crezi că

va deveni un mare scriitor – un scriitor popular şi celebru? Cine

dintre scriitorii acum tineri va fi un mare carierist – „preşedinte

US" sau aşa ceva? Cine crezi că se va schimba radical?

E greu…, sînt mulţi interesanţi. Mie mi-a plăcut ce a scris

Bogdan Iancu în „Tina", autoironia şi lumea construită la

dimensiunea mică a vieţii, cu generozitate zîmbitoare aş

zice, m-a sedus de la început, dar Iancu n-a mai făcut mare

lucru din punctul ăsta de vedere sau poate nu ştiu eu…,

dar se pare că el s-a şi schimbat. Uite, interesant este Ionuţ

Chiva, doar că pierde atîta timp pe lîngă scris că nu-ţi vine

să crezi că poate să lege cuvintele alea în proză. Pe urmă,

Ianuş, dacă nu se mănîncă singur, cred foarte mult în el. E

foarte curios…, cei mai mulţi dintre cei care scriu sînt auto-

distructivi… Ar mai fi cele două poete pe care le cunoşti şi

tu – Domnica Drumea şi Ruxandra Novac… Prima deve-

nind din ce în ce mai puternică în decuparea elementelor

unui cotidian traumatizat şi tensionat, cea de-a doua lăsînd

să se întrevadă un proiect de înnegrire a lumii, de parcă

ăsta ar fi singurul fel în care ar întrerupe din aberaţia care

controlează tot. Pe urmă, s-ar putea ca vreunul dintre cei

care sînt acum tineri să facă o carieră sindicală…, dar pen-

tru asta nu ştiu decît 3 sau patru persoane potrivite. Unul

ar fi Tudor Creţu, prieten bun cu mulţi, atent la tot ce se

întîmplă, cu luări de poziţie din cînd în cînd… Mi-ar plăcea

să fii tu preşedinte US, dar dacă sindicatul scriitorilor nu se

gîndeşte să schimbe cît de cît imaginea de autist pe care o

are astăzi scriitorul din România or să fie mai mulţi scriitori

în afara Uniunii decît înăuntru. Nu ştiu dacă tu te-ai făcut

membru, poate aveai nevoie, dar, peste doi-trei ani, faza

asta cu sindicatul o să-şi schimbe sensul sau o să-şi piardă

rostul. Nu este posibil să învîrţi fonduri pentru festivaluri

cu circuit închis, judeţene şi să nu faci evenimente publi-

ce în care să te intereseze imaginea, nu zdrăngăneala. Dar,

pînă una alta, US arată că scriitorii din România nu au mare

lucru de spus. Cine poate să schimbe acest lucru? Sper să

nu fiu înţeles greşit, eu nu vorbesc despre instituţie sau des-

pre Eugen Uricaru, mă refer numai la marketingul deficitar

care este făcut meseriei pe care o reprezintă.

Cum îţi par revistele literare/culturale româneşti? Editurile? Ce-

ai face tu dacă ai fi director sau redactor şef al unei reviste de

cultură, director sau redactor şef al unei edituri? Ce-ai publica şi

ce n-ai publica din ce se scrie acum?

Dacă aş fi director al unei edituri sau al unei reviste ar tre-

bui să ştiu în primul rînd să aduc şi să fac bani şi în al doilea

rînd aş face tot felul de giumbuşlucuri promoţionale prin

care să aduc cărţile la cei care au nevoie de ele. Cred că aş

publica aproape orice. Dar m-ar interesa mai mult să pun

în discuţie cărţile pe care le public, aş avea redactori care să

facă rezumate ale cărţilor publicate pentru răbdarea şi inte-

resul fiecărei categorii de cititori. Mă rog, aş face să se vadă

că literatura este un domeniu în care circulă sume mari de

bani. Şi acum circulă sume mari, dar probabil că există in-

teresul de a se ţine totul în surdină. Totul este secret, totul

este ferit de ochii muritorilor de rînd… şi muritorii de rînd

se răzbună… dacă sînteţi prea deştepţi pentru noi, să vă ci-

tiţi singuri cărţile! Cred că aş da mai mare importanţă legă-

turii dintre literatură &... În România se trăncăneşte atîta

despre...orice vrei, că mă şi mir că nu este folosită aproape

deloc capacitatea literaturii de a intra în dialog cu diferite

grupuri sociale. Revistele culturale îşi asumă la ora actuală

un loc foarte incomod... puţine reuşesc să fie elitiste (ceea ce

este bine, după părerea mea), dar o şleahtă întreagă de re-

vistuţe şi fiţuici sînt nişte închipuiri care încearcă să justifice

nişte mişcări de fonduri de stat. Pînă la urmă, dacă nişte oa-

meni ar veni cu banii lor de-acasă şi ar face o revistă, cred că

am putea avea o discuţie de asumare a ceea ce se scrie..., dar

aşa... cei mai mulţi redactori se ocupă cu aruncarea prafului

în ochi. Cred că există la foarte mulţi jucători din mediul

cultural teama de a nu apărea vreun cititor sau critic tînăr

sau unu care să strige: „Vedeţi că literatura voastră pute!”

Mai bine ne ameţesc... Dar nici eu şi nici tu nu crezi că pot

să ne ameţească de tot. E cumplit de greu să faci o revistă

literară..., dar, dacă nu ai prea multă treabă cu obligaţiile

personale care se cer onorate... nici nu ai de ales..., trebuie

să publici ceva ce merită să fie citit. A..., şi poate s-ar putea

cunoaşte mai bine ce lipseşte mai mult cititorilor...

(februarie 2004, Braşov – Bucureşti)

Ada Milea

„Eu mă joc cu vorbele, cu sensurile lor şi cu sunetele”

Ada Milea (n. 5 august 1975, Tîrgu Mureş) este actriţă şi cîn-

tăreaţă. A absolvit Universitatea de Artă Teatrală din Târgu

Mureş, actorie. A fost actriţă la Teatrul Naţional din Tîrgu

Mureş, apoi a devenit artist independent şi cîntăreaţă de mare

succes. Discografie: Aberaţii sonore (1997), Republica Mioritică

România (1999), No Mom’s Land (2002), Absurdistan (2003),

De ce fierbe copilul în mămăligă (2003), Apolodor (2003), Qui-

jote (2004), Quijote (English version, 2006), Nasul (cu Bogdan

Burlăcianu, 2007), Inventar (2008), The Island (cu Alexandru

Bălănescu, 2011)…

Dragă Ada Milea, acum ai o popularitate foarte mare datorită

muzicii pe care o faci, atît de originală încît chiar nu poţi fi com-

parată cu nimeni, cel puţin de aici, pe plaiuri mioritice, dar cum

a fost această Ada Milea în copilărie? Ce momente din acea peri-

oadă îţi vin mai des în minte, ce-ţi aminteşti mai des? Ce fel de

copil ai fost? Cum erau părinţii şi bunicii tăi? Poate ne povesteşti

ceva întîmplări din copilăria ta, măcar una „pozitivă ” şi una „ne-

gativă ”... Te-a marcat ceva din cele întîmplate în acea perioadă?

Nu-mi place că ziceţi „muzică”. Mai încet cu „popularita-

tea”!… şi cu „muzica”! Mi-e frică de termenii ăştia. Sînt o

diletantă în muzică. Muzică fac cei ce se pricep la muzică.

Eu mă joc cu vorbele, cu sensurile lor şi cu sunetele. În rest...

cînt foarte prost. Jocul mă hrăneşte. Din cauza lui cred că

m-am blocat într-o copilărie fără sfîrşit. Aşa că... pot să vă

zic amintiri de ieri (dacă-mi cereţi amintiri din copilărie).

Părinţii? Bunicii? Bine... Am locuit cînd în Bistriţa, cînd în

Tîrgu-Mureş. Am fost la şcoală cînd în Bistriţa, cînd în Tîr-

gu-Mureş. Învăţam... nici bine, nici rău (cum e mai ruşinos:

căldicel); nu eram un copil bun, dar nici rău… Pînă să-ncep

şcoala (în Bistriţa), m-au crescut bunicii (în Tîrgu-Mureş)

şi… am aflat că bunicului meu îi spuneam „mama”, oricît

mă corectau cei din jur. De pe la 5 ani, tata mă lua cu el la

pescuit. Aveam mereu noroc, spre disperarea pescarilor. O

dată, încercînd să-i impresionez, am făcut o „lansare” mă-

reaţă, dar mi s-a înfipt cîrligul în partea din spate a pantalo-

nilor. Rîdeau pescarii de pe ambele maluri cum eu trăgeam

de undiţă şi pantalonii se ridicau. Atunci m-am enervat că

rîdea pînă şi tata şi (el zice că) am spus: „Ce te hlizeşti aşa,

ca un cal bălţat la o iapă fermecată?”

Nu-mi amintesc dacă m-a marcat ceva, mai tare decît alt-

ceva. Eram atît de banală, încît totul mă marca (probabil)

la fel: nici foarte tare, nici foarte puţin. Aşa cum eram şi eu:

de-o mediocritate… de-o banalitate… Părinţii n-aveau cu

ce se mîndri; bunicii mă iubeau şi ei... din inerţie... Totul era

„din inerţie” la mine... pînă într-O ZI.

Ei, la iubire şi la inerţie ne vom mai întoarce (poate, dacă vei avea

chef), dar ar fi fain să nu pierdem acea „O ZI”. Ce s-a întîmplat

atunci? Cum a fost acea zi? Ai zile pe care ţi le aminteşti detaliat?

O să vi se pară aiurea dacă vă spun. Ar fi bine să las miste-

rul shef peste acea zi, sau perioadă… Ba nu! Ca să descriu

capătul banalităţii, vă spun: mi s-au îmbolnăvit rău de tot

ochii. Am fost internată la Cluj (dar nu vedeam nimic, aşa

că nu vă pot descrie nimic) şi mi s-au aplicat tratamente de

„cobai”, pentru că eram o raritate în peisajul bolilor de ochi.

Mama (medic) era disperată, aşa că îmi dădeam seama că

nu e-n regulă, mai ales că mi se făceau injecţii în ochi (deo-

sebite faţă de cele ale celorlalţi bolnavi). Atunci n-am avut

ce face… şi-am început să-mi pun întrebări existenţiale.

Cînd m-am întors din boală, eram altă persoană.

Vrei să-ţi aminteşti de perioada studenţiei? Cum a fost, cum te-ai

înţeles cu colegii de facultate-grupă-cameră? Ce prieteni noi ţi-ai

făcut şi cum te mai înţelegi cu prietenii „vechi”? Despre profi…

Cînd ai început să cînţi? Şi CUM? Cine au fost primii tăi ascul-

tători?

Am început să cînt în liceu, cîntece despre materii, profi,

elevi… De exemplu: „mă doare fizica”, sau „nu mi-e frică,

nu mi-e frică / cine-i azi director, poate mîine pică”… La

facultate m-am folosit în orele de improvizaţie şi de faptul

că nu am dat admitere la medicină. Aşa am „preparat” cîn-

tecele studenţiei.

Prietenii rămîn prieteni. Cei care nu rămîn… înseamnă că

n-au fost. Eu sînt fericită şi norocoasă cu „cei vechi” şi am

cam dat-o-n bară cu „cei noi”. Mă gîndesc cu drag, dar rar,

la facultate… Eram doar 9 în clasă. Profii au fost şi cumse-

cade şi răi cu noi, aşa cum le stă bine profilor să fie. Se pare

că au fost eficienţi şi-s tare mîndră că am fost colegă cu unii

colegi (de exemplu cu Sorin Leoveanu).

Povesteşte-ne despre job-urile tale, ce-ai făcut după absolvirea fa-

cultăţii?

Am jucat la Teatrul Naţional din Tîrgu-Mureş tot felu’ de

roluri, care, în general, erau atît de „importante”, încît spec-

tacolele s-ar fi putut ţine liniştit fără mine. Mi-am dat cîteva

demisii (pînă m-au crezut cei din conducerea teatrului) şi

m-am mutat la „Teatrul LUNI” de la Green Hours, în Bucu-

reşti. După vreun an, am avut contract în Canada cu Cirque

du Soleil… şi am lucrat acolo două luni din 3 ani.

M-am întors cu „Mirajul Occidentului” ţăndări, am devenit

Persoană Fizică Autorizată (cu facturi şi chitanţe) şi lucrez

pe contract cu cine vreau din cei care mă vor.

Cum te-ai hotărît să pleci din Republica Mioritică România şi…

cum ai hotărît să te întorci?

Dl. Dan Chişu mi-a zis că Circul Soarelui o caută pe una

care aş putea fi eu. Am dat nişte probe şi m-au chemat pen-

tru creativitatea mea, pentru vocea mea specială şi pentru

prezenţa mea…, dar „industrializarea artei” a făcut să mă

simt acolo de-a dreptu’ anulată. Sînt multe tanti care ar cînta

mai bine ce-ar fi trebuit să cînt eu acolo. Să nu mă înţelegeţi

greşit! Spectacolele Circului Soarelui mi se par senzaţiona-

le! Iubesc trupa aia la nebunie, numai că nu m-am potrivit

în spectacolul lor. Mi-am dat seama şi eu… şi ei… şi ne-am

despărţit prieteneşte.

Ai venit în muzica românească pe un teren oarecum virgin, pen-

tru mine eşti mai apropiată de „cîntecul de autor” rusesc: Bulat

Okudjava-Vladimir Vîsoţki-Alexandr Rozembaum, pentru care,

ca şi pentru tine, textul cîntecului este foarte important. Ca şi în

cazul versurilor, linia ta melodică adună mai multe stiluri pe care

le ia la mişto, ca să zic aşa, încît cîteodată izbucneşti în rîs, îl am

în vedere pe cel care ascultă, că pe tine nu prea te-am văzut rîzînd

în timpul concertelor, doar zîmbind… Nu te-ai gîndit să-ţi publici

poemele pe care le cînţi?

S-au gîndit unii, dar eu m-am gîndit mai bine şi-am spus

„nu”. Textele mele nu cred că rezistă singure. Au nevoie de

„atitudinea melodică” pe care le-am dat-o.

Şi dacă te asigur, în calitate de critic literar (încă) tînăr, dar cu

multă experienţă, că textele tale sînt poezii foarte interesante şi,

deci, foarte bune (şi d-aia te comparam cu ruşii de mai sus)… le

„publici” la Tiuk!!?

În continuare cred că textele-s „shchioape” fără „cîrja” in-

terpretării.

„Stai, stai şi deodată te trezeşti în rai”, spuneai-cîntai în unul din

albumele trecute. Tu cînd şi cum te odihneşti, că – cel puţin de

cînd ai terminat facultatea – n-ai prea stat?

Uneori mă odihnesc şi în timp ce cînt. Mai există perioade

în care DOAR cînd cînt mă odihnesc. Cînd caut liniştea-n

nelinişte, o găsesc mai uşor.

Aveam în plan şi acea întrebare enervantă cu „planuri de viitor”,

dar iată că a apărut albumul „Apolodor” (poezie – Gellu Naum),

care deşi n-ar trebui să mă mire, recunosc că m-a luat prin sur-

prindere. Mă cam obişnuisem cu poeziile tale şi nu prevedeam

chiar aşa ceva, deşi ai mai cîntat şi textele altora (cum e Daniil

Harms, de exemplu), şi mai ales ai făcut parodii...

Ce scriitori ţi-au plăcut mai tare? Ce-ţi place să citeşti? Ţi-a plă-

cut vreun scriitor tînăr?

Tînăr? Aristotel mi se pare foarte tînăr. Nu mi l-am putut

imagina decît tînăr. Aşa cum pe Homer nu mi l-am putut

imagina decît bătrîn. Cartea mea preferata e „Raport către

El Greco" a lui Kazantzakis.

Ce muzică asculţi de/cu plăcere?

Ascultam... Van Morrison, Petrucciani, Zappa, Garbarek,

Grigore Leşe, Loreena McKennitt, Nightloosers... De la un

timp, nu mai pridides c ascultînd ce primesc de la unii şi de

la alţii (jazz african, mongoli, tibetani... tot felu' de ciudăţe-

nii pe care le ascult cu maaaaare plăcere).

Cum îţi alegi denumirile albumelor?

În afară de Apolodor... care era logic să se numească Apolo-

dor... albumele au avut „nashi”. Cu primul disc nu mai ştiu

cum a fost... Cred că neinteresant. Am zis la telefon „Abe-

raţii sonore”, iar producătorul a adăugat (spre disperarea

mea) „interzis proştilor”. Pe al doilea „l-a botezat” Ion Bar-

bu (care-a făcut coperta). Subtitlul celui de-al treilea („Afri-

ca de sub unghii”) parcă... l-a notat Ion Barbu-n timp ce

aberam amîndoi căutînd un titlu. Radu Afrim a avut ideea

cu „No Mom’s Land” şi o poetă din Bistriţa (Rodica Barna)

a zis „Absurdistan”. Se pare că inspiraţia mă ţine pînă la

titluri. Nici cîntecele nu ştiu să le numesc.

Eram odată într-un sat îndepărtat din R. Moldova, mergem cu

maşina şi ascultam Ada Milea şi mă gîndeam că habar n-ai că

cineva te ascultă acum la noi în sat, aşa cum te poate asculta în

orice colţişor al lumii... Tu te gîndeşti vreodată la asta?

Tocmai m-aţi făcut să mă gîndesc şi la asta!

Ai avut mai multe concerte, în multe oraşe, în multe locuri, la

care/unde te-ai simţit cel mai fain?

Cred că ţine de oameni şi de timp. Există locuri în care

m-am simţit extraordinar, apoi... groaznic!... sau... invers.

M-am simţit extraordinar c *întînd pe pervaz, în Vama, apoi*...

nici n-am cuvinte să descriu ce groaznic a fost la următorul

concert din Vama. În Sighişoara, anul trecut la Festivalul de

Arta Medievală, au venit nişte tineri cu o chitară şi m-au

rugat să cînt. M-am bucurat că s-au adunat foarte mulţi

oameni să asculte. Atunci au fost momente-n care m-am

simţit extraordinar, dar... se pare că am deranjat un individ

alcoolizat care a-nceput să strige porcării către mine. A fost

groaznic şi superb! Minunat şi oribil!

(*2003 – martie 2004, Braşov-Bucureşti*)

Doina Ioanid

„Să fiţi citiţi!”

Doina Ioanid s-a născut la 24 decembrie 1968, în Bucureşti. A

absolvit Facultatea de Litere a Universităţii Bucureşti în 1995

şi cursurile de Master (Studii Culturale Franceze) la Facultatea

de Limbi şi Literaturi Străine a aceleiaşi universităţi, în 1998.

A publicat Duduca de marţipan (2000), E vremea să porţi cercei

(2001), Cartea burţilor şi a singurătăţii (2003), Poeme de trecere

(2005), Ritmuri de îmblînzit aricioaica (2010). Redactor la Ob-

servator cultural.

Doina, îţi aminteşti cum ai început să scrii poezie?

Poezia a fost o dragoste mai tîrzie. În copilărie îmi plăceau

mult poveştile, povestirile, romanele de aventuri. Cel mai

mult îmi plăceau poveştile chinezeşti, probabil din cauza

amestecului fascinant de cotidian şi fabulos. Ajunsesem

chiar să inventez poveşti pentru sora mea Mary, le inven-

tam mental, de multe ori le uitam (singura de care-mi mai

aduc vag aminte, asta pentru că lui Mary i-a plăcut foarte

mult şi îmi cerea mereu să i-o spun, se chema foarte emfa-

tic „Prinţesa florilor de piersic”). Cred că abia pe la 16-17

ani am început să scriu poezie, dintr-o pornire nelămurită,

dintr-o nelinişte tipic adolescentină, provocată probabil de

poezia lui Baudelaire şi a lui Bacovia, dar mai ales de ro-

manele lui Dostoievski.

Cum erau primele tale texte poetice? Tot... în proză?

Proaste. Erau imitaţii sau simple efuziuni sentimentale de

adolescentă. Nici eu nu prea ştiam ce voiam la vremea aia.

De altfel, n-am scris multe texte. Îmi plăcea mai mult să ci-

tesc decît să scriu. Abia cînd am început să scriu „de-ade-

vă”, am scris în proză.

Cum ai debutat revuistic şi în volum? Ce-ai simţit cînd ai avut

pentru prima dată obiectul în mînă?

Am debutat destul de tîrziu, în 1995, în nr. 4 al revistei „Cu-

vîntul", la rubrica inventată de Radu G. Ţeposu, „Cea mai

tînără generaţie". Ştiam de această pagină a debutanţilor

şi lăsasem nişte poeme la redacţie. Apoi, prin Ion Bogdan

Lefter, am aflat că Radu G. Ţeposu voia să le publice, dar

mai ales că voia să mă cunoască. Îţi dai seama că am fost

în culmea fericirii. În volum, am debutat în 1998, în *Feres-*

tre'98, alături de Ioana Vlaşin, Marius Ianuş, Iulian Băicuş,

Cecilia Ştefănescu, Victor Nichifor şi Angelo Mitchievici.

Cartea a apărut mulţumită lui Mircea Cărtărescu. După

cum ştii, Mircea ţinea cenaclul „Litere"şi s-a preocupat de

găsirea unor sponsori pentru a publica acest al doilea vo-

lum colectiv (primul a fost *Tablou de familie*). Am avut ma-

rea bucurie şi şansa de a fi remarcaţi şi promovaţi de Mir-

cea Cărtărescu, mai ales într-un moment în care exista, de

fapt cred că mai există încă, un soi de apatie, de dezinteres

faţă de tinerii autori, ca şi cînd, după 1989, literatura ro-

mână ar fi încremenit la nişte modele imposibil de depăşit,

cînd, de fapt, criticii încremeniseră, deveniseră incapabili

să mai recepteze ceea ce se scria, cu excepţii notabile, fireş-

te. Abia în 2000, în urma cîştigării unui concurs de debut,

organizat de domnul Mircea Martin la editura Univers, a

apărut volumul individual *Duduca de marţipan*. Cît despre

ce am simţit, mi-e destul de greu să explic. Eram foarte bu-

curoasă, firește, dar aveam şi o senzaţie stranie, ca şi cînd

n-ar fi fost totuşi vorba despre mine. Am avut sentimen-

tul unei dedublări: pe de o parte, eram tot eu cea de toate

zilele, cu gesturile şi gîndurile mele, aveam chipul meu

obişnuit, dar pe de altă parte, ceva se schimbase, mai era

o Doina, una care se exprima public, ale cărei „născociri”

erau cunoscute şi de alţii, care o priveau ca pe o poetă, un

autor de hîrtie. Eram şi nu eram eu.

Ce-au însemnat pentru tine experienţele colective, în cenaclu şi

în volumele colective?

Nu pot să spun că am simţit acea efervescenţă proprie gru-

purilor literare. Nu fiindcă ea n-ar fi existat, ci pentru că

sînt o fire mai retrasă şi pentru că mergeam rar la cenaclu,

iar după terminarea facultăţii, foarte rar. De citit, am citit

o singură dată, în anul cinci de facultate, cînd am simţit

că sînt în sfîrşit pregătită. De altfel, poemele citite atunci

au intrat peste trei ani în volumul colectiv, iar mai apoi

în volumul individual. Experienţa de cenaclu a fost o ne-

cesitate, o ieşire în lume, ca pentru orice tînăr autor, dar

cred că este ulterioară formării mele. Cel mai bine mi-au

prins lecturile personale şi discuţiile interminabile cu Mi-

hai Ignat, care mai tîrziu avea să-mi devină şi soţ. Abia în

40238 Tescani, cînd am conceput acest volum într-adevăr

de grup, am simţit pe pielea mea ce înseamnă aventura co-

lectivă. Fiecare a trebuit să participe la un text coerent, în-

cercînd, pe cît posibil, să-şi ignore propria voce şi să ducă

mai departe poemul „Viaţa moartă a Melaniei”, urmînd o

traiectorie care nu mai era a noastră, ci chiar a textului. A

fost un joc fascinant să vezi cum textul îşi secretă el însuși

continuarea. Şi jocul a continuat cu acele „Dermografii”,

cu poemele scrise pe pielea altuia şi replicile lor de hîrtie

şi cu „Prozacurile”, poveşti spuse la lumina lumînării, în

faţa unui pahar de vin, într-o atmosferă foarte degajată.

M-am simţit foarte bine, aproape la fel de bine ca şi-n co-

pilărie, cînd nu ai altceva de făcut decît să te joci, să hoină-

reşti, să te amuzi.

Stilul tău, poemele în proză, te reprezintă sau te ajută?

Mă reprezintă chiar foarte mult, aşa cum e şi normal. Nu

cred în stiluri impersonale, de altfel nici nu există aşa ceva.

În momentul în care scrii te scrii pe tine însuţi, evident la

modul transfigurat. Ceva din ceea ce gîndeşti, din ceea ce

simţi, din modul propriu de a privi lumea trece insesizabil

în orice scriere literară, chiar dacă sub forme mai mult sau

mai puţin disimulate. Pentru mine, poemul în proză este

cea mai potrivită formă de exprimare. Aşa pot să spun po-

veşti, despre mine, despre ceilalţi, oameni apropiaţi sau

pur şi simplu anonimi, pentru că fiecare om e un soi de

cronică vie, dacă vrei. O poveste simplă, conturată la mo-

dul cel mai naiv, poate surprinde foarte bine poezia lumii

în care trăim. Cred că de aceea îmi plac atît de mult Marc

Chagall şi Mircea Ivănescu.

Eşti un caz rarisim, fiind născută la Bucureşti, ai ajuns altun-

deva, la Braşov. Cum se simte o (scriitoare) bucureşteancă în...

provincie?

Mi-a plăcut Braşovul de cînd eram mică şi veneam în va-

canţe, dar nu m-am gîndit serios să mă stabilesc aici decît

după terminarea facultăţii. Îmi place ritmul oraşului, îmi

plac oamenii lui. E drept că sub raport cultural mai sînt

încă multe de făcut, pentru a ajunge Bucureştiul sau Clu-

jul, e drept că dai şi pe aici de persoane obtuze, dar cred că

pînă la urmă omul sfinţeşte locul. Iar de scris şi de publicat

pot foarte bine s-o fac şi de aici, din provincie. Ştiu că există

prejudecata că dacă nu eşti în „capitalie”, dacă nu te agiţi,

dacă nu „te bagi în seamă”, nu ai o bună „vizibilitate”, dar

asta ţine, zic eu, mai degrabă de strategii de promovare,

de oficializare, care sînt importante, nu zic nu, aş fi ipo-

crită să spun că nu mă interesează să fiu cunoscută. M-am

bucurat, de exemplu, foarte mult cînd Un Cristian, care se

ocupă de promovarea tinerilor autori şi de „Biblioteca de

poezie”, mi-a spus că *E vremea să porţi cercei* „circulă” în

căminul din Grozăveşti şi că este citită cu plăcere. Într-un

peisaj literar confuz, cum este cel de la noi, contează să te

agiţi, să faci vîlvă, dar cred că mai important este textul,

evident textul care să ajungă totuşi la cititori, că doar nu

scriem doar pentru noi înşine. Apoi, chiar în capitală fi-

ind, nu ştiu dacă aş fi putut să mă adaptez acestui stil al

„băgăreţilor”. Poate că acesta-i mersul vremurilor, poate

s-ar putea să par anacronică, dar eu tînjesc după o lume

literară mai normală, în care să poţi trimite un text şi el să

fie suficient pentru a exista ca autor. Nimeni nu ştie cum

arată Salinger, care obişnuia să-şi trimită textele prin poş-

tă, dar toată lumea îl citeşte şi-l apreciază. Poate că avem

nevoie de strategii, dar am impresia că au ajuns să conteze

prea mult, periculos de mult, în timp ce autenticitatea şi

valoarea textelor au ajuns secundare.

Lucrezi la universitatea „Transilvania” de la Braşov. Ce nu-ţi

plăcea la profesori, studentă fiind? Ce nu-ţi place la studenţi,

fiind profesoară? Ai picat pe cineva?

E greu de spus, sînt profesori şi profesori. Cel mai tare mă

deranjează însă dezinteresul, infatuarea şi lipsa de flexi-

bilitate. Cît despre studenţi, cu excepţiile de rigoare, cred

că au pierdut exact gustul pentru ce-i mai important, stu-

diul personal. Se mulţumesc cu foarte puţin (la una dintre

prezentările finale, o studentă din anul I m-a întrebat dacă

trebuie să citească toată cartea, dacă nu se poate să citească

numai cîteva capitole, cît să-şi facă o idee), majoritatea sînt

apatici, deformaţi de un sistem de învăţămînt abrutizant,

care merge pe compilaţii şi reproduceri de tot soiul. Asta fi-

ind situaţia, îţi dai seama că mi-a fost imposibil să nu pic pe

cineva. Avem nevoie de ierarhii, avem nevoie de criterii. Ca

profesor, ai o mare responsabilitate, nu poţi să acorzi oricui

o diplomă, ştiind că va merge poate la un liceu sau la o şcoa-

lă generală, fără să aibă pregătirea profesională necesară.

Cine dintre scriitorii pe care-i predai la universitate îţi pare cu

adevărat important? Cine – din contra? Ai de gînd să faci o cari-

eră universitară sau ţi-ar plăcea să faci altceva?

Nu prea sînt în măsură să-ţi răspund la această întrebare,

eu fiind asistent la limba franceză. Din cîte ştiu, totuşi, de

la colegii de la catedra de română, programele sînt flexibile,

fiecare profesor putînd să-şi stabilească „repertoriul". Ca

observaţie generală, aş putea să-ţi spun însă că ar trebui ca

interesul să cadă mai mult pe literatura contemporană, pen-

tru ca tinerii să ţină pasul cu ceea ce se scrie acum, în tine-

reţile lor. Aici, în Braşov, situaţia este totuşi fericită, zic eu,

există cursuri de scriere creatoare, un maraton de poezie,

care le permit celor interesaţi contactul direct cu literatura

contemporană, în sensul propriu al cuvîntului, şi chiar cu

autorii înşişi. Cît despre profesorat, trebuie să mărturisesc,

nu este pasiunea vieţii mele. Mi-ar plăcea să călătoresc şi

să am mai mult timp pentru scris, dar pentru asta, vorba

unui poet foarte apropiat, ar trebui să devin rentieră, lucru

aproape imposibil pentru un scriitor din România.

Cum îţi pare literatura scrisă de tineri? Cine îţi pare mai apro-

piat? Cine nu-ţi place deloc dintre cei oarecum cunoscuţi deja?

Destul de amestecată. Sînt scriitori buni, dar şi multe ciu-

rucuri făcute din exhibiţionism şi imitaţii facile. Îmi place,

de exemplu, fără rezerve, Ruxandra Novac. Are o voce

distinctă, o sensibilitate aparte şi obsesii proprii. Îmi plac

Ştefan Baştovoi – şi ca poet, şi ca prozator –, Iulian Frunta-

şu şi o tînără prozatoare, Ina Crudu (prezentă în volumul

colectiv *Junii '03*, cu un excelent fragment de roman). Nu-i

pun la socoteală pe prietenii mei literari, din cele două vo-

lume colective, *Tablou de familie* şi *Ferestre"98*, întrucît sînt

destul de subiectivă. Nu-mi plac Adrian Urmanov, Dan

Mircea Cipariu, Elena Vlădăreanu, Ioana Băeţica, Bogdan

Iancu (o imitaţie a lui T. O. Bobe, reuşită, ce-i drept, dar

care nu face din el decît un meşteşugar iscusit).

Cum îţi par revistele culturale şi editurile din România?

Sînt multe reviste în România, dar sînt destul de scorţoase

sau pur şi simplu proaste. Oricum, mă plictisesc îngrozi-

tor. Cît despre edituri, aici situaţia s-a schimbat în bine, în

sensul că oferta de carte este bogată, chiar foarte bogată.

Din păcate, marea problemă este cea financiară. Sînt edi-

turi care încearcă însă să menţină un echilibru între preţ

şi puterea de cumpărare, precum Polirom, Compania sau

Paralela 45, dar sînt altele, precum Humanitas sau Rao,

mai ales cea din urmă, care au pierdut contactul cu realita-

tea şi care mizează mult pe snobism pentru a-şi vinde căr-

ţile. Cărţile nu sînt un lux, iar dacă vor deveni, editorii ar

trebui să fie primii care să se îngrijoreze. În ce priveşte căr-

ţile de poezie, aici lucrurile stau într-adevăr foarte prost.

S-a creat deja prejudecata că poezia nu este vandabilă, aşa

încît nici editorii, nici librarii nu se mai obosesc să o dis-

tribuie, fără să-şi dea seama că generează astfel un cerc vi-

cios. Dacă nu este difuzată, promovată, poezia nici nu are

cum să ajungă la cititori şi atunci nu văd cum şi-ar putea

aceştia manifesta interesul. Ca să nu mai vorbim de faptul

că tinerii autori ar putea schimba părerea despre poezie,

oferind pur şi simplu altceva decît poezia din manuale.

Ce ai face pentru tineri dacă ai fi directorul unei reviste sau edi-

turi importante sau preşedinta Uniunii Scriitorilor, să zicem?

Ce ţi-ar plăcea să facă pentru tine, ca scriitoare tînără, US?

Nu m-am dus niciodată atît de departe cu gîndul. Ar fi şi

foarte greu, întrucît nici măcar nu sînt înscrisă în US. Mi

se pare o colcăială de interese meschine, în plus, pe lîngă

puţinii scriitori buni de acolo, sînt foarte mulţi scriitori de

mîna a doua şi a treia. Dacă situaţia ar sta altfel şi aş deveni

preşedinta unei asociaţii de scriitori, deşi nu mă văd deloc

în ipostaza asta, aş face totul să-i promovez pe cei tineri,

indiferent de grupurile şi grupuleţele din care ar face par-

te, evident cu condiţia să-mi placă ceea ce scriu, valoarea

textului fiind singurul criteriu. Deocamdată, am impresia

că nu mai ies nici eu, nici prietenii mei de grup, din această

secţiune a tinerilor autori ţinuţi pe listele de aşteptare. Dar

dacă stau bine să mă gîndesc, n-ar trebui să mă deranjeze

prea tare, abia devine provocator şi mă menţin în formă,

în plus oficializarea rimează prea mult cu osificarea. În tot

răul e şi-un bine. Ca director de revistă sau de editură, aş

face un program special de promovare a tinerilor autori,

la modul cel mai pragmatic. Nu m-aş mulţumi numai cu

publicarea lor, aş organiza tot felul de turnee, de întîlniri

cu cititorii, aş găsi modalităţi mai noi de seducţie a publi-

cului, aşa cum de altfel încearcă să facă Un Cristian, fără

să aibă vreun ajutor de undeva. Aşa cum ar trebui să facă

uniunile de scriitori, dacă ar fi într-adevăr preocupate de

promovarea literaturii române în general, nu numai a ti-

nerilor. Mi-ar plăcea ca această Uniune să se decanteze,

să-şi ia rolul în serios, să-şi schimbe regulamentul de sectă

închisă (de exemplu, nu poţi să candidezi la un premiu

dacă nu eşti înscris, cu alte cuvinte premiile sînt ale noas-

tre pentru noi, cei din Uniune), să se ocupe de promova-

rea, în ţară şi în străinătate, a autorilor cu adevărat buni,

să acorde burse de creaţie, să devină mai transparentă, să

se transforme dintr-o adunătură pestriţă de scriitori într-o

grupare de calitate, activă şi eficientă. „Primenirea" asta

mi se pare însă deocamdată o utopie. N-aş vrea să închei

totuşi pe un ton atît de sumbru. Cu sau fără asociaţii de

scriitori, sper ca literatura tinerilor, cu adevărat de valoare,

să-şi capete locul meritat, adică să fie citită. Şi dacă salutul

adolescenţilor este: „Să fii iubit!", eu le-aş putea spune ti-

nerilor scriitori: „Să fiţi citiţi!".

(aprilie-mai 2004, Braşov – Braşov)

Mihnea Blidariu

„Nu trebuie să faci nimic altceva decît să ţii ochii deschişi. Să

nu fii indiferent, să nu crezi că totul li se întîmplă numai altora”

Rocker-scriitor, activist social, autorul volumelor de poezie

No Future (Biblioteca Tiuk!!, 2003), no future (S.C. Univer-

sul, 2004) şi al romanului Playlist (pentru sfîrşitul lumii) (Ed.

CDPL, 2012). Vocalistul, textierul, trompetistul şi chitaristul

trupei rock LUNA AMARĂ (www.luna-amara.ro).

Mihnea, eşti cunoscut în special ca membru al formaţiei rock

Luna Amară. Cum ai ajuns la poezie?

Am ajuns la poezie înainte să ajung la Luna Amară. De

prin clasa a opta am tot scris, trecînd prin tot felul de eta-

pe, eminesciană, nichitistă, barbiană, blagiană ş.a.m.d. La

un moment dat am început să scriu versuri sociale (destul

de puerile, ce-i drept...) pe care le puneam pe muzică folk.

Aveam o trupă de rock cu care scosesem o piesă care se nu-

mea „ *pensionarul vasile”* . Era vorba despre un fost activist

de partid care o ducea foarte bine şi după revoluţie, pentru

că, în esenţă, sistemul era acelaşi. Apoi, de prin ultimul an

de liceu şi pînă anul trecut n-am mai scris nimic, în afară de

texte pentru Luna Amară. Iar anul trecut s-a întîmplat să

vreau să scriu din nou. Cam aşa ceva...

Ce a însemnat pentru tine debutul underground?

Păi, n-am apucat să mă dumiresc prea bine ce a însemnat.

A fost aşa, dintr-o dată – a venit Sandu Vakulovski şi m-a

întrebat dacă nu vreau să public pe *Tiuk*!!, am zis da, apoi

am fost şi am citit nişte poezii la Cenaclul KLU, cenaclul

revistei *Tiuk*!!, pe care-l făcea tot Sandu, la Cluj, şi cam ăsta

a fost debutul meu. Însă pe reacţia prietenilor nu contez

foarte mult, dat fiind gradul de subiectivism care intervine.

Sper să scot o carte şi voi vedea atunci dacă e ceva de capul

meu sau nu.

Cum ai ajuns la acest tip de poezie, stil neexplorat încă în Româ-

nia?

Într-o vreme eu şi Nick umblam foarte mult pe la net. Des-

coperisem MIRC-ul şi eram foarte încîntaţi de el (ce pros-

tie...). Sandu era la Braşov şi ne tot scriam mail-uri. Înce-

pusem să fiu foarte furios pe ceea ce vedeam în jurul meu,

eram nemulţumit şi de mine însumi, formaţia trecea prin-

tr-o perioadă mai grea, aşa că am ales să-mi exprim furia

prin... versuri. Am început să-i scriu lui Sandu în rime tot

ce era în capul meu atunci. Nu schimbam nimic, cum îmi

venea aşa scriam. Începuse să fie o terapie foarte construc-

tivă pentru mine. Plus că mă fascina ideea că poeziile mele

se duc undeva, pe un fir, pe cale electronică, la un om care

devenise, practic, un fel de alter-ego al meu. A fost un expe-

riment făcut inconştient.

Cîntecele formaţiei voastre sînt sociale, poezia ta – la fel, cum se

explică acest radicalism al tău, mai rar întîlnit chiar şi la scriitorii

tineri?

Băi, nu trebuie să faci nimic altceva decît să ţii ochii des-

chişi. Să nu fii indiferent, să nu crezi că totul li se întîmplă

numai altora şi tu eşti ferit, în lumea ta, de orice necazuri.

Am spus mai demult o chestie în care cred şi acum: nu exis-

tă o România, există 20 de milioane de României, poate şi

mai multe – există cea a moldovenilor, ardelenilor şi olteni-

lor, cea a politicienilor, cea a maneliştilor, cea a rockerilor,

cea a săracilor, cea a bogaţilor, cea a poliţiştilor etc., fiecare

stă cu România lui în cap şi i se pare că el are dreptate şi

că ceilalţi sînt nişte proşti. Ceea ce fac şi zic eu pare radi-

cal deoarece e un pic de adevăr într-o mare de minciună.

Dar dacă minciuna, corupţia şi indiferenţa sînt radicale, eu

cum să le răspund blînd? Mie nu mi se pare deloc că aş fi

radical, mi se pare doar că deţin un bun-simţ sănătos. Mă

întristează că lumea se loveşte de atîtea evidenţe negative,

dar le ocoleşte senină, vrăjită de aparenţele servite pe post

de bunăstare naţională de nişte indivizi a căror obraz e mai

gros decît asfaltul pe care călcăm. Da, provoc şi incit, dau

cu cărămida, dar la asta mă obligă societatea în care trăiesc.

Fii convins că dacă m-aş fi născut în Elveţia la ora asta eram

un cabanier fericit fără nici un motiv să compună versuri

social-politice.

Combinaţia dintre muzică şi poezie te ajută în vreun fel?

Muzica nu mă ajută în poezie decît prin faptul că, datorită

muzicii, deţin o anumită ritmicitate a versului, o anumită

dinamică. Muzica pe care o ascult îmi dă anumite stări, dar

nu din ele ies, de obicei, poeziile mele. Poezia nu-mi influ-

enţează muzica, ci mesajul textual al muzicii. Însă textele

pentru rock trebuie construite altfel. Poezia mea e ceva între

existenţialism şi hip-hop (cred că...). De altfel, nici nu mă

consider poet, ci un fel de hibrid între poet şi MC.

Ai încercat şi alte genuri literare?

Da, m-am apucat acum vreo 4 luni de un roman-jurnal. La

început a mers mai bine, acum am lăsat-o cam baltă un pic,

parţial şi din cauza programului foarte încărcat cu formaţia.

De publicat nu ştiu dacă am să-l public, probabil că-mi va

trebui ceva mai mult curaj decît cu poeziile. Tot ce ştiu sigur

e că se va numi „ *copiii cenzurii îşi iubesc mama”* .

Un titlu foarte interesant, mai mult decît social, mai mult decît

„biografic”. Care sînt scriitorii tăi preferaţi, te-a influenţat cineva

din punct de vedere poetic?...

Paradoxal, citesc foarte, foarte puţină poezie. Îmi plăcea Di-

nescu, Florin Iaru, Ezra Pound, un pic Nichita, un pic Gins-

berg. În rest: Dostoievski, H. Miller, P. Roth, M. Nedelciu, A.

Rîbakov, Kundera, Vakulovski, Evtuşenko, Garcia Marqu-

ez, Kazantzakis şi nu mai continui că termin mîine...

Cum ţi se pare literatura post comunistă?

Foarte colorată şi într-un mare impas, în acelaşi timp. Se

caută formule noi de exprimare de vreo 14 ani încoace, şi

singura care se pare că are succes cît de cît e exprimarea

în limbajul străzii (a se vedea A. Vakulovski). În rest, cred

că istoria literaturii române se repetă, comprimată în cîteva

tendinţe şi îmbrăcată în haine „post-moderne”. Avem din

nou Blaga, Eminescu, Bacovia şi alţii, camuflaţi în retorica

post-modernă. Dar dacă esenţa nu e şi ea post-modernă...

Lumea are alte nevoi, alte idei şi se mişcă într-un ritm atît de

ameţitor încît pentru un scriitor obsedat de... nemurire, să

zicem, ea devine complet necunoscută şi inaccesibilă. Cred

că, măcar pentru încă vreo 3 ani, motoul literaturii române

ar trebui să fie: „la obiect, la obiect şi nu mai bate cîmpii!”

Cum ţi se par editurile şi revistele culturale?

Îmi place mult *Tiuk!!! şi Dilema veche*. În rest, mărturisesc cu

nesimţire că nu am citit alte reviste culturale. În ceea ce pri-

veşte editurile, situaţia e similară cu cea din industria muzi-

cală – există cîteva edituri mari pentru care trebuie să fii un

monstru al literaturii ca să fii publicat, iar restul editurilor te

publică cînd vrei tu, cu condiţia să scoţi banul din buzunar.

La fel şi în muzică: te cheamă Holograf, totul e asigurat, te

cheamă Luna Amară, strîngi din curea şi-ţi plăteşti înregis-

trările. Nu prea riscă nimeni cu un debutant, pentru că ni-

meni nu face treaba asta pentru suflet, ci pentru bani. Noi,

în muzică, am avut noroc cu REBEL MUSIC. Eu, în poezie,

nu ştiu dacă voi avea noroc cu cineva...

Constat că cenzura e una din temele care uneşte mulţi oameni cu

care aş face interviuri, ne uneşte lupta cu cenzura, de fapt…

Cred că la noi cenzura a rămas o reacţie impulsiv-obsesivă

ce provine din frică – frica de a pierde puterea, frica de a

pierde locul de muncă sau pur şi simplu frica de adevăr.

Adulţilor, obişnuiţi fiind, sub dictatură, să li se închidă gura,

li se pare normal să interzică lucruri care nu le convin sau

pe care nu le înţeleg. Se sperie de anumite circumstanţe şi

atunci le şterg, direct, brutal, deşi nu deţin nici un contra-ar-

gument. Mentalitate tipic totalitară. Individul care ne-a dat

jos de pe scenă la Zilele Europei n-a avut nici un argument

solid pentru gestul lui şi atunci s-a apucat să inventeze: in-

stigare la violenţă, exprimare vulgară, bla-bla-bla. Însă în

declaraţia lui s-au regăsit aceleaşi elemente cu care a fost

România condusă 45 de ani şi pe care Iliescu le-a invocat

în exterminarea fenomenului Piaţa Universităţii – „la con-

certele mele nu există libertate de exprimare, la concertele

mele există **disciplină** şi **ordine**”. Vrei ceva mai elocvent?...

Un alt exemplu important este ceea ce ni s-a întîmplat la Al-

ba-Iulia, pe 1 decembrie, cînd tot ce-am făcut a fost să întreb

tinerii dacă „ar pleca din ţară”. Reţine, nu i-am îndemnat

să plece, i-am întrebat doar dacă ar face-o. Bineînţeles că

toată lumea a răspuns că da. Aşa că n-am mai primit onora-

riul. Cenzură financiară. Interesantă, însă, a fost explicaţia

autorităţilor (citat aproximativ): „păi, măi băieţi, voi cînd

mergeţi la ziua unei gagici şi gagica e urîtă, măcar de ziua

ei îi spuneţi că-i frumoasă, nu?”. Cu alte cuvinte, hai să aco-

perim căcatul, că azi e ziua curului... De multe ori ni s-a ce-

rut să nu cîntăm piesa „Folclor”, sau să o cîntăm cenzurat,

fără versurile care făceau referire la primul-ministru, dată

fiind implicarea autorităţilor locale, membre în partidul de

guvernămînt, în evenimentul respectiv. Iar cei care ne ce-

reau asta erau oameni cărora le era frică să nu aibă proble-

me după aceea. Ceea ce nu înţeleg astfel de indivizi este că

publicul aştepta de la noi provocarea şi avea să-i răspundă,

în orice formă ar fi venit ea. Sincer, mi se rupe de versurile

alea, pot face altele pe scenă sau pot face lumea să tragă

concluzii fără să pronunţ vreun nume sau să spun vreo vul-

garitate. Oricum, e foarte bine acum că nu sîntem singuri,

că umblăm în gaşcă: Luna Amară, Paraziţii, Alexandru

Vakulovski, Academia Caţavencu, mişcarea Salvaţi Vama

Veche, MindBomb, mişcarea Salvaţi Roşia Montană şi... vor

mai apărea şi alţii, cu siguranţă.

Ca vocalist (şi trompetist şi chitarist) al formaţiei Luna Amară

vezi direct cum se reacţionează la mesajul vostru, ai legătură di-

rectă şi imediată cu „cititorul”. Tu oferi publicului surprize prin

improvizaţie (pe lîngă plăcerea unui concert rock live), te pot în-

treba ce îţi oferă publicul? Chestia asta nu-ţi lipseşte cînd scrii?

Publicul e ca o oglindă în care se reflectă, fidel, stările tale

de pe scenă. Dacă nu ai încredere în tine nici publicul nu

va avea. Dacă eşti hotărît în ceea ce spui şi faci, vei avea un

public la fel de puternic ca şi tine. Ei simt, mai mult intuitiv,

orice ezitare, orice lucru în plus sau în minus. Important e

ca mesajul nostru să ajungă la ei într-o formă cît mai clară,

să poată lovi direct şi eficace – de aceea, uneori, oferim in-

dicii, mici discursuri, comentarii între piese. Chestia asta a

devenit, se pare, unul din punctele de atracţie ale concerte-

lor noastre. Uneori totul seamănă cu un forum de discuţii,

pentru că publicul (cel puţin al nostru...) are şi el comentarii

de făcut, păreri ce se vor exprimate, mînii, frustrări, bucurii

şi toate alea. Nu-mi lipseşte lucrul ăsta cînd scriu, pentru

că în primul rînd eu îmi scriu mie. Într-un fel, poeziile mele

sînt expresia materială a singurătăţii mele (nu mă refer la o

singurătate fatală, la o izolare în turnuri de fildeş, ci doar la

acele momente fireşti ale existenţei cînd eşti... singur). Nu

scriu poezii decît cînd sînt singur, dacă îmi vine inspiraţia

în mijlocul unui chef nu m-apuc să scriu versuri pe şerveţe-

le. Atunci cînd scriu, nu am în cap un public, adică o masă

de indivizi, am doar oameni pe care îi cunosc şi cu care co-

munic. Poezia mea e doar un simplu limbaj şi o simplă do-

rinţă: de a comunica şi de a mă comunica...

Luna Amară te-a schimbat? Acum, după atîta activitate în grup

(repetiţii, concerte, turnee) gîndeşti şi scrii altfel?

Luna Amară e ceea ce am vrut să fac dintotdeauna. Nu pot

să spun că m-a schimbat, mai curînd pot spune că face parte

din schimbarea mea, din evoluţia mea ca om. M-a ajutat să

văd mai bine ce înseamnă să dai oamenilor ceva, cum să

dai şi la ce te poţi aştepta în schimb. Mi-a dat posibilitatea

să văd o altă faţă a mea şi a lumii, să-mi asum un mod de

viaţă şi un cod existenţial cu care să fiu fericit. Scriu cu mai

mult curaj acum, pentru că formaţia asta m-a făcut să-mi

dau seama că, atîta timp cît ai curajul de a spune lucrurilor

pe nume, trecînd peste morală, jenă şi teama de comunica-

re, nu vei fi niciodată singur.

Am văzut mulţi simpatizanţi, chiar fani Luna Amară, care la con-

certele voastre cîntă, vă ştiu pe dinafară versurile, iar după con-

cert rămîn aceiaşi dinainte – acceptă sistemul în care trăiesc, bi-

rocraţia, corupţia, cenzura. Cum îţi explici asta? Crezi că acelaşi

lucru se va întîmpla şi cu unii care îţi vor citi poeziile? No future?

Da, deocamdată „no future”! Deoarece o schimbare profun-

dă a mentalităţii nu e foarte departe, dar mai e ceva drum

pînă acolo. Sîntem încă în stadiul în care tinerii se rezumă

la vorbe, unele foarte dure, dar vorbe doar. Or, la stadiul

de vorbe s-a oprit poporul român de vreo sută şi ceva de

ani încoace (cu excepţia cîtorva curajoşi...). Consider că am

avut întotdeauna, ca naţie, o poftă pentru schimbare – n-am

avut însă experienţa, înţelepciunea sau tăria de caracter s-o

ducem pînă la capăt. Poate de data asta...

(iunie 2004, Braşov-Cluj)

Radu Pavel Gheo

„La urma urmei, cînd un om renunţă la o sumă de bani ca să

citească nişte lucruri scrise de tine, simţi o oarecare responsabi-

litate”

Radu Pavel Gheo (Pavel Gheorghiţă RADU, n. 03.10.1969,

Oraviţa) este redactor şi traducător la Editura Polirom. Absol-

vent al Facultăţii de Litere, Universitatea de Vest din Timişoara

(1994). Debut în antologia bilingvă de proză science fiction Ne-

mira ‘94. Primul volum personal este Valea Cerului Senin (pro-

ză scurtă), Editura Athena, Bucureşti, 1997. În 2001 publică

volumul de teorie şi critică literară Despre science fiction (Edi-

tura Omnibooks, Satu Mare). La întoarcerea din Statele Unite,

unde a plecat ca urmare a cîştigării unui loc la faimoasa Loterie

a Vizelor şi a stat un an, îi apare la Editura Polirom volumul

Adio, adio, patria mea cu î din i, cu î din a (2003), rezultatul

experienţei sale americane. În anul următor, 2004, îi apar – tot

la Editura Polirom – volumul de eseuri Românii e deştepţi şi

romanul Fairia – o lume îndepărtată. Tot în 2004, în colecţia

„Ego. Publicistică" a Editurii Polirom, se tipăreşte ediţia a doua

a volumului Adio, adio, patria mea cu î din i, cu î din a. A mai

publicat: DEX-ul şi sexul (2005), Numele mierlei – cincizeci de

clipuri vesele şi triste (2008), Noapte bună, copii! (2010).

Din 2003 este membru al Uniunii Scriitorilor din România, fi-

liala Timişoara. Este membru fondator al Asociaţiei Culturale

CLUB 8 din Iaşi. Texte de Radu Pavel Gheo au apărut în străi-

nătate (Austria, Slovenia, Republika Serbia i Crnagora), tradu-

se în engleză, germană, slovenă, maghiară.

Radu, prima oară am vorbit „faţă-n faţă" cînd ai cîştigat pre-

miul pentru cea mai bună traducere, distincţie oferită atunci de

„Sfera politicii”. Evident că te cunoşteam din presă, mai ales din

revista „Timpul”, scriai proză (şi SF, nu doar proză-proză) şi

eseuri, culturale şi sociale. Acea perioadă mi se pare importantă

şi pentru că urma să emigrezi în SUA. Cum te-ai hotărît să faci

acest pas? Care era starea ta dinainte de plecare? Cum te-ai sim-

ţit în America şi… de ce te-ai întors? Cum te simţi în România

după revenire (sau te-ai întors la Timişoara?)? Pentru tine îna-

inte şi după e aceeaşi România, acelaşi Radu Pavel Gheo?

Hai să precizez întîi că premiul de care pomeneai era pen-

tru cea mai bună traducere a unei cărţi de *studii politice*.

Adică n-am fost cel mai bun traducător din engleză, nici

măcar pe anul 2000, ci doar pe un domeniu. Acum, între-

barea... De fapt, astea-s mai multe întrebări în una. Cred că

mi-ar trebui cîteva pagini ca să explic aşa cum mi se pare

că trebuie (aşezat, ardeleneşte, bănăţeneşte...) ce şi cum stau

lucrurile cu plecarea în America şi întoarcerea în România.

Speram că am reuşit să o spun în volumul acela, „ *Adio, adio,*

patria mea, cu î *din* i *, cu* î *din* a". Se pare că nu – lumea e prea legată de imaginea Americii ca paradis (din care, ca şi din

iad, nu se cuvine să te mai întorci). De fapt, America pe care

o comentăm de aici, de la mii de kilometri de ea, fără să o

ştim altfel decît din filme, e imaginea idealizată a lumii, aşa

cum o vrea fiecare, iar sintagma „ţara tuturor posibilităţi-

lor" exact asta şi sugerează. E greu să le bagi în cap oameni-

lor ideea că SUA e o ţară ca oricare alta, populată de oameni

obişnuiţi, sau că un sistem politico-juridic mai bun nu îi face

şi pe oameni mai buni, mai harnici sau mai cinstiţi. (Aici e

meritul americanilor că au ştiut să-şi creeze o astfel de ima-

gine şi, cînd te uiţi la imaginea României – chiar în ochii ro-

mânilor –, nu poţi să nu-i admiri). În fine, America e o ţară

mai bună decît multe altele, poate chiar cea mai bună (n-am

fost în toată lumea, deci nu generalizez). Că nu s-a potrivit

cu mine şi cu Alina, soţia mea... asta e altceva. Cel mai bine

a sintetizat problema Ştefan Agopian într-un comentariu la

Fairia – o lume îndepărtată, unde zicea că „divorţul" meu de

America îşi are originea în nepotrivirea de caracter. Dacă

m-aş fi născut şi aş fi crescut acolo, probabil aş fi fost un

cetăţean american foarte bun. Aşa... „sînt român şi-mi place

munca, cum îi place mierlei şunca" sau „ciunga" – era un

cîntec de genul ăsta... Cum m-am hotărît să fac pasul spre

America? Păi, nu m-am hotărît eu. Dacă nu erau nişte co-

legi de-ai Alinei care să ne îndemne să trimitem şi noi un

plic cu datele personale şi o poză la Loteria Vizelor, nici n-o

făceam. Mie mi s-a părut un fel de joc şi nu m-am gîndit

nici o clipă la vreo consecinţă a gestului meu. Nesăbuin-

ţă... Apoi, cînd am cîştigat, trebuia să fiu tîmpit să nu plec

să văd America! Cine nu vrea să plece să vadă ţara tuturor

posibilităţilor? Dar nu mă gîndeam – nici eu, nici Alina – să

ne stabilim definitiv acolo, ci să vedem cum e. În paranteză

fie spus, cei care crapă să mă convingă că nu trebuia să ne

întoarcem, că acolo era mai bine (în general fără să ştie cum

e acolo) mă înduioşează. Tare multă nesiguranţă trebuie să

fi acumulat dacă simt nevoia să-şi transfere frustrările asu-

pra altora! Iar cînd le spun că sînt mai mulţumit acum, în

Timişoara, decît în America, nu fac decît să-i înfurii. Toţi

trebuie să ne simţim bine în America? Aşa, colectivist? Asta

în condiţiile în care americanii cărora le-am spus că plecăm

fiindcă nu ne place la ei, au răspuns cu seninătate: „Înţeleg.

E normal. Îţi place mai mult ţara ta...” Acum eu cu Alina

trăim în Timişoara, ne simţim mult mai bine decît acolo şi

sîntem mulţumiţi că am izbîndit. Fiindcă visul nostru nu

era America. Visul nostru era Timişoara.

Cum ai început să scrii? Cum erau primele tale texte?

Primul meu text, chiar primul, dacă despre asta vorbim,

era o poezie intitulată *Primăvara*. Am scris-o prin clasa a

doua. Au urmat, în aceeaşi zi, *Vara*, *Toamna* şi *Iarna*. Îţi în-

chipui cum erau...

Cînd şi cu ce ai debutat?

Păi, eu zic c-am debutat de mai multe ori. Debutul în pro-

ză a fost cu o povestioară SF/fantastică, „Un alt răspuns”,

publicată în *Jurnalul S.F.* prin martie 1993. Apoi, în volum,

am apărut cu o povestire în *Antologia SF Nemira '94*, iar

din textul ăla, „Dans de lebădă mecanică", zice Alina că ar

fi putut fura ăia din *Matrix* un vraf de idei (cele trei per-

sonaje, printre care tipa brunetă, tunsă scurt, ghicitoarea,

insul cu destin eroic...). Mi-ar plăcea să fie aşa sau cel puţin

să nu devin paranoic. În domeniul criticii şi eseisticii am

publicat un text despre Breban, „Arhitectură şi destin",

într-un *Orizont* timişorean, în mai 1995. În jurnalistică am

început treaba un pic mai tîrziu, prin 1999, cînd am înce-

put să scriu editoriale şi articole de opinie în *Monitorul* ie-

şean. Primul interviu i l-am luat pe fugă lui Cristian Tudor

Popescu, tot în Iaşi, tot în 1999, prin ianuarie, şi făceam

pe mine de frică. Noroc că CTP-ul mă ştia ca SF-ist şi, de

altfel, e un ins foarte, foarte urban. Ar mai fi debutul în

spaţiul traducerilor, cu primul text publicat la Polirom – o

lucrare din zona istoriei religiilor: Yuri Stoyanov – *Tradi-*

ţia ascunsă a Europei. Asta a fost tot în 1999. E drept, mai

înainte am tradus şi romanul lui Carl Sagan, *Contact*, l-am

predat editurii care avea *copyright*-ul şi căreia i-am uitat

numele, dar apoi nu ştiu ce s-a ales de carte. De apărut n-a

apărut – şi nici n-am primit toţi banii. În fine, debutul cel

mai important pentru mine, cel în volum personal, a fost

în 1997 la Editura Athena, cu un volum de proze fantastice

şi SF, *Valea Cerului Senin*. Ar mai fi şi alte debuturi, că fie-

care om are zeci, sute de debuturi de un fel sau altul, dar

deocamdată astea cred că ajung.

Povesteşte despre debutul tău în volum, despre „Valea Cerului

Senin”. Cum te-ai simţit cînd ai văzut pentru prima oară obiec-

tul carte pe care scria numele tău?

Prea multe nu-s de povestit. Am avut şansa (şi la debut,

şi ulterior) să fiu sprijinit de cîţiva oameni care au avut

încredere în mine – vorbesc serios şi nu fac doar un gest

de complezenţă. Practic, pentru cartea de debut n-a trebuit

decît să am textele scrise şi să-mi înscriu volumul (oferta

de volum) la un concurs. Premiul era oferit de revista *Ori-*

zont şi de Editura Athena şi consta în publicarea volumu-

lui şi o sumă destul de consistentă. E drept, înainte de asta

publicasem pe ici, pe colo, destule texte, dar nu speram să

fiu ales tocmai eu. Aşa că oamenilor care au avut încredere

în mine la început – Cornel Ungureanu şi Mircea Mihăieş,

fiindcă de ei e vorba – le rămîn şi acum dator. E nevoie să

repet că nu e un act de complezenţă, de politeţe obligato-

rie? Cred că da. Dar, pe cuvîntul meu, n-am uitat niciodată

cine m-a girat sau a avut încredere în mine înainte de a

ajunge cît de cît cunoscut. Aşa stau lucrurile şi cu direc-

torul Editurii Polirom, Silviu Lupescu – n-avea de unde

să ştie că *Adio, adio, patria mea...* o să aibă succesul pe care

l-a avut. Mă bucur că a ieşit aşa, fiindcă n-am dezamăgit.

De asta mă temeam cel mai tare. Şi mă tem şi acum. Cum

m-am simţit cînd mi-am văzut numele pe-o carte? Nu ştiu

exact. Ţin minte că am ridicat pachetul de la poştă, că l-am

deschis acasă, cu sufletul la gură, fiindcă ştiam ce conţi-

ne (cele douăzeci de exemplare de autor), că am scos cu

mare grijă un volum din pachet şi... gata. De-aici lucrurile

se înceţoşează. Mi-e şi greu să retrăiesc senzaţia de acum

şapte ani, momentul în care am pipăit coperta aia lucioasă

pe care vedeam, citeam, reciteam numele meu. Dar în cli-

pa aia eram oricum prea emoţionat ca să-mi conştientizez

emoţiile. O păţesc de multe ori, aşa că după aceea mă văd

nevoit să-mi reinventez cumva amintirile, pe baza unor

senzaţii fragmentare.

Celelalte cărţi ale tale te-au bucurat la fel de mult ca volumul de

debut? Care e relaţia ta cu cărţile tale?

Îţi dai seama că, dacă tot am pomenit de *Adio, adio...* , pen-

tru mine a fost ca un fel de re-debut. Aşadar, m-am simţit

la fel. *Românii e deştepţi* e pentru mine un pic altceva, deci

tot un fel de debut. *Fairia – o lume îndepărtată*, cartea lansată

la Bookarest, e altceva – un basm... Fiecare carte mi se pare

egală cu celelalte. De aceea, după ce volumul a apărut, îl

recitesc o dată (nu chiar cu atenţie) şi după aia îl uit. Îl pun

deoparte. Ştiu că e acolo, dar nu revin la el. Nici nu-l mai

răsfoiesc – decît dacă mi-o sugerează cineva sau vreau să

verific vreun pasaj. Poate că mi-e frică să nu văd acolo vreo

prostie gigantică şi să-mi distrug respectul faţă de mine.

Cum citeşti cronicile la cărţile tale?

Cu frică. Cu bucurie. În nici un caz cu detaşare. Dar nu-i

vorba doar de cronici, ci şi de opiniile cititorilor în general

– le apreciez la fel de mult. La urma urmei, cînd un om

renunţă la o sumă de bani ca să citească nişte lucruri scrise

de tine, simţi o oarecare responsabilitate. Trebuie să-i oferi

ceva în schimb. Şi-atunci cum să nu conteze şi părerea lui?

O „?” care vine din declaraţiile tale recente. Ce înseamnă pen-

tru tine „critici specialişti”? De ce pentru tine un tip care scrie

doar critică e mai specialist decît unul care nu e atît de limitat/

netalentat?

Dacă am spus aşa ceva, am spus o prostie imensă. Criti-

cul specialist e pentru mine criticul literar, cel care publică

recenzii şi cronici literare în reviste. Criticul nespecialist e

cititorul normal, cel pe care noi am vrea să-l numărăm cu

sutele de mii, dar ne bucurăm şi la o mie.

Pînă acum cel mai mare succes la publicul larg („marele pu-

blic") l-au avut cărţile tale eseistice, socio-culturale. În cazul

cărţilor „Adio, adio, patria mea, cu î din i, cu î din a" şi „Ro-

mânii e deştepţi" chiar putem vorbi de un mare succes, lucru

pentru care mă bucur sincer. Cînd ai ajuns la acest stil? Pentru

a scrie astfel te-a ajutat existenţialul, biograficul?

Uite, succesul pe care l-a avut *Adio, adio, patria mea...* m-a

bucurat exact din motivul sugerat de întrebarea anterioa-

ră: a „prins", a avut succes atît la critica specializată, cît şi

la publicul larg. Nu ştiu dacă ăsta e visul fiecărui scriitor,

dar al meu e: ceea ce ai scris să fie lăudat la diferite paliere

de lectură, la nivele diferite, de categorii diferite. Atunci

simt şi eu că am scris o carte... nu bună, ci – îndrăznesc

să zic – marcantă, care a însemnat ceva pentru cei care au

citit-o. Chiar dacă unii au reacţionat violent împotriva ce-

lor spuse de mine. Dacă mă tem de ceva cînd scriu, mă

tem doar să nu-l las pe cititor indiferent. Eu pentru cititori

scriu. Şi mă gîndesc la ei (sau la cititorul ideal) cînd scriu.

Cred că asta m-a influenţat în scris mai mult decît biogra-

ficul. Altfel, biograficul e o sursă bună de poveşti.

Ce rol are existenţialul în proza fantastică, în SF? În cazul dat e

vorba mai degrabă de un biobibliografic sau…

Nu fac diferenţierea dintre proza SF (sau fantastică, poli-

ţistă, comică ş.a.m.d.) şi proza „normală”. Cred că fiecare

naraţiune trebuie să aibă ceva de transmis, fie chiar, la ex-

trem, şi lipsa mesajului. Iar scriitorul îşi alege modalitatea

în care poate s-o spună cel mai bine. Etichetele de gen se

pun după aceea. E un efect al unei iluziei fericite, conform

căreia a împărţi pe categorii înseamnă a evalua calitativ.

Dar nu e aşa. Dacă autorul preferă o anumită cheie narati-

vă, acea cheie nu impune de la sine calitatea cărţii. Aşadar,

SF-ul, proza fantastică, „realistă", onirică sau oricum ar fi

e doar bună sau proastă. Alte diferenţieri nu vreau şi nici

nu pot să fac.

Volumul tău recent, „Fairia – o lume îndepărtată", e o altă carte

a ta din zona prozei fantastice. O carte care se citeşte cu multă

plăcere, poate fiindcă se simte cheful cu care este scrisă. Cum

se leagă plăcerea ta de a scrie cu scrisul, care pentru tine este o

muncă?

Plăcerea o simţi intermitent în timpul muncii, cînd conşti-

entizezi din cînd în cînd că textul îţi curge, dar – de data

asta – cel mai ades plăcerea vine după. E satisfacţia pe care

o simţi cînd te ridici de la masă şi ai în faţă cîteva pagini scri-

se şi ştii că lucrurile au luat-o în direcţia bună, că lumea pe

care o imaginezi e coerentă, credibilă şi, dacă se poate, atră-

gătoare. Despre momentele de blocaj prefer să nu vorbesc.

Spui că „Fairia – o lume îndepărtată" este cea mai bună carte a

ta. Dacă ai fi impresarul sau editorul tău, cum ai caracteriza-o?

Ce s-ar întîmpla dacă am nimeri pe neaşteptate într-o lume

în care basmele copilăriei sînt de fapt singura realitate cu-

noscută? Cum am trăi acolo, printr-un amestec de Feţi-Fru-

moşi, vrăjitoare, centauri, satiri, paznici de comori, cavaleri

cam ca-n Evul Mediu şi alte decoruri şi personaje imagi-

nare? Asta trăiesc personajele din *Fairia*, astronauţi căzuţi

într-o lume care, deşi pare reală, strînge tot ce a produs ima-

ginaţia oamenilor de-a lungul mileniilor. Aşa că oamenii

noştri balansează mereu la graniţa între o asemenea lume

incredibilă, ca de vis feeric, şi una pe care ar lua-o drept re-

alitate dacă asta n-ar însemna moartea lor. E un basm, o po-

veste uneori ironică, alteori duioasă, pornită pe un pretext

SF şi continuată cu o călătorie în nişte lumi cunoscute şi în

acelaşi timp ciudate. Sper să prindă, mai ales că abia acum

se simte o reorientare a cititorului spre ficţiune. Memoriile,

eseistica, jurnalele rămîn însă (şi încă) partea predominantă

a lecturilor publicului.

Traduci cărţi interesante, cum sînt Yuri Stoyanov, „Tradiţia as-

cunsă a Europei”, Leo Strauss, „Cetatea şi omul”, Max Weinrei-

ch, „„Universităţile” lui Hitler”, David Lodge, „Muzeul Brita-

nic s-a dărîmat!”. Cum te simţi ca traducător, plăcerea traducerii

poate fi comparată cu plăcerea scriiturii, a scrierii unei cărţi? Tra-

ducţiunile fac sau nu fac o literatură?

Plăcerea traducerii? Da, există, dar nu aş compara-o cu plă-

cerea scrisului, a creaţiei propriu-zise. Deşi sînt conştient că

şi traducătorii creează cumva – sau, mai degrabă, modelea-

ză ceva gata creat. Pragmatic, diferenţa ar fi că traducerea

este plătită imediat, pe cînd o carte proprie... depinde dacă

se vinde, dacă tirajul aduce ceva din punctul ăsta de vedere

(şi, în materie de bani, la noi e greu să-i aducă autorului

mare lucru), dacă placi publicului. În ceea ce priveşte par-

tea cu traducerile care fac sau nu o literatură, eu zic că nu o

fac, dar o determină. Şi o influenţează. Traducerile pot însă

modela o cultură.

Zici că n-ai renunţa la scris pentru nimic în lume. Ţi s-a întîm-

plat să trebuiască să renunţi la ceva pentru altceva fără ca asta

să-ţi facă plăcere?

Aici chiar că m-ai încuiat. Să zic că întotdeauna renunţi la

ceva sau optezi pentru altceva? Nu ştiu.

Ai scriitori preferaţi? Influenţe?

Ruşii, ex-sovieticii... ăştia sînt scriitorii mei preferaţi. Adică

în capul listei. Dar n-are rost să înşir acum sute de scriitori.

De la fiecare autor mai renumit sau mai puţin renumit pe

care l-am citit mi-a plăcut ceva, m-a atras ceva. Numai că,

fiindcă n-am avut pe nimeni să-mi dirijeze lecturile, am

citit de mic o amestecătură de cărţi – şi bune, şi proaste.

Selecţia am făcut-o mai tîrziu, dar ce ştiu eu ce influenţe

ascunse s-au impus în mintea mea... O să pomenesc totuşi,

cum fac de obicei, *Maestrul şi Margareta* al lui Mihail Bulga-

kov, care mi-e carte de căpătîi, model, obiect de admiraţie.

Cum ţi se par revistele culturale româneşti? Editurile?

Bune, slabe. Cum e şi normal. Un semn bun ar fi că edituri

mari încep să se intereseze de evoluţia literaturii... şi aici

trag un pic spuza pe turta mea, a noastră, dar nu pot să

nu zic că lansarea celor şapte tineri autori de către Editura

Polirom a fost un semn de normalitate atît de zgomotos,

încît sper să se trezească mai multă lume. Nu că n-ar mai

fi edituri, chiar din cele importante, care nu promovează

literatura tînără. Să pomenesc numai de Paralela 45, deşi

am văzut recent că mai îndrăznesc şi alţii. Proiectul Edi-

turii Polirom a fost în primul rînd un semnal că, dom'le,

există scriitori tineri buni, bunicei, chiar foarte buni, că ar

fi vremea să-i băgăm în seamă, să ne rupem de ideea că

nu se mai scrie, maică, aşa ca pe vremea lui Ceauşescu...

Revistele literare sînt în mare parte OK, adică mediocre

spre bune şi din cînd în cînd cu pagini superbe... ca peste

tot. Rolul revistelor e de altfel mai degrabă de menţinere

a unui standard decît de depăşire a lui. La părţile pozitive

aş pomeni proliferarea revistelor literare sau de cultură în

format electronic, un semn de normalitate şi o şansă pen-

tru scriitorii de orice vîrstă, fiindcă aici limita de spaţiu sau

de distribuţie e practic anulată. Cît de bună e revista, asta

depinde de cei care o fac. La părţile negative aş menţiona

etern românescul partizanat, vizibil în majoritatea cople-

şitoare a revistelor de la noi. Localismul, spiritul de gaşcă.

Ce ţi se pare normal şi ce ţi se pare anormal în viaţa literară

actuală?

Normal e că lucrurile încep să intre pe făgaşul din care

au fost scoase o dată cu impunerea modului de evaluare

şi promovare pre-decembrist, stimulat de comunişti, dar

pe care, printr-o formă perversă de adaptare, l-au preluat

într-o formă sau alta mai toţi cei implicaţi în viaţa literară.

Mă tem uneori că, dincolo de scrierile valoroase apărute

atunci, există o matrice a cenzurii care deformează aproa-

pe tot ce s-a scris. Iar legătura trecutului cu prezentul o

fac exact personajele prinse între lumi, cărora le vine greu

să se adapteze la ceea ce înseamnă într-adevăr libertate

a scrisului şi sînt contrariaţi sau frustraţi de felul în care

evoluează lucrurile. Îmi amintesc de obiecţiile legate de

„scrierile sexoase ale tinerilor”. Lăsînd la o parte faptul

că „scrierile sexoase” nu-s nici prea multe, nici chiar atît

de sexoase (dar ce ştiu eu cum gîndesc cei care nu puteau

scrie „pizdă”, ci doar „sex”?), trebuie să ne asumăm liber-

tatea scrisului aşa cum e ea: cu exagerări, cu teribilisme, cu

mode şi mai ales *fără dirijism*. Un alt lucru normal şi lăuda-

bil mi se pare transferul de autoritate dinspre critica lite-

rară înspre edituri. Mă gîndesc la faptul că înainte de 1989

criticii puteau impune sau cel puţin promova – în măsura

în care se putea – un autor pe care îl girau. Nu vreau să fiu

greşit înţeles: era foarte bine aşa. Atunci. Acum nu mai e.

Cartea intră pe o piaţă culturală, una extrem de restrînsă,

unde se bate cu alte mijloace de educaţie şi *entertainment*,

inexistente sau subdezvoltate înainte de 1989, aşa că pen-

tru promovarea ei avem nevoie de un bun management

literar. Critica literară preia locul care i se cuvine în mod

normal, de evaluare *post factum*, de ierarhizare a unei pieţe

literare pe care o dezvoltă editurile. Anormală mi se pare

încăpăţînarea cu care destui scriitori şi critici – tineri şi

bătrîni – se cramponează pe ideea luptei între generaţii.

Luptă între cine? Luptă pentru ce? Parcă n-ar fi auzit ni-

meni de continuitate (fie ea şi prin frondă, că nu te revolţi

decît împotriva a ceea ce ştii). Am fost recent la o lansa-

re de carte în Timişoara şi, netam-nesam, discuţia a virat

de la autorul lansat (un valoros optzecist) exact spre cei

şapte tineri lansaţi de Polirom. De ce or fi deschis subiec-

tul, că n-avea treabă cu ce se întîmpla acolo? S-a marcat

opoziţia între superficialitatea „sexoşilor" de la Polirom şi

devotamentul faţă de cultura veritabilă al celor prezenţi

(în paranteză fie spus, cel puţin patru din cele şapte cărţi

nu sînt şi nici nu vor să fie „sexoase"), s-a comentat ironic

ideea că un scriitor tînăr ar putea fi talentat şi în general

s-a deversat un val de frustrare pe care n-o înţeleg. Adică

gata, în 1989 s-a golit găleata cu scriitori români? Oricine

vine după nu poate scrie decît mai prost? Au spart pieţele

literare scriitorii predecembrişti, aşa încît lumea nu mai

are timp să citească altceva? Iar, dacă e vorba de valoarea

scriitorilor tineri, văd că apar destule cronici elogioase la

cărţile unor autori publicaţi după 1989, de la autorii lan-

saţi de Nemira prin ‘90 şi ceva (Aldulescu, Daniel Bănu-

lescu...) pînă la cei apăruţi în ultimii doi-trei ani sau cei

care stau să apară. Şi iar mă simt nevoit să precizez ceva,

ca să nu fiu greşit înţeles: nu simt că trebuie să mă opun

scriitorilor dinaintea mea (sau, ca să nu cad în aceeaşi cap-

cană, celor care vor apărea de acum înainte). Traseul meu

de scriitor, bun-prost, cum o fi, e unul individual, iar el

include atît lecturi din cei care au fost, cît şi din cei care

sînt. Iar ideea de falangă literară îmi displace. E drept,

sînt membru fondator al Clubului 8 de la Iaşi, dar acolo e

vorba de un grup de prieteni cu interese comune care se

susţin reciproc, participă la proiecte comune şi, în rest, îşi

văd de treaba lor. Aşa că eu zic să mai terminăm o dată cu

frustrările astea de scriitor pe o piaţă culturală mică! E loc

pentru toată lumea.

Ce-ţi place şi ce nu-ţi place în literatura care se scrie acum?

Cum ţi se par tinerii scriitori? Cine dintre scriitorii tineri ţi-e

mai apropiat ţie ca şi cititor, cine dintre cei care sînt deja cunos-

cuţi nu-ţi plac deloc?

Uite, am zis ce nu-mi place. Şi că îmi plac scriitorii tineri,

fiindcă scriu mai pe gustul meu. Diferenţa masivă, falia

majoră care rupe lumea literară în două, cred că apare la

graniţa dintre autorii publicaţi înainte de 1989 sau educaţi

editorial să publice atunci, în condiţiile cenzurii, şi cei care

n-au apucat să-şi autocenzureze textele cu gîndul la cen-

zura de partid. E o diferenţă care se simte, fiindcă nu ţine

de talent, ci de modelul comportamental scriitoricesc. Dar

nu vreau să generalizez: Ioan Groşan, de exemplu, sau

Ştefan Agopian sau.... cred că, dacă mai stau pe gînduri,

mai găsesc şi alte exemple... ei, oamenii ăştia scriu (cît mai

scriu) ca şi cum n-ar fi trăit în comunism. Ca şi cum n-ar fi

fost cenzuraţi sau în pericol să fie cenzuraţi. Aşa şi trebu-

ie. Dar bănuiesc că e foarte greu, fiindcă, pe de altă parte,

am văzut ce greu se adaptează autori în vogă pe atunci,

ca Augustin Buzura. Ei, îmi plac tinerii fiindcă sînt liberi,

au o prospeţime şi o vioiciune mai potrivită cu epoca şi –

probabil – cu mine, aşa că n-aş vrea să fac discriminări. Îmi

plac mulţi şi-i citesc cu plăcere pe mulţi. Nume nu vreau

să mai dau. Dacă uit pe cineva, supăr. Chiar dacă înşir tot

ce-mi amintesc, tot uit pe cineva, care se supără. Dar sînt

şi prozatori, şi poeţi buni, şi critici competenţi. Dacă ne

apucăm să facem o listă, găsim, poate, cît de-o generaţie.

Iar dacă grupul frustraţilor ar deschide ochii, ar vedea că

e vorba de o „generaţie" mai degrabă biologică decît de

decadă: e vorba de inşi între 45-50 şi cu care – pe cuvînt! –

poate comunica, ba mai mult, că are şi ce citi de la ei. Sau

poate că există vreo regulă de care n-am auzit încă, una

care spune că nu trebuie să-i citeşti pe cei mai tineri ca tine,

că nu au ce să-ţi spună. Iartă-mă că tot insist cu povestea

asta cu tinerii şi bătrînii, dar nu eu am început. Personal,

aş prefera să uităm de ea – scriitorul e scriitor, nu e scriitor

tînăr sau bătrîn. Cînd citesc o carte, vîrsta celui ce a scris-o

e ultimul lucru la care mă gîndesc.

Dacă ai ajunge preşedinte al vreunei uniuni scriitoriceşti sau

director/redactor şef al vreunei reviste culturale importante ce-ai

face pentru scriitorii tineri?

Hai să-mi fac campanie de pe-acum: aş face TOTUL! Tra-

duceri în străinătate, burse, finanţări, promovare... Asta

chiar dacă aş avea optzeci de ani (şi sper să ajung să-i am!).

Nu exagerez. Vrem, nu vrem, sîntem o cultură mică şi

cvasi-necunoscută. Ca să atragem atenţia asupra noastră,

singura noastră şansă e să impresionăm cu ceva care să îi

facă să vibreze. Logic, cu ceva contemporan, reprezentativ

pentru o lume sincronizată cu cei de dincolo. Apoi, tinerii

care ar avea succes, cei care ar reuşi să se impună şi să aibă

un cuvînt de spus la aceeaşi ipotetică uniune sau revistă

de scriitori, ar urma să facă acelaşi gest faţă de cei care

vor veni pe urma lor. Mi se pare că sună mai aproape de

normalitate. Oare mai e nevoie să spun că nu cu traduceri

din scriitori de secol XIX putem impresiona lumea litera-

ră europeană? Abia după ce le-am atras atenţia cu ceva

proaspăt şi de calitate, mai aproape de mentalitatea epocii,

putem să îi atragem spre întreaga literatură română. Pe

plan intern, aş mai zice cîte ceva despre atît de necesarele

burse sau finanţări pentru proiecte de anvergură de ordin

lexicografic sau pentru realizarea de ediţii critice din ope-

rele clasicilor români, dar ar fi prea multe de spus şi de

criticat... Şi deja am ajuns la 25.000 de semne. Nu vreau să

transform interviul într-o carte gen *Opiniile lui Radu Pavel*

Gheo, care le ştie pe toate, despre toate pe care le ştie el... Am

făcut destul pe atoateştiutorul. Mulţumesc pentru ocazia

de mă da în stambă, pe care mi-ai oferit-o aici. Mi-a făcut

mare plăcere.

(iunie 2004, Braşov – Timişoara)

Denisa Mirena Pişcu

„Pentru mine „revelaţia scrisului” nu a venit din lectură, ci din

interacţiunea cu literatura în facerea sa”

Denisa Mirena Pişcu s-a născut la 22 august 1980 la Rădăuţi,

jud. Suceava. A absolvit Facultatea de Litere din Bucureşti şi a

urmat masterul Teoria şi Practica Imaginii la Centrul de Ex-

celenţă în Studiul Imaginii (finalizat cu o teză în limba engle-

ză despre sound poetry). A debutat editorial cu volumul Pufos

şi mecanic (2003) şi a primit premiul pentru debut al Uniunii

Scriitorilor din România, filiala Braşov. A mai publicat: Omul

de unică folosinţă / Disposable People (Galway Print, Ireland,

2009), Sînt încă tînără (2012).

Denisa, mie nu-mi place întrebarea cu „De ce scrii?” Tu te-ai

gîndit vreodată de ce scrii poezie?

Nici mie nu-mi place întrebarea… Principalul e că scriu!

Ai debutat şi underground (Colecţia lui Un Cristian, „car-

men”), şi cu ISBN (la Vinea) cu două volume cu acelaşi nume

– „Pufos şi mecanic”. Ţi se pare un titlu reuşit... sau cum?

Asta e părerea majorităţii celor care l-au comentat. În ceea

ce mă priveşte, da, mi se pare un titlu foarte mişto şi su-

gestiv pentru dimensiunile multiple pe care cred că merge

poezia mea: explozie şi implozie – pufos şi mecanic – ex-

tindere şi contragere; suav, candid, pur, dar şi puternic,

rece, distant, „sec”, cum zici tu.

Apropo, cum defineşti tu poezia?

Nu ca pe un viciu, apropo! Şi scrisă, şi citită, e dătătoare

de energie, pentru mine. Să te opreşti din mersul lucruri-

lor şi să pui pe hîrtie tot ce-ai asimilat, transfigurat. E un

exerciţiu de autoevaluare. Prilej de fericire şi înălţare. Un

nucleu!

Nu te-am întrebat despre poezie pur şi simplu, dar multă lume

se întreabă dacă ceea ce scrii tu este poezie. Ţi se pare un lucru

firesc? Asta te bucură sau din contra?

Asta mă miră, pentru că nu am mai auzit această părere

împărtăşită de „multă lume”. Care multă lume? Am avut

lecturi publice din toate poeziile mele şi acolo s-a discutat

direct despre „calităţile şi defectele” *poeziilor* mele, nicide-

cum despre statutul lor. Ce altceva ar putea fi? Aforism?

Proză? Epopee?

Cum ai ajuns la stilul acesta – texte foarte mici, mecanice, cum

zici tu, doar nişte detalii seci? Cum arătau primele tale poezii?

Îţi aminteşti cînd ai început să scrii?

Am început să scriu „încă din copilărie”, sub influenţa at-

mosferei literare din familie. Se discuta, se scria, se citea

literatură, aşa că am început să am şi eu propriile mele

ambiţii, dar dincolo de asta nu aş fi „intrat în joc” dacă

nu aveam un simţ lingvistic, artistic, o sensibilitate poetică

proprie mie. La fel de firesc se întîmplă acelaşi lucru cu

Sebi acum, după cum bine ştii, are propriile lui ambiţii de

a „scoate o carte”, de a avea o revistă, toate astea sub influ-

enţa noastră, dar atracţia lui firească e mai degrabă către

ştiinţe naturale.

Prima mea poezie, cred, se chema *„O roşie mică, gogonea-*

ţă” . Dat fiind că ţi-ai anunţat în acest interviu intenţiile de

a mă face să spun „cît mai multe”, ţi-o şi spun, pe toată: *„O*

roşie mică, gogoneaţă, / Era roşie la faţă ./ Transpirată şi pe frac,

/ Era roşie ca un rac. // Fotbal ea juca de zor: / Dă-i şi hop şi şut

şi gol! / Dar cînd jocu' era în toi / Apăru un cartofoi. // El felicită

pitica / Şi-anunţă pe loc echipa / Roşiuţei de culoare / Ca fiind

cîştigătoare. // Şi-uite-aşa în ziua aia / Roşia se bătu cu Steaua

/ În grădină la Madepha / Şi luă cupa UEFA.." Ei, ce zici, în

stilul lui Pişcu, nu? Despre asta vorbeam mai înainte. Erau

încercări copilăreşti, mai degrabă fapte imitative (nu că

m-aş dezice de această poezie!). Nu mai ştiu cum s-a făcut

trecerea către „luarea în serios" a poeziei, probabil tot sub

încurajarea părinţilor care gustau micile mele tentative şi

se entuziasmau cu naturaleţea caracteristică.

Am început să particip la concursuri literare şi asta s-a ex-

tins pe o perioadă de cîţiva ani, din clasa a VI-a, cînd am

luat primul premiu la concursul interjudeţean „Cuvinte

potrivite” şi am debutat în pagina de literatură a revistei

„Astra”, Braşov, pînă în liceu, cînd savuram cu reală bucu-

rie procedura de anunţare telefonica a cîştigătorilor: eram

sunată acasă şi invitată la festivitate, cu transportul, caza-

rea şi masa asigurate în diferite oraşe din România, de la

Bistriţa la Giurgiu, de la Oraviţa la Botoşani (criteriul geo-

grafic ajunsese de mare importantă pentru mine în selec-

tarea concursurilor!). Îmi satisfăceam, aşadar (sau îmi des-

copeream!) pasiunea de a călători, de a vedea locuri noi şi

de a întîlni oameni interesanţi. Iată ce legătură neaşteptată

şi ce cauzalitate „geografică” pentru poezie! Semnam cu

pseudonim, apropo, Mirena Pecriş, din grija de a-mi asi-

gura independenţa literară faţă de părinţii mei, care ar fi

putut fi cunoscuţi de unii din membrii juriilor. Scriam şi

proză şi am şi publicat, sub acelaşi pseudonim. Prin cla-

sa a VIII-a scriam ciclul de poeme prezent în secţiunea a

patra a volumului meu de debut, „Cineva a greşit scara”,

poeme lungi, descriptive, cinematografice, dacă vrei. Am

scris acest ciclu (mult mai lung, iniţial) „pe viu”, adică ie-

şeam de la şcoală şi mă opream pe cîte-o tejghea, pe cîte-o

bancă, pentru a scrie, pe foi de caiet, ceea ce vedeam în ju-

rul meu, ceea ce mă impresiona. Am făcut asta zile la rînd,

săptămîni poate, şi îmi amintesc ironia vecinilor de scară

care mă întîlneau prin piaţă scriind şi mă taxau cu „n-ai bi-

rou acasă, să scrii” etc. Poeziile astea le-am păstrat şi chiar

le-am introdus în volum pentru că, dincolo de diferenţa

de formă, mi se pare că ar conţine aceeaşi atitudine de dis-

tanţare de real, de un real pe care îl resimt glaciar, murdar,

trist, pe măsură ce îl traversez de la un capăt la altul. În-

cerc sa găsesc salvarea în alte zone şi nu în intenţia inutilă

de a-l provoca la un dialog justificator. Mi-am dat seama,

mai apoi, că am înregistrat, de fapt, un grafic al societăţii

româneşti postrevoluţionare, cu „untură topită” şi cu „ci-

neva (care) a greşit scara”. Mi se pare un poem fracturist

a priori, în ciuda faptului că e mai puţin intempestiv! Nu

ştiu cum am „ajuns” la forma concisă de astăzi – iată că,

într-adevăr, „am ajuns”, evolutiv! – însă trecerea spre texte

sintetice mi se pare un exerciţiu de maturizare. De aseme-

nea, detaliile „seci” implică cititorul (cerîndu-i colabora-

rea) mai mult decît ar face-o un text închis (prin explicitare).

Faptul că te-ai născut şi ai trăit într-o familie de scriitori (poetul

Daniel Pişcu şi prozatoarea Dina Hrenciuc fiind părinţii tăi),

te-a influenţat în activităţile tale filologice? Ce-a însemnat pen-

tru tine atmosfera scriitoricească din casa Pişcu?

Cele mai mişto erau şedinţele de cenaclu ad hoc din

anumite seri, cînd citeam, comentam, veneam cu idei şi

ajungeam să scriem împreună texte întregi, totul sub sem-

nul spontaneităţii şi al destinderii/ludicului. Ne distram

într-adevăr teribil! Nu era scris, nu era citit, recitat, co-

mentat, criticat, ci erau toate la un loc. Acum lucrul ăsta

se întîmplă mai rar pentru că eu ajung mai rar acasă, din

Bucureşti, şi cînd o fac abia apucăm să discutăm despre

ceea ce este stringent. În afară de asta, discuţiile literare,

polemice sau „concordante" sînt foarte productive pentru

că sîntem toţi trei personalităţi puternice şi diferite.

O întrebare despre influenţe. Cine te-a influenţat mai tare? Ce

scriitori ţi se par mai apropiaţi? Din literatura română ce ţi se

pare mai interesant, ce-ai propune unui străin care habar n-are

de literatura română?

Scriitorii Daniel Pişcu şi Dina Hrenciuc m-au influenţat cel

mai mult, în modul pe care l-am descris mai sus. Altfel

spus, prin propriul lor exemplu, să nu crezi că au insistat

vreun moment să mă „apuc" de scris, din contra, mi-au

probat încăpăţînarea de a face acest lucru prin repetate

avertismente asupra realităţilor literare dure.

La nivel stilistic, nu-mi revendic nici o influenţă. Asta pen-

tru că nu m-am apropiat niciodată atît de tare de un poet

încît să mă las influenţată de el. Nu am capacitatea de a mă

lăsa asimilată de lectură şi, la rîndul meu, nu devorez. Mult

timp am resimţit asta ca pe un handicap, încep să cred că e

o detaşare care mă poate salva de patimi şi frustrări.

În plus, pentru mine „revelaţia scrisului" nu a venit din

lectură, cum li s-a întîmplat majorităţii colegilor mei de

generaţie, optzeciştilor, scriitorilor în general, ci din inter-

acţiunea cu literatura în facerea sa, cu procesul însuşi, nu

cu finalitatea (serile familiale de literatură despre care vor-

beam).

Îmi plac mult şi aş recomanda: Ioan Es. Pop, Ion Mureşan,

Emil Brumaru, Matei Vişniec (pe care l-ai identificat tu ca

fiind apropiat de mine şi cu asta sînt de acord, deşi nu e

vorba de influenţă), Ştefan Agopian, Ovidiu Verdeş.

Cum ţi se par revistele literare şi editurile din România?

Citesc (răsfoiesc): Vatra, Timpul, România Literară, Ob-

servatorul Cultural, Luceafărul, Cotidianul, Ziua şi Ziarul

de Duminică, de obicei la BCU, mai multe deodată şi din

urmă, cînd am timp. E o operaţiune de informare şi se-

lectez din fiecare cîte ceva interesant (se completează!). În

ceea ce priveşte editurile, regret exclusivismul, elitismul şi

„închiderea” unora dintre ele; apreciez disponibilitatea al-

tora de a risca (şi cîştiga!) publicînd literatură tînără – vezi

poeţii debutaţi de Editura Vinea şi campania lansată de

Polirom pentru promovarea tinerilor prozatori.

Ce-ai face pentru scriitori dacă ai avea putere, dacă ai avea o

revistă sau o editură importantă?

Burse: de creaţie, în ţară şi străinătate.

Cum ţi se par scriitorii acum tineri? Cine dintre ei crezi că va

rezista, va face carieră în literatură?

Hotărîţi. Cei mai hotărîţi.

(Braşov-Bucureşti, 15 februarie – 25 august 2004)

Elena Vlădăreanu

„Uneori a fi tînăr nu e chiar o fericire”

Poeta şi ziarista Elena Vlădăreanu (n. 2 februarie 1981, Medgi-

dia) a absolvit Facultatea de Litere a Universităţii din Bucureşti,

fiind licenţiată în Litere în 2005, cu o teză despre literatura su-

prarealistă. A debutat în 2001 cu Confesiunile distinsei doam-

ne m., în colecţia underground carmen. A mai publicat: Pagini

(2002), Fisuri (2003), europa. zece cîntece funerare (2005),

spaţiu privat. a handbook cu 33 de ilustraţii de Dan Perjovschi

(2009).

Elena, ce rol a avut pentru tine ca scriitoare copilăria? Ce-ţi

aminteşti cel mai des din acea perioadă?

Mă rog, nu-mi prea place formularea asta, „pentru tine ca

scriitoare”. Nu prea sînt eu „scriitoare”. Mă mai joc din

cînd în cînd, dar de la asta pînă la a fi scriitor adevărat e,

totuşi, o distanţă. Revenind la copilărie, e importantă ca

pentru orice om. Mai ales că este perioada din care am cele

mai multe amintiri. Nu ştiu cum se face, dar sînt lucruri pe

care mi le amintesc foarte bine, deşi atunci nu aveam mai

mult de trei-patru ani. Cel mai des îmi amintesc de bunica

mea. De la ea am prins dragul de poveşti, avea un talent

uimitor. Nu ne-a povestit (mie şi fratelui meu) niciodată

poveşti „clasice”. Cel mai bine îmi amintesc de Povestea

lui Mustaţă-Verde, un hoţ cu mustaţa verde. Ne povestea

foarte multe din tinereţea, din copilăria sa, toate lucruri

fascinante pentru noi (războaie, foamete, sărăcie). Inventa

mult, nici o variantă nu semăna cu precedenta. La fel, nu

o să uit niciodată zecile de pisici între care am crescut. La

mine, copilăria se confundă cu imaginea pisicilor.

Cum ai început să scrii poezie şi cum erau aceste prime poezii

ale tale?

Cred că primele poezii le-am scris prin clasa a III-a. Colega

mea de bancă scria şi ea poezii. Îţi poţi imagina… A doua

zi, la şcoală, ne citeam una alteia producţiunile. Cum să

fi fost acestea? Proaste, bineînţeles. Nu trecusem încă de

capitolul Alecsandri, care mie îmi plăcea foarte mult – nu

Pasteluri- le, ci *Legende*- le, citeam zi şi noapte. Am şi luat

o mamă de bătaie din cauza lui Alecsandri. Într-o zi, era

înainte de revoluţie, deci înaintea primelor mele *izbucniri*

poetice, pentru că recitisem de nici eu nu mai ştiam cîte ori

cartea pe care o aveam, m-am gîndit să merg la bibliotecă,

pentru a căuta şi altele. Am rămas toată ziua acolo şi am

uitat de teme. Biblioteca era – este, că e încă acolo – destul

de departe de casa bunicilor (am stat la ei pînă am intrat la

liceu), aşa că am ajuns acasă seara. După care vă imaginaţi

ce-a urmat. Numai că nici nu vă imaginaţi că aceasta este

doar o versiune, pe care a aflat-o şi mama. În realitate, fata

care stătea în gazdă la bunicii mei, şi care era mai mare

decît mine (era în clasa a X-a), m-a luat cu ea la nişte cole-

ge, care aveau video (o adevărată avere pe vremurile alea)

şi care urmau să ne prezinte un film porno. Vă daţi seama

la ce distanţă eram de Alecsandri…

Şi dacă tot am fost luată la întrebări, ar trebui să vă spun şi

care a fost cea mai mare decepţie a mea de scriitor. Eram

în clasa a V-a, cînd scriam serios. Adică citeam Eminescu,

după care scriam. Trecusem deci de faza Alecsandri. Şi

profa de română de atunci, ştiind că îmi place literatura,

m-a convins să citesc din operele mele în faţa clasei. Care

credeţi că a fost reacţia ei? „Eşti o plagiatoare! Cum în-

drăzneşti să-l imiţi pe Eminescu?”. Înţelegeţi acum cu cine

aveţi de-a face.

Cum şi la ce vîrstă ai debutat? Ziceai în prefaţa cărţii „din con-

fesiunile distinsei doamne m.” că informaţiile astea ţi se par

lipsite de relevanţă. Şi acum, cînd ai *„în spate ” deja trei*

cărţi, ai aceeaşi părere?

Presupun că e vorba de debutul în reviste. Cred că prin

liceu. Dar chiar nu-mi amintesc. Atunci deja nu mă mai

preocupa să scriu literatură. Dădusem de gustul olimpi-

adelor, aşa că mă interesa doar să citesc foarte mult şi să

scriu diverse eseuri – dacă le recitesc acum pe cele pe care

le mai găsesc pe acasă nu înţeleg o boabă din ele. Dincolo

de asta, chiar mi se par irelevante informaţiile astea. Sînt

oameni care au debutat la cinşpe ani şi care peste zece ani

tot acolo au rămas. Şi oameni care au debutat la 50, dar

care au schimbat literatura. Prin urmare…

Prin urmare, toate aceste „informaţii irelevante” sînt foarte im-

portante în biografia unui scriitor.

Ce-ai simţit cînd ai văzut pentru prima oară volumul tău de

debut (care este, pentru tine, volumul de debut)?

Cel mai mult m-am bucurat cînd m-am întîlnit odată cu

Un Cristian, care a scos din geanta lui încăpătoare o cărti-

cică. Era o cărticică adevărată, cu copertă colorată – unul

din cele două exemplare de colecţie a *confesiunilor*, din

ediţia Carnetelor „carmen". Gîndindu-mă ce am simţit la

apariţia celorlalte cărţi, îmi dau seama că debutul adevărat

a fost cel la „editura" lui Cristian. Ce am simţit? În primul

moment, m-am bucurat. Imediat m-am ruşinat, pentru că

textele de acolo mi se păreau nişte nemernicii. La *Pagini* şi

Fisuri nu a fost decît ruşinea.

Ce-a însemnat pentru tine volumul underground „din confesiu-

nile distinsei doamne m." (carnet carmen nr. 1, oct. 2001)? Cum

a fost perioada cenaclistă, perioada de la Biblioteca de Poezie?

Biblioteca de Poezie, ca de altfel toate (cele mai multe din)

proiectele lui Un Cristian, mi s-a părut o chestie super in-

teresantă. Păcat că n-a durat mai mult, că nimeni din fa-

cultatea aia (e vorba de Facultatea de Litere) nu a găsit de

cuviinţă să încurajeze un proiect care încuraja lectura po-

eziei. Cenaclul de la Litere a însemnat mult pentru mine,

deşi nu am făcut niciodată parte din echipa lui. Mergeam

pe acolo, la început nu ratam nici o şedinţă, mai tîrziu,

cînd cei care citeau se împuţinaseră şi numai pe ei îi puteai

auzi, nu am mai mers.

Şi-n „Pagini” (ed. Timpul, Iaşi, 2002), şi-n „Fisuri” (ed. Pon-

tica, Constanţa, 2003) biograficul joacă un rol foarte important.

Poezia ta e directă, fără complexe, aş putea spune că eşti o poetă

care scrie ca bărbaţii, în sens pozitiv; deşi scoţi în faţă chestii

intime, „care nu se spun”, acestea sună firesc şi natural. În viaţă

ai avut întîmplări mai ciudate din cauza (sau datorită) textelor

tale, atît de existenţiale? Neamurile nu te confundă prea tare cu

eul tău poetic?

Neamurile? Hi-hi-hi. Care neamuri? Chiar îţi imaginezi că

a fost cineva într-atît de curios să vadă ce scriu eu încît să

se arunce fără milă asupra cărţilor mele? Doar mama le-a

citit. Mare lucru nu mi-a spus, doar că a plîns pentru că

„de ce eşti, mă, atît de singură?”. Şi colegele fratelui meu

au mai citit *Pagini*- le. Aşa am ajuns o mică vedetă.

Aşa cum poeziile tale conţin multe imagini dure şi chiar violen-

te, articolele tale din „Cotidianul”, unde lucrezi, de multe ori

sînt foarte răutăcioase. De altfel, şi poeziile tale, care, recunosc,

mie îmi plac şi mi se par foarte bune, degajă o ciudă, o respin-

gere, o energie negativă. În poezie această energie… mi se pare

pozitivă, să zic aşa, dar critica literară are oare nevoie de atîta

răutate? Versurile „Vreau să scriu că romanul tău e prost / şi

asta să nu mă despartă de tine” explică această stare care uneori

te stăpîneşte?

Critică literară? Dar, dragă Mihai, cine scrie critică litera-

ră? E drept, cînd ai formulat întrebările astea, mai scriam

cînd şi cînd, dar oricum erau nişte chestii subiective, mai

degrabă prezentări. Că uneori eram răutăcioasă, asta e

altceva. În realitate, nu făceam decît să fiu sinceră faţă de

ceea ce am citit. Acum, după cum vezi, nu mai scriu. Şi

pentru că nu mai am unde scrie regulat – aşa cum se întîm-

pla odinioară în „Cotidianul”; acum nu mă număr printre

cei care au dreptul să scrie aici despre cărţi (poate pe bună

dreptate) – şi pentru că în ultimele luni nu am mai citit

nimic în afară de suprarealişti şi de scrieri despre suprare-

alism. Cred că mi-a prins bine pauza asta, pentru că mi-a

deschis o poftă de citit (şi altceva) nebunească.

„Tinereţea mea de care acum mi-e atît de ruşine!”?

Ştii şi tu că uneori a fi tînăr nu e chiar o fericire. Faci multe

boacăne, eşti naiv, teribilist, încrezut şi încrezător. Atenţie,

că îţi vorbeşte Elena, care a împlinit de curînd 156 de ani!

Elena, ai scriitori preferaţi? Poţi numi vreun scriitor care te-a

influenţat, direct sau indirect, ca poet?

Culmea e că „mai” preferaţi sînt prozatorii. Iar cel mai

preferat este Bohumil Hrabal, un scriitor pe care-l iubesc

de mor pentru că vorbeşte pe limba mea. Adică: pisici, sin-

gurătate, nostalgie şi bucurie, cărţi. Alţi scriitori de care

mă simt legată (cu toţii m-au influenţat, mai mult sau mai

puţin): Javier Marias, Marquez, Pessoa, Luis Cernuda,

Garcia Lorca, Ştefan Bănulescu, Boris Vian, Angela Mari-

nescu, Nora Iuga, Ruxandra Novac, Bacovia, suprarealiştii

postbelici de la noi, Mircea Cărtărescu (prozatorul), Livius

Ciocîrlie.

Din scriitorii tineri cine îţi place mai tare? Cine dintre scriitorii

care au o oarecare popularitate nu-ţi plac deloc?

Pe poezie, îmi place foarte mult Ruxandra Novac (apropo,

e de neînţeles cum juriul care a dat Premiile Asociaţiei de

Scriitori din Bucureşti pentru 2003 a fost atît de indiferent

la „ecograffiti”-urile Ruxandrei. Mă rog…). Cred că Miruna

Vlada va deveni o poetă importantă. Îmi place foarte mult

proza dementă pe care o scrie Mitoş Micleuşanu. Iar dacă

m-ai întreba care sînt cărţile unui scriitor tînăr pe care aş fi

vrut să le scriu eu, atunci ţi-aş răspunde: „Adio, adio, patria

mea, cu î din i, cu î din a” şi „Românii e deştepţi”, amîndo-

uă ale lui Radu Pavel Gheo.

Dintre cei tineri, Claudiu Komartin este foarte popular. Din

păcate, mie nu a reuşit pînă acum să-mi transmită mare

lucru. A început fiind foarte livresc, artificial, enervant de

artificial, acum a ajuns să fie vulgar şi grotesc. În poeziile

lui eu nu reuşesc să văd mai mult decît nişte măşti pe care

le poartă în permanenţă. M-aş bucura ca, odată, Claudiu să

îşi arate în poemele pe care le scrie (şi o să le scrie) obrazul

curat. Indiferent cum arată acesta, va fi mult mai important

pentru mine. Populară este şi Veronica A. Cara. Eu nu re-

uşesc s-o ingurgitez. Nu-mi place nici Şerban Foarţă, care

ştiu că se bucură de mulţi simpatizanţi. Dar astea sînt pro-

blemele mele.

Cum îţi par revistele culturale? Editurile?

Revistele culturale? Unele sînt bune şi, cel mai important,

lizibile: „Adevărul literar şi artistic”, „Vatra”, „Dilema”,

„Observator”, (uneori) „Cultura”. Altele păcătuiesc prin

ilizibilitate înainte de toate. Iată „Ideile în dialog” ale hi-

perpopularului (vezi întrebarea de mai sus) Horia Roman

Patapievici. În afara colaboratorilor, oare citeşte cineva re-

vista aia? Şi să n-o facă din snobism, doar pentru că poartă

semnătura lui Patapievici. Aşa cum se bat pentru cărţile

lui, doar ca să le aibă în bibliotecă, printre bibelouri şi ce-

şcuţe, să le vadă vecina cînd vine la cafea. Ştiu că este un

succes, că se vinde în 12.000 de exemplare. Despre edituri,

nu am decît cuvinte de laudă. Mă enervează altceva: eli-

tismul fluturat provocator al unora, populismul altora,

proasta funcţionare a lanţului autor-editură-librărie-citi-

tor-autor. De cele mai multe ori, sistemul nu ţine decît pînă

(cel mai departe) la librărie, iar la autor foarte rar ajunge să

se întoarcă (acolo, un procent cît de mic din vînzări). E de

vină cineva şi cine? Cred că e un cerc vicios.

Dacă ai avea un post important, director de editură, revistă sau

uniune scriitoricească, să zicem, ce-ai schimba, ce-ai face pentru

scriitori?

Cred în sistemul privat, aşa că dacă aş avea bani, multe aş

face. Visez să fac o „casă a culturii” (după model suedez,

nu după modelul caselor de cultură de pe la noi), unde să

fie loc pentru toate artele (biblioteci, ateliere de pictură şi

de muzică, săli de teatru şi de cinema, librării) şi pentru

toate vîrstele. Aş înfiinţa un sistem de burse – acestea sînt

foarte, foarte importante şi e mare păcat că încă nu s-a gîn-

dit nimeni la asta. Mă refer, desigur, la oamenii cu bani, în

nici un caz la uniunile de creaţie. Nu vor fi multe, mai bine

una-două, dar consistente, suficiente pentru a-i motiva pe

beneficiari să scrie/să lucreze şi să trăiască din asta (măcar

pentru jumătate de an-un an, cît timp va fi bursier).

(Braşov, martie 2003 – Bucureşti, ianuarie 2004)

Gabriel H. Decuble

„Dacă scrii pe val şi nu în virtutea ritmurilor proprii existen-

ţiale, atunci, la retragerea valului, va rămîne în urmă doar o

pădure de alge pitice”

Născut în 1968, la Sîngeorz-Băi. Poet, germanist, publicist, tra-

ducător. Volume publicate: Epistole şi alte poeme, Ed. T, Iaşi,

2001; Die hagiographische Gattung, Hartung-Gorre-Verlag,

Konstanz, 2002; Eclectica, Ed. CR, 2007.

Horaţiu, cartea ta de poezie, „Epistole şi alte poeme”, a fost

surprinzătoare pentru foarte multă lume, inclusiv din cauza că

înaintea editării ei n-ai prea publicat prin reviste, cel puţin nu

prin revistele pe care le-aş fi putut cumpăra eu de la Bucureşti şi

Chişinău. Cum ai început să scrii poezie? Cum ai ajuns la acest

stil poetic al tău – super doct, să zic aşa?

Am debutat în 1988 în revista ieşeană *Dialog*, pe-atunci,

alături de clujeanul *Echinox*, una din cele mai prizate revis-

te culturale (studenţeşti!) din ţară. Dar poezie scriam deja

de cîţiva ani. Ai văzut poate în subsolul *Epistolelor* mele

nişte texte datate 1983, 1984, 1985 etc. Nu e cioacă! Sînt

texte scrise realmente în adolescenţă, cîte s-au mai păstrat.

Ele au rolul lor, se constituie într-un soi de dialog al vîrste-

lor cu epistolele anilor ’98-2000 şi fac astfel parte dintr-o

autobiografie poetică (adică tocmai din ceea ce se vor a

fi *Epistolele*). Deşi sînt adresate în majoritate unor persoa-

ne în carne şi oase (fiind scrisori pe bune), ele pleacă de

la amănuntul (auto)biografic şi generalizează, devenind

pe alocuri destul de virulente; acolo unde nu sînt erotice,

ele lucrează cu anumite imperative etice. Or, fără a apela

la efectul de insolitare, rişti, atunci cînd vrei să transmiţi

astfel de imperative, să cazi într-un discurs înflăcărat, pa-

triotard, în cel mai bun caz lovit de naivitate. Nu-ţi poţi

permite forme literare „fragede” atunci cînd vorbeşti des-

pre patria ta, despre poporul tău, în general despre alte

tipuri de iubire decît erotismul pur, fiindcă te condamni

singur la clişeu, la un discurs liric gen Păunescu, Vadim

Tudor etc. Este preţul pe care l-a plătit şi un Nichita Stă-

nescu scriind *Un pământ numit România*, chiar dacă folosea

pe alocuri metafore mai neconvenţionale. Ca să rezum:

stilul meu nu este pe atît de doct, pe cît este de riguros

alienant (prin ritm, metru, lexic etc.). *Epistolele* sînt un test

de anduranţă pentru cititor.

Textele tale lirice, hiper-livreşti, nu prea au cum să strîngă mult

public, asta e atît de limpede că tu, autorul lor, n-ai cum să nu

ştii. Ce rost au, din punctul tău de vedere, poeziile tale?

Textele mele sînt şi nu sînt livreşti. Aproape fiecare vers

pleacă de la un amănunt – dacă nu cumva de la catastrofa

autobiografică. Dar să lămurim cîteva chestiuni în privin-

ţa livrescului: epitetul respectiv sună mai curînd a blam,

deşi oricine ştie că literatură non-livrescă, deci în afara

intertextualităţii (cu un arhi-, para-, epi-, peritext etc.) nu

există. Nu ai cum să te fereşti de livresc. Şi totuşi: există

mai multe tipuri de livresc. Unul pur retoric şi snob, de

dat patină literară, care nu face însă literaritatea unui text.

Acesta e cel mai larg răspîndit şi e vechi de cînd lumea,

de la, să zicem, *Metamorfozele* lui Ovidiu pînă la poemele

tîrzii ale unui Ferlinghetti („Sons of Williams, sons of Poe/

Sons of Lorca & Rimbaud"). Ideea e că nu prea ai trăiri

personale, dar există mereu un tezaur de imagini şi mi-

teme la care poţi apela în caz de urgenţă. Există apoi un

livresc existenţial: te trezeşti actualizînd, prin ceea ce tră-

ieşti, chiar fără să vrei, o situaţie deja descrisă în literatură.

Nu se poate să nu dai seama, în ceea ce scrii, scriindu-ţi

viaţa, de intertextualitatea care se instalează spontan. Şi,

în fine, există un livresc concrescut pe fiinţa autorului, care

vine din întîlnirile miraculoase cu alţi autori, din lecturile

cu adevărat formatoare. Nu cred că există autori mari care

să nu fi perpetuat, prin propria lor literatură, anumiţi îna-

intaşi. Din acest punct de vedere, esenţială pentru mine a

fost întîlnirea cu un Horaţiu, un Neidhart, un Nietzsche...

E vorba şi de afinităţi (elective sau nu), de potriviri tempe-

ramentale. Or, eu pretind a mă fi ţinut departe de livrescul

retoric şi snob, iar dacă poeziile mele au atîtea trimiteri

savante este pentru că, pentru mine, cultura este viaţă cu-

rată – o trăiesc zi de zi. Nu mă pot abţine să o somatizez

atît de acut. Astfel încît a trebuit să mă resemnez: nu am

pretenţia să fiu citit la adunările cîmpeneşti, pe stadioane,

la circ, în spectacolele radio-televiziunii... Aici e vorba de

Wirkungsgeschichte, cum zice Gadamer... O privire atentă

asupra istoriei ideilor arată că nu neapărat cele care au be-

neficiat de difuzare în masă, la vremea emiterii lor, au fost

şi cele mai influente asupra posterităţii, ci cele care şi-au

găsit puţinii, dar influenţii cititori.

Cînd scrii poezie te gîndeşti la… la ce te gîndeşti?

La nimic, în general – dacă te referi la poezie în sensul

strict. Scriu destul de rar poezie. Între 1992 şi 1996, spre

exemplu, n-am scris nici un rînd. Nici nu simţeam nevoia.

Eu nu chem poezia, ca să parafrazez textul biblic, pînă nu

vine ea. Iar cînd pleacă, amuţesc o dată cu ea... Cu alte

cuvinte: îmi ascult daimonul, atîta cît îmi vorbeşte. Nici

nu înţeleg autorii care se screm să rămînă mereu „pe val”,

mereu în actualitate. Dacă scrii pe val şi nu în virtutea rit-

murilor proprii existenţiale, atunci există riscul ca, la re-

tragerea valului, să rămînă în urmă doar o pădure de alge

pitice. Personal, nu am ambiţia să scriu mult, ci bine. Marii

poeţi au scris relativ puţin. Pe de altă parte, nu cred că

poezia mai trebuie definită atît de strict: că mediul ei ar fi

exclusiv „cartea de poezie”. O ţigară fumată într-un anu-

mit fel poate fi o poezie. O privire încruntată sau un gest

de drăgălăşenie pot fi poezii, depinde cîtă graţie sufleteas-

că investeşti în aceste gesturi. În plus, „genul liric” nu mai

poate fi nici el considerat transpunerea absolută a poeziei.

Eu scriu şi eseuri filosofice care, sper eu, au valoare poe-

tică intrinsecă. Pasaje întregi din textele lui Heidegger, să

zicem din *Unterwegs zur Sprache*, sînt poezie curată.

Ziceai, într-o „epistolă", că „iubirea de ţară m-a întors printre

porci". Semnul întrebării. Şi – „i-am dat, din iubire de carte, şi

eu lui mefisto un autograf". Ce aveai în vedere?

Nu mi-o vei lua în nume de rău, sper, dar nu-mi place să

mă regăsesc în situaţia de a-mi face autoexegeza. În prin-

cipiu, versurile mele ar trebui să vorbească prin ele însele.

Desigur, e acolo şi detaliu biografic – destul de dureros –

şi şi metaforă culturală. Dacă aş destrăma echivocul, dacă

aş rupe petalele şi sepalele florii, rămîne doar un lujer în

urmă – poate băţos, dar golaş.

Eşti membru al vestitului CLUB 8. Cum ai ajuns pentru prima

oară acolo? Cum ţi-a părut acea primă întîlnire a ta cu CLUB

8-ul? Cum ai caracteriza această mişcare pentru cei care încă

n-au auzit de voi?

Cît de vestit este Club 8 nu ştiu, dar e, probabil, cel mai bun

lucru care i s-a întîmplat literaturii ieşene în ultimii 50 de

ani. Am intrat în club în 1998, de-abia întors după o şedere

lungă în Germania – aşadar rupt de realităţile ieşene –, che-

mat de Nimigean. Dar exista deja un nucleu, strîns laolaltă

de Dan Lungu – al lui fiind şi meritul de a fi coagulat tinerii

scriitori într-o alternativă la practicile literare funcţionăreşti

şi sinecuriste de la *Muzeul literaturii*, *Convorbiri literare*, *Cro-*

nica, *Junimea* etc. Partea cea mai bună a clubului a fost şi

este că nu e parohia nimănui, nu e catedra unui „mentor”

sau a unui „cap teoretic” şi regret că uneori a putut exista o

receptare atît de falsă, o imagine atît de deformată. Desigur,

din raţiuni administrative, clubul are un preşedinte şi un

vicepreşedinte, dar... toţi membrii clubului sînt autori aşe-

zaţi, de orientări destul de distincte. Radu Andriescu e un

bun specialist al literaturii americane; Şerban Alexandru şi

Constantin Acosmei sînt fini degustători ai modernismului

şi avangardei franceze; Michael Astner are un solid bagaj de

cultură germană; Nimigean are o slăbiciune pentru cultura

italiană, dar în fond este un enciclopedist; Radu Părpăuţă

este un hîtru venit din cea mai bună tradiţie naţională etc.

Aşadar, cel puţin la nivel estetic şi filosofic, membrii clubu-

lui au, fiecare în parte, sursele lor de inspiraţie, convingerile

şi dilemele lor. Or, tocmai dialogul destins, pe orizontală,

toleranţa faţă de alteritate şi diferenţă face clubul atît de

atractiv, de inconfundabil şi, în cele din urmă, credibil.

Eşti coordonatorul volumului „Cartea roz a comunismului”

(ed. Versus, 2004). Dacă ai fi editorul acestei cărţi cum i-ai face

reclamă?

Aş spune următorul lucru: „ *Cartea roz a comunismului* e

o posibilă teodicee a poporului român, surprins într-una

din marile catastrofe ale istoriei sale.” Cel mai pregnant

se poate vedea acest lucru în textul Marianei Codruţ, *Pe*

cînd Dumnezeu stătea ascuns după o uşă, care nu e o simplă

evocare a colectivizării, sărăciei, navetei şi a altor neajun-

suri pricinuite de comunişti, ci o încercare de răspuns la

una din întrebările fundamentale pe care şi le pune omul

în momentul în care simte că e părăsit de divinitate: „de

ce?”. Există o vină în noi înşine pentru toate ororile co-

munismului? Sau Dumnezeu devenise pur şi simplu un

voyeur, dornic să savureze nemărginita pîrdălnicie uma-

nă? Or, textele reunite în carte sînt de facturi atît de dife-

rite tocmai pentru a sublinia multitudinea răspunsurilor

posibile la această întrebare şi caracterul lor *provizoriu*. Dar

profit de întrebare ca să-mi exprim mîhnirea în legătură

cu faptul că receptarea volumului nostru a fost adesea

atinsă de irascibilitate, suficienţă şi dispreţ superior. Mă

siderează faptul că mulţi intelectuali spilcuiţi din Româ-

nia nu au sesizat ironia amară din titlu şi, fără să citească

volumul, l-au interpretat drept „amintiri edulcorate”. Vor

fi fost la unii autori din *Cartea roz* şi amintiri edulcorate, cu

siguranţă, dar tonul general al volumului e departe de aşa

ceva. Imaginea comunismului care reiese din cartea noas-

tră aş caracteriza-o printr-o expresie de-a lui Creangă, care

îmi stăruie demult în minte: „o cinstită de holeră”... Asta

a fost comunismul pentru sufletul românesc: o holeră, o

grozavnică epidemie, căreia unii i-au sucombat tragic, din

care alţii au ieşit vindecaţi, dar e cert că toţi purtăm în noi

sechelele. Imun nu a fost nimeni.

Observ la scriitorii de vîrsta noastră o legătură mult mai strînsă

– chiar dacă (sau mai ales dacă!) negativă – cu taţii decît cu ma-

mele, în comparaţie cu scriitorii dinaintea noastră (şi, bănuiesc,

după). Ce părere ai despre asta?

Freud ar spune că toată literatura este, în fond, manifes-

tarea culturală a complexului oedipian (deşi aşa ceva nu

s-ar aplica decît la autorii de sex masculin.) Ar găsi, pentru

a-şi ilustra teza, cu siguranţă, destule exemple. De aceea

nu vreau să insist. Nu cred că s-a petrecut o schimbare de

paradigmă în acest sens. Literatura mare se scrie, în prin-

cipiu, împotriva taţilor, deoarece ei erau şi încă mai sînt, în

toate sistemele sociale, depozitarii ideologicului. Dacă s-a

putut observa o acutizare a fenomenului, ea vine probabil

pe fondul schimbării de regim politic de acum 15 ani, cînd

era firesc să avem o expresie mai pregnantă a conflictului

dintre generaţii.

Spuneai în textul tău din „Cartea roz a comunismului”, „Pă-

rinţii au mîncat agurida, iar copiilor li s-au strepezit dinţii”,

că ai avut o corespondenţă cu Noica. Ce-ţi aminteşti din acele

scrisori fără să te uiţi acum prin ele?

Încă de la prima scrisoare de răspuns, Noica mi-a „trîntit”

o listă de 12 titluri pe care trebuia să le citesc, altminteri mă

ameninţa că nu-mi va mai scrie niciodată. Erau şi autori de

care nu mai auzisem, Epictet de exemplu – eu aveam doar

17 ani, iar Noica mă lua în serios! Ideea lui de *paideia* era,

printre altele, să-ţi ofere un dar pe care nici nu ţi-l puteai

oferi singur, nici nu i-l puteai întoarce: *timpul*. Un timp pe

care-l rupea de la tine, nevredniciei tale. Continuu să cred

că modelul său de magisterat a fost tot ce-a putut să dea

mai bun cultura română în condiţiile acelei vremi. Lui îi

datorez cam tot în ce priveşte devenirea mea intelectua-

lă, studiul germanisticii, al limbilor clasice, al filosofiei, pe

scurt: plasarea pe o „orbită culturală" (era o sintagmă dra-

gă lui). În tot cazul, de la el încoace n-am cunoscut nici un

alt om de cultură care să-i egaleze generozitatea.

În afara faptului că eşti scriitor, mai eşti şi profesor şi traducător.

Cum te simţi ca traducător? E (pentru tine) altfel decît atunci

cînd scrii?

E cu totul altceva. Am tradus texte de nenumărate facturi,

mai mult de nevoie decît de voie, dar traducerea literară

a rămas, cu siguranţă, printre pasiunile mele. Nu cred în

agăţarea prea dîrză de original, în traducerile la limita „li-

teralităţii", în acele juxte cu pretenţie de fidelitate faţă de

autor. Dacă traducătorul totuna trebuie să fie un „trădă-

tor", atunci măcar să fie unul cu stil. Nici nu poţi fi prea

fidel originalului, dat fiindcă, în majoritatea cazurilor,

traduci scrierile unor răposaţi, pe care n-ai cum să-i des-

coşi cu privire la „ce-au vrut să spună exact"... te regăseşti

spontan în mijlocul unui dialog cu o transcendenţă mută,

ca într-o halucinaţie auditivă, încerci să-i smulgi acestei

transcendenţe un răspuns („ascultînd" cuvintele ca pe

nişte fiinţe vii, potrivindu-le între ele, ciocănindu-le ca pe

nişte obiecte, să vezi cum sună...), dar pînă la urmă trebu-

ie să-ţi dai singur răspunsul: literatura este autarchie, pe

cînd traducerea literară este manageriat pur.

Ce scriitori români ai recomanda tinerilor din străinătate?

Am predat doi ani literatura română la INALCO, Paris,

şi am putut observa că tinerii francezi nu gustă clasicii,

după cum nu sînt sensibili la nici un fel de literatură cu iz

de canon, nici măcar la cea proprie. La fel şi studenţii de

la Freiburg, şi ei manifestă reticenţă faţă de ceea ce poa-

te fi receptat ca literatură standardizată, fiind mai atraşi,

de exemplu, de eseistica actuală, cu referinţe politice (un

Patapievici, de exemplu). Totuşi, pus în faţa situaţiei de

a face cunoscută *literatura română*, ca expresie a sufletului

naţional, i-aş recomanda pe acei autori care au încercat,

prin scrierile lor, o sinteză – nu neapărat echilibrată, dar

de-aici dramatismul sintezei – între balcanism şi europe-

nism: un Ion Barbu, un Mateiu Caragiale. Şi încă ceva: la

Paris am predat cu titlu de experiment, timp de un semes-

tru, literatura prepaşoptistă (fraţii Văcărescu, Conachi,

Mumuleanu etc.). A fost un delir... în general, românii sînt

mai degrabă apreciaţi în Vest pentru balcanismul lor decît

pentru sforţările de europenizare.

Ce scriitori tineri îţi plac şi cine dintre cei care au deja o anumită

popularitate nu-ţi place?

Din păcate nu sînt un bun cunoscător al literaturii foarte

tinere – mea culpa! Îi cunosc bine pe cei cu care am con-

tact nemijlocit, pe cei din Club 8, toţi foarte buni. Dar m-ai

întrebat de cei care îmi „plac”, aşa încît pot să-mi asum

o apreciere subiectivă: din „generaţia 90”, ca să mă folo-

sesc de un anumit jargon, Nimigean va rămîne ca un autor

mare. Din cei care se bucură deja de mare popularitate:

mi-au plăcut teribil scrierile mai vechi ale lui Cărtărescu,

cele de după *Levantul* nu m-au convins – probabil că scrie

tocmai sub presiunea popularităţii. Regret că nu mai scrie

Dinescu.

Cum îţi par revistele & editurile de acum?

Cu toţii aşteptăm să se normalizeze situaţia, dar se pare

că resursele culturii române sînt încă prea pipernicite. În

plus, ele sînt consumate de un grup relativ restrîns de oa-

meni. Ceea ce face imposibil un dialog autentic. Faptul că

majoritatea revistelor reprezintă interese – îngustissime –

de grup mi se pare, pînă la urmă, acceptabil într-o societa-

te pluralistă. Dar că şi editurile mari, cele reprezentative,

practică acelaşi sistem, e deja un semn de boală grea.

Ce ai face pentru tinerii scriitori dacă ai putea să-i ajuţi cu ceva,

dacă ai fi preşedintele unei uniuni/asociaţii scriitoriceşti sau un

mare bogătan?

Le-aş da de muncă – intelectual, fireşte. Muncă bine plăti-

tă. Cu alte cuvinte, i-aş ajuta să se ajute singuri. Expecta-

ţiile nejustificate de la viaţă sînt izvorul orgoliului nemă-

surat şi nici o societate nu are suficiente resurse încît să

satisfacă miile de orgolii artistice care colcăie în „oceanul

primordial" al culturii – acolo unde fierb ideile, geniale

sau nu, frustrările, invidiile, visurile de mărire etc. Or, nu

trebuie să gîndeşti hobbesian ca să-ţi dai seama că aceste

orgolii, intrînd în coliziune, vor genera ură. Dacă încura-

jezi nejustificat pe cineva – cum e cazul adesea la noi: că e

fiul sau fiica lui cutare, că a pus o vorbă bună cutare etc. –

nu faci decît să sporeşti atmosfera generală de nemulţumi-

re şi ură. Idealul oricărui om generos este să dea de muncă

oamenilor la care ţine. Orice altă formă de „generozitate”

este un fals grosolan de ameţit proştii.

(ianuarie 2005, Braşov – Konstanz)

Ruxandra Novac

„Sînt lucrurile despre care se vorbeşte întotdeauna, dar care nu

se întîmplă niciodată, deşi sînt în fond nişte lucruri extrem de

normale şi, pînă la urmă, chiar de simple”

Născută în 1980 la Făgăraş. Autoarea volumului de poezie eco-

graffiti. poeme pedagogice. steaguri pe turnuri, Editura Vinea,

Bucureşti, 2003. Prezentă în antologiile „Generaţia 2000”, Pa-

radigma, 2005 şi „Cele mai frumoase 100 de poeme ale români-

lor despre ei înşişi şi ţara lor”, Compania, 2004. A publicat în

Tiuk!!!, Interval, Fracturi, Vatra, Paradigma, ALIA, Parnass-

zuss etc.

Ruxandra, tu eşti unul dintre puţinele cazuri fericite ale poeziei

române. Poeziile tale au fost descoperite la timp, pe cînd încă

învăţai la liceu (sau erai la gimnaziu?), ai avut unde să-ţi citeşti

textele – la Interval, cenaclul din Braşov al lui Andrei Bodiu,

unde mai erau şi Dumitru Crudu, Ciprian Şiulea, Adrian Lăcă-

tuş, Virgil Borcan, Irina Şipeţean ş.a., ai avut unde publica, dar

n-ai debutat, totuşi, prea devreme. Dar puţini cititori de-ai tăi

cunosc lucrurile astea şi de aceea te-aş ruga să povesteşti cum ai

început să scrii poezie şi cum ai ajuns la acel cenaclu, cine dintre

cei de acolo te-a impresionat mai mult şi de ce, cum erau acei

scriitori în ochii unei liceene?

Am început să scriu pe la cincisprezece-şaisprezece ani.

Într-adevăr, atunci exista cenaclul Interval, era prin ‘97 şi

acolo am citit prima dată. Andrei Bodiu mi-a trimis texte-

le, au apărut după cîtva timp şi asta a fost tot. Intervalul

funcţiona atunci (revista nu apărea în perioada aia) în-

tr-un regim destul de neoficial, total paralel faţă de Uni-

unea Scriitorilor filiala Braşov sau ştiu eu ce alte instituţii

culturale locale bizare. Erau, în afară de partea cu cititul,

discuţii deschise, din care am învăţat mult. Eu eram, cred,

cea mai mică şi nu prea îmi plăcea să vorbesc. Dar, după

cenaclu, ieşeam în bar, mă împrietenisem cu Dudu şi cu

Ciprian mai ales, la un moment dat ne vedeam aproape

în fiecare zi… Erau mai mari decît mine, ne luam de toată

lumea, îţi dai seama că era mişto... Dacă tu zici că e un caz

fericit, probabil că aşa e, mai ales din cauza asta. Ei sînt, în

continuare, printre cei mai buni prieteni ai mei.

Cum te-ai simţit cînd ai debutat revuistic?

Nu ştiu. Probabil că m-am bucurat, dar nu prea-mi aduc

aminte… Cred că nu mi s-a părut ceva ieşit din comun.

Eram o teenageriţă cu probleme, cu..., nu mă prea intere-

sau chestiile astea. Îmi plăcea mult să scriu, dar cam atît.

Ce-a însemnat pentru tine debutul underground în colecţia lui

Un Cristian, „carmen”? Dar „Ecograffiti. Poeme pedagogice.

Steaguri pe tunuri” (Ed. Vinea, Bucureşti, 2003)?

„Cărţile” lui Cristi, ca şi celelalte lucruri pe care le făcea,

sînt, cred în continuare, printre cele mai bune lucruri care

s-au întîmplat în Facultatea de Litere în ultimii ani. Numai

el ştie cum, a făcut pentru cîţiva poeţi tineri ceva ce nu a

făcut nici o editură pe care o cunosc. Sper că nu îi pare

foarte rău. Eu, personal, într-un fel am reînceput să scriu

şi din cauza lui. Iar marele volum a apărut în 2003, are o

fotografie de Gottfried Helnwein pe copertă (aşa cum îmi

doresc să aibă toate cărţile pe care o să le scriu vreodată) şi

are trei titluri pentru că mi-au plăcut atunci toate trei. Mai

are şi trei moto-uri (pentru cei pe care îi interesează, Lee

Ranaldo este un poet american post-beatnic şi face parte

din formaţia Sonic Youth), iar greşelile de tehnoredactare

sînt din cauza mea, fiindcă nu am fost atentă.

Ai participat la mai multe cenacluri culturale, deşi nu pari o

cenaclistă, ba din contra – scrii destul de puţin şi nu-ţi place să

ieşi în faţă, iar poezia ta e de un pesimism cronic, chiar dacă e

un pesimism bine controlat, bine prins şi… frumos. Ce rol au

pentru tine cenaclurile?

Depinde. Dacă nu sînt triumfaliste şi frustrate, dacă sînt ţi-

nute de profesionişti, nu poate fi decît bine. Am vorbit deja

de Interval. Şi la Fracturi era de cele mai multe ori aşa, deşi

foarte multă lume explica de fapt cît era de pornografic şi

de nociv. La fel era şi cenaclul condus vreun an de profeso-

rul Mircea Martin, înainte ca acel domn care este preşedin-

tele Uniunii Scriitorilor să îl desfiinţeze, din cîte am auzit –

sub acelaşi pretext. Cred că e una dintre puţinele modalităţi

prin care un autor tînăr total necunoscut se poate impune.

Sigur că fiecare scrie singur şi aşa mai departe. Şi sigur că

există tipe timide care nu vorbesc niciodată. Dar poate fi

o experienţă, poţi să păstrezi legătura cu nişte lucruri care

sînt ale timpului tău şi, de ce nu, poţi să nu te iei foarte în

serios, aşa cum faci de obicei cînd eşti singur.

Poezia ta are acelaşi stil de cînd o cunosc, de prin '96-'97; cum

ai ajuns la acest stil? Ai scris şi altfel? Poeziile tale de după

„Ecograffiti. Poeme pedagogice. Steaguri pe tunuri" cum sînt

(că nu mai am răbdare)?

Nu cred că sînt foarte diferite. Nu e o chestie de stil. Am

încercat să scriu mai pronunţat „personal", mai „biogra-

fic". Am ţinut un fel de jurnal versificat acum cîteva luni,

dar mi s-a părut prost. Cele de acum sînt (aş vrea să fie)

scurte, psihedelice, puţin bacoviene. (Mihai – Uite, sînt

cam ca asta, daca eşti plin de curiozitate... Habar n-am

dacă i-ar plăcea altcuiva, spune-mi tu:

mîna de sub asfalt într-o zi mă va sugruma

acesta este un bloc ruginit

nu există nici un loc gol între ziduri

nu există nici o ieşire

sînt scoasă în oraş ca o surpriză

diferenţele şi surprizele viitorilor ani

ale viitoarelor zile

totală supunere

mîinile mele aşteaptă

nu mai am ochi

pentru că ochii mei sînt semafoare

pentru copiii prietenilor mei

peste zece ani vor lumina

acum orbitele goale fumegă încet)

Ce scriitori români ai propune spre lectură unui tînăr de altă

limbă?

Aş propune exact pe acei scriitori care îmi plac mie. În

primul rînd scriitori tineri, nu neapărat din solidaritate de

generaţie, ci pentru că mi se pare că sînt cei mai interesanţi,

cei care într-adevăr ar putea spune ceva unui cititor tînăr

de altă limbă. Din păcate, traducerile din poezia română se

opresc de cele mai multe ori dacă nu la Blaga, atunci în mod

sigur la Nichita Stănescu. Probabil că în lista mea ar intra

doar vreo trei scriitori trecuţi de cincizeci de ani. Unul din-

tre aceştia ar fi, în paranteză fie spus, un poet care prin anii

‘70 scria nişte chestii mai hardcore şi mai mişto decît majori-

tatea celor care se scriu acum. Voiam neapărat să spun asta.

În privinţa traducerilor… îmi pare rău dacă par agresivă, e

doar o chestie de gust. Habar n-am, poate că de fapt există şi

în alte ţări tineri post-hippie cărora le place poezia metafizi-

că. Dar, nu ştiu de ce, am convingerea că nu sînt prea mulţi

(şi de-asta îmi şi doresc să stau acolo).

Ce scriitori tineri îţi plac? Ce scriitori tineri deja cunoscuţi nu-

ţi plac?

Adrian Schiop şi Ionuţ Chiva în proză. Dan Sociu, Constan-

tin Acosmei, Marius Ianuş în poezie. Nu-mi plac de exem-

plu Ioana Băeţica şi Dragoş Bucurenci, fiindcă mi se par

pretenţioşi (prima) şi contrafăcuţi (al doilea). Oricum sînt

mult mai mulţi, şi în prima, şi în a doua categorie, aş putea

scrie pagini întregi. (Mi-a plăcut a doua întrebare…).

Cum îţi par revistele culturale actuale & editurile?

Nu mi se pare nimic spectaculos, în special în privinţa

scriitorilor tineri. Dacă la proză lucrurile încep să meargă

bine (povestea cu Poliromul, care a fost într-adevăr ceva

bun), la poezie probabil că mai e de aşteptat. Nu intru în

discuţia despre tiraje, bani şi aşa mai departe. Personal,

nici nu ştiu de fapt dacă mi-ar plăcea să am un tiraj mai

mare de cinci sute de exemplare. Dar mi-ar plăcea ca cine-

va care chiar ar vrea, la un moment dat, să cumpere ma-

rele volum, să aibă de unde. Revistele... încă aştept una pe

care să vreau să o citesc sută la sută.

Dacă ai avea putere financiară sau administrativă ce ai face pen-

tru tinerii scriitori?

Aş acorda fonduri editurilor pentru publicarea, difuzarea

şi traducerea cărţilor lor. Sau aş sprijini crearea unei edi-

turi specializate în asta, ca City Lights sau ca Minuit la

început. Aş încerca, mai ales, să creez şi să susţin un circuit

independent, care să nu cuprindă neapărat numai litera-

tura, care să fie axat pe artişti tineri, indiferent de forma

de expresie. Sînt lucrurile despre care se vorbeşte întot-

deauna, dar care nu se întîmplă niciodată, deşi sînt în fond

nişte lucruri extrem de normale şi, pînă la urmă, chiar de

simple. Şi da: ca o problemă de igienă, aş lăsa, ca şi priete-

nii mei anarhişti, Uniunea Scriitorilor să moară.

Ce-ar trebui să facă/fie Uniunea Scriitorilor ca să nu mai fie ceea

ce este, din păcate, acum? Cum ar putea deveni respectabilă o

asemenea instituţie scriitoricească?

Să se deparaziteze, să înceteze să se mai sufoce fără spri-

jinul marelui stat român, să-şi redescopere o anume inde-

pendenţă, eficacitate şi, vorba ta, demnitate. Însă asta ar

trebui să înceapă de la conducerea ei, ori acolo lucrurile

sînt, din punctul ăsta de vedere, foarte complicate. Sînt

probabil pretenţii prea mari... Oricum, pe mine una asta

nu mă interesează foarte mult. Sincer, chiar nu mă intere-

sează dacă în privinţa Uniunii Scriitorilor o să se schimbe

ceva (deşi sînt în Uniune oameni cu adevărat valoroşi, care

ar putea să facă asta). Eu şi Uniunea Scriitorilor (ca şi prie-

tenii mei şi Uniunea Scriitorilor) sîntem două chestii total

paralele, din fericire pentru amîndouă părţile, cred...

(Braşov-Bucureşti, ianuarie-februarie 2005)

Dan Sociu

„Nu există nimic mai frumos şi mai jalnic decît o adunătură de

poeţi”

Născut pe 20 mai 1978. A publicat: borcane bine legate bani

pentru încă o săptămînă (Ed. Junimea, 2002), fratele păduche

(Ed. Vinea, 2004), Cîntece eXcesive (Ed. Cartea Românească,

2005, poezie); URBANCOLIA (Ed. Polirom, 2008, roman);

Nevoi speciale (Ed. Polirom, 2008, roman); Pavor nocturn (Ed.

Cartea Românească, 2011, poezie); Combinaţia (Ed. Casa de pa-

riuri literare, Bucureşti, 2012, roman); Poezii naive și sentimen-

tale (Ed. Cartea Românească, 2012).

Dan, acum eşti unul dintre cei mai apreciaţi poeţi tineri de poeţii

tineri. Cum îţi lămureşti asta?

Am descoperit – am redescoperit – în tabăra de la Fiad

(din 2004, organizată de Dan Coman) cît de minunaţi sînt

poeţii douămiişti. Ca oameni, în primul rînd. Nu ştiu cît

de „apreciat” sînt, dar ştiu că m-am simţit iubit de ei. Au

fost două întîlniri cu douămiiştii – Fiadul şi congresul de

poezie de la Botoşani – la sfîrşitul cărora mi-am spus: da,

asta e! Pentru ei, în primul rînd, am scris pînă acum şi pen-

tru ei merită să continui. Aşa ceva am mai simţit doar în

vremurile glorioase ale Clubului 8. Nu există nimic mai

frumos şi mai jalnic decît o adunătură de poeţi.

Îţi aminteşti cum – şi cînd – ai fost atras de poezie?

Nu ştiu, ştiu doar că n-am vrut niciodată să fiu altceva

decît poet. Voiam să fiu Nichita Stănescu, apoi am vrut să

fiu Mircea Cărtărescu, Ginsberg şi aşa mai departe.

Cum ai început să scrii poezie? Cum erau acele prime încercări po-

etice?

Sunau cam aşa (mama a păstrat un caiet, aveam vreo 14

ani, cred): „ţi-am însemnat chipul pe-o frunză / să-l văd

căzînd, să-l văd cum moare / de putrezirea lui să-mi rîdă

ochiul / şi sufletul, în trista-i întristare”. Zdai seama! Dar

fetelor le plăcea. Pe urmă am scris science-fiction. Pînă

cînd mi-am dat seama că stau prost la partea cu science şi

m-am lăsat. Erau acolo, în fandom, oameni care transpirau

cu adevărat şi m-am simţit puţin impostor. Apoi am fost

suprarealist. Aveam viziuni, auzenii. Mi le şi provocam.

Cu alcool şi diverse (ca basarabean bănuieşti la ce mă re-

fer; dar şşşş, brigada veghează!). Îmi provocam mici morţi,

blocîndu-mi sîngele în drumul lui spre creier (autoasfixie

erotică). Îmi ghiceam în Naum (îi deschideam în fiecare

dimineaţă, la întîmplare, una din cărţi, citeam primul vers

şi aflam ce-o să mi se întîmple). Apoi am fost jefuit de vi-

ziuni.

Cum şi unde ai debutat revuistic?

Experimentele de care vorbeam mai sus mi-au cam defri-

şat memoria, aşa că nu-mi amintesc exact. În Hyperion,

parcă.

Ce senzaţie ai avut cînd ţi-ai văzut pentru prima oară cartea de

debut?

A fost penibil, aveam puţine exemplare şi toţi prietenii

voiau să le dau cărţi pe cîrîială. Cum, să-mi CUMPERE

ei cartea? (şi pe urmă mă întreabă, condescendent, cîte

unul: şi cîţi bani faci din poezie?). Şi cînd am văzut şi ce

varză mi-au făcut redactorii din texte... Cînd l-am întrebat

pe Horia Zilieru, cică lectorul cărţii, ce s-a întîmplat, mi-a

spus că el nici n-a citit-o (cu un minut înainte mi-a comu-

nicat că sînt genial, probabil se vedea pe faţa mea). De-aia

ploşniţa se numeşte în latină „cimex lecturalis”...

Ce înseamnă pentru tine cartea ta, iată, deja reeditată?

Reeditată plus vreo treizeci de poezii noi. Cel mai fain e că

au circulat amîndouă prin căminele studenţeşti din Iaşi,

Cluj şi Bucureşti şi prin licee şi am auzit că a plăcut. Ăia

sînt fraţii şi surorile mele şi aprecierea lor valorează mai

mult decît toate premiile şi cronicile din lume (am avut

şi de-astea). Şi Costică Acosmei, deşi a avut la reeditarea

„Jucăriei mortului” un tiraj minuscul, e destul de cunoscut

în genul ăsta de medii. Şi mai este şi internetul... Cărţile, în

sine, nu sînt decît nişte pretexte şi nici nu le privesc altfel.

Mi se mai întîmplă, cînd sînt încolţit – eşti un ratat!, n-o să

REALIZEZI nimic în viaţă! – să protestez, isteric: dar am

SCRIS două cărţi! Nici pe mine nu reuşesc să mă conving...

Ai apărut cu poezii în mai multe antologii, una dintre care poar-

tă numele unui poem de-al tău – „oZone Friendly”. Ce rol au

pentru un scriitor antologiile în care apar textele sale?

Antologiile sînt, uneori, mai importante decît volumele

personale (o zice şi Eliot). Cînd ieşi cu gaşca eşti mai vizi-

bil. Ai mai mult tupeu, altfel te discută lumea. Mai ales că

în gaşca asta, „oZone Friendly”, erau şi-un Brumaru, şi-

un Danilov... Ovidiu Nimigean a făcut o treabă excelentă.

Cele mai simpatice antologii în care am apărut sînt „Club8

– Poetry” şi „hat jemand gefragt?”.

În poeziile tale biograficul/existenţialul are un loc foarte important.

Literatura te-a ajutat – concret – în viaţa de zi cu zi?

Anul trecut am plecat cu Claudiu Komartin de la Gaudea-

mus şi ne-au prins controlorii pe troleu fără bilete. Într-un

moment de mare inspiraţie le-am arătat antologia lui Marin

Mincu şi buletinul şi am scăpat de amendă. Sau: într-o seară

m-a ridicat poliţia dintr-un club – era o neînţelegere, cineva

spărsese o masă şi bodyguarzii au crezut că-s eu ăla – şi un

prieten s-a aruncat pe parbrizul dubei, scandînd: nu-l luaţi

pe scriitor, nu-l luaţi pe scriitor! Eşti scriitor? Da, am spus,

scriitor de limbă română. Şi m-au lăsat în pace.

În rest, „deznădejde şi nebunie”...

Cînd ne-am întîlnit prima oară, la Festivalul de Poezie Avangar-

distă din Sighişoara (2000), aveai o imagine de adolescent rebel –

plete foarte lungi, vestimentaţia, iar cînd a venit rîndul să citeşti

ai căutat prin buzunare şi ai scos o foaie mototolită, de pe care ai

citit poemul care se termina cu Cezara care cînta la vioară la ne-

sfîrşit singurul lucru pe care-l ştia – „Rapsodia română” de George

Enescu. A fost foarte fain. Acum, cînd te-am întîlnit ultima dată,

la tîrgul de carte, erai cu totul altfel. Cît de mult contează imaginea

pentru un scriitor?

A, la tîrg eram îndrăgostit (de cea mai frumoasă femeie din

lume, bineînţeles) şi mă deghizasem pentru ea în yuppie.

Chestia cu imaginea... Îmi place să mă joc cu povestea asta.

Într-o vreme aveam creastă irocheză, altădată am purtat prin

cămin, vreo două săptămîni, un fel de kilt. Normal că e im-

portantă imaginea... Dintre amicii mei literari: Adi Schiop

e, aşa, mai spre hip-hop – că el e cu subcultura -, Ruxandra

Novac e spre dandy, cu cercei sofisticaţi şi machiaje Velvet

Underground, pe Bogdan Perdivară ţoalele stau ca pe gard,

dar el oricum e bărbat bine, Marius Ianuş poartă verighetă

ca să arate că e responsabil, Claudiu Komartin – bretele şi

un pardesiu de highlander, Ionuţ Chiva nu arată deloc, dar

deloc a prozator, Teo Dună e ceva între Riubliov – colecţia

de toamnă şi Iancu Jianu, Dan Coman e profesor, Radu An-

driescu are două pupile într-un singur ochi, O. Nimigean e

mai spre poet, cu plete şi barbă, la fel Constantin Acosmei,

care are ochii roşii în fotografia de pe desktopul meu... Eu mă

îmbrac de la second şi toţi spun că arăt ca dracu...

Ce scriitori români le-ai propune tinerilor din alte ţări?

Eugen Ionescu, Mircea Eliade, Emil Cioran... Glumesc. Habar

n-am. Cine-s „tinerii din alte ţări”? Şi cum aş putea eu să le

propun ceva? Acum vreo cîţiva ani bîntuiau prin Iaşi nişte

studenţi englezi şi le-am arătat antologia „Club8 – Poetry”.

Au fost foarte încîntaţi. Şi mai este o grupare cu care s-a înfră-

ţit clubul: wienzeille din Viena. Mi se mai întîmplă să vorbesc

pe net cu cîte un „tînăr din altă ţară” căruia-i place literatura.

Despre scriitorii români nu ştie, însă, nimeni aproape nimic.

Şi, pînă la urmă, cei de-aici mă interesează.

Cine dintre scriitorii tineri îţi place şi cine dintre scriitorii tineri

deja oarecum cunoscuţi nu-ţi place deloc?

Pe cei care-mi plac i-am pomenit mai sus (şi mai sînt cîţiva,

dar nu am răbdare să-i numesc). Cei care nu-mi plac... Există

un poet tînăr destul de cunoscut şi lăudat care nu-mi spune

absolut nimic: Urmanov.

Cum îţi par revistele culturale? Editurile?

În timpul liceului cumpăram toate revistele culturale care se

găseau în Botoşani. Mă simţeam, în felul ăsta, „conectat” la

viaţa literară. Cred că e necesar – pentru un tînăr, cel puţin

– să ştie că mai există oameni care se ocupă cu aşa ceva. Al-

tfel, s-ar putea ca, încet, încet, să le dea dreptate celor care-l

privesc ca pe-un ciudat şi să se lase de scris. Îmi spunea o

elevă de liceu care comite poezie că nu vrea să publice pentru

că o să facă mişto colegii de ea. De aceea şi întîlnirile, fes-

tivalurile şi băutele scriitoriceşti sînt importante. Festivalul

de la Sighişoara a însemnat enorm pentru mine. Editurile?

Cele care scot poezie scot, de fapt, un fel de cărţi de vizită...

Dar astea sînt lucruri răsştiute: tiraje mici, difuzare proastă.

Unde e Ferlinghetti al nostru care să tragă jdemii de exem-

plare dintr-un volum de poezie şi să le mai şi vîndă? Tot ceea

ce trebuie făcut e să virusăm publicul, să-i băgăm în cap că „e

cool să citeşti poezie!” sau „dacă nu citeşti eşti un fraier!”. Pe

vremuri nici nu se concepea să intri într-o casă şi să nu dai de

cărţi. Ştiu indivizi care fac bani la greu, dar au în bibliotecă

doar Pagini Aurii şi biografia lui Anghel Iordănescu. Editorii

o tot cîntă pe aia cu „nu există cerere, nevoie reală”. De par-

că ar putea avea cineva, aşa, din senin, nevoie de, să zicem,

Ruxandra Novac. Nu, nevoia de Ruxandra Novac se creează

(şi, vă garantez, se transformă în adicţie). Dar nici poeţii nu

prea ştiu să-şi plaseze marfa (vai, ce cuvînt oribil!). Răzvan

Ţupa şi Constantin Vică au un proiect măreţ în acest sens, o

să vedem... Ştiaţi că HBO american – adică un post comercial

– are un show săptămînal de poezie?

Ce-ai face pentru tineri dacă ai fi preşedintele unei uniuni scriitori-

ceşti, director de editură, fundaţie sau revistă culturală?

„Dacă aş fi pentru o zi preşedinte, v-aş amaneta pe toţi şi

nici nu v-aţi prinde", cum spun nişte clasici în viaţă. Şi, în

unele cazuri, asta e realitatea. Acum vreo doi ani am propus

unei edituri de stat volumul lui Bogdan Perdivară, „kilometri

de pivniţă", şi l-au respins pe motiv de „pornografie" (bu-

nul şi bătrînul didacticism al literaturii române...). Şi, io-te,

volumul a luat premiul Eminescu şi s-a scris numai de bine

despre el. Cezar Ivănescu spune într-un interviu că generaţia

tînără, care e una de pornografi, plagiatori şi avortoni literari

(sintagma lui fascistă preferată) vrea case, bani şi cărţi. Păi

sigur că vrem case, bani şi cărţi, numai că, spre deosebire de

glorioşii ani în care el a primit case, bani şi i s-au publicat căr-

ţile – nu zic că nu le merita, asta e altă discuţie – în anul 2005

nici un tînăr poet nu e atît de naiv încît să creadă că literatura

l-ar putea împroprietări cu ceva. Cum spunea şi Băsescu, în

cinismul lui de proaspăt ajuns: gata cu ANL, tinerii să-şi ia

două joburi dacă vor casă. Sigur că da, dimineaţa înveleşti

ciocolata şi la amiază fugi repede la chioşc, altfel îţi pierzi

garanţia materială. Singura noastră şansă, dacă vrem să fim

poeţi profesionişti – adică 24 din 24 – e să sărim din bursă-n

bursă (de-ale străinilor, bineînţeles) sau să...

(martie 2005, Braşov-Iaşi)

Ştefan Caraman

„ ... Aveam unghiile clăpăuge şi eram deştept”

Născut în 1967, în Tulcea. Autor de texte: proza, teatru, poezie.

Nenumărate piese jucate în teatre, premii literare. Domeniu vir-

tual: http://caraman.reea.net

Ştefan, ce copilărie ai avut? Cum erai? Care-s primele tale amin-

tiri? Faze haioase?

Am avut o copilărie frumoasă, pot depune mărturie asta în

faţa oricui şi mai ales în faţa propriei mele conştiinţe. Nimic,

începînd cu primii ani de liceu şi pînă în prezent, nu mi-a

mai oferit atîtea momente, imagini, persoane, vise, senzaţii

cîte mi-a oferit copilăria. Cum eram… aveam urechile clăpă-

uge, eram deştept (acolo, la Mihail Kogălniceanu asta se cre-

dea despre mine), trăgeam cu praştia în păsări şi le găteam

într-o livadă de duzi de la marginea stadionului de fotbal,

mergeam în tabere pionereşti, o iubeam pe Liliana (Militaru),

nu ştiam să mă bat şi sufeream teribil din cauza asta. Fratele

meu (geamăn) era un soi de tătic al străzii, nu-i sufla nimeni

în ciorbă, îl invidiam teribil pentru asta. Ne-am bătut rar şi

numai pentru că mi-o trăgea scurt fără să-mi lase nici o şan-

să. Cred că una dintre primele amintiri plăcute este ziua în

care am fost la prima scaldă, într-un pîrîu ce traversează satul

natal – nu aveam încă 2 ani, dar îmi amintesc. Apoi, o altă

amintire provine de la grădiniţă, cînd nişte copii m-au luat

la bătaie. A intervenit imediat Mita, fratele meu, şi a început

să-i bumbăcească. Iar eu, în loc să particip la cafteală, m-am

retras şi m-am apucat să-i fac galerie (îi strigam, „hai Cassi-

us Clay!”). Dumnezeule, ce tîmpit! În sfîrşit, o altă amintire

haioasă… într-o zi au venit cei de la lumină să încaseze fac-

tura. Mama, care spăla, ne-a spus să-l minţim pe individ şi

să-i spunem că nu e nimeni acasă. Mita aşa le-a spus, iar eu

m-am trezit strigînd: „minte! minte! mama s-a ascuns în casă

şi nu vrea să iasă!”. Mă recunosc, uneori, chiar şi acum… am

rămas un generos cam fraier.

Cum ai început să scrii? Cum erau primele tale texte?

Prin clasa a doua am scris un vocabular întreg cu poezii.

Le-a citit mama, le-a citit tata, s-au distrat, evident (aveau

mult ludic… hihihi), apoi au decretat că trebuie să le dea

doamnei Lixăndroaia (învăţătoare la şcoală) ca să le trimită

la Cutezătorii. Încă nu s-a întîmplat nimic din momentul în

care vocabularul a încăput pe mîinile doamnei învăţătoare

şi pînă astăzi. Între timp s-a desfiinţat şi revista, dar eu, în

sinea mea, mai aştept o minune. Poate mă crezi nebun, dar

eu încă mai aştept să apară publicate undeva poezelele alea.

Apoi a fost o pauză pînă în clasa a 7-a, cînd cu un vecin de-al

meu şi bun prieten (care a murit, Dumnezeu să-l ierte – Nicu

Dinu îl chema) am scris o piesă de teatru. Nu mai ţin minte

dacă am terminat-o, chiar nu mai ţin minte – îmi amintesc

doar că la un moment dat o abandonasem ca să căutăm co-

mori pe dealurile Tulcei. Apoi din clasa a 9-a pînă după ce

am terminat facultatea – nici un link cu partea creativă, dar

chiar nici unul. În liceu am fost un elev de limba română

mediocru (bine, aveam şi un profesor aidoma), în armată nici

atît… citeam, însă, citeam foarte mult, ceea ce astăzi nu mai

fac decît foarte, foarte rar. Apoi, după 1989 – student fiind –

am descoperit mişcarea rock din România (foarte puternică),

mişcare care, pe lîngă inerentele capete în gură de la poliţai

(la festivalul Rock 92, cînd o gaşcă din Tulcea a fost atacată în

Parcul Libertăţii de doi miliţieni care aveau chef de futut…

bine, le-am găurit şi noi caschetele şi, la final, cînd i-am bi-

ruit, ne-am pişat pe ei…. Se scuză, întrucît eram beţi şi ei şi

noi; ştiu că am rămas cu reflexul acesta, de cîte ori văd un

poliţai îmi vine să mă piş pe el… (îmi pare rău băieţi, nimic

personal), mi-a adus şi posibilitatea de a scrie la revista nr.

1 de rock din România – ROCKER. Datorită revistei ăsteia

am cîştigat gustul pentru scris şi doi prieteni pe viaţă: Doru

Ionescu (acum realizator de emisiuni muzicale în TVR) şi

Flaviu Teodorescu (colecţionar cum nimeni altul). Aşadar,

scriam la revista asta, apoi la Pop, Rock & Show (cu distribu-

ţie naţională), scriam un soi de texte într-o rubrică intitulată

„Suflet de Rocker” – mici eseuri despre toate şi despre nimic,

din perspectiva unuia pasionat de muzică, dar şi de ceea ce

se întîmplă împrejur (iar în anii ’90 s-au tot întîmplat aici în

România). Îmi amintesc că primeam foarte multe scrisori de

la copii sau hai să le zicem tineri din ţară. Cred că au fost re-

uşite, nu le-am mai recitit – mi-e teamă să nu fiu dezamăgit.

Apoi am descoperit în revista Flacăra „Maşina de Scris” a lui

Alex Ştefănescu, i-am trimis nişte texte (habar nu am de ce) şi

de aici a început nebunia…

Ai debutat cu proză scurtă („Suflet de rocker”, ed. Mirador, Arad,

1996), apoi ai trecut la teatru (începînd cu ZAPP..., ed. Ex Ponto,

Constanţa, 1997). Cum te simţi (tu, nu cititorul) cînd scrii proză

scurtă şi cînd scrii teatru? Sînt stări diferite?

Ca să leg de întrebarea de mai sus, am trimis nişte texte la

un concurs la Arad, premiul fiind publicarea unei cărţi. În

juriu era Alex Ştefănescu, lucru care, cred, mi-a facilitat cîşti-

garea acelui premiu. Nu pentru că aveam vreo relaţie cu el

(nu era cazul), ci pentru că era, probabil, încă sub influen-

ţa textelor mele – se pare că l-au intrigat, sau ceva de genul

acesta (ajunsese să spună că la Tulcea s-a mutat capitala pro-

zei româneşti…, mă rog, acum nu mă mai ţine minte, dar e

problema domniei sale – fiecare uită pe cine îi place; în plus a

mai îmbătrînit şi el). Mi-au publicat cartea, m-au invitat acolo

(cei de la ARCA), m-au tratat foarte bine (interviuri la radio

şi televiziune, lansarea cărţii s-a făcut la cel mai scump ho-

tel din oraş şi în librăria lor cea mai importantă, m-au cazat,

m-au plimbat şi n-am să-i uit niciodată pentru asta… oameni

drăguţi arădenii ăştia, foarte drăguţi) şi, înainte de toate şi

pentru prima oară m-au făcut să mă gîndesc că aş putea fi

un scriitor. Imediat după asta m-a căutat Boerescu (care pe

vremea aia activa ca agent literar – şi o făcea foarte bine) şi

m-a invitat să semnez pentru el (hihihi, de parcă aş fi vreun

Hagi, iar ei vreun Tele Sanchez). Am semnat. Iar tot el a fost

primul care a intuit în scrisul meu un potenţial dramatic şi

mi-a sugerat că aş putea să scriu teatru. Am scris, am trimis la

un concurs şi am luat Marele Premiu. Apoi am trimis la Dra-

mafest (pe vremea aia cel mai bun concurs de piesă de teatru

– asta pentru că facilita şi montarea textului – nu ca la premi-

ile UNITER, unde în afară de multe fiţe, snobi şi vrăjeală de

doi bani, ceva concret pentru dramaturgie contemporană nu

se găseşte), unde, iar, am fost selecţionat cu text şi jucat. Apoi

cartea (ZAPP…). În general, cînd scriu la o carte de proză nu

mai scriu teatru. Şi invers. Şi ca să vezi ce nedreaptă e soarta

asta, îmi place mult mai mult să scriu proză, dar am un feed-

back infinit mai bun din zona dramatică: mi se joacă piesele,

cîştig şi ceva bani, sînt o voce la care se mai apleacă urechea

etc. În literatură, însă, e mai greu – nu ştiu de ce, dar aici n-am

reuşit prea multe, e alt context, alţi oameni, piaţa e strîmtă şi

e ocupată de cîţiva. Revenind la întrebarea ta, da, cred că sînt

stări diferite. Cînd scriu proză, simt altfel, simt că lucrurile

vin mai din adînc, e mai grav parcă ce mi se întîmplă, mai

apăsat, uneori e ca şi cum aş avea febră. În dramă, însă, e mai

diferit. Fireşte că am stări de graţie, fireşte că mă bucur la o

replică sau o scenă mai reuşite, dar am tot timpul raţiunea în

priză şi sînt obligat să fiu mult mai disciplinat: trebuie să am

grijă ca în fiecare scenă să se întîmple ceva, trebuie să şlefu-

iesc personajele, trebuie să urmăresc firul narativ, plotul, în-

tr-un cuvînt trebuie să fiu mai degrabă arhitect decît scriitor.

Uneori îmi iese, alteori, nu… dar eu încerc, încerc.

În proză eşti mai profund, mai existenţial, iar în dramaturgie – mai

spiritual, mai ludic, mai „ca-n viaţă”, utilizezi un alt limbaj, mai

direct, mai actual, cumva, ca şi-n poezie, de altfel. Ce zic apropiaţii

tăi despre literatura pe care o faci? Părinţii, fratele geamăn?

O, iată o întrebare hoaţă – nu m-a întrebat nimeni niciodată

asta. Apropiaţii mei… s-o luăm pe rînd. Soţia mea, Lili, nu

spune nimic. Dar nimic. Uneori o condamn pentru asta, alte-

ori cred că este mai bine aşa. Mă cunoaşte de cînd nu aveam

nici o intenţie literară sau dramatică. Probabil că, citind (sau

răsfoind) cărţile mele s-a prins că nu e nimic nou faţă de ceea

ce ea deja cunoaşte (din persoana mea reală şi cea potenţială).

Fiica mea. E prea mică să priceapă ceva din ceea ce scriu, dar

se mîndreşte cu mine. Ca să fiu foarte sincer, aş prefera să se

menţină astfel. Mama. Aici e mai complicat. După ce am scris

Piano Man, cîteva exemplare au ajuns în mîinile unor rude

de-ale tatălui meu. Au interpretat tot ce am scris acolo ca un

afront adus memoriei lui şi au sunat-o, băgîndu-i în cap tot

felul de prostii. Pe mine m-au ameninţat cu bătaia. Chestii

din astea. Şi acum îmi reproşează că am putut să scriu aşa

ceva. I-am explicat cum stă treaba, dar nu sînt convins că a

înţeles. Oricum, a luat decizia să nu citească niciodată roma-

nul – mama mea e o femeie înţeleaptă. Fratele meu. Mi-am

făcut un obicei în a-i oferi cîte un exemplar din fiecare carte.

După ştiinţa mea, nu a citit încă nici una. Ne vedem foarte

rar (el stă în Constanţa, în plus, e ofiţer de cursă lungă – 8

luni din 12 e pe mare), iar cînd ne vedem vorbim despre

orice altceva decît despre literatura mea. Ca şi soţiei mele, ce

aş putea să-i ofer nou astfel încît să-l mire? Am, în schimb,

cîţiva amici (colegi de la bancă mai ales) care mă citesc cu in-

teres. Îmi cumpără fiecare carte, o citesc, majoritatea îmi ofe-

ră feedback. Unora le place ce scriu, altora nu, nimic special.

Cum îţi alegi subiectele? Cînd ştii că trebuie să scrii?

Am să folosesc un loc comun şi am să spun că subiectele

mă aleg pe mine. Şi în general nu cred că un produs creativ

bun are la bază un subiect ales din raft, ca la piaţă. Sînt tot

felul de momente, experienţe, imagini sau, mai ştiu eu, cu-

lori, care îţi oferă un subiect, de fapt ideea primordială, de-

clicul care te pune în priză, care te face neliniştit. Eu nu scriu

dacă subiectul nu mă nelinişteşte, dacă nu mă urmăreşte

precum cîinii vagabonzi din Tulcea (cîini adevăraţi, tată). Mi

se întîmplă adeseori să mă trezesc noaptea cu ceva care mi

se pare extraordinar, dar dimineaţa să mă facă doar să casc.

Alea nu sînt idei bune, sînt minciuni, sînt tentaţii, invitaţii la

irosire – am învăţat să le ocolesc. În general, tot ce am scris

(şi mai ales în textele de întindere mai mare sau în cele de

teatru) au subiecte care m-au bătut la cap perioade mari de

timp. Spre exemplu, *Piano Man* am scris-o la doi ani după ce

a murit tata – dar mă chinuia mult moartea lui (l-am ţinut de

mînă cînd agoniza, l-am ţinut aşa pînă a murit), eram frus-

trat că el trăia o experienţă, cea de pe urmă, cea mai mare, iar

eu nu eram în stare nu să-l susţin, ci s-o observ – aşa cum i se

întîmpla lui, atunci, în momentul acela. Mereu m-am gîndit

după aceea cum aş fi fost eu în locul lui – un bărbat tînăr (că

era încă tînăr) murind. Mă chinuia chestia asta, mi-a futut

sistemul. Iar ca să scap de ea, am scris-o. Şi cred că cine nu

a scris măcar o dată un rînd despre relaţia lui cu experienţa

morţii, acela nu e autor, ci doar un fandosit.

Ce rol are pentru tine ca scriitor (auto)biograficul?

Cred că acelaşi pe care îl are pentru toţi. Tuturor celor care

comitem literatură ne sînt adresate întrebări de genul, „ cît

eşti tu aici şi cît e ficţiune?”. Iar noi, curve, ne facem că nu

ştim, disimulăm răspunzînd că totul e o pastă greu de sepa-

rat în elemente independente şi alte prostii. De fapt, ştim,

ştim foarte bine. Eu, cel puţin, ştiu exact cîte mi s-au întîm-

plat şi cîte mi s-ar fi putut întîmpla într-o poveste. Dar nu

vreau să spun. E drept, în faţa unor întrebări idioate, nu ai

altă alternativă decît aceea de a răspunde în mod idiot.

Cînd scrii piese de teatru te gîndeşti la actori? De exemplu, în

„Teatrul Maraton”, ultima ta carte publicată (ed. Eikon, Cluj

Napoca, 2004 *), în „Talk Show (Gabriela şi-a extirpat un ovar)”*

le permiţi actorilor să joace roluri oarecum familiare, iar celelalte

două piese sînt foarte complicate pentru actorii care ar trebui să le

joace – „Întoarcerea de acasă” fiind un text pentru o actriţă, iar

„Teatrul Maraton” – pentru un actor. Dacă „Întoarcerea de acasă”

e un rol, totuşi, mai puţin complicat, şi, în acelaşi timp, foarte,

foarte interesant, care pare a fi scris pentru o actriţă anume, „Tea-

trul Maraton” e un text lung şi complicat. Cum îţi imaginezi că

trebuie să fie actorul care ar trebui să joace rolul personajului-na-

rator maratonist?

Teatrul Maraton este o excepţie. L-am scris iniţial ca pe un

roman. Mă bătea gîndul să-l prind într-un viitor volum îm-

preună cu *Piano Man* şi cu încă un micro roman cu perso-

naj central, ca sa zic aşa – un soi de trilogie. Apoi, după ce

am scris şi Întoarcerea de Acasă (monolog dramatic 100%),

m-am gîndit că şi *TM*-ul are un potenţial dramatic (şi cred că

are), aşa că l-am inclus în volumul de teatru. Evident, dacă

vreodată se va afla în faţa examenului scenei, va fi serios re-

şapat. Dar, de cele mai multe ori, scriu foarte atent la poten-

ţialul spectacol şi mai puţin la textul literar, asta însemnînd

actorii (vîrstele lor, sexul, dacă au potenţial coregrafic sau nu

au, dacă ştiu să cînte sau nu), regizorul (întotdeauna m-a in-

teresat CV-ul celui care îmi montează piesele, să nu am vreo

surpriză), scenografia (nu mă aventurez în etalări care să

consume spaţiul sau imaginaţia vreunui scenograf nebun, ci

încerc să adecvez textul pentru decoruri mai degrabă sărace)

şi chiar muzica. Evident, un text de teatru bun este unul care

pune actorii în situaţii cît mai dificile, care să le solicite talen-

tul şi training-ul şi mai puţin e unul care dă bine la citit. De

cînd scriu teatru aud mereu actori sau regizori plîngîndu-se

că textul dramatic românesc este lipsit de replică (ceea ce

vrea, în primul rînd, actorul) – au dreptate. Într-un cuvînt,

scriu cu gîndul îndreptat spre produsul final – spectacolul.

În piesele tale muzica (din fundal, ca-n CHAT (care are motto-ul

„Futem cît putem"), sau nu, ca-n „Întoarcerea de acasă", unde „O

my darling Climentine" o trezeşte pe Cati, o sperie, o întrerupe şi o

enervează, amintindu-i de trecut) are un rol important. Ştiu că eşti

un bun cunoscător al muzicii. Muzica te-a ajutat cumva pe tine ca

scriitor, (şi) după „Suflet de rocker"? Ce muzică asculţi cînd scrii?

Da, sînt un pasionat colecţionar de muzici. Am strîns pînă

acum cîteva mii de albume din cele mai variate genuri (dar

prefer muzica progresivă şi jazz-ul) pe benzi (pe care le-am

aruncat între timp), casete, DVD, MP3, discuri din plastic

(pe care le păstrez doar ca elemente de decor – spre exem-

plu, am toate discurile BEATLES cu efigia APPLE). Chiar

acum am primit un lot de 30 de MP3-uri (cam 100 de albu-

me)… îmi trebuie timp ca să le ascult. Într-adevăr, cînd scriu

mă gîndesc şi la cam ce muzică s-ar potrivi pieselor mele.

Uite, la *Ultimul tren spre casă*, ultima indicaţie de regie este

ca la căderea cortinei să fie ascultată în mod obligatoriu pie-

sa lui Pat Metheny – *Last Train Home*. Nu-ţi ascund că visez

să scriu într-o zi un music-hall, ceea ce e foarte dificil – noi

nu avem muzicieni de aşa ceva, genul este aproape inexis-

tent aici, nu prea ai de unde să înveţi, cel puţin. În fine, cred

că muzica m-a ajutat ca autor de text literar. Obişnuiesc ca,

atunci cînd termin o proză (mai ales) să îi adulmec muzica-

litatea. Cred că o povestire bună (sau un roman bun chiar,

care e ceva mai complex) are o muzică aparte, are un sound.

Îmi place să spun, atunci cînd descopăr o poveste bună, că

aceasta e rotundă sau „sună”. Cînd scriu, da, ascult muzică.

Nu un gen anume, dar adecvez, ca să zic aşa, genul muzical

cu starea în care mă aflu. Uite, acum, cînd îţi răspund la în-

trebări, ascult HOLLIES (trupă de old rock din anii ’60-’70).

Ieri am ascultat EAGLES şi alaltăieri PHIL COLLINS. Deci,

mă aflu într-o perioadă mai pop. Acum două săptămîni as-

cultam PENDRAGON şi nişte necunoscuţi (de altfel teribili),

descărcaţi de pe net (acid jazz şi world music). Mă îngrozesc

cîtă muzică bună s-a produs şi se mai produce în fiecare zi –

iar eu n-am s-o ascult niciodată pe toată.

Piesele tale se joacă în multe, foarte multe teatre, eşti un drama-

turg de mare succes. Îţi mai aminteşti cum ai văzut prima ta piesă

pusă în scenă? Ţi-a plăcut sau te-a dezamăgit?

Nu ştiu dacă sînt un dramaturg de succes, n-am ajuns încă

la statutul acesta (oricum sistemul autohton anihilează orice

demers de felul acesta). Dar cred că este mai bine aşa, în-

trucît încă am surpriza să fiu sunat de cîte un regizor care

nu a auzit de mine şi care mă găseşte surprinzător de bun.

Faptul că ţi se joacă astăzi piesele, oriunde prin România,

dar mai puţin în Bucureşti, este un serios handicap pentru a

deveni un autor de succes (asta dacă ţi-ai dori asta, ceea ce

la mine nu este cazul, interesele mele fiind mult mai prag-

matice… să-ţi spun un secret, teatrele din provincie plătesc

mult mai bine textele autorilor în viaţă decît teatrele din Bu-

cureşti. În capitală sînt snobi şi chitroşi). Şi, în general, tea-

trul este arta cea mai efemeră, ca să spun aşa – e arta care îţi

oferă cele mai puţine şanse de a rămîne în eternitate (în afară

de Shakespeare şi Cehov, plus încă vreo duzină de autori

cunoscuţi, memoria publicului nu mai reţine mare lucru…

ca să nu mai spun de actori sau regizori… aminteşte-mi un

regizor de acum 100 de ani, poţi?). În fine, important este că

piesele mi se joacă (adică reuşesc încă să vînd) şi că simt că

evoluez încă pe un trend pozitiv. Nu ştiu cît o să mai ţină –

tendinţele se schimbă, actorii, contextele, nimic nu e sigur în

artă, ştii bine asta. Prima piesă… a fost ZAPP, pusă în sce-

nă de teatrul ANDREI MUREŞANU de la Sfîntu Gheorghe

în 1997, în regia lui Teodor Stermin (acum predă regia prin

Spania). Piesa s-a prezentat la Dramafest. A fost o nebunie,

dincolo de faptul că textul mi-a fost masacrat (de fapt, l-am

masacrat eu însumi, la solicitarea regizorului) pînă la dezin-

tegrare, ca să zic aşa. Spectatorii, obligatoriu în număr de 12,

erau încuiaţi în cuşti individuale, dispuse radial pe scenă,

iar după ce erau terorizaţi de text (plin de invective care l-ar

scandaliza instant pe dl. Pruteanu), de actori (chiar fizic), de

muzică (cîntată din pod la o vioară – compoziţii originale,

traumatizante) şi de lumini (doar culoarea roşie), mai erau

şi lăsaţi pe întuneric beznă timp de ore bune (actorii aşezîn-

du-se cuminţi în sală şi urmărind ce fac idioţii ăia speriaţi).

A fost o nebunie mişto, măcar pentru faptul că, deşi mulţi au

înjurat-o, se vorbeşte şi acum despre ea.

Ca prozator, alegi, ca şi-n piese, de altfel, situaţii limită, acţiunea

în prozele tale avînd loc în momente complicate (sau măcar noi,

necunoscute) pentru personajele tale. Te-ai gîndit să scrii o proză

despre un personaj care nu face nimic-nimic (să nu zici că deja ai

aşa personaj...)?

Nu, nu m-am gîndit. Şi da, cred că am un asemenea personaj

(Cristoph, din *Suflet de Rocker*).

Şi poezia ta e biografică, în „Ceauşescu my love”, de exemplu, cu-

prinzi multe evenimente importante din viaţa eului liric, dar şi din

istoria României, mai ales partea aia comunistă, ceauşistă, de fapt.

Cum îţi par scriitorii care scriu texte care n-au nici o legătură cu

actualitatea, pe care, citindu-le, nu-ţi dai seama cînd şi unde au

fost scrise?

Să ştii că, în principiu, nu trebuie condamnaţi autorii care

scriu altfel decît mine sau decît noi. Important e să scrie bine,

să descopere magia, calea spre intelectul cititorului şi să-l cu-

cerească. În tinereţe, eram un mare cititor de SF şi acolo, ştii

şi tu, rar găseşti întîlniri cu realitatea. Pe de altă parte, însă,

detest textul stufos, încîlcit, nedefinit, care poartă în spate

precum un măgar doar povara cuvintelor şi evită acţiunea.

De altfel, rezumîndu-mă la gustul propriu, nu citesc decît

carte care să implice o minimă acţiune, un plot şi, dacă se

poate, şi un personaj puternic.

Cum citeşti cronicile despre propriile cărţi? Alea negative te ener-

vează? Ce crezi despre criticii literari?

Aş fi ipocrit să afirm că nu m-ar interesa ce scrie critica.

Avînd în vedere că evoluez în două teritorii diferite (drama

şi literatura), am să răspund separat. În literatură am avut

o critică foarte bună la debut (chiar surprinzător de bună),

însă, cu fiecare carte nouă, vocile criticii s-au cam stins – în

cea mai mare parte şi pentru că am încetat să mai trimit cărţi

la reviste (am preferat să le vînd) şi nici editurile (pe cîte-

va, recunosc, le-am ales eronat, dar nu mai pupă ele cărţi

de la mine) nu s-au învrednicit s-o facă. Aşadar, ca prozator

plutesc, oarecum, în planctonul generaţiei 90 (generaţia cea

mai eterogenă dintre toate), nu sînt un autor evident, nu se

înghesuie revistele să mă publice, editurile nu încheie con-

tracte de exclusivitate cu mine, finalmente scriu tot mai pu-

ţin proză, sau tot mai rar. Despre criticii literari îmi exprim

pe larg părerea în rubrica din TOMIS, aşa că nu am să reiau.

Am să afirm doar că nu am întîlnit încă în literatura română

criticul care să mă sufoce prin calitatea scrisului şi diagnos-

ticelor sale, imparţial, atent la ce se întîmplă în literatura au-

tohtonă, prolific şi aşa mai departe. La ora actuală cred că

critica literară trăieşte o dramă, împărţindu-se între zdrenţe-

le celor care au fost, dar nu mai sînt (deşi se chinuiesc sărma-

nii să rămînă în top, dacă nu cu ce produc atunci măcar cu

osînza strînsă în trecut – cea mai mare parte în comunism)

şi trufia celor care au venit gata să demoleze sau să îşi etale-

ze inteligenţa îndoielnică. Zic asta pentru că, în opinia mea,

principala calitate a unui critic trebuie să fie generozitatea

(cam cum era Alex Ştefănescu prin anii 90), gîndirea poziti-

vă şi spiritul analitic. Ori aşa ceva nu mai descopăr nicăieri.

În dramă, însă, lucrurile stau altfel. Am un feedback bun

spre foarte bun, am avut noroc de montări medii şi bune,

s-a scris mult (mai ales despre piesele jucate în Bucureşti) şi

în general favorabil. Iar criticii de teatru sînt ceva mai com-

petenţi (atunci cînd nu sînt interesaţi). Nume ca Alice Geor-

gescu, Miruna Runcan, Doru Mareş, Gabriela Riegler, Iulia

Popovici, Claudiu Grozea, Mihaela Michailov, Cristina Mo-

dreanu sau Cristina Rusietcki onorează întrucîtva breasla.

N-am răspuns la cum reacţionez în faţa cronicilor la cărţi-

le sau spectacolele mele. Reacţionez uman: cînd sînt cronici

favorabile mă bucur, cînd nu – mă enervez. Nimic special.

Văd că separi dramaturgia de literatură... Cum ai ajuns la con-

cluzia asta, că pentru mine o piesă de teatru e la fel de literară ca o

proză sau o poezie?

Te asigur că legătura dintre literatură şi dramă e doar una

pur formală. Pe lîngă faptul că, structural, sînt două con-

strucţii diferite (textul dramatic autentic este în primul rînd

o întreprindere arhitecturală şi abia apoi una literară), eu

mai cred că există ceva definitoriu care le separă. Literatura

este un produs final şi, drept urmare, prin ingenioasa alătu-

rare a cuvintelor este menită a mişca anumite resorturi (in-

telectuale sau pur viscerale) din ego-ul celui care o prizează.

Piesa de teatru este un produs intermediar şi trebuie jude-

cată, în realitate, numai în contextul unui spectacol – acela

este produsul final. Poţi vorbi despre o piesă bună (sau de

succes, sau pur şi simplu că este o piesă) numai dacă a fost

jucată pe scenă, altfel, în opinia mea, a fost scrisă degeaba,

nu există. Iar pe scenă, evident, se întîlnesc, pe lîngă textul

scris, toate celelalte elemente care definesc întregul (regia,

jocul actorilor, muzica, scenografia, tehnicul, politica de

marketing a teatrului etc.). Te sfătuiesc să ieşi din eroarea

aceasta tipic românească (datorită căreia Uniunea Scriitori-

lor include, absolut aiuristic, o secţie de dramaturgie) şi să le

judeci, aşa cum sînt ele de altfel, diferit.

Dar critica literară e literatură? Dar traducerile?

A, încerci să mă atragi pe teritoriul discuţiilor teoretice, cele

care îmi displac atît de mult. Nu ştiu, ca şi critic sau ca tra-

ducător (ca şi dramaturg, dar parţial) îţi sînt necesare cunoş-

tinţele tehnice (atîtea cîte pot fi) legate de literatură, dar cam

atît. Cred că scriitorul este un individ esenţialmente creativ,

e principala sa calitate, sau obligaţie, cum vrei. Şi nu are nici

un contract cu faptul de a fi cult sau foarte informat. Pentru

un critic e necesar aşa ceva – el trebuie să citească tot timpul,

are nevoie de spirit analitic, de simţ, poate şi de gust, dar

asta i se cere şi unui cititor oarecare, nu? Cu singura diferen-

ţă că primul se poate exprima în public, cel de-al doilea mai

puţin. Nu văd în critica autohtonă (mai ales în aceea litera-

ră) o cine ştie ce anvergură sintetică, ba dimpotrivă, fiecare

se simte dator să „bage de la el”, să-şi etaleze un presupus

talent literar şi ratează şi una şi alta. La cît de parţiali sînt cri-

ticii noştri (vezi pe cei de teatru, de data asta, care nu au ochi

decît pentru spectacolele stagiunii bucureştene… a, uite un

exemplu foarte recent. A ajuns un soi de sarcină sau mîndrie

ca fiecare critic de teatru să comenteze spectacolul regizoa-

rei Gianina Cărbunaru, intitulat STOP THE TEMPO. Eu am

văzut acest spectacol, interesant ca propunere regizorală,

aproape reuşit din punct de vedere actoricesc, dar complet

ratat dramaturgic. În fine, deşi s-a montat acum aproape 3

ani, toată lumea vorbeşte încă despre el ca despre o revela-

ţie – ceea ce nu e deloc adevărat, dimpotrivă. E ilar, mai ales

pentru unul care cunoaşte bine maţele dramaturgiei autoh-

tone, să citeşti peste tot despre Gianina – regizoare care pro-

mite, desigur, e talentată şi aşa mai departe – şi să omiţi cu

nesimţire aş zice pe un Laszlo Bocsardi, de departe cel mai

complet regizor la ora actuală din România, ale cărui specta-

cole te lasă pur şi simplu fără cuvinte, şi asta numai pentru

că Gianina îşi plimbă funduleţul prin ograda cu oportuni-

tăţi pe care ţi le oferă Bucureştiul, în timp ce Bocsardi mon-

tează la Sfîntu Gheorghe şi, ca dracu', în limba maghiară. E

nedrept, iar literatura & drama română perpetuează aceste

nedreptăţi, copiind un model perimat, modelul francez), nu

mă mir că nu îi prea ia nimeni în seamă.

Mi se pare foarte ciudat să-l dai ca exemplu pe-un Alex. Ştefă-

nescu, scrisul tău şi figura lui „literară" respingîndu-se sută la

sută. Mi se pare ciudat să mai faci elogii „generaţiei 90", care, de

fapt, nu există. Există scriitori buni care nu sînt „optzecişti" şi

nici nu mai fac parte dintre ăştia tineri, dar nu cred că se intersec-

tează şi se unesc într-o generaţie... „nouăzeci"... În fine, aici ar fi

o discuţie lungă & inutilă. Întrebarea e „de mirare”: cum tu, un

foarte bun scriitor de succes, un lup singuratic în literatură, căru-

ia-i merge (foarte) bine, te legi de o fostă haită hămesită, din care

lupii puternici s-au dus la plimbare şi cum tu, acest lup mîndru, ai

vise frumoase cu un cioban-vînător?

Evident că întrebarea ta include şi o doză de subiectivităţi şi

se bazează, probabil, pe anumite prejudecăţi. Am să încerc

să-ţi explic pe rînd. Alex Ştefănescu. Nu sînt un mare fan al

personalităţii lui (de fapt, chiar l-am luat în vizor în Parfu-

mul de Vidanjă pentru cronicuţele din Rom. Lit. în care ne

prosteşte pe toţi cum că el ar citi acele cărţi comentate… şi

nu ar fi singura lui eroare), dar nici nu pot să ascund faptul

că în anii ’90 a fost singurul (prin rubrica sa, *Maşina de Scris*,

din revista Flacăra) care căuta debutanţi şi pe care îi mai şi

promova. În afară de mine, Mişu Gălăţanu este un alt autor

descoperit de Alex. Am curajul să afirm că dacă nu m-aş fi

întîlnit cu rubrica lui, probabil că nu aş fi devenit scriitor ni-

ciodată. Cum a evoluat el îi timp, cum şi-a prezervat valoa-

rea şi personalitatea, sînt probleme care îl privesc personal.

Generaţia 90. Sînt unele lucruri pe care generaţia asta (care,

culmea, nici n-a prea funcţionat coerent, fiind mai degrabă

un brand al lui Boerescu, Gîrbea şi Ţîrlea) le-a oferit. În pri-

mul rînd a inventat (sau reinventat) spectacolele lectură. Se

citea pe bani (sau nu) la MLR, la Iaşi, la Ploieşti, la Călăraşi,

la Tulcea, la Constanţa… îmi amintesc călătoriile prin ţară

de promovare a brandului, ca să zic aşa, şi nu erau puţine.

În al doilea rînd, a fost prima generaţie care a spart mono-

polul tipului de autor universitar sau obligatoriu absolvent

de Litere (model promovat şi acum, într-un mod ridicol, de

generaţia 80). Gîrbea şi Suceavă sînt matematicieni. Eu sînt

finanţist. Boerescu e inginer (deşi a urmat şi Literele pînă la

urmă, parcă), iar acum păstor de curve. Dumitru Ungureanu

e electrician şi tot aşa. În al treilea rînd, a produs o revistă

foarte bună – ART PANORAMA –, care publica foarte multă

literatură vie, foarte mult text creativ, ca să zic aşa, şi nu doar

cea produsă strict de autorii promoţiei, ci de oricine dorea să

publice. În al patrulea rînd, n-a fost o generaţie organică, n-a

constituit niciodată o gaşcă. Dovadă că, după plecarea lui

Boerescu (era un concept promovat mai degrabă de el, decît

o realitate în sine), marea majoritatea a rămas activă şi cu

bune rezultate. Mihai Gălăţanu, Horia Gîrbea, Rodica Dra-

ghincescu, Dumitru Ungureanu, Radu Aldulescu, Ioan Es.

Pop, Valentin Iacob, Răzvan Rădulescu, Bogdan Suceavă,

Saviana Stănescu şi încă mulţi alţii sînt cocoţaţi în continua-

re în baobabul literaturii sau dramei autohtone. În al cincilea

rînd, nu a fost o „organizaţie” închisă pe criterii geografice.

S-au manifestat autori din toate colţurile României, cu con-

diţia minimală să aibă ceva de spus. În sfîrşit, nu poţi nega

că generaţia asta a fost prima (şi deocamdată şi ultima) care

a scos pe piaţă şi a experimentat (pe alocuri chiar cu succes)

instituţia agentului literar. Simt iar nevoia să mărturisesc că

fără contractul încheiat cu Boerescu n-aş fi fost tipărit în veci

la Alfa (spre exemplu). Cred că generaţia 90 a fost de fapt

o instituţie a free lancer-ilor şi că poţi foarte bine să-i negi

existenţa fără să superi pe cineva, aşa cum poţi la fel de bine

să i-o afirmi. În contrapondere, ia neagă un pic generaţia 80

şi vezi la ce feedback ajungi. Cît îi priveşte pe lupii care s-au

dus, ca să închei, trebuie să recunoşti că e o simplă chestiune

de alegere, dacă nu chiar de destin.

Cu generaţia „optzeci" e mult mai simplu (sînt doctor în „gene-

raţia optzeci", la propriu!) – au existat doar datorită şi cît a exis-

tat comunismul. Atît. Acum nu există nici o generaţie „optzeci".

Chiar..., voi, apărînd imediat după ei, care începeau să acapareze

catedre, reviste şi edituri, care începeau să se poarte ca politrucii

care pînă nu demult se uitau la ei ca la nişte gîndaci de bucătărie,

voi ce relaţie aţi avut cu ei? A existat tradiţionala luptă dintre ge-

neraţii? Au fost ciocniri memorabile?

Probabil o fi existat. Eu locuiesc la Tulcea şi am stat mai de-

parte de lupte, dacă s-au întîmplat. Am observat, totuşi, atît

cît generaţia 90 a fost activă, 80-iştii au mîrîit mai degrabă

decît să iasă făţiş la luptă. După scandalul Boerescu – Ulici

şi, mai ales, după ce Dan s-a retras din viaţa literară, terenul

rămînînd oarecum ne-apărat, au început să latre prin Lefter

şi revista Observatorul Cultural (care a cenzurat programa-

tic orice autor al promoţiei 90). Oricum, spre deosebire de

generaţia 80, nouăzeciştii n-au închis niciodată porţile. Îmi

aduc aminte la Călăraşi, la un festival literar (şi fief al gene-

raţiei noastre), a luat un premiu Mircea Nedelciu, asta chiar

înainte să moară, împreună cu autori tineri (atunci). N-a pu-

tut să vină (era bolnav), dar a trimis o bandă video, a mul-

ţumit pentru premiu, a fost OK. Lefter n-o să facă niciodată

asta, dar hai să nu mai vorbim despre frustraţi.

Ai pe internet un site al tău, pe http://caraman.reea.net. Cum te-ai

hotărît să-ţi faci un site? Ce înseamnă această casă pentru tine?

Nu a fost o idee proprie. La Tîrgu Mureş există un om pe

nume Dan Masca, foarte apropiat de mişcarea literară (deşi,

după cîte ştiu eu, nu scrie) şi care are o firmă de soft. Mi-a

propus într-o zi să-mi facă un site, nu ştiu de ce. Am acceptat

şi a ieşit. E un produs reuşit, sînt sigur de asta. L-am vrut

nu doar pentru că reprezintă ceva insolit (într-un moment

în care încă foarte mulţi autori scriu cu creionul chimic şi îşi

pun paharul de vodca pe taste), ci pentru că mă ţine în priză

cu cititorii care navigează în mod curent pe net – şi nu sînt

puţini. E o piaţă potenţială, dacă vrei, iar eu am intrat pe ea.

Oare să te întreb de hobby-urile tale?... Ce-ţi place să faci în timpul

liber, în concedii, în week-end-uri?

Nu am multe, trebuie să recunosc. Şi pe zi ce trece găsesc tot

mai puţine lucruri care să-mi facă plăcere. Dar îmi place să

pescuiesc, îmi place să privesc dimineaţa natura (e singura

pe care o s-o regret sincer la moarte) şi îmi place să navighez

pe internet. Concedii nu prea am, iar timpii liberi mi-i petrec

cu familia (la care ţin foarte mult) sau călătorind pe la cîte un

festival de teatru. Nimic special.

Cum navighezi pe internet? Ai site-uri preferate (în afară de al

tău)? Ce-a adus în plus internetul? Acum îţi imaginezi viaţa fără

net? (fără net n-ar fi fost nici ultima ta piesă, CHAT)...

Păi simplu. Dacă ai un computer în casă şi o conexiune la

un server, tentaţia e gata. Mai nou, am un site pe care îl vi-

zitez aproape zilnic – http://community.webshots.com; e un

site unde fiecare îşi poate plasa fotografii: de la nuntă, de la

plajă, de la petreceri, de la înmormîntare, de la absolviri, de

oriunde… îl vizitez şi continuu să fiu uimit… sîntem atîţi

de mulţi, atît de diferiţi şi totuşi nu facem lucruri diferite:

zîmbim la cameră, mergem la mare, ne căsătorim, divorţăm,

vrem să lăsăm ceva în urmă… e un amestec ciudat de senza-

ţii privindu-i pe acei necunoscuţi în diverse ipostaze… par-

că-mi sînt rude şi parcă nu. Nu-mi imaginez viaţa fără net şi

asta nu e bine, nu e bine deloc.

Acum, clar, nu poţi muri fără să laşi ceva în urma ta. Dar, pornind

de la ideea ta cu fotografiile, ce vrei să laşi în urma ta? De ce ai fi

mîndru, dacă ar fi viaţă după moarte şi ai putea vizita Pămîntul?

Te-ai uita la ceva lăsat de tine şi ai zîmbi...

Uite, mi s-a întîmplat să mă mai gîndesc la asta, şi probabil

că aş fi ales vreo cîteva lucruri pe care le-aş fi catalogat drept

candidate la veşnicie, dar de cînd am citit la Camus (nu mai

ştiu în ce carte) că oricum peste 5.000 de ani nimic nu mai

contează mi-am domolit elanul. Cred că singurul lucru care

m-ar interesa după moarte ar fi cum o mai duc cele cîteva

persoane pe care le-am iubit şi mi-au supravieţuit. În rest,

mi-am formulat o ţintă proprie şi anume să mă bucur de

ceea ce creez în timpul vieţii, să cîştig maximum posibil din

asta (bani, glorie, whatever, tot ce poate oferi un asemenea

statut) şi atît. Ce se va întîmpla după, mi-e complet indife-

rent.

Tema morţii e destul de frecventă în textele tale. Te gîndeşti des la

moarte sau foloseşti o temă general umană, veşnică?

Cum ţi-am spus mai sus, nu scriu pe teme cu potenţial mar-

ketabil, ci pe teme care mă pătrund. Moartea este una dintre

ele. Nu este zi de la Dumnezeu să nu-mi amintesc faptul că

îmi va veni rîndul – e o chestie care mă îngrozeşte. Aş vrea să

ajung la înţelepciunea de a-mi primi moartea senin, detaşat

şi, poate, un pic curios. Aş da orice ca să ajung aici, orice.

Ce scriitori români ai recomanda unui prieten din străinătate?

Sînt autori români care îmi plac. Ştefan Agopian, Răzvan

Petrescu, Mircea Cărtărescu, Liviu Rebreanu, Marin Preda,

Răzvan Rădulescu, Radu Aldulescu, Daniel Bănulescu, Pe-

trică Barbu ca autori de text literar. Din zona dramatică, în

afară de Marin Sorescu, Caragiale (dintre clasici) şi Mitică

Crudu, Ştefan Peca, Alina Nelega, Vişniec şi Radu Macrinici

(dintre cei în viaţă) nu cred că aş risca pe alte nume.

Ce scriitori români contemporani îţi plac? Dintre tineri?

Să ştii că nu mai sînt un cititor fervent şi, în general, nu cred

că un autor de text trebuie să fie aprioric şi un cititor. De fapt,

un autor original nu ar trebui să citească nimic. Iar dintre cei

tineri nu l-am citit decît pe Cristian Robu Corcan (de care nu

a auzit încă mai nimeni, dar o să audă) şi cam atît. Prefer să

nu răspund la întrebarea asta, aşadar.

Cum îţi par revistele culturale actuale (şi alea hîrtioase, şi alea

web)? Editurile?

Revistele, în schimb, le citesc. Am o rubrică în revista TO-

MIS (*Parfum de vidanjă* se numeşte), în care polemizez cu cro-

nicile tîmpite, nenumărate, din păcate. Aşadar, pe undeva,

sînt obligat să le citesc. Nu ştiu dacă şi datorită faptului că

am mai îmbătrînit şi m-am mai uzat, dar revistele de astăzi

mi se par în marea lor parte un consum inutil de material

lemnos. Tomuri întregi de hîrtie pline de idioţenii crase, de

memorialistică sau jurnal (de parcă i-ar păsa cuiva), de text

eseistic scris de tot felul de universitari sau studenţi de-ai

lor: ilizibil, neinteresant, pretenţios pînă la greaţă şi de ne-

lipsitele etichete obligatorii (de la Eminescu la Patapievici,

de la Manolescu la Caragiale) şi ocupate şi conduse de găşti.

Regret dispariţia revistei ART PANORAMA, care publica

foarte multă literatură (bună, rea, dar literatură… vie). În ce

priveşte revistele de pe web, cred că stau mai bine, deşi sînt

permanent tentate să se încarce inutil şi cu literatură de gust

îndoielnic.

Singurele care au evoluat parcă în timp sînt editurile. Deşi

încă mai greu, editurile mari se îndreaptă tot mai mult spre

producţia literară autohtonă contemporană, se implică mai

mult în promovarea autorilor noştri.

Ce ai face pentru scriitorii tineri dacă ai fi, să zicem, preşedinte al

US sau director al unei reviste importante?

Nimic. Pentru mine nu există autor tînăr sau autor bătrîn, ci

autor valoros sau nu. În Uniune nu e obligatoriu sa intre ori-

ce debutant, oricît de valoros ar părea că este. De altfel, dacă

ar fi după mintea mea – aş desfiinţa-o fără regrete. Scrisul

este o meserie liberală. Nu-l văd pe Salinger stînd la aceeaşi

masă cu critici, traducători şi alţi colegi de-ai lui punînd ţara

la cale cu privire la vreo „casă de creaţie”, ori lansarea vreu-

nui tînăr autor, ori la desfiinţarea altuia. Asta numai la noi se

întîmplă, o gaşcă punînd mîna pe un patrimoniu pe care nu-l

merită şi transferîndu-l altor găşti din cînd în cînd. Nouă ne

trebuie un sistem, nu o Uniune. Edituri interesate să publice

scris românesc, canale de distribuţie, promovare, autori valo-

roşi, agenţi, asta ne trebuie, nu un loc în buricul tîrgului unde

diverşi boieri se perindă din cînd în cînd. Dacă aş ajuta pe ci-

neva, aş face-o pentru că aşa vreau eu şi ar fi doar o iniţiativă

strict personală.

Revenind la tineri… mi se pare o temă uşor isterică. Nu des-

chizi bine o revistă, apare problema „tînărului autor”. Edi-

turile se axează pe tinerii autori. Pînă şi în teatru apar astfel

de forme şovine (pentru că a te organiza doar pe criterii de

vîrstă e o chestiune pur şovină). De fapt, nu este altceva decît

perpetuarea spiritului gregar, o altă faţă a amestecului demo-

craţiei în artă (poate cea mai proastă întîmplare din ultima

sută de ani în lumea artelor), un asalt al mediocrului asupra

formelor esenţiale ale societăţii. În general, şi am exemple

(vezi Ştefan Peca, sau Cărtărescu, sau Dumitru Ungureanu),

oamenii valoroşi, într-adevăr, se manifestă ca free lancer-i,

îşi caută şi îşi găsesc drumul în mod individual cu puterea

propriilor minţi. Detest orice formă cooperatistă, iar la noi

cooperatismul n-a dispărut încă, dimpotrivă, se manifestă în

tot felul de noi forme.

(august 2005, Braşov – Tulcea)

Bogdan Suceavă

„Dincolo de eresuri”

Bogdan Suceavă (n. 27 septembrie 1969, Curtea de Argeș) este

scriitor, matematician și publicist. A studiat matematica la Uni-

versitatea din București și la Michigan State University, unde

și-a dat doctoratul în matematică în 2002. În prezent este pro-

fesor la California State University, din orașul Fullerton, statul

american California.

Bogdan, cum ai început să scrii? Cum au fost primele tale texte?

E vorba de poezie? În sens că te-ai născut român, adică poet, ca

tot românu’?

Mi se pare aşa de amuzantă imaginea unei culturi în care

toţi scriu poeme şi ohtează!... Instinctele pot exista, firește,

dar pînă la literatură oare nu mai e şi altceva?... Ar fi frumos

să fie o glumă, dar la 11 ani am scris un roman SF. Era vor-

ba despre o navă spaţială care naviga spre Saturn. Am scris

un întreg blocnotes, îmi aduc aminte, eram încăpăţînat, mă

descopeream şi, în plus, mă aflam şi sub devastatoarea in-

fluenţă a lui Jules Verne. Mai tîrziu am scris destul de multe

poeme, dar ceea ce mi-am dorit dintotdeauna să scriu a fost

proză. Primul text pe care l-aş considera vrednic să-l men-

ţionez aici datează din 1987, de la 17 ani; e o nuvelă care se

numeşte *Teama de amurg* şi care păstrează ceva din atmosfera

deprimantă a anilor optzeci . Am citit Kafka la 17 ani, a fost

o experienţă destul de marcantă... Dacă ar fi să public acum

acel text, aş avea de temperat în el destule nuanţe (cine oare

îşi stăpîneşte tigrul din lesă în vremea adolescenţei?), dar am

învăţat încă de la acea vîrstă cîte ceva. Am şi azi o cantitate

uriaşă de proze pe care nu le voi publica niciodată şi al că-

ror rost a fost acela de exerciţiu, de atelier. Am exersat foarte

mult. Ştiam că exersez, deşi mă luam în serios. Acum ştiu că

pentru prozator exerciţiul e extrem de important şi ştiu că

oricît de experimentat ai fi, tot se mai întîmplă să poţi rata,

să nu găseşti tonul potrivit, să nu găseşti nuanţa cea mai po-

trivită. Nu trebuie să fii orgolios, să te agăţi de text, să refuzi

să te citeşti critic. Cred că rescrierea e o parte importantă a

scrierii şi am mari rezerve faţă de autorii care spun că nu-şi

şlefuiesc textele. E o chestiune care ţine de atitudinea litera-

ră faţă de propriul text. Se poate întîmpla să reciteşti modi-

ficînd o aceeaşi pagină de mai bine de douăzeci de ori. Mi s-a

întîmplat şi e foarte bine aşa. Şi asta e o parte a experienţei

mele din adolescenţă. Faptul că primele mele texte au fost, în

cea mai mare parte a lor, nereuşite, a fost un noroc: am înce-

put să învăţ foarte devreme. Aveam instinctul de a scrie, nu

însă şi ştiinţa de a face ceva cu inspiraţia. De aceea sînt fericit

cînd am ocazia să lucrez cu redactori de carte care ştiu foar-

te bine ce e de făcut şi dublează efortul autorului cu atenţie

şi profesionalism. Am avut şansa să lucrez cu Dan Petrescu

şi Lucian Teodorovici, şi mă consider foarte norocos pentru

profesionalismul şi cultura lor. Dacă mă gîndesc mai bine,

primele mele texte pe ei îi căutau... Între redactorii cu care

mi-a mai făcut plăcere să lucrez au mai fost şi Vasi Ciubotariu

(pe atunci la Editura Dacia), Răzvan Penescu (de la LiterNet),

Paul Doru Mugur şi Adrian Buz (de la Respiro). Observaţiile

lor m-au ajutat foarte mult şi m-au ajutat să fiu mai atent, mai

matur. A fost o şcoală bună.

Ce-ţi aminteşti mai des din copilărie? Ce istorioare cu tine le place

părinţilor să-şi amintească?

Îmi amintesc sentimentul de libertate pe care-l aveam în

acele vremuri de acum mai bine de două decenii, cînd ur-

cam pe dealurile de la Nucşoara şi ajungeam pînă în locuri

de unde mi se părea că se vede toată valea Rîului Doamnei.

Sînt locuri de o frumuseţe extraordinară, din fericire lăsate

în pace de traseele turistice. Pe vremea aceea părinţii mei

erau ocupaţi cu supravieţuirea: a trebuit să mă mut de mul-

te ori cu şcoala, aşa că ceea ce-mi amintesc cu cea mai mare

plăcere nu prea are legătură cu oraşul, ci cu vacanţele de la

ţară. Ele au fost un univers constant, cu oarecare valoare

identitară; adică, pînă la urmă, de unde sîntem fiecare din-

tre noi? Am început şcoala la Piteşti, am continuat la Gă-

ieşti, apoi la Tîrgovişte, iar ultimii doi ani de liceu i-am ter-

minat la Bucureşti. Aveam mereu colegi noi, de fiecare dată

trebuia să muncesc ca să intru în echipa de fotbal. Dar ceea

ce rămînea neschimbat erau vacanţele mele de la Nucşoara,

unde stăteam săptămîni în şir, luni în şir, pentru că aşa ale-

geam eu, îmi doream să merg acolo... Era ideea mea de aca-

să, de libertate, de spaţiu familiar. Acolo am făcut primele

mele nopţi albe. Îmi aduc aminte ce le-a provocat: cărţile lui

Viorel Gh. Vodă, cele de geometrie plană, care m-au stîrnit

să încep să lucrez culegerea lui Ţiţeica. Unde voi mai regăsi

vreodată răbdarea aceea? Să ai timp o zi întreagă să studiezi

o figură (Barbilian zice într-un loc despre acele figuri care se

ridică la rangul de configuraţie)... Apoi, romanele lui Jules

Verne şi Karl May. Îmi aduc aminte o seară de iarnă, focul

ardea în sobă, eram obosit de cît mă dădusem cu sania pes-

te zi, şi eu citeam Karl May pe un pat de la 1930, moştenit de

la bunicul meu, un pat acoperit cu un plocad gri. Pe vremea

aceea în Nucşoara încă mai locuiau mii de oameni, erau şi

copii, era o întreagă lume, vie şi interesantă. Acum, satele

acelea se sting. Am prins încă şi am trăit încă în societatea

tradiţională din zona montană a Argeşului, deşi comuna fu-

sese tulburată în anii cincizeci din rosturile ei... Experienţa

sfîrşitului lumii tradiţionale spune ceva. În fond, sînt roma-

ne interesante scrise pe tema asta, de-ar fi să menţionăm

aici doar *Things Fall Apart,* de Chinua Achebe (care e coleg

de departament la Bard College cu unul dintre cei mai im-

portanţi scriitori ai literaturii noastre, Norman Manea), sau

Solibo le Magnifique, al lui Patrick Chamoiseau...

Cred că multă lume te întreabă cum se leagă profesia ta, matema-

tica, cu… cealaltă profesie a ta – literatura. Aşa că nu ţi-e deloc

greu să răspunzi şi pentru cititori la această întrebare de care poa-

te că te-ai plictisit deja…

Cred că e important să nu plictiseşti cititorul cu deforma-

ţiile tale profesionale. Încerc să ţin lucrurile separate, asta

cel puţin la nivelul conţinutului informaţiei. Am devenit

matematician prin convertire, deşi toate instinctele mele

erau de povestitor. Îmi place să fiu un cititor bine informat

al unor autori extraordinari. Ca profesor, recunosc că îmi

place să povestesc la curs, să gîndesc matematica aşa cum

gîndeşti o poveste, cu dinamica naraţiunii bine aşezată în

lumea conceptelor, cu o anumită gradare a tensiunii. Cele

mai reuşite cursuri sînt acelea în care se încheagă poves-

tea. Îmi plac matematicienii care ştiu să povestească atunci

cînd scriu matematică, chiar şi la niveluri avansate, sau mai

cu seamă acolo (nu ştiu cine e mai bun: oare John Milnor

sau M. P. do Carmo? – asta dacă aş vrea să menţionez un

model de matematician care scrie excelent după toate stan-

dardele artei povestirii; tocmai l-am descoperit şi pe Gaston

Darboux, care a fost un scriitor extraordinar de texte ma-

tematice, în ultima decadă a veacului al nouăsprezecelea,

un geometru dotat cu toate calităţile unui povestitor). Tot

am învăţat un lucru din matematici: că atunci cînd poves-

teşti ar putea fi fatal istorisirii dacă îţi vine ideea să produci

vreo formă nenecesară de sofisticare. Nimic nu trebuie să

fie inutil de sofisticat, ci clar, limpede şi precis; adjectivele

trebuie asasinate la timp. E bine să ştii ce nuanţă urmăreşti

cu fiecare scenă, să dozezi bine dinamica fiecărei finalităţi

de scenă, să ai în permanenţă în vedere ansamblul, pe care

să-l înalţi gradual către claritatea şi limpezimea ideii pe care

vrei să o expui. Aşa că, pînă la urmă, ca mod de viaţă, am

învăţat să spun poveşti şi să fac matematică în acelaşi timp.

Chiar dacă subiectele se menţin separate, rămîne ceva în co-

mun, poate ceva ce ţine de stil, de ambientul logico-formal,

de ritm...

Ai devenit cunoscut în lumea literară ca scriitor de proză scurtă.

Cum ai trecut la roman şi ce te-a mînat spre această schimbare sti-

listică? Care e deosebirea, pentru tine, dintre scrierea unei proze

scurte şi a unui roman?

Am scris primul roman la 20 de ani şi a apărut în 1992 cu

titlul *Sub semnul Orionului.* Acum am o părere critică faţă de

acea încercare, pe care o consider excesiv influenţată de is-

toriile „formative" la modă pe la finele anilor optzeci. Cred

că la 20-22 de ani nu eram suficient de matur. De atunci, am

mai scris patru romane care nu au apărut. Le am gata, dar

nu sînt încă sigur şi poate nu voi fi sigur niciodată, aşa că

locul lor rămîne în sertar. Nu am publicat decît texte despre

care am fost sigur că ar putea răspunde exigenţelor cititoru-

lui de azi. Respect prea mult cititorul ca să-i propun lucruri

care nu sînt întregi, închegate, definitive. Pentru genul ro-

manului, asta e foarte important. Proza scurtă e diferită, e

un joc care are alte reguli. E ca diferenţa dintre o piesă scur-

tă de jazz care în trei minute te coboară înlăuntrul tău spre

nucleul celei mai secrete emoţii, şi o simfonie, care constru-

ieşte în jurul tău un zid de sunete, lumini şi iluzii. Sînt două

lucruri la fel de diferite ca, de pildă, proba de 100 de metri

plat şi o cursă de semifond. Amîndouă sînt alergare, dar ca

să cîştigi trebuie să ai strategii diferite. Am recurs la roman

din necesitate: ideile pe care vreau să le pun în discuţie au

nevoie de un cadru mai amplu. Am văzut că sînt critici care

sînt atenţi la aceste schimbări de gen literar din partea unui

autor şi urmăresc aceste evoluţii (Iulia Popovici şi Marius

Chivu au consemnat fiecare aceste lucruri).

Ce rol are pentru scrierile tale biograficul?

Acelaşi rol pe care-l are biograficul şi pentru un text de alge-

bră în care se explică rezolvarea ecuaţiei de gradul doi. Bi-

ografia ne conduce la experienţa de a pricepe ce scrie acolo

– şi atît. Ideea, conceptul, ceea ce contează, sînt de cele mai

multe ori independente de biografie. Mă amuză toate încer-

cările actuale care-şi propun ştergerea aşa-ziselor frontiere

dintre artă (poezie, în particular) şi viaţă. Eu cred că lucru-

rile cu adevărat importante ne depăşesc şi depăşesc tot ceea

ce am putea noi trăi. Aşa că ar fi mai bine dacă generaţia

noastră literară ar şti să revalorizeze inteligent moştenirea

literară pe care o avem. Simt că ar trebui să avem mai mul-

tă înţelegere pentru ceea ce se ştie deja, pentru moştenirea

care se află în bibliotecă... Ideile cele mai importante *ridică*

însumarea unor mult mai generale conexiuni şi înţelegeri, şi

ele fac diferenţa. O construcţie literară importantă se înalţă

deasupra biografiei noastre, o salvează tocmai pentru că o

depăşeşte. Poţi fi autentic şi atunci cînd miza ta sînt idei din

altă parte decît propria ta biografie, aşa cum e, de exemplu,

decriptarea pînă la ultima consecinţă a mecanismelor între-

gii societăţi... Am preluat istorii din biografia unui văr de-al

meu, din a unui prieten, din a tatălui meu sau am inventat

personaje pe care le-am trăit de la un cap la altul pentru

istoria respectivă. De fiecare dată cu sincera convingere că

ele vorbesc despre o lume care se află deasupra simplelor

noastre biografii. Oare nu asta ar trebui să căutăm?

Zici că îţi respecţi prea mult cititorii. Ce ştii despre cititorii căr-

ţilor tale? Care e relaţia scriitorului Bogdan Suceavă cu cititorii

săi?

O relaţie directă şi profundă. Am stat de vorbă cu mulţi oa-

meni care mi-au citit prozele şi mi-au spus ce cred despre

ele. Am discutat pe internet. Mi s-a întîmplat ca textele să

circule pe internet (cu voie şi fără voie). Ştiu foarte bine la

ce aflux de informaţie sîntem supuşi azi cu toţii. Căci era

„post-postmodernă" vine cu un bombardament de infor-

maţie de calitate, cu o multitudine de lucruri care ne inte-

resează şi merită. Astfel, ştiu că cititorul ne face o onoare să

investească timp în lectură. Cu atît mai mult cu cît avem o

concurenţă binecuvîntată, concurenţă acerbă, susţinută de

motoraşul economic al unor culturi care şi-a rezolvat de-

mult orice stadii intermediare (acceptînd neajunsul larva-

rităţii noastre româneşti, recîştigate în libertatea de după

1990). Se scrie mult şi inteligent azi, aşa încît nici un gest

literar neterminat sau neîntreg nu mai merită atenţia ni-

mănui. Sîntem prima generaţie a literaturii române expuşi

la această simultaneitate, la această provocare directă, atît

prin intermediul celui mai intens flux de traduceri, cît şi al

contactului nemijlocit cu diverse direcţii de expunere a tex-

telor noastre.

Am început prin a scrie pentru cei din generaţia mea, pentru

oameni care au călătorit, care au experienţa mai multor cul-

turi, pot citi în mai multe limbi, nu se încurcă în hotărnicite

iluzii şi au timp puţin. Nu mi-aş agresa niciodată cititorul

cu vorbărie inutilă. Sînt nevoit să stăpînesc arta conciziei,

nu trebuie să mă repet, trebuie să-mi presar textul cu bine

alese cuvinte rare, exact acolo unde se vede ideea mai bine.

Am întîlnit oameni care mi-au spus cîte o replică dintr-un

text pe care îl scrisesem mai demult şi pe care între timp

eu o uitasem. Dar, pentru că închega ideea, acea replică a

rămas... Mi s-a întîmplat asta...

Cum îţi alegi subiectele pentru istoriile tale?

M-am gîndit la asta citindu-ţi proza scurtă, care pare prea veri-

dică pentru „literatură”; de exemplu, mi-a părut că bunicul din

„Bunicul s-a întors la franceză” e chiar bunicul tău, ceea ce nu

mi se mai întîmplase demult, îmi cam pierdusem calitatea aceea

superimportantă de cititor naiv, care trăia odată cu personajele.

Iar „Urşi experimentali” din „Imperiul generalilor tîrzii” este de-

dicată „bunicii mele, Veronica Banu, de la care am primit această

istorie”, „Praf de cărbune” – „în memoria lui Rene Radu Policrat,

căruia îi aparţine de drept această istorisire”. Iar „Celalalt ase-

diu” este atît de veridică încît nu l-aş crede nici pe autorul ei că

e „doar” literatură… Şi, în general, îţi numeşti prozele „istorii”.

Aici o să te dezamăgesc: povestea din „Celălalt asediu” e

pură ficţiune sau, dacă vrei, e „doar” literatură. Am po-

vestit ceva care are loc într-un campus cam ca cel din East

Lansing, unde am petrecut şase ani (un prieten american a

calculat că asta înseamnă cam 10% din viaţă). Bunicul din

„Bunicul s-a întors la franceză” e construit dintr-un com-

plex de informaţii. Mai precis din două surse: pe de o parte

o istorie adevărată pe care mi-a povestit-o Alex. Ştefănescu

în 1994, despre un bătrîn care îl asedia ca să-i prezinte me-

moriile lui şi de care simpaticul critic abia a scăpat sugerîn-

du-i că ar trebui traduse în franceză. Pe de altă parte, istoria

la fel de adevărată a grupării Arsenescu-Arnăuţoiu, a cărei

dramatică rezistenţă în munţii de la Nucşoara m-a interesat

totdeauna, de cînd am auzit prima oară despre ei, în copi-

lărie. Ştiam că în perioada de început a rezistenţei colonelul

Arsenescu a scris unor foşti camarazi de arme şi le-a sugerat

să i se alăture în mişcarea de partizani. Nu mai ştiu prin ce

miracol cele două planuri s-au suprapus şi am sfîrşit prin

a scrie acea istorie. Cred că am scris-o în vara lui 1997, la

East Lansing. Bunicii mei nu apar nicăieri în prozele mele,

deşi mi-ar plăcea să scriu o poveste convingătoare pe baza

istoriei fiecăruia dintre ei. Bunicul din partea tatălui a murit

în 1945, dintr-o complicaţie care a urmat unei întîmplări de

pe frontul din Cehoslovacia, iar bunicul din partea mamei

s-a stins în 1975. L-am cunoscut din păcate prea puţin, în

perioada aceea era tot timpul bolnav. Nu mi-am folosit ex-

perienţa de familie în construcţia acelui personaj.

Cît despre „Urşi experimentali”, ideea pleacă de la o istorie

reală, aşa cum mi-a povestit-o bunica, pe care am scris-o

doar adăugîndu-i înfloriturile necesare. Faptul real e că au

încercat să colonizeze munţii Făgăraş cu un soi de urşi albi,

că a fost un soi de experiment despre care în anii şaptezeci

sau optzeci se ştia în satele de la munte, şi despre care presa

din anii nouăzeci a scris cîte ceva, cu acel aer de sfială şi

miracol cu care ar fi scris despre Yeti.

Ţin foarte mult la „Praf de cărbune”. Şi acest text evocă un

fapt istoric real. René Radu Policrat provenea dintr-o fami-

lie care a suferit la finele anilor patruzeci şi începutul anilor

cincizeci din raţiuni politice. După ce tatăl şi unchiul lui au

fost arestaţi, el a fost nevoit să se ascundă pentru o vreme

într-o nişă din peretele unei case. A stat acolo multă vreme.

Ca să nu-şi piardă minţile, povestea el, a scris, la lumina

unei lămpi foarte slabe, nişte piese de teatru. Acele manus-

crise s-au pierdut exact în felul pe care eu l-am povestit: au

ars pentru că au fost ascunse într-un loc nepotrivit. Una

dintre piese a supravieţuit şi, pe la începutul anilor nouă-

zeci, a reţinut atenţia lui Mircea Albulescu, care i-a făcut o

montare la radio. E important să se cunoască aceste istorii.

Pentru mine, în respectiva nuvelă a contat şi soluţia literară

folosită: două planuri narative care operau simultan pentru

a converge în final. Mi s-a părut că această poveste inspirată

după un fapt real merita o soluţie literară mai neobişnuită.

Istoriile acestea pornesc de la întîmplări reale şi tind fieca-

re să cuprindă într-o concisă imagine un fapt reprezentativ

pentru societatea şi momentul istoric aflat în discuţie. Asta

sînt pentru mine istoriile. Şi mai e ceva. Cred în specifici-

tatea literaturii, cred că există anumite lucruri care nu se

pot spune prin cinematografie, nici prin javascript, nici prin

html, ci se pot exprima numai într-o formă literară. Exis-

tă doar soluţii literare care nu se pot reda cinematografic.

Foarte bine, înseamnă că există o multitudine de istorii care

nu vor ajunge pe platourile de filmare. Tocmai de aceea se

întîmplă să mai conteze uneori metrica unei fraze. Din pri-

cina asta nu cred că e cazul să ne îngrijorăm că literatura

va rămîne fără practicanţi sau fără clienţi. Vor fi poate mai

puţini, dar tot mai buni şi mai inteligenţi, mai izolaţi şi mai

utopici, pentru că ceilalţi vor avea întotdeauna ceva mai

bun de făcut. Se poate miza pe asta.

Aceeaşi întrebare despre romanul „Venea din timpul diez” e altă

întrebare pe care ţi-o ridic la fileu… Cum ai gîndit să combini is-

toria cu realismul magic românesc/bucureştean? Nebunia româ-

nească e mai accentuată decît nebunia americană, să zicem (că tot

ai plecat în SUA, alegînd să fii profesor universitar la California

State University)? Obsesiile românilor sînt la fel de mari şi multe

ca obsesiile personajelor din „Venea din timpul diez”? Cum crezi

că ar fi citit/primit romanul de către cititorii străini?

Nebunia românească e supremă, specifică, de o coloratură

intensă, unică, şi-o văd strălucind între toate celelalte nebu-

nii precum Fecioara între sfinţi şi luna între stele. Să înlătu-

răm orice îndoială: mă refer la toate abuzurile (logicii) şi de-

vierile de la realitate pe care le-am văzut şi sub comunişti,

şi sub socialişti, şi sub Convenţie, şi sub liberal-democraţi.

Avem material literar cît pentru alţi 2050 de ani de glorie

şi minciuni despre ea. Cred că numai un popor de nebuni

ar putea să-şi televizeze febril revoluţia pentru ca apoi să

şi-o tîrîie în noroi, odată cu toate simbolurile naţionale, în

timp ce îşi tratează cu nepăsare şi indolenţă monumentele

istorice, îşi lasă neterminate ediţiile de opere ale clasicilor

şi distruge prin decizii arbitrare sistemele de educaţie, de

îngrijire a sănătăţii, imediat ce-şi pune pe butuci industria,

agricultura şi turismul. Nu am văzut nici un guvern româ-

nesc de pînă azi care să fie compus numai din oameni cu

stăpînire de sine, cu un echilibru interior care să sugereze

normalitate psihică. Toţi au cîte un moment de frenezie sau

de idioţenie, cîte o scăpare, cîte o ieşire necontrolată care

sugerează că au evitat într-un moment al trecutului lor ime-

diat cămaşa de forţă. Ţicneala românească, cea indusă la

nivel de comunitate şi la nivel instituţional de şabloanele şi

de ideile noastre primite de-a gata (cele cu Decebal fiul lui

Scorilo şi alte basme), este, comparată cu alte nebunii simi-

lare, precum pasărea paradisului pe lîngă un stol de vrăbii.

Aşadar, situaţia fiind atît de nenorocită şi fiind convins că

nu se mai poate salva nimic, cred că ceea ce s-a întîmplat în

România după 1990 depăşeşte cu mult priceperea psihiatri-

lor şi intră pe terenul autorilor de comedie. O comunitate

de 23 de milioane de oameni în plin proces de dezagregare,

supunîndu-se unor presiuni care vor distruge tot ceea ce

societatea lor a plăsmuit vreodată. Cred că lucrurile merg

din rău în mai rău, şi sînt convins că sîntem porniţi să ne

distrugem gradual şi sistemul universitar, şi sistemul de să-

nătate, şi industria, la fel ca şi naţionala de handbal şi pe cea

de fotbal, şi echipa naţională de ciclism, dar şi Delta Dună-

rii. Cred că acesta e viitorul imediat în România şi cred că

integrarea europeană vine la timp pentru a mai salva parte

din decor, dar nu şi substanţa societăţii, care a fost demult

maculată. Avem nevoie să mai fim descălecaţi o dată, pre-

ferabil de un trib celest, pentru a echilibra nanismul lumii

prezente. Pot iubi cîteva reuşite extraordinare din literatura

română, aşa cum ar fi poezia lui Nichita Stănescu, a lui Ion

Barbu sau Tudor Arghezi, sau romanele de mare conţinut

şi stil ale lui Mateiu Caragiale sau Petru Dumitriu, profe-

sionalismul lui Liviu Rebreanu, pot aprecia ideea genială

din 1907 a lui Gheorghe Ţiţeica, cea care a dat naştere geo-

metriei diferenţiale afine în prelungirea naturală a studiu-

lui invarianţilor geometrici descrişi de Felix Klein sau ideea

genială a procedurii de metrizare a lui Dan Barbilian, care e

citată şi la 70 de ani distanţă în contextul cercetărilor curen-

te din domeniul aplicaţiilor quasiconforme, pot iubi toate

aceste lucruri, pentru că ele reprezintă împlinirile de graţie

ale culturii române. Dar, cu toate acestea, nu se poate să nu

mă impresioneze procesul vizibil de dezintegrare prin care

trece societatea românească. Cum e posibil ca o societate să

izbîndească în cîteva gesturi izolate în cultură şi să eşueze

atît de mult în orice alt aspect practic?

Da, cred că obsesiile românilor sînt gigantice, că pot fi de-

scrise drept nebunii şi cred că soluţia literară la care am

putea apela pentru a descrie ceea ce se întîmplă azi în lu-

mea românească trebuie să actualizeze fără rest acel „simţ

enorm şi văz monstruos” pe care l-am primit moştenire de

la tatăl lui Mateiu Caragiale. Şi nu-mi fac griji dacă acest

gen de literatură va trece la traducere: cărţile au o viaţă a

lor, pe care n-o poţi nici prelungi, nici încorona cu neatin-

să profunzime. Oriunde în lume nebunia românească e de

acum bine cunoscută şi comunicabilă şi, în consecinţă, un

astfel de mesaj e traductibil. Nici măcar nu e nevoie de mare

curaj ca s-o spui: e ceva de domeniul evidenţei.

Ce-ţi pare în regulă şi ce nu-ţi convine la editurile şi la editorii

din România?

Ştiu că ai avut aventuri „editoriale”, de care am avut şi eu şi

majoritatea tinerilor scriitori. De ce crezi că editorii români au

impresia că sînt stăpîni pe ce fac scriitorii şi au atitudinea asta de

Gigi Becali? Editurile on-line sînt sau nu sînt o soluţie pentru

scriitori? Ce crezi că putem face noi ca scriitori ca să ne apărăm

munca pe care o exploatează – „cum vor muşchii lor” – editorii?

Aventurile mele nefericite în plan editorial pe care le amin-

teşti se referă la parte din experienţa mea cu Editura Dacia.

Din fericire, am avut parte şi de experienţe reuşite, aşa cum

a fost publicarea la Polirom, în colecţia *Ego. Proză*, unde am

fost onorat să îmi apară un roman. Aş menţiona între expe-

rienţele editoriale fericite şi toate colaborările mele cu Liter-

Net, dar şi cu Fundaţia Timpul.

Nu ştiu ce nu e-n regulă cu unii de nu pot să-şi respecte

semnătura. E problema lor. Tot ce putem face noi e să spu-

nem adevărul despre anumite nereguli, în speranţa că asta

va ajuta sănătatea pieţii de carte; e important să le recoman-

dăm colegilor noştri de generaţie literară să nu aibă de-a

face cu anumiţi editori.

Cum citeşti cronicile la cărţile tale? Ai avut cronici care să te

pună pe gînduri?

Da, bineînţeles... Mă interesează toate opiniile despre lu-

crările mele, de la *reviews* din baza de date MathSciNet

despre lucrările mele de matematică şi pînă la postările de

pe egroup-uri despre cărţile mele. E adevărat că lărgind

cîmpul de interes atît de mult am citit şi opinii superficiale,

aiurite, dar marea majoritate au fost atente şi au adus idei

interesante. Nu-mi plac consemnările jurnalistice care doar

semnalează cartea sau eventual o re-povestesc. Mă intere-

sează opinia autorului cronicii, ce zice şi ce crede el cu ade-

vărat, care e interacţiunea, care e diferenţa de opinie şi per-

cepţie dintre noi, care e înţelegerea. Mă interesează nivelul

discuţiei. Mă enervează cei care dau semne că nu pricep sau

cei care citesc cu o grilă politică dinainte stabilită. Îmi plac

cronicile care exprimă atenţia autorului la *settingul* literar, la

soluţia literară pentru care optez, la punctul de vedere na-

rativ şi stilul ales, la limba literară şi referinţele amintite în

text. Mă revoltă comentariile în care e stîlcit vreun nume de

personaj şi cred că analfabeţii nu ar trebui să se dedice criti-

cii literare. Apreciez precizia şi profesionalismul egal celui

pe care prozatorii acestei generaţii îl investesc în munca lor.

Ce părere ai despre revistele de cultură din România?

Cred că sînt prea politizate şi prea polarizate în jurul unor

grupuri şi interese locale. Din această pricină le voi da pace

şi voi povesti că am descoperit recent *Bookforum,* o revistă

excelentă, axată pe idei literare, foarte deschisă şi cu colabo-

ratori numeroşi şi de mare valoare, adică exact pe dos decît

România literară, care arată azi precum o îngheţată pe băţ.

Sînt un cititor împătimit al extraordinarei *Review of Contem-*

porary Fiction, pe care o urmăresc de vreo şase ani. Citesc

săptămînal *The NewYorker* şi îmi place deschiderea acestei

reviste către alte culturi. Am fost impresionat cînd, toamna

trecută, am citit un amplu material despre Norman Manea,

un scriitor pe care nu l-am descoperit graţie revistelor de

cultură româneşti (multe dintre ele coordonate de nişte

tarabostes locali, nişte vampiri cu neostoită sete de spon-

sorizare, a căror intuiţie literară are totdeauna un preţ), ci

datorită recomandărilor prietenilor literari, şi pe care abia

The NewYorker mi s-a părut că l-a prezentat la statura pe care

o merită. Aşa că anul 2005 mi-a adus marea bucurie de a mă

transforma într-un cititor curent al unor reviste interesante

şi serioase – ale altei culturi decît cea în care (încă) scriu.

Cum îţi par revistele web de limbă română?

Ce să mai comentez aici, după ce am investit atîta timp în

Respiro? Am fost agent electoral al cauzei, am scris în *Dilema*

despre asta pe vremea cînd nu se auzise decît foarte puţin

despre fenomen... Am scris mult despre aceste lucruri şi am

mai spus că revistele bune de pe web (agoraONLine, *Tiuk*!!!,

fosta electr@) au fost o reacţie necesară, naturală, la blocajul

informaţional pe care o lume editorială îmbătrînită şi lipsită

de deschidere a considerat să o ofere generaţiei literare apă-

rute după 1990. Cred în acest fenomen şi îi apreciez consis-

tenţa. Vreme de ani de zile am citit aceste reviste cu plăce-

re, iar acum citesc şi *Atelierul* de la LiterNet cu egal interes.

Mă interesează unele nume, şi îmi dau seama că unii dintre

aceşti autori devin şi vor deveni scriitori. În fapt, a fi scriitor

cred că înseamnă să trăieşti pentru literatură, să te gîndeşti

la probleme literare continuu, să exerciţi literatura, iar nu să

aterizezi la 40 de ani într-o poziţie călduţă în administraţie,

în comerţ, eventual la putere, adică să produci din viaţa ta

acel barter literatură contra putere, contra influenţă, cu ilu-

zia că literatura te îndreptăţeşte la ceva. De fapt, literatura

nu te îndreptăţeşte la nimic altceva decît la a o înţelege tot

mai bine. Aşa că revistele de pe web sînt un excelent atelier,

o alternativă inteligentă la formatul clasic al cenaclului, şi

nu sînt nici periculoase, pentru că n-au propulsat pe nimeni

către poziţia de candidat la preşedinţie. Ele au rămas auten-

tice, curate, literatură din dragoste.

Cum îţi par tinerii scriitori de acum? Ce-ţi place la ei şi ce nu-ţi

place?

Cel mai mult îmi place temeritatea şi deschiderea către mai

multe culturi şi cel mai mult îmi displace suficienţa, îngîm-

farea şi sentimentul plenitudinii, mai cu seamă la ăştia mi-

cii, care au 24 sau 25 sau 26 de ani şi dau deja semne de fază

terminală. Vestea bună e că avem de-a face cu o generaţie

literară extrem de variată, inteligentă şi cu posibilităţi extra-

ordinare de exprimare. Anii vor confirma acest lucru. Pînă

atunci, să ne luăm în serios şi să ne dăm şansa să construim

cu luciditate.

Ce-ai face pentru tinerii scriitori dacă ai deveni într-o zi preşe-

dinte al unei uniuni scriitoriceşti potente, al vreunei edituri sau

reviste importante?

Pe calea pe care am plecat (adică de a enerva cu metodă,

deşi fără de voie, toţi şefuleţii de asociaţii de locatari din

cultura română), acest lucru nu se va întîmpla, aşa că răs-

pund cu detaşare... În primul rînd ar trebui schimbat sis-

temul acesta de relaţii bazat pe vasalitate care ne sufocă şi

ne face atîta rău. Dacă eşti docil şi dacă-i pupi bine în zona

aripioarei dorsale ajungi repede la gloria de cartier pe care

bătrînii viziri ţi-o pot oferi (căci mai mult – ce pot?). Ei îţi

cer să nu gîndeşti liber, să fii local, ca ei, să fii minor, ca ei.

Ei îţi vor sufletul înainte de a te publica, uitînd că lumea e

mare şi că ei nu mai posedă cheile decît cîteva luni sau cîţiva

ani, şi asta încă într-un loc la fel de mărunt ca gara Goleşti.

Or, exact acest sistem de recunoaştere a valorii trebuie să se

schimbe. (Zic şi eu acum ca Panait Istrati: scriu pentru viito-

rime, pentru tinerii de peste o sută de ani, poate, pentru că

acum nu sînt mari speranţe.) Tinerii au nevoie de ocazii de

a se manifesta în libertate şi de a fi recunoscuţi doar pe baza

a ceea ce scriu, nu după cît de graţios pleacă genunchiul în

pământ înaintea hatmanilor. Tinerii scriitori au nevoie să fie

reprezentaţi în jurii, în momentele de luare a deciziilor, să

aibă acces la resurse în condiţii de competitivitate onestă şi

în condiţii de egalitate. Nu văd asta întîmplîndu-se în ur-

mătorii zece ani. Eu nu am avut parte de o primire onestă, ci

de una profund politizată. Am trăit de multe ori sentimen-

tul că mă izbesc de un zid. Le doresc mult succes celor care

vor încerca în viitor să scrie în română, dar mi-aş îngădui

să le recomand şi alte opţiuni, ca de exemplu engleza. În

timpul acesta, bineînţeles că-n lumea valahă se poate mima

deschiderea faţă de tineri, aducînd în faţă lingăii şi angajîn-

du-i la microfon pentru o seară, unde ei vor clămpăni pre-

cum castanietele. S-a mai întîmplat şi în anii cincizeci cînd

au fost iviţi, din bube, mucigaiuri şi noroi, nişte făpturi fără

de chip. Se mai întîmplă şi azi, desigur, şi se pot găsi oricînd

doritori. Dar marile mize nu se construiesc cu ei. Tinerii ar

avea nevoie de o piaţă editorială dinamică, în mişcare, ar

avea nevoie de o bază de date care să-i ajute să-şi interme-

dieze publicarea textelor atît în România, cît şi în exterior.

Există în lume asociaţii profesionale care se ocupă cu asta

(nu la noi). Ar avea nevoie de o bază de date care să pre-

zinte ofertele de muncă pentru scriitori, atît în mass-media,

cît şi în domeniul scrierii de scenarii, în traduceri, precum

şi pe piaţa editorială, contractele de purtători de cuvînt şi

cele pentru agenţiile de publicitate. Toate aceste oferte ar

trebui centralizate şi aduse în atenţia celor interesaţi, pentru

că asta pune în mişcare piaţa profesională şi ar fi bine să se

poată trăi din scris, din priceperea de a transforma o calita-

te într-o profesiune (chiar dacă ar fi vorba de angajamen-

te temporare). Faptul că unele locuri de muncă se oferă în

regim de circuit închis produce în multe locuri funcţionari

necompetitivi şi diverse contraperformanţe (întîlnim astfel

de prestaţii în fiecare zi). Să-i lăsăm, aşadar, să descopere

că aşa ceva nu e bine *in the hard way.* Oricum, cine are de

scris literatură despre lumea românească de azi – va scrie

chiar şi în absenţa oricărui suport din partea pieţei de mun-

că. În fond, avem o tradiţie perenă de a produce literatură

trăind afară (chiar şi cînd sîntem înlăuntru), de la Varlaam

încoace... Ar fi bine să se poată trăi din scris şi asociaţiile

profesionale să contribuie cu mai multă grijă la asta decît

să se joace de-a crupierii. Oricum, asta începe să fie din ce

în ce mai puţin problema mea. Eu am fost cîndva scriitor

român, acum nu ştiu dacă mai are importanţă.

(Braşov – Irvine, California, august – septembrie 2005)

www.editura.ratioetrevelatio.com

Coperta: Dan Pătroc

DTP: Dan Pătroc

Apărut: noiembrie 2013

Editura Ratio et Revelatio, Oradea

str. Sofiei, nr. 3, Bihor, România, 410183

e-mail: office@ratioetrevelatio.com

Tipărit la Alföldi Nyomda Printing House Debrecen, Ungaria

Table of Contents

Start

Table of Contents

Start 1